

A versenyjog válsághelyzetekhez való viszonyának fejlődési tendenciái

(doktori értekezés)

Szerző: dr. Barnóczki Dávid

Témavezető: Dr. Szilágyi Pál

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog-és Államtudományi Doktori Iskola

Budapest

2023

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
I. Módszertan.....	4
II. Bevezető.....	6
III. A kartellek megítélése válság idején	13
III.1. A kríziskartellek jellemzői	13
III.2. A kríziskartellek történeti kialakulása	17
III.3. A kríziskartellek megítélése az EU-ban	23
III.3.1. Az EU jelenlegi szabályozása	23
III.3.2. Az EU joggyakorlata	25
III.3.3. Az <i>Ír marha ügy</i>	30
III.3.3.1. Az alapeljárás	30
III.3.3.2. A főtanácsnok véleménye	31
III.3.3.3. Az előzetes döntéshozatal során született ítélet	32
III.3.3.4. A Bizottság észrevétele	34
III.3.3.5. Az előzetes eljárás utóhatásai	38
III.4. Kétoldalú megállapodások, mint alternatíva	42
III.5. Enyhítő körülmény-e a válság helyzet?	50
III.5.1. Az 1998-as iránymutatás	50
III.5.2. A 2006-os iránymutatás	56
III.6. Konklúzió	60
IV. Az elbukó vállalkozás doktrínájának fejlődési tendenciái.....	62
IV.1. A fúzió-kontroll célja az elbukó vállalkozásokat érintően.....	62
IV.2. Az elbukó vállalkozások jellemzői	65
IV.3. Az Amerikai Egyesült Államok szabályozása	67
IV.4. Az új-zélandi szabályozás	71
IV.5. Az EU szabályozása.....	75
IV.5.1. A doktrína uniós fejlődése	75
IV.5.2. Az <i>Olympic</i> és az <i>Aegean Airlines</i> speciális esete	86

IV.5.2.1. Az <i>Olympic/Aegean Airlines</i> ügy.....	86
IV.5.2.2. Az <i>Aegean/Olympic II</i> ügy.....	94
IV.5.2.3. A gyakorlat az <i>Aegean/Olympic II</i> ügy után	103
IV.6. A magyar szabályozás és gyakorlat	108
IV.7. Fúzió-kontroll és a banki szektor	112
IV.7.1. A doktrína alkalmazása a pénzügyi piacokon.....	112
IV.7.2. Alternatíva a banki szektoron belül	114
IV.8. Eltérés a doktrína alkalmazásától.....	116
IV.9. Eljárásjogi nehézségek	121
IV.10. Konklúzió.....	127
V. Állami támogatások és válságkezelés.....	134
V.1. Az állami támogatások jellemzői	134
V.2. Az EU megmentési és szerkezetátalakítási támogatási rendszerének fejlődése	138
V.3. Támogatások mint a 2008-as pénzügyi válság elleni eszköz.....	141
V.3.1. A támogatások alakulása a pénzügyi válságig	141
V.3.2. A 2004-es iránymutatás.....	143
V.3.2.1. A szabályozás hatálya	143
V.3.2.2. Az 'először és utoljára' elv.....	144
V.3.2.3. A támogatás fajtái.....	144
V.3.2.4. A megmentési támogatás feltételei.....	145
V.3.2.5. A szerkezetátalakítási támogatás feltételei.....	146
V.3.2.6. Egyszerűsített eljárás és szerkezetátalakítási terv módosítása	148
V.3.3. A 2014-es iránymutatás.....	149
V.3.3.1. A szabályozás hatálya	149
V.3.3.2. A támogatás fajtái.....	150
V.3.3.3. A támogatás feltételei.....	151
V.3.3.4. Eljárás- és a szerkezetátalakítási terv módosítása	157
V.4. A bankok megmentésére nyújtott támogatások.....	158
V.5. A koronavírus okozta krízis	161
V.6. Az orosz-ukrán konfliktust érintő válságkezelés.....	166
V.7. Konklúzió	169

VI. További lehetőségek a válságban lévő gazdasági szereplők megsegítésére	172
VI.1. Felmerülő problémák	172
VI.2. Pénzügyi megoldások	175
VI.3. A jog mint a válság elleni küzdelem eszköze	176
VI.4. További válságkezelési mechanizmusok	180
VI.5. Konklúzió.....	181
VII. Zárógondolatok	184
Felhasznált irodalom.....	187
Jogforrások	197
Internetes hivatkozás	220

I. Módszertan

Az értekezés a versenyjognak a gazdasági válságra adott válaszait, és jogi lehetőségeit kívánja feltárni, ezért részletesen vizsgálja a kríziskartelleket, az elbukó vállalkozás (*failing firm*) doktrínáját¹ és a válság során igénybe vett állami támogatásokat. Emellett kitér a versenyjogon kívüli alternatív lehetőségekre. Az értekezés végére láthatóvá válhat, hogy mely módszerek azok, amelyek a leginkább használhatóak egy válság során, illetve miként lehetne a gyakorlatban azokat tovább fejleszteni, illetve hatékonyabban alkalmazni.

A dolgozatban bemutatásra kerülnek az említett jogintézmények, és azok történeti fejlődése. Vizsgálat tárgyát képezi továbbá a releváns nemzetközi és – amennyiben fellelhető volt – hazai versenyjogi szabályozás és joggyakorlat, kitérve az adott témában elérhető jelentősebb szakirodalomra is, amelyek feldolgozását követően a disszertáció összegzi a kutatási eredményeket.

Az értekezés azokat a jogeseteket említi, illetve vizsgálja közelebbről, amelyek a szerző véleménye szerint a téma szempontjából fontosak.

A tézis struktúrája az alábbiak szerint épül fel: a bevezető részben röviden ismertetésre kerül, hogy miért is releváns a versenyjog, és ennek következtében miért is szükséges a jelen mű, és azok eredményeinek összegzése. Az ezután következő három fejezet tartalmazza a kutatás fő témáját, amely így a disszertáció vázát képezi: a kríziskartellek, az elbukó vállalkozások doktrínája, és a válság idején alkalmazott állami támogatások.

A *kartellek megítélése válság idején* című fejezetben többször felváltva jelenik meg az Európai Unió működéséről szóló szerződés (továbbiakban: EUMSZ) 101. cikke, az Európai Közösséget létrehozó szerződés (a továbbiakban: EK) 81. cikke, és a korábbi 85. cikke. Ennek oka, hogy 1999. május 01-én az EK 85. cikkének száma megváltozott 81. cikkre, és 2009. december 01-én az EK 81. cikke helyébe az EUMSZ 101. cikke került. Ez a három jogszabályhely lényegében azonos. A szabályozás gyakorlatilag ugyanaz volt valamennyi időszakban, így a számok is ugyanarra a tartalomra utalnak, azonban figyelemmel az egyes dokumentumok és jogesetek által hivatkozott, és használt jogszabályhelyekre, így mindig az eredeti forrás szóhasználatára kerül sor.

Hasonló okok állnak fenn az *Állami támogatások és válságkezelés* című fejezetben megjelenő EK 92. cikk, a későbbi EK 87. cikk, és az utóbbi helyébe lépő hatályos EUMSZ 107.

¹ A disszertáció elbukó vállalkozáson, illetve az elbukó vállalkozás doktrínája alatt az angol *failing firm*, és a *failing firm doktrínáját* érti, figyelemmel arra, hogy a magyar fordításban többféle névvel került alkalmazásra, és így használatra a hazai jogirodalomban, mint pl. eltűnő, vagy leépülő vállalkozás. Lásd bővebben *Az elbukó vállalkozás doktrínájának fejlődési tendenciái* című fejezetet.

cikk említése esetén is. Továbbá ugyanez az indok húzódik meg a 'Közösség' vagy az 'Európai Unió' (továbbiakban: EU) szófordulatkor is.

Az egyes fejezeteket konklúziók zárják le, amelyek az adott jogintézmény kapcsán fogalmazzák meg következtetéseket.

Az utolsó, *További lehetőségek a válságban lévő gazdasági szereplők megsegítésére* című fejezet, már inkább a törvényhozóknak, mintsem a jogalkalmazóknak nyújt egyfajta támpontot a krízisek enyhítése érdekében. Az említésre kerülő technikák sikeres alkalmazása viszont nagyban meghatározhatja, hogy a versenyjog további válságkezelési eszközeire mennyiben van szükség. Ezen utóbbi rész, mivel nem elsősorban versenyjogi (habár lehetnek átfedések), hanem a címéből is adódóan is inkább egyéb, főleg közgazdasági, pénzügyi vagy politikai megfontolás tárgyát képezi, ezért bővebb mértékű kibontására nem került sor.

A disszertáció végén megjelenő zárógondolatok a kutatás eredményeit összegzik, illetve az esetleges további észrevételeket tartalmazzák.

II. Bevezető

„Azért vagyunk mindnyájan a törvény szolgái, hogy szabadok lehessünk.”²

CICERO: Aulus Cluentius Habitus védelmében

A fenti idézet jól körülírja, hogy miért is van szükség a jogra, és jelen értekezés szempontjából az antitröszt szabályokat is felölelő versenyjogra. Megfelelő szabályozás hiányában az erősebb pozícióban lévő piaci szereplők kizárólag a profitmaximalizáló tevékenységüknek vetnének alá mindent úgy, hogy közben a jogszabályokat, és így mások érdekeit teljes mértékben figyelmen kívül hagynák. Ezáltal pedig a demokratikus értékek és maga a közérdek kerülne veszélybe.

Már a XIII. században AQUINÓI Szent Tamás is a szabályozások céljaként a közjót emelte ki: „Az emberi élet végső célja pedig a boldogság, ahogy fentebb mondtuk. Ezért a törvénynek leginkább a boldogságra irányuló rendre kell figyelemmel lennie. – Továbbá, mivel minden rész az egészre irányul, mint tökéletlen a tökéletesre, és az egyén a tökéletes közösség részre, a törvénynek sajátosan a köz boldogságára irányuló rendre kell figyelemmel lennie.”³ „Ezért szükségszerű, hogy mivel a törvény irányul leginkább a közjóra, az egyén cselekvésére vonatkozó minden más parancsnak csakis akkor van törvényjellege, ha a közjóra irányul. Tehát minden törvény a közjóra irányul.”⁴ A verseny szabályozására is ennek megvalósulása érdekében van szükség.

Az, hogy a közjó, mint fogalom alá mi vonható, és hogy ennek kapcsán a verseny létrehozása, illetve megőrzése milyen célt szolgál az időszakonként, és egyes államonként változhat. Befolyásolhatják történelmi, társadalmi, politikai, jogi és gazdasági körülmények, valamint az államforma is. A versenyjognak azonban mindig az embereket kell szolgálni úgy, hogy a piaci szereplők részére a kiegyensúlyozott versenyfeltételek biztosítottak legyenek, és visszaélésekre ne kerülhessen sor. A nem megfelelő verseny tönkreteszi a személyek egymással való kapcsolatát, az emberek önbecsülését, valamint aláássa a jog szerinti egyenlőségükbe vetett bizalmukat. Egyenlőtlen piaci pozícióba kerülnek, ami meghiúsítja a tisztességes társadalmi viszonyokat, amelynek garantálása többek között a versenyjog feladata. Nem tudja betölteni a funkcióját a jog, ha nem teljesül mindez, vagyis a tisztesség követelménye. Ennek hiányában nem egyenlőséget, hanem egyenlőtlenséget hoz létre, ami viszont szétrombolja a

² NÓTÁRI Tamás: *Marcus Tullius Cicero összes beszédei*. Szeged, Lectum, 2021., 639.

³ Aquinói Szent Tamás: *A Summa Theologiae Kérdései a Jogról*. Budapest, Szent István Társulat, 2011., 5.

⁴ Uo. 5.

gazdaságot és a személyek viszonyát. Mindennek morális következménye előbb vagy utóbb rá fogja nyomni a bélyegét a társadalomra, és így az állam működésre is.

A befolyásoló körülmények között megjelenő államforma, mint változó tényező tekintetében érdemes annak két szélsőségének, így a totális jellegű rendszerek és a szabad piacgazdaságon alapú berendezkedések rövid bemutatása azért, hogy érzékelhetővé váljon a versenyjog jelentősége.

Totalitárius berendezkedésű államokban a versenyjog, mint intézmény kiüresedik, hiszen gyakorlatilag az állami kontroll végig jelen van, és a hatalom jóváhagyása nélkül nemigen lehet szabadon gazdasági tevékenységet folytatni. Mindemelllett az állami tulajdonban lévő és egyben a piacot uraló vállalkozások között szintén nem beszélhetünk versenyről. Tekintettel erre a versenyt magát az olyan államok esetében érdemes vizsgálni, ahol működő piacgazdaság létezik. Mindez pl. különösen érdekessé teszi Kína helyzetét, amely történelmi átalakuláson megy keresztül a központosított gazdaságból a piacgazdaság felé vezető úton. Az országban az erre irányuló reformok 1978-ban kezdődtek, amikor még a gazdaságban kizárólag az állam játszotta a főszerepet, és a kisebb vállalkozások elhanyagolhatóak voltak, aminek következtében gyakorlatilag verseny sem létezett. Ekkor még a kommunista előrehaladás jegyében támogatta az állam a 'munkaversenyt', miközben a profitorientáltságot elítélte, és ezt a korrupt kapitalista rendszerek termékének tulajdonította.

1992-ben viszont jelentősen megindultak a gazdaság átalakítására bevezetett reformok, és a Kínai Kommunista Párt kongresszusán hivatalosan is kihirdették, hogy a kínai gazdasági reformok célja 'a szocialista piacgazdaság' megvalósítása, amely érintette többek között a banki szektort, az adórendszert és az állami tulajdonban lévő vállalkozásokat. Továbbá megindult a magánkézben lévő vállalkozások térnyerése is. Habár 2003-ban a magánszektor jelentősége még mindig csekélynek volt mondható az állami szerepvállaláshoz viszonyítva, ez mégis jelentős változás az 1978-as évben uralkodó állapotokhoz képest, amikor a piacon gyakorlatilag csak állami vállalatok voltak jelen.⁵ Ezek a körülmények Kínát is arra készítették, hogy átgondolja a versenyjogát, és lépéseket tegyen a verseny előmozdítása érdekében még akkor is, ha egyes szektorokban továbbra is prioritásnak tekinti a domináns állami szerepvállalást. Ennek következtében a politikai döntéshozók még mindig számos kihívással néznek szembe tekintetben, hogy hogyan hangolják össze a versenyt elősegítő új koncepciókat és célokat a

⁵ Bruce M. OWEN, and Su SUN, and Wentong ZHENG: China's Competition Policy Reforms: The Antimonopoly Law and Beyond. *Stanford Law and Economics Olin Working Paper*, no. 339. April 2007., 9-10. ssrn.com/abstract=978810

szocialista piacgazdasággal.⁶ Ebből is látszik, hogy a versenyről való gondolkodást nagymértékben meghatározza az, hogy koronként hogyan viszonyulnak hozzá az emberek.

A szabad piacgazdaságon alapú államok esetében az emberek jellemzően saját elhatározásukból dönthetnek arról, hogy milyen módon kívánnak a piacon tevékenykedni, és mit kívánnak vásárolni, azonban a tisztesség hiánya, hasonlóan a totális berendezkedésű államokhoz, itt is olyan környezetet teremthet, amelynek következtében az embereket megfosztják valós döntési lehetőségeiktől, ami nem sokban különbözik egyfajta (rab)szolgaságtól.

Az egyén méltóságának tiszteletben tartása lehetőséget nyújt arra, hogy szabad döntésük következtében úgy lépjenek a piacra vagy jelenjenek meg ott, hogy nem kényszerítik őket, ezért a közjó érdekében szükséges a verseny és az állami szabályozók közötti harmónia.

A szabadverseny és a demokrácia megőrzésében a versenyjog azért is tölt be fontos szerepet, hogy pl. az egyes nagyvállalatok ne tudjanak visszaélni a helyzetükből fakadó előnyökkel. A versenyjog célja alapvetően a verseny tisztaságának és szabadságának biztosítása, így többek között a piac hatékony működése, és a gazdasági szereplők jogainak biztosítása annak érdekében, hogy a gazdasági szférában történő jelenlétet ne lehessen korlátozni, illetve rontani. Mindez szoros összefüggésben van a kereskedelmi joggal, illetve a magánjoggal is. Mindemellett a fogyasztók jogainak védelme különösen fontos mind a magyar, mind az EU szabályozásában. Ahhoz, hogy az emberek megfelelő áron, illetve megfelelő minőségű termékekhez juthassanak hozzá szükséges a vállalatok tevékenységének szabályozása. Mindez következik az emberi méltóságból is, mely univerzális jogérték, és mindenkit megillet. Ezért van szükség arra, hogy a versenyjog alkalmazása révén a piac megfelelően és hatékonyan működjön, és az egyéb szereplők jogait tiszteletben tartsák. Ennek kapcsán fontos, hogy olyan magatartást tanúsítsanak, amelyek révén nem csak a fogyasztók, de maguk az emberek egyéni szabadságjogai sem szenvednek csorbát.

Mivel a piacon különböző státuszú és vagyonú alanyok vannak jelen, amelyek érdekei nem féltétlenül azonosak, sőt általánosságban megállapítható, hogy ellentétesek, ezért szükség van a piac szabályozására, hiszen anélkül nem tudna megfelelően működni. A piac önmagában nem képes a kiegyensúlyozott magatartásokat biztosítani. Kizárólag akkor tudna mindez megvalósulni, ha minden gazdasági aktor tisztességesen és erkölcsösen tevékenykedne. Ehhez az kellene, hogy mindannyian ugyanazt tekintsék értéknek ugyanazon értelmezéssel. Ez azonban lehetetlen, tekintettel arra, hogy az emberek különbözőek, és máshogy gondolkoznak.

⁶ Uo. 14.

Ha az egyes piaci szereplők minél nagyobb hatalommal és befolyással rendelkeznek, továbbá minél kevésbé hatékony egy jogszabályi környezet, úgy válnak egyre jobban kontrolálhatatlanná. Ennek megvalósulását meg kell előzni, azzal, hogy a piaci és a demokratikus értékeket veszélyeztető magatartásokat betiltják, illetve ettől eltiltják az egyes szereplőket. Ekkor fog tudni megfelelően és hatékonyan működni a verseny. A piacon történő részvétel nem csak a kiváltságos személyek kizárólagos joga, hanem mindenkié, így a versenyjogi szabályoknak a közérdeket és az embereket kell szolgálnia.

Ennek kapcsán pl. a média sokszor azt a rémképet festi fel, hogy valamelyik nagy cég fogja uralni a piacokat, azonban WU amerikai jogászprofesszor szerint általában a gazdasági szektorok duopolisztikusak, vagy oligopolisztikusak, ahol kettő, vagy három-négy szereplő dominál.⁷ Ahhoz, hogy egy erőfölényes pozíciót elérjenek a vállalkozások többféle utat választhatnak. Megvalósítható akár évekig tartó fejlesztések révén úgy, hogy egy új népszerű terméket állítanak elő, aminek nincs konkurenciája. Ennél gyorsabb és népszerűbb módszer azonban az, ha egy vagy több, már 'kész' vállalatot szereznek meg. Gyakran méretgazdaságosságból fakadó hatékonysági előnyökre hivatkozva próbálnak meg más versenytársakat felvásárolni, és így minél nagyobb piaci erőre szert tenni. 2018-ig pl. az *Amazon* 91, a *Google* 214, és a *Facebook* 67 különböző vállalkozást vásárolt fel,⁸ ami által egyeduralmukká váltak a digitális piacokon.

Ha a regnáló hatalmak minderre nem tudnak hatékony választ adni, úgy annak politikai, gazdasági és egyéb társadalmi következményei lehetnek. A piac tökéletlenségének következtében, annak érdekében, hogy elkerülhető váljon az esetleges bármiféle visszaélés, szükség van egy a gazdasági szereplők feletti hatalomra, amely képes arra, hogy rákényszerítse a szereplőket ezen szabályok betartására. Ennek megvalósulása érdekében biztosítanak az államok egyes versenyhatóságoknak, illetve bíróságoknak hatásköröket, amelyek útján próbálnak hatékony védelmet nyújtani a versenyjogi szabályok betartása érdekében. Ezért is ruháztak az Európai Unióban (továbbiakban: EU) a tagállamok többek között az Európai Bizottságra (továbbiakban: Bizottság) is jogokat: a Bizottságra ruházott hatáskör célja az, hogy biztosítsa a közös piacon a versenyszabályok alkalmazását, amely szabályok szerepe pedig az,

⁷ Tim Wu: The Oligopoly Problem. *The New Yorker*, April 15, 2013.
www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/the-oligopoly-problem

⁸ Tim Wu: *The Course of Bigness Antitrust in the New Gilded Age*. New York, Colombia Global Reports, 2018. [továbbiakban: WU (2018)], 123.

hogy meggátolják a versenynek a közérdek, a vállalkozások és a fogyasztók kárára történő torzulását.⁹

Mindennek megvalósulása során felmerül a kérdés, hogy mennyiben szükséges beavatkozni a piac működésébe, mikor szükséges azt már állami eszközökkel kontrolálni. Az első komolyabb versenyjogi jogszabályt, az 1890-es amerikai *Sherman Act-et* is az egyre növekvő és így nagyobb hatalomra szert tevő trösztök miatt fogadták el.¹⁰ Példaként említhető a *Standard Oil* nagyvállalat, ami a világ legnagyobb magáncége volt, és közel 25 évig volt képes monopóliumként működni. A tulajdonos, *John D. Rockefeller*, közel 300-400 milliárd dolláros vagyonnal rendelkezett.¹¹ A társaság hatalma az 1900-as évekre kiterjedt szinte az összes nagyobb iparágra is.¹² Végül 1911-ben az amerikai Legfelsőbb Bíróság (*Supreme Court*) (továbbiakban: Legfelsőbb Bíróság) döntése nyomán 34 részre darabolták fel,¹³ köztük 7 nagyobbra, pl. a *Standard Oil of New Jersey-re (Exxon)*, amik továbbra is a világ legerősebb és leghatalmasabb cégei maradtak.¹⁴

Hitler növekvő hatalmának is egyik segítése az volt, hogy a német társadalom a kulcsfontosságú szektorokban, mint pl. az acél, a gumi, a szén ágazatban elfogadta a monopóliumok létezését. Monopolok uralták Németországot, és a hatalom is ezekre a vállalatokra támaszkodott a II. világháborúban. A mindennek következtében létrejött kartellek a német háborús tervek részét képezték. Közéjük tartozott többek között a *Krupp* haditechnikai vállalat, de legjelentősebb az *I.G. Farben* vegyi kartell volt. Ezek a cégek közrejátszottak abban, hogy Hitler a hatalmi céljait elérje. Az Amerikai Egyesült Államok által 1947-ben kezdeményezett német kartellmegszüntetési törvény (*Dekartellisierungsgesetze*), célja is az volt, hogy a kartellek által uralt ipar és a náci uralom közti kapcsolatot egyszer és mindenkorra megszüntesse. Úgy gondolták, hogy a verseny a legjobb eszköz és biztosíték arra, hogy a politika és a gazdaság összefonódását elkerüljék.¹⁵ Így végül a II. világháború után az *I.G. Farben-t* három részre darabolták fel: a *Bayer*, a *Hoechst*, és a *BASF* vállalatra.¹⁶

Az előbbi példák alapján látható, hogy a közérdeknek megfelelő állami, gazdasági, társadalmi és politikai működés érdekében szükséges a piac szabályozása, azonban sokszor az

⁹ C-94/00. sz. ügy *Roquette Frères SA kontra Directeur général de la concurrence, de la consommation et de la répression des fraudes, kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:C:2002:603] 42. pont.

¹⁰ WU (2018) 30.

¹¹ Uo. 59.

¹² Uo. 25.

¹³ Uo. 67.

¹⁴ Uo. 68.

¹⁵ Anita PELLE: *The German Roots of the European Community's Cartel Regulation*. Szeged, 2010., 13. doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/848/3/tezisek_Pelle_eng.pdf

¹⁶ WU (2018) 80.

érdemi cselekvés csak később történik meg. Az állam a jog eszközével képes beavatkozni a piac működésébe és az aktorok tevékenységébe annak érdekében, hogy a piac a tőle elvárt valós szerepét ellássa. A versenyjog területén alapvető követelmény a változó piaci környezet révén a piac folyamatos figyelemmel kísérése, hogy a jog továbbra is hatékony eszközt tudjon biztosítani a tisztességtelen piaci magatartásokkal szemben. Ezáltal nagyobb mértékben biztosítható a piac egyensúlya. A közérdek megkívánja, hogy olyan szabályozott rendszerben működjenek a gazdasági szereplők, amelyben a 'tisztesség' érvényesül. A szabályozás célja tehát, hogy az egyes aktorok ne tudjanak jogellenesen cselekedni, ne legyen módjuk arra, hogy a közérdekkel össze nem egyeztethető magatartásukkal a piacot uralják vagy befolyásolják, és ezzel olyan körülményeket teremtsenek, amely kiszolgáltatottá, illetve védtelenné teszi az egyéb szereplőket.

Ahogy fentebb már említettem, az erőfölényes helyzetek, az összefonódások, valamint a vállalkozások egységes működése is nagymértékben károsíthatják a megfelelő gazdasági működést, valamint a piac szerkezetét. A túlságosan nagy befolyással bíró vállalkozások, mint pl. a *Standard Oil* is volt, a felvásárlások útján óriásokká nőhetik ki magukat, - mint ahogy teszik azt a nagy tech cégek is - amely során mind a társadalomra, mind a demokráciára hatást gyakorolhatnak, továbbá az emberek egyéni szabadságát is csorbíthatják. Ebből következik, hogy a kis-és középvállalkozások (továbbiakban: kkv.) védelme is szempont figyelemmel arra, hogy azok jelenléte a gazdaság működésében a társadalom részére előnyökkel jár. Az egyes összefonódások elbocsátáshoz is vezethetnek, amely során munkanélküliség növekedésével kell számolni. Az állam annak érdekében ellenőrzi az összefonódásokat, hogy a piacon megfelelően valósulhasson meg a verseny, az ne torzuljon.

A csúcs-technológiai piacon tevékenykedő, így különösen napjainkban a szociális hálót uraló vállalkozások megfelelő jogi keretek nélkül egyes országok választásait is eldönthetik azáltal, hogy az általuk megengedett tartalmakat engedik megjeleníteni, illetve eljuttatni a felhasználókhöz. Az emberek az olyan rendszereket támogatják, amelyek megvédik őket, nem pedig azokat, amelyek kárt okoznak nekik. Ez a fajta gondolkodás erősen jelen van a demokráciákban. A verseny védelme és fenntartása így a társadalom alapvető érdekét szolgálja, hiszen annak előnyeit mind a vevők, mind az eladók élvezhetik. Minderre tekintettel fontos, hogy hitelesen, átláthatóan és megfelelően szabályozzák az egyes gazdasági szektorokat annak érdekében, hogy a piacon a verseny és a kitűzött célok megvalósítása biztosított legyen.

Ahhoz pedig, hogy miként tekintünk a verseny lényegére az egyes versenyelméletek és versenyiskolák járultak hozzá jelentősen. Napjainkban a versenypolitikákat nem csak a jogtudósok és jogalkalmazók befolyásolják, mivel a versenyről való gondolkodást komoly

gazdasági alapok is áthatják. Több fontos versenyelméleti irányzat is létezik, melyek széleskörben elemezhetőek a hozzájuk kapcsolódó jogirodalomban.

A versenypolitikák általában többféle elméletből, illetve azoknak bizonyos elemeiből tevődnek össze. Az egyes rendszereknek, illetve rezsimeknek a versenypolitikájukat úgy kell kialakítaniuk, hogy mindig naprakészek legyenek a fejlődésre. A tudomány további versenyjogi elméleteket fog létrehozni, és az egyes politikai paradigmaváltások szintén fejlesztően hatnak a régebbi elméletekre. Tekintettel erre egyes koncepciók, illetve politikák mindig időlegesek, egy meghatározott korszakra adnak választ, és határozzák meg a célokat. Ezért a rendszereknek rendelkezniük kell a megújulás képességével, és nyitottnak kell lenniük új megoldásokra. A friss technikák-technológiák megjelenése másféle típusú versenyellenes magatartásokat eredményezhet, amelyek így új feladatok elé állítják a jogalkotókat és jogalkalmazókat.

A versenyjognak a krízishelyzetekre adott választát, illetve az ahhoz való viszonyulását is másképpen értékelték korábban, mintsem manapság, így az erre vonatkozó jogintézmények és megoldások is más-más fejlődési utat jártak, illetve járnak be.

A válság úgy definiálható, hogy „az egyén, egy csoport, vagy a társadalom életében megnyilvánuló súlyos zavar, nehéz helyzet, amelynek kimenetele jó is, rossz is lehet.”¹⁷ A fogalom jelen disszertáció kontextusában úgy pontosabb, hogy a válság alapvetően a *gazdasági* életben megnyilvánuló *komoly* zavar, nehéz helyzet, amelynek kimenetele jó is, rossz is lehet.

A gazdasági válságok olyan körülményeket teremtenek, amelyek felborítják a piac egyensúlyát és az általános szabályozási rendet. Ilyenkor a bevett módszerek nem biztos, hogy hatékony vagy hatásos megoldást tudnak nyújtani a problémákra. A rosszul megválasztott technikák vagy döntések pedig elnyújthatják a gazdasági recessziót, és tovább ronthatják a piac szerkezetét. Egy nem megfelelően kezelt válság táptalajt nyújthat a kartellek létrehozására, a finansziális kényszerhelytben lévő vállalkozások fúziójára, és a feneketlen mértékű közpénzekből megvalósuló állami támogatásokra. Ilyen esetekben úgy kell a jog eszközeivel a piac működésének helyreállítását elősegíteni, hogy mindeközben a versenyjog alapvető céljai és elvei ne sérüljenek. Kérdés az, hogy mindez miképpen valósulhat meg. A következő fejezetekben ennek ismertetésére kerül sor.

¹⁷ Dr. KRISKÓ Edina: Szervezeti kommunikáció. *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető-és Továbbképző Intézet*, Budapest, 2014., 29.
m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/10484/Teljes%20sz%C3%B6veg?sequence=1&isAllowed=y

III. A kartellek megítélése válság idején

Ez a fejezet különösen a kríziskartellek kapcsán kialakult szabályozást kívánja feltárni. A vállalkozások az ilyen típusú versenykorlátozó megállapodásokat gazdasági válság idején hozzák létre, különösen az adott szektorban lévő, többlettermelésből adódó problémák orvoslására, annak érdekében, hogy hatékonyságuk hiányát ellensúlyozzák, és ne kelljen valamelyikőjüknek (a kevésbé hatékony vállalkozásnak) elhagyniuk a piacot vagy árversenybe kezdeniük. Emellett a munkanélküliség elkerülése is releváns indok lehet. A múltban különböző feltételeknek kellett teljesülniük ahhoz, hogy a kríziskartellek mentesülésben részesülhessenek. Ennek kapcsán ismertetésre kerül a jellemzőjük, a kialakulásuk, és némelyik jelentősebb jogeset, szabályozás, illetve versenypolitika, amelyből látható, hogy a gyakorlat időszakonként más és más módon viszonyult az ilyen típusú kartellekhez.

Az EU versenyjogában is változik jelenleg a kríziskartellek megítélése, más mint pl. az 1980-as évektől 1994-ig. A következőkben részletesen ismertetésre kerül az EU-ban kialakult joggyakorlat egészen napjainkig, ami alapján láthatóvá válik, hogy mire számíthatnak az ilyen típusú megállapodásokban résztvevő vállalkozások.

Bemutatásra kerül az is, hogy a gazdasági válság milyen módon befolyásolja a kartelleket érintő döntéshozatalt, és így milyen mértékben van lehetőség a bírság mérséklésére. A recesszió mint körülmény, vagy a vállalkozás fizetési képessége-e a fontosabb tényező.

III.1. A kríziskartellek jellemzői

A *kríziskartell* elnevezés két értelemben is használható. Egyrészt érteni lehet rajta azokat a megállapodásokat, amelyek válság idején jöttek létre tiltott módon, továbbá azokat, amelyeket az adott szektorban megjelenő válság megoldása érdekében a hatóságok jóváhagytak, illetve támogattak.¹⁸

A kríziskartellek horizontális megállapodásoknak minősülnek, vagyis az azonos szinten tevékenykedő versenytársak között valósulhat meg annak érdekében, hogy a szektorális, nemzeti vagy globális gazdasági krízisek során felmerülő és az adott iparra jellemző problémákat megoldják, így különösen a túltermelést, az alacsony árat, és többletkapacitást.¹⁹ Ezeket a kartelleket nevezik még válságkartellnek (*depression cartel*), recessziós kartellnek

¹⁸ Policy Roundtables, Crisis Cartels, *OECD Competition Law and Policy*, 18 Oct 2011. [továbbiakban: OECD (2011)], 20-21.

www.oecd.org/daf/competition/cartels/48948847.pdf

¹⁹ www.euchinacomp.org/attachments/article/345/2.0-EN-Crisis%20Cartels%20Session-Victoria.pdf

(*recession cartel*), újrendező kartellnek (*restructuring cartel*),²⁰ valamint ipart újrendező megállapodásoknak is (*industrial restructuring agreements*)²¹.

A többletkapacitási problémák, azonban gazdasági krízistől függetlenül is megjelenhetnek, pl. amennyiben technológiai változások mennek végbe az adott piacon, vagy azért, mert a vállalkozások a jövőbeli lehetőségekre tekintettel jelentős többletet fektettek be az iparba. Nehézségek merülhetnek fel továbbá akkor, amikor az adott szektor hosszú ideig állami támogatásban részesül, illetve ha az állam megakadályozza egyes üzemek bezárását arra hivatkozással, hogy azokra szociális és politikai célok miatt szükség van. Ilyen az, amikor a munkanélküliséget kívánják megelőzni.²²

Az iparágakat érintő gazdasági problémák révén létrejött kríziskartellek vonatkozásában manapság nincsen külön szabályozás. A német, a japán és a spanyol jogalkotásban megtalálhatóak voltak azok a rendelkezések, amelyek alkalmazásában a strukturális krízisek esetén lehetséges volt felmentésben részesíteni a jogellenes megállapodásokat, azonban ezeket már hatályon kívül helyezték. Ez azzal függött össze, hogy válság idején is a szabad verseny jobban ki tudja kényszeríteni azt, hogy a kínálat összhangba kerüljön a fogyasztók, illetve az ügyfelek/vásárlók igényeivel, továbbá azzal, hogy hatékonyabban működjenek a versenytársak.

Unió szinten ugyan a kríziskartell szabályait nem foglalták külön jogszabályba, azonban egyéb módon többször is foglalkoztak a jelenséggel. A Bizottság *VIII. versenypolitikai jelentése*²³ rögzítette, hogy a strukturális túltermelés csökkentése érdekében elfogadható lehet az EK 85. cikk (3) bekezdése szerinti mentesülés, amennyiben nem valósítanak meg árrögzítést, és nem határoznak meg kvótákat sem.²⁴

A Bizottságnak az *1993-as versenypolitikai jelentése*²⁵ szerint pedig a kríziskartellek létrejöttére való igény megerősödött azért, hogy a szerkezeti túltermelés megoldódjon az egyes szektorokban. A problémát ebben az időszakban az okozta, hogy túltermelés történt, miközben a kereslet alapvetően csökkent. Mindennek az sem kedvezett, hogy a globális verseny erősödése miatt a Közösségen kívüli piacok elvesztek a közösségi vállalkozások számára. Sok érintett gazdasági szereplő úgy reagált ezekre a kihívásokra, hogy egységesen csökkentették a kapacitásukat. A gondokat általánosságban a szabad piac is úgy oldja meg, hogy csökkenti a kapacitás használatot, amely *output* csökkenéshez vezet, ami viszont jelentős veszteséggel jár.

²⁰ OECD (2011) 21.

²¹ Uo. 109.

²² Uo. 3.

²³ European Commission: Eight Report on Competition Policy, Publications Office, 1996.

²⁴ Uo.12.

²⁵ European Commission: XXIIIrd Report on Competition Policy 1993, Publications Office, 1995.

Némely szektorban azonban ezek a mechanizmusok nem mindig hatásos megoldások a kevésbé hatékony termelés megszüntetésére. Nemcsak a kapacitást növelő állami támogatás tud piactorzító hatással bírni, hanem az is, amikor a vállalkozások magas fix költségek és viszonylag alacsony működési költségek mellett a régi, kevésbé hatékony, elavult üzemeket mindaddig használni tudják, amíg a működési költségük fedezete biztosított. Ez rövidtávon azzal járhat, hogy az árak csökkennek, ami így kedvez a fogyasztóknak, viszont hosszú távon aláássa a szektor képességét arra, hogy befektetéseket és kutatást-fejlesztést hajtson végre. Mindez végül a fogyasztókat fogja károsan érinteni.²⁶ Ha azonban egyedüli céljuk az összehangolt kapacitáscsökkentés, nem pedig a szabad döntéshozatal korlátozása, úgy korábban a Bizottság mérlegelte, hogy az EK 85. cikk (3) bekezdése alapján mentesülésben részesülhet-e az adott megállapodás. Nem kerülhetett sor azonban árrögzítésre vagy kvótarendszer bevezetésére, és állami támogatásra sem, amely utóbbi mesterséges módon tartaná fenn a többletkapacitást.²⁷ Szükséges volt továbbá, hogy hatékonyan működő vállalkozások maradjanak fenn, amelyek később egymással versenyezni tudnak, hiszen enélkül nincs értelme a kríziskartell engedélyezésének, a szabad piac ügyis ezt kényszerítené ki.

A fentiekén túl a tartós gazdasági visszaesés következtében fennálló túltermelési problémák, és az azt érintő munkanélküliség miatt a Bizottság a *XII. versenypolitikai jelentésében*²⁸ iránymutatást kívánt adni egy olyan megoldásra, ami az EK 85. cikkével összhangban van. Megállapította, hogy a strukturális problémák ott jelentkeznek, ahol hosszabb időn át valamennyi vállalkozás csökkenést tapasztal a kapacitás használatában, az *output* kiesés jelentős működési veszteséggel jár, és a rendelkezésre álló információk alapján nem lehet előre látni, hogy bármiféle javulás történne középtávon. A válságban ragadt iparágak nem feltétlenül tudják garantálni, hogy a legkevésbé hatékony és felesleges kapacitás csökkenjen. Azok a vállalkozások, amelyek nem tudták végrehajtani a szükséges lépéseket az összehangolás érdekében, úgy azok veszteségei a többi egészséges vállalkozást is károsíthatják, figyelemmel arra, hogy a helyzetük külső támogatások igénybevételével tovább súlyosbodhat.²⁹ Itt is hangsúlyozásra kerül az, hogy ilyen szerkezeti problémák esetén a Bizottság engedélyezheti az olyan, az egész szektort érintő korlátozó megállapodásokat, amelyeknek kizárólagos célja a túlzott kapacitás csökkentése, és amelyek egyebekben nem korlátozzák a vállalkozások szabad döntéshozatalát. Megismétli azt is, hogy a célok elérése nem valósulhat meg árrögzítés vagy

²⁶ Uo. 47.

²⁷ Uo. 48.

²⁸ European Commission: XII Report on Competition Policy, Publications Office, 1982.

²⁹ Uo. 43.

kvóták útján, továbbá állami támogatással sem. Mindez oda vezethetne, hogy mesterségesen tartják fenn a felesleges kapacitásokat.

A Bizottság rögzítette, hogy az EK 85. cikk (3) bekezdése akkor teljesül, 1) ha a termelés fejlődhet, és a kapacitásokat csökkentik, ami által hosszú távon növekedhet a nyereségesség és a versenyképesség. Az együttes kapacitáscsökkentés enyhítheti a munkanélküliséget. Ennek érdekében szükséges a termelési bezárások kötelező és részletes leírása, így az is, hogy az egyes üzemek a helyreállítás lehetősége nélkül kerüljenek lebontásra, és új kapacitásokat ne hozhassanak létre mindaddig, amíg a megállapodás hatályban van. Mindez nem érinti viszont azt, hogy kicseréljék a fennmaradó kapacitásokat az újraszervezés keretén belül. 2) A fogyasztóknak részesülniük kell az előnyökből. Ez akkor valósul meg, ha a versenyképes és gazdaságilag életképes szerkezetű ellátás biztosított a Közösségben úgy, hogy a termelés visszafogása ellenére a fogyasztók szabad választási lehetősége megmarad, és a megállapodásban résztvevő vállalkozások között a verseny tovább folyik. 3) A megállapodásban foglalt korlátozásoknak nélkülözhetetlenek kell lenniük, azonban a szerkezet újraszervezése érdekében csak meghatározott ideig. A kapacitás csökkentése érdekében megvalósuló hatékony információcsere pedig segíti azt, hogy a megmaradó kapacitás megfeleljen az eladási feltételeknek. 4) A felek nem szüntethetik meg a versenyt, így különösen nem szüntethetik meg valamennyi szabadságukat, vagyis a belső verseny megmarad. Ezen kívül biztosítani kell a belépést harmadik országbeli vállalkozásoknak a Közösség piacára, amely így a versenyt növeli. 5) A megállapodás csak korlátozott időre szólhat, és később ismét teljes mértékben egymás versenytársaivá szükséges válniuk.³⁰

A Bizottság figyelembe vett még olyan alternatívákat megvalósító szektorális megállapodásokat is, amelyek kölcsönös specializációra vonatkoznak annak érdekében, hogy csökkentsék a kapacitásnövelést.³¹ Akármelyik megoldás is valósul meg, a Bizottság azt kívánta szem előtt tartani, hogy megfelelő számú versenytárs maradjon a piacon, amelynek következtében hatékony verseny maradhat fenn. Ezen kívül szükséges, hogy a felhasználók, illetve a fogyasztók is részesüljenek az előnyökből, továbbá, hogy stabilizálódjon a foglalkoztatás.³² Ismételten hangsúlyozandó, hogy e-körben a versenyjelentés szerint nem fogadható el az olyan megállapodás, amely árat rögzít vagy kvótákat határoz meg.

COSTAS COMESAÑA szerint ahhoz, hogy egy túltermelési gondokkal küzdő szektor elérje azt, hogy észszerű időn belül hatékonyabban és kevesebb költséggel működjön, ahhoz az szükséges,

³⁰ Uo. 43-44.

³¹ Uo. 44.

³² Uo. 45.

hogy a legtöbb érintett vállalkozás együttesen cselekedjen, és ennek során az eladási árakat érintő korlátozásokat vezessenek be azért, hogy fenntartsanak egy árszintet. Ezekkel azonban a mentesülést teszik lehetetlenné, különös figyelemmel arra, hogy az érintett piacon a versenyt megszüntetik és az előnyökből sem részesülnek megfelelően a fogyasztók. Minderre tekintettel a termelést korlátozó megállapodások és az előírányzott befektetések nehezen fogják tudni igazolni azt, hogy a hatékonyabb termelés megfelel az EK 81. cikk (3) bekezdésében foglalt követelményeknek. Azonban a Bizottság mérlegelheti azt, hogy a munkanélküliség elkerülése érdekében a megállapodás, milyen pozitív hatást gyakorolhat.³³

III.2. A kríziskartellek történeti kialakulása

Az első kríziskartellek jellemzőivel bíró megállapodások a XIX. században a németeknél figyelhetőek meg. Ezen kívül az Amerikai Egyesült Államokban főként az 1930-as válság idején jelentek meg hasonló kartellek, valamint Japánban a II. világháború utáni válság időszakában.³⁴

Az Amerikai Egyesült Államokban 1872-1896 között a massachusetts-i vasútvonal építése során már létrejött olyan kartellezés, amelyet Massachusetts állam támogatott, mivel a vasútvonal jelentős összegű tőkebefektetést igényelt. A megállapodás révén lehetőség volt az árakat stabilizálni és megvédeni az állami tőkét (*public capital*).³⁵ Ezen kívül 1885-1902 között kartellt alakítottak az egyesült államokbeli bróm előállítók is, aminek következtében megállapodtak egy olyan szövetségben, amelyben egy független vállalkozás szerződés alapján felvásárolta a bróm előállítók teljes termelését. A kartell létrejöttére azután került sor, hogy jelentős árzuhanás következett be a bróm árában, és így az iparág válságba került. A megállapodás garantálta az árat, és megtiltotta részükre, hogy másnak értékesítsenek.³⁶

Az Amerikai Egyesült Államokban az 1930-as években a versenyt több esetben korlátozták. A nemzeti ipar helyreállítási törvény (*National Industrial Recovery Act*) (továbbiakban: *NIRA*) felállította a Nemzeti Helyreállítási Adminisztrációt (*National Recovery Administration*), amely engedélyezte az iparágaknak, hogy az adott területre vonatkozóan kódexet hozzanak létre, amelyben a tisztességes verseny érdekében árakat, béreket, termelési kvótákat és belépési

³³ Julio COSTAS COMESAÑA: *Carteles de Crisis*. (továbbiakban: COSTAS COMESAÑA), 54.

frdlpino.es/investigacion/wp-content/uploads/2015/09/DE002-02_Carteles_de_crisis-Costas.pdf

³⁴ Lia VITZILAIU: *Crisis Cartels: For Better or For Worse?*, *Competition Policy International Antitrust Chronicle*, Vol. 2., March 2011., 1.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1800732

³⁵ OECD (2011) 38.

³⁶ Uo. 40.

korlátokat állapítottak meg.³⁷ Később a Legfelsőbb Bíróság a *NIRA-t* 1935-ben,³⁸ és annak mezőgazdasági párját³⁹ az *Agricultural Adjustment Act*-ot 1936-ban⁴⁰ alkotmányellenesnek ítélte. Az Amerikai Egyesült Államok manapság minden típusú kartellt versenyellenesnek tekint, függetlenül az esetleges gazdasági körülményektől, amelyeket büntető jogi eszközökkel is üldöz. Erre figyelemmel nincsen olyan speciális szabályozása, amely a kartelleket mentesítésben részesítené.⁴¹ A szankciós irányelvek (*U.S. Sentencing Guidelines*) alapján azonban figyelembe veszik a szankció kiszabásakor az eljárás alá vont vállalkozás pénzügyi helyzetét tekintettel arra, hogy az esetleges bírságot meg tudja-e fizetni vagy sem, azonban mindez kizárólag a vállalkozás egyedi helyzetét veszi figyelembe nem pedig az általános gazdasági körülményeket.⁴²

Japánban a monopolelleses törvényt [*Act on Prohibition of Private Monopolization and Maintenance of Fair Trade (Act No. 54 of April 14, 1947)*] (továbbiakban: *AMA*) 1947-ben fogadták el⁴³ annak érdekében, hogy a II. világháború utáni állapotokat konszolidálja. A törvénynek a kríziskartellekre vonatkozó fejezete (*Depression Cartels*) alapján lehetett jóváhagyni az egyes versenyt korlátozó megállapodásokat, amennyiben gazdasági válság állt fenn. Ezt a rendszert azonban 1999-ben megszüntették, mivel több káros hatással járt, mintsem előnnyel. Például az *AMA* vonatkozó rendelkezése a csekély jelentőségű vállalkozásokat védte, ezen kívül eltántorította a piaci szereplőket attól, hogy erőfeszítéseket tegyenek az árak csökkentésére, így a piac elégtelen működése következtében a fogyasztók érdeke sem érvényesült.⁴⁴

Európában a XIX. században, különösen a németeknél, a kartellek felé egyfajta engedékenységgel volt megfigyelhető, így pl. a Német Birodalmi Bíróság szerint „Ha az árak olyan alacsonyak maradnak, hogy gazdasági romlás fenyegeti a vállalkozókat, akkor az összeállásuk (kartellekbe) nem csak a létfenntartás jogszerű megjelenése, hanem a társadalom

³⁷ Uo. 215.

³⁸ Peter G. KLEIN and Jason E. TAYLOR: An Anatomy of a Cartel: The National Industrial Recovery Act of 1933 and the Compliance Crisis of 1934, 28 Feb 2008, 2. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1098373

³⁹ OECD (2011) 35.

⁴⁰ James MING CHEN: The Story of Wickard v. Filburn: Agriculture, Aggregation, and Commerce, Constitutional Law Stories, Michael C. Dorf, ed., 2d ed., Foundation Press, 2008, *University of Louisville School of Law Legal Studies Research Paper Series* No. 2008-40, 8-9.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1268162

⁴¹ OECD (2011) 215.

⁴² Uo. 216.

⁴³ Act on Prohibition of Private Monopolization and Maintenance of Fair Trade (Act No. 54 f April 14, 1947).

⁴⁴ OECD (2011) 153.

egészenek érdekét is szolgálja”.⁴⁵ Az ekkori közfelfogás szerint sem a túl sok, sem a túl kevés verseny nem előnyös, és ezáltal a vállalkozások ilyen módon történő szerveződése pedig a túltermelésre adott természetes válaszreakció.⁴⁶ Továbbá azon a vélekedésen voltak, hogy a piaci szereplők együttműködése révén szabályozni lehet - többek között - a kapacitások megfelelő elosztását, sőt akár a nemzetközi ellentétek feloldásában is segítséget nyújthat.⁴⁷ Ennek alapján nem volt meglepő, hogy Európában az I. világháborút követő 'sokk' után 1926-1933 között nemzetközi acélkartellt hoztak létre. 1926. október 1-én alapult meg a Nemzetközi Acél Kartell (*International Steel Cartel*), amelynek Belgium, Franciaország, Németország és Luxemburg volt az alapító tagja. Együttesen a világ acélexportjának 65 %-át adták, és 30 %-át a világ acélgyártásának. A megállapodás szerint kvótákat hoztak létre, és a tagállamoknak korlátozniuk kellett a másik tagállamba történő exportjukat. A megállapodás alapján büntető intézkedéseket alkalmaztak, amennyiben valamelyik tag többet termelt. A kartell később a nagy válság (1929-1933) miatt megszűnt, figyelemmel a keresletben történt nagyfokú visszaesésre, és a tagok közötti ellentétre, valamint arra, hogy valamennyien a saját nemzeti piacukat akarták védeni.⁴⁸ A két világháború között a kartellek igen jelentős mértékben voltak jelen. Egyes elemzések szerint a világgazdaság akár 40 %-át az ilyen típusú együttműködések tették ki.⁴⁹

A kartellekben az Osztrák-Magyar Monarchia idején is egyfajta stabilizáló szerepet láttak, amik az 1890-es évekre egyre nagyobb erőre tettek szert.⁵⁰ MENZEL, osztrák jogtudós a XIX. század végén úgy látta, hogy „a kartellek károsak, mert kiiktatják a versenyt, de lehetnek előnyösek is, amennyiben az általuk hozott előnyök meghaladják a károkat.”⁵¹ Ez a megközelítés sokáig jellemző volt az európai hozzáállásra a kartellek vonatkozásában.⁵²

Hasonlóan vélekedtek Magyarországon is, és az I. világháborút követően az 1930. évi XX. törvénycikk, mint kartelljogszabály bevezetésekor többen gondolták úgy, hogy „a kartellek életébe történő beavatkozás az egyébként gyenge lábakon álló magyar ipart fogja tovább

⁴⁵ SZILÁGYI Pál – TÓTH András: A kartellszabályozás történeti fejlődése. *Versenytükör*, XII. évf., 2016. Különszám II. (továbbiakban: SZILÁGYI – TÓTH), 9.

www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2016_kulonszam&inline=true

⁴⁶ Uo. 11.

⁴⁷ Uo. 12.

⁴⁸ OECD (2011) 41.

⁴⁹ SZILÁGYI – TÓTH 9.

⁵⁰ Uo. 10.

⁵¹ Uo. 11.

⁵² Uo. 11.

gyengíteni”,⁵³ különös tekintettel az időközben kitört 1929-1933-as világválságra.⁵⁴ „Legfontosabb érvként jelenik meg, hogy az ipar működésének nélkülözhetetlen feltétele újabb és újabb beruházások létrejötte, ami mind elengedhetetlen a belső exportpiacokon való versenyképesség biztosítása miatt, ehhez pedig a kartellek stabilizáló szerepe igen fontos tényező, s amennyiben a kartellszabályozás révén lehetővé válna a kartellek elleni fellépés, ez olyan bizonytalanságot vinne a vállalatok tervezésébe, ami a beruházások visszafogását eredményezné.”⁵⁵ Úgy tekintettek a kartellekre, mint nemzetgazdasági érdekre. „A kartellszerű szerveződések lehetővé teszik a termelés, az üzemek racionalizálást is, ezáltal leszállítva a termelési költségeket is. Az iparszabályozás mindemellett azt a veszélyt is magában hordozza, hogy az egyébként is jelentős munkanélküliséget újabb alkalmazottak elbocsátása, az ipari üzemek létszámleépítése tovább fokozná.”⁵⁶

A szabályozás mellett is elhangzott érvelő álláspont, mely szerint az Osztrák-Magyar Monarchia által biztosított piac nagyobb lehetőséget biztosított a szabad versenyre, viszont az I. világháború után a kicsi magyar piacot egy-egy iparágban egy-két vállalat uralta, ami révén könnyebbé vált az erőfölénnyel való visszaélés, ezért szükség van szabályozásra. Ezen kívül épp a kartellek állnak a beruházások és az iparfejlesztések útjában, mivel erőfölényes helyzetük révén az efféle modernizációra vonatkozó megoldásoktól elzárkóznak.⁵⁷

A kartellekkel szembeni megengedő hozzáállás a szabályozást követően is megmaradt, és 1937-ben pl. a magyar cukorgyárak megállapodásra léptek egymással. „A kartellt azért kell sürgősen létrehozni, hogy a termelés folyamatossága a háborús viszonyok között feltétlenül biztosítható.”⁵⁸ Az együttműködésük révén szabályozni tudták, hogy mennyi cukorrépat dolgozhatnak fel, honnan lehet felvásárolni a nyersanyagot, továbbá meghatározhatták a répa felvásárlási és a cukor eladási árát. Ezzel a cukorrépa felvásárlási árát le tudták szorítani az egész ország területén, az eladási árát meg rögzíteni tudták.⁵⁹

⁵³ KOVÁCS György: A kartellkérdés gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai háttere II. *Versenytükrök*, XIII. évf., 2017. Különszám VI. (továbbiakban: KOVÁCS) 16.

www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2017_kulonszam_VI&inline=true

⁵⁴ Uo. 16.

⁵⁵ Uo. 16.

⁵⁶ Uo. 16.

⁵⁷ Uo. 16-17.

⁵⁸ HOMOKI-NAGY Mária: Kartellszerződések a gyakorlatban. *Versenytükrök*, XIII. évf., 2017. Különszám VI. 7.

www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2017_kulonszam_VI&inline=true

⁵⁹ Uo. 7-8.

A II. világháború során pedig a kényszerkartellek kérdése került egyre inkább napirendre, mert a gazdasági folyamatokba történő állami beavatkozás egyre erősebb lett.⁶⁰ Németországban 1876-1883 között a kálium-karbonát iparban jött létre kríziskartell. A XX. század fordulóján Németország volt a legnagyobb kálium-karbonát alapú sószállító, mivel 1870-ben évente csak 300.000 tonnát, majd 1909-re már éves szinten több mint 7.000.000 tonnát állítottak elő. A piacon fennálló négy éves árzuhanást követően a megállapodásban résztvevő felek először 1876-ban tárgyaltak újra azért, mert többen kénytelenek voltak a termelést szüneteltetni. Egy év után a nyereséget sikerült helyreállítani és a megállapodás megszűnt. 1883-ban viszont újabb megállapodást kötöttek a felek.⁶¹

Az 1923-as német versenyjogi törvény ellenére a kartellek továbbra is nagyszámban voltak jelen, hiszen az iparágak konszolidációját látták bennük, ezt követően pedig Hitler hatalomra kerülésével az 1930-as években a kartellek állami úton történő szervezése került előtérbe.⁶² Az ilyen szerveződésekre úgy tekintettek, mint a 'szükség gyermekére'.⁶³

A II. világháborút követően az 1957-es német versenytörvény (*Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*) (továbbiakban GWB) 4. § szakasza úgy rendelkezett, hogy „a kartellhatóság abban az esetben, ha tartós keresletváltozás következtében a kereslet csökkenne, kérelemre mentességet adhat az 1. § szakaszban meghatározott azon vállalkozások számára, amelyek a termelésben, a gyártásban, a feldolgozásban, előállításban vesznek részt, amennyiben a megállapodás vagy a döntés szükséges annak érdekében, hogy a kapacitások beállítása összhangba kerüljön az igényekkel, és amely szabályozás figyelembe veszi a teljes gazdasági érdeket és a közjót.”⁶⁴ A törvény 1. § szakasza a versenykorlátozó megállapodásokat definiálja.⁶⁵ Az engedélyezésre vonatkozó szabályt később 1998-ban a törvény 6. § szakaszaként került feltüntetésre 'szerkezeti krízis kartell' címén (*Strukturkrisenkartelle*).⁶⁶ Később 2005-ben, viszont törölték a törvényből, figyelemmel az *1/2003/EK rendeletre*⁶⁷, valamint arra, hogy napjainkban a globális világgazdaságban a szerkezeti válság szinte mindig

⁶⁰ KOVÁCS 34.

⁶¹ OECD (2011) 39.

⁶² SZILÁGYI – TÓTH 12-13.

⁶³ Torsten KÖRBER: Kartellrecht in der Krise. *Wirtschaft und Wettbewerb*, vom 04.09.2009, Heft 09. 7. research.owlit.de/document/4dfa2c20-8746-384f-8097-04c3ea56bd33

⁶⁴ GWB (1957) § 4.

⁶⁵ Uo. § 1.

⁶⁶ GWB (1998) § 6.

⁶⁷ A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról, HL 205 L 1/1, 2003.01.04. [továbbiakban: 1/2003/EK rendelet (2002)].

érinti az államok közötti kereskedelmet is, továbbá a gyakorlatban amúgy sem nagyon került alkalmazásra, nem eltérve a Bizottság jogalkalmazásától.⁶⁸

A korábban hatályban volt német jogszabályi rendelkezésnek a célja az volt, hogy a strukturális krízisek idején elkerüljék a vállalkozásokat felemésztő versenyt, amelyben nem feltétlenül a leghatékonyabb piaci szereplők maradtak volna fenn, hanem azok, amelyek a legtöbb anyagi forrással rendelkeztek. A mentesítést kizárólag strukturális krízisek idején lehetett megkapni, amelyek a piacon fennálló alapvető szerkezeti problémákból adódtak, ellentétben a ciklikus, azaz időszakos visszaesésekkel.⁶⁹ A GWB rendelkezésének hatálya alatt tíz alkalommal nyújtottak be kérelmet,⁷⁰ és ebből csupán kétszer a *Betonstahlmatten ügyben*⁷¹ és a *Leichtbauplatten ügyben*⁷² engedélyezték a mentesítést. Az első esetben 1983-ban a hegesztett acélháló termelése és eladása terén hagyták jóvá a kartellt, amelyet az építőiparban használtak. Az engedély három évre szólt, amelyet további két évvel meghosszabbítottak. A másik eset 1987-ben történt, amikor könnyű építődeszkák kapcsán jött létre a megállapodás, ezeket szintén az építőiparban alkalmazták. A kartell hat hónapig működhetett. Mindkét megállapodás sikeresen járult hozzá a többletkapacitások csökkentéséhez viszonylag rövid idő alatt, habár mindegyik esetben nehéz volt a különböző bizottságok és felügyeleti szervek létrehozása és összehangolása, amelyek közreműködtek abban, hogy a verseny ne torzulhasson.⁷³

Az 1963-as spanyol versenytörvény (*Ley 110/1963, de 20 de julio, de represión de prácticas restrictivas de la competencia*) (továbbiakban: LPR) 5. cikkének 2. pontjának b) bekezdése szerint a bíróság által engedélyezhetőek „az olyan megállapodások és döntések, amelyeknek célja az, hogy összehangolja a kínálatot a kereslettel, amennyiben a piacon hosszú távon várható a kereslet csökkenése, vagy ha a túlzott termelési kapacitás láthatóan nem gazdaságos, azonban ezen megállapodásoknak vagy döntéseknek mindig figyelembe kell venniük az általános gazdaságot és a közérdeket.”⁷⁴ A szabályozásra a német versenytörvény hatására került sor.⁷⁵

⁶⁸ OECD (2011) 122-123.

⁶⁹ Uo. 121-122.

⁷⁰ Hogan Lovells (Christoph WÜNSCHMANN, Christian RITZ and Matthias SCHLAU): Strukturkrisenkartelle in Zeiten von COVID-19, Germany, March 23 2020.

www.lexology.com/library/detail.aspx?g=0e261898-1667-47db-928f-3b1df161a805&utm_source=lexology+daily+newsfeed&utm_medium=html+email+-+body+-+general+section&utm_campaign=hungarian+competition+law+association+subscriber+daily+feed&utm_content=lexology+daily+newsfeed+2020-03-26&utm_term&fbclid=IwAR3-TyVd6mlXnvfaldWnu4vp66m-yPkQ4EPk8j6GWXgnqCif-TfAWISov0U

⁷¹ *Betonstahlmatten* 1983.05.31. sz. ügy.

⁷² *Leichtbauplatten* 1987.07.22. sz. ügy.

⁷³ Uo. 122.

⁷⁴ Uo. 122.

⁷⁵ LPR. art. 5., 2, b).

⁷⁶ COSTAS COMESAÑA 46.

A későbbi 1989-es spanyol versenytörvény (*Ley 16/1989, de 17 de julio, de Defensa de la competencia*) (továbbiakban: LDC) 3. cikkének 2. pontjának b) bekezdése alapján is lehetett engedélyezni a tiltott megállapodásokat, döntéseket, ajánlásokat vagy gyakorlatokat olyan mértékben, amennyiben azok az általános gazdasági helyzetre és a közérdekre tekintettel igazoltak, így többek között azok is „amelyeknek célja az, hogy összehangolja a kínálatot a kereslettel, amennyiben a piacon hosszú távon várható a kereslet csökkenése, vagy ha a túlzott termelési kapacitás láthatóan nem gazdaságos.”⁷⁶ A törvénszöveget 1999-ben módosították, melynek során kikerült a rendelkezések közül a kríziskartellekre vonatkozó szabályozás.⁷⁷ A jelenleg hatályos *15/2007-es számú spanyol versenytörvény*⁷⁸ pedig már szintén nem tartalmaz rendelkezést, összhangban az uniós versenyjoggal. A korábbi szabályozás ellenére a gyakorlatban ritkán fordult elő a jogintézmény.⁷⁹

III.3. A kríziskartellek megítélése az EU-ban

III.3.1. Az EU jelenlegi szabályozása

Az EU-ban a versenyszabályok célja, hogy megőrizzék a torzulástól mentes versenyt. Maga a verseny a jól működő belső piac feltétele, ami a belső gazdasági jólét eszköze is.⁸⁰ Az EUMSZ 101. cikke – korábban az EK 81. cikke, azelőtt pedig a 85. cikke – tartalmazza a versenykorlátozó megállapodások teljes tilalmát, azonban a kríziskartellek nevesítésére nem került sor. Az (1) bekezdés meghatározza, hogy melyek azok a versenykorlátozó megállapodások, összehangolt magatartások és vállalkozások társulásainak döntései, amelyet tiltani rendel. Az általános megfogalmazáson túl példalódzó jellegű felsorolást is nyújt. A (2) bekezdés alapján az ilyen magatartások semmisnek minősülnek. A (3) bekezdés pedig rögzíti, hogyan lehetséges az (1) bekezdés szerinti tilalom alól mentesülni, amikor a:

- vállalkozások közötti megállapodás vagy megállapodások csoportja;
- vállalkozások társulásai által hozott döntés vagy döntések csoportja;
- összehangolt magatartás vagy összehangolt magatartások csoportja

hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé teszi a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből anélkül, hogy: a) az érintett vállalkozásokra olyan

⁷⁶ LDC art. 3, 2.

⁷⁷ Ley 52/1999, de 28 de diciembre, de reforma de la Ley 16/1989, de 17 de julio, de Defensa de la Competencia.

⁷⁸ Ley 15/2007, de 3 de julio, de Defensa de la Competencia.

⁷⁹ COSTAS COMESAÑA 48.

⁸⁰ www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/competition-policy

korlátozásokat róna, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek; b) lehetővé tenné ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt.⁸¹

A (3) bekezdésben foglalt mentességhez mind a négy feltételnek teljesülnie kell, nevezetesen:

- hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához,
- lehetővé teszi a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből,
- e célok eléréséhez nélkülözhetetlenek,
- a kérdéses áruk jelentős része tekintetében ne szüntessék meg a versenyt.

Az uniós jog alapján létezik egyedi mentesség és csoportmentesség. A mentesüléshez kapcsolódóan a Bizottság a vonatkozó *iránymutatásában*⁸² adott részletes értelmezést, vagyis amennyiben a versenykorlátozás során olyan mértékű pozitív eredmények is megvalósulnak, amelyek ellensúlyozzák annak negatív hatásait, úgy lehetőség nyílik a mentesülésre. Az *1/2003/EK rendelet* 2. cikke alapján a mentesüléshez szükséges feltételek fennállását azoknak az érintett vállalkozásoknak kell bizonyítani, amelyek a mentesülésre hivatkozni kívánnak.⁸³

Léteznek úgynevezett csekély jelentőségű megállapodások is, amelyek a 101. cikk. (1) bekezdésén kívül esnek, így nem minősülnek a versenyjogba ütközőnek, és amelyek – kisebb piaci részesedésükre tekintettel – nem fejtenek ki érzékelhető hatást a közös piacra (*de minimis elv*).⁸⁴

Néhány megállapodás (különösen súlyos korlátozások) viszont minden esetben a versenyt korlátozónak és ennél fogva tiltottnak minősül. Ezek manapság főként az ármeghatározásokra és a területvédelmi záradékokra vonatkozó megállapodások.⁸⁵

⁸¹ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, HL C 326/47, 2012.10.26., 88-89.

⁸² Communication from the Commission Notice Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty (2004/C 101/08), HL C 101/97, 27.4.2004., 97. és Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról (2023/C 259/01), HL C 259/1, 2023.7.21., 1.

⁸³ 1/2003/EK rendelet (2002) 212.

⁸⁴ Lásd A Bizottság közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (1) bekezdése szerint a versenyt érzékelhetően nem korlátozó, csekély jelentőségű (*de minimis*) megállapodásokról szóló közlemény (2014/C 291/01), HL C 291/1, 2014.08.30.

⁸⁵ Lásd még pl. A Bizottság 1218/2010/EU rendelete (2010. december 14.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a szakosítási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, HL L 335/43, 2010.12.18., [továbbiakban: Szakosítási rendelet (2010)], 4. cikk, és A Bizottság (EU) 2022/720 rendelete (2022. május 10.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról, HL L134/4, 2022.05.11., 4. cikk.

Az EU-ban a kríziskartellek kapcsán a Bizottság több határozatot is hozott, mint versenyhatóság, azonban az egyes döntések elleni megtámadások következtében az Európai Unió Bírósága (továbbiakban: Bíróság) is relevánsan közreműködött a joggyakorlat kialakításában.

III.3.2. Az EU joggyakorlata

A korábban hatályban volt német és spanyol jogszabályi rendelkezések ellenére ebben a két országban sem figyelhető meg releváns joggyakorlat az ilyen típusú kartelleket érintően, ezért az alábbiakban az uniós szintű ügyek kerülnek ismertetésére.

Bár e tekintetben az EU sem bővelkedik pozitív döntésekben, viszont a jogesetek tapasztalatai fontos iránymutatásokat tartalmaznak, amelyek tagállami szinten is figyelembe vehetőek. A gyakorlatban legtöbbször elutasításra kerültek ezek a kérelmek, a Bizottság kizárólag 1984-ben a *Synthetic Fibers*⁸⁶ és 1994-ben a *Stichting Baksteen ügyben*⁸⁷ engedélyezte a kríziskartell létrejöttét. Az EU-ban az ilyen megállapodások tárgya általában csak árrogzítás, a piac felosztása, az ügyfelek felosztása, valamint a termelésre vagy az eladásra vonatkozó kvóták létrehozása.

A *Zinc Producer Group ügyben*⁸⁸ cinkgyártók között jött létre megállapodás 1964-ben. A nagyobb nyugati cink bányász és kohász társaságok létrehozták a *Zinc Producer Group*-ot (továbbiakban: *ZPG*), amely kezdetben kanadai és angol-ausztrál cinkvállalkozásokat ölelt fel, amelyhez csak később csatlakoztak a kontinentális Európából is vállalkozások.⁸⁹ A jogsértések közvetve vagy közvetlenül az árak rögzítése, kereskedelmi feltételek, a termelés, a piac és befektetések korlátozása vagy ellenőrzése, valamint a piac felosztása volt. Ezek az EK 85. cikkben rögzítettekkel kifejezetten megegyeznek. Jelen esetben azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a felek eredetileg a *London Metal Exchange* (továbbiakban: *LME*) által meghatározott és kiszámíthatatlanul változó cinkárakból adódó problémákat kívánták orvosolni. A termelés és a befektetés korlátozása, illetve ellenőrzése kizárólag azért volt szükséges, hogy megelőzzék a lehetséges cink túltermelését. Ez ugyan nem okozott fejlődést az ellátási struktúrában, viszont egyértelműen az volt a szándékuk, hogy megszabaduljanak az

⁸⁶ IV/30.810. sz. ügy *Synthetic fibres*, HL L 207/17, 1984.08.02. [továbbiakban: *Synthetic fibres* (IV/30.810. sz. ügy)].

⁸⁷ IV/34.456. sz. ügy *Stichting Baksteen*, HL L 131/15, 1994.05.26. [továbbiakban: *Stichting Baksteen* (IV/34.456. sz. ügy)].

⁸⁸ IV/30.350. sz. ügy *Zinc producer group*, HL L 220/27, 1984.08.17. [továbbiakban: *Zinc producer group* (IV/30.350. sz. ügy)].

⁸⁹ Uo. (29) bek.

adott gazdasági helyzetben fennálló problémáktól, ezen kívül a csökkenés sem szüntette meg teljesen a versenyt.⁹⁰

Ki kell emelni továbbá, hogy jelen esetben a felek nem nyújtottak be kérelmet a mentesítés érdekében a Bizottsághoz. Már ez alapján is elutasításra kerülhetett volna a megállapodás jóváhagyása,⁹¹ figyelemmel arra, hogy a Tanács által 1962-ben közzétett *17. rendelet*⁹² (továbbiakban: *a 17. rendelet*) 4. cikk (1) bekezdése rögzíti, hogy „a Szerződés 85. cikk (1) bekezdésében meghatározott, e rendelet hatálybalépése után létrejött megállapodásokat, döntéseket és összehangolt magatartásokat, valamint amelyeknél a felek alkalmazni kívánják a 85. cikk (3) bekezdését, be kell jelenteni a Bizottságnak. A bejelentésig a 85. cikk (3) bekezdésének alkalmazásáról határozat nem hozható.”⁹³ A felek viszont arra hivatkoztak, hogy a bejelentés hiányának ellenére a Bizottság mentesítésben részesítheti a megállapodást, mivel a termelési ár meghatározása elősegítette a termelést és a forgalmazást, amelyből a fogyasztók is részesültek. A Bizottság álláspontja szerint kétséges, hogy bármiféle elfogadható előny származna a megállapodásból. A termelői árak rögzítése, az árváltozások terén lévő összejátszás, a felek együttes erőfeszítései az *LME* cink árainak befolyásolására, a termelés és a befektetések ellenőrzése, valamint a piaci részesedésre és az exportra vonatkozó korlátozások elsődleges célja az volt, hogy csökkentsék a versenyt a megállapodásban részes felek között, és hogy a nemzeti piacok felosztásra kerüljenek a Közösségen belül. Ilyen körülmények között a megállapodás nem részesülhet mentesítésben még, ha be is jelentették volna.⁹⁴

1972-ben a Bizottság megállapította a *Cimbel ügyben*⁹⁵, hogy a résztvevő felek kizárólag csak a versenyjogot sértő céljaikat akarták palástolni azzal, hogy többletkapacitási problémákra kívántak hivatkozni. Erre figyelemmel a Bizottság itt is elmarasztalta az érintett vállalkozásokat.⁹⁶

1977-ben a *Metro ügyben*⁹⁷ meghozott döntésben már felmerült az, hogy kedvezőtlen piaci körülmények között a foglalkoztatás fenntartása, mint cél az EK 85. cikk (3) bekezdése alá tartozhat, ha az a termelés általános feltételeit fejleszti. A jogeset során az Európai Bíróságnak (továbbiakban: Bíróság) német cégek megállapodása kapcsán kellett döntést hoznia. Az ítéletben rögzítésre került, hogy a szállításra vonatkozó szerződések 6 hónapig figyelembe

⁹⁰ Uo. (43) bek.

⁹¹ Uo. (41)-(42) bek.

⁹² Az Európai Gazdasági Közösség Tanácsa, 17. Rendelet első rendelet a Szerződés 85. és 86. cikkének végrehajtásáról, HL 62/204, 1962.02.21.

⁹³ Uo. 4. cikk (1) bek.

⁹⁴ *Zinc producer group* (IV/30.350. sz. ügy) 42.

⁹⁵ Entscheidung der Kommission vom 22. Dezember 1972 (IV/243,244,245—Cimbel), HL L 303/24, 31.12.1972.

⁹⁶ Uo. Artikel 1.

⁹⁷ C-26/76 sz. ügy *Metro kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1977:167].

veszik a várható piaci növekedést, továbbá lehetővé teszik az érintett termékek viszonylagos stabil elérhetőségét. Ezen kívül a megállapodások rövid időre szólnak. Ez által a rendszeres forgalmazás biztosított, így a gyártók, a nagykereskedők, és a kiskereskedők is részesülnek a megállapodásból származó előnyökből. A gyártó bővítheti a piacát a nagykereskedők számára, a szállítás biztosítottá válhat, a kiskereskedőknek pedig a termékeik választéka növekedhet. A várható ellátásra egy észszerű időn belül kerül sor, amely stabilizálni tudja azokat a körülményeket is, amelyek a foglalkoztatáshoz kapcsolódnak. Ennek következtében a megállapodás képes volna fejleszteni az általános termelési feltételeket különösen kedvezőtlen piaci viszonyok esetén, amelyek pedig olyan célok, amelyek megfelelhetnek a 85. cikk (3) bekezdésének.⁹⁸

Az 1985-ös *Remia ügyben*⁹⁹ a Bíróság holland vállalkozások versenyt korlátozó megállapodását vizsgálta. A vállalkozások elsősorban gazdasági alapon kívánták igazolni azt, hogy az EK 85. cikk (3) bekezdése alapján mentesülésben részesülhetnek. A *Metro ügyben* foglaltak ebben a döntésben is megjelentek. Az ítélet rögzítette, hogy „azon érveléssel kapcsolatban, mely szerint a vállalkozás túlélése és a munkahelyek megőrzése kizárólag akkor valósítható meg, amennyiben a versenyt kizáró klauzulát 10 évig alkalmazzák, valóban szükséges rögzíteni a Bíróság 1977. október 25-i 26/67 számú döntésében fenntartottakat (*Metro eset*, (1977) ecr 1875), hogy a foglalkoztatás egy olyan kereten belül valósulhat meg, amely cél a 85. cikk (3) bekezdése alá tartozhat, mivel az a termelés általános feltételeit fejleszti különösen, amikor a piaci feltételek kedvezőtlenek. A Bizottság megfelelő választ adott a kérelmező érvelésére a vitatott döntésben, különösen a 31. paragrafusban, amely megmagyarázza azokat a speciális okokat, amelyeket figyelembe lehet venni egy négy éves időtartam alatt, aminek pedig elegendőnek kell lennie a *Remia* számára ahhoz, hogy biztosítsa a piaci pozícióját a *Luycks* versenye ellen. Továbbá - és függetlenül attól -, hogy a Bizottság a 27. paragrafusban megállapította, hogy habár a szükséges minimális időtartam alatt részesült védelemben, és a vállalkozás bizonyítani tudja, hogy nem képes ezután tovább működni, mindez azonban nem elegendő ahhoz, hogy a klauzula időtartamát meghosszabbítsák.”¹⁰⁰ Ennek alapján megállapítható, hogy a munkahelyek megőrzése olyan indok lehet, amely a megállapodást igazolhatja, amennyiben az a termelés fejlesztése érdekében szükséges, és gazdaságilag kedvezőtlen körülmények állnak fenn, azonban az ilyen megállapodás legfeljebb

⁹⁸ Uo. 43. pont.

⁹⁹ C-42/84 sz. ügy *Remia kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1985:327].

¹⁰⁰ Uo. 42. pont.

négy évig lehet hatályban, és nem hosszabbítható meg arra való hivatkozással, hogy a vállalkozás a megállapodás nélkül a jövőben kiszorulna a piacról.

A Bizottság viszont engedélyezte a kríziskartell létrejöttét 1984-ben a *Fibras Sintéticas* és 1994-ben a *Stichting Baksteen* ügyben. A két esetben a felesleges kapacitásokat csökkentették, és nem veszélyeztették a megállapodásban résztvevő felek döntési szabadságát. Szükségük volt restrukturalizációs tervre, amely garantálni tudta azt, hogy a felesleges kapacitások bezárását követően nem hoznak létre újakat. Az első esetben a döntés hangsúlyozta, hogy a felek szabályozzák a felesleges kapacitások csökkentését,¹⁰¹ a fogyasztók is részesülnek az előnyökből a jobb minőségű termékek révén,¹⁰² a megállapodás csak korlátozott ideig csökkenti a termelést, és nem avatkoznak bele a felek döntési szabadságába, valamint a rendelkezések kikényszerítése érdekében szankciókat is alkalmaznak.¹⁰³ Ezen kívül nem szűnik meg az érintett termékek közötti verseny sem.¹⁰⁴ A második esetben szintén rögzítésre került, hogy a kapacitások és a készletek csökkentése során meg tudják valósítani a szükséges átszervezési terveket.¹⁰⁵ Az előnyök közé tartozik, hogy a munkavállalókat nem bocsátják el, hanem átirányítják, és mindez a termelési, technikai és gazdasági folyamatokat segíti elő.¹⁰⁶ A fogyasztók is részesülnek a hasznokból, mivel egészséges és versenyképes iparág keletkezik, megszűnnek a korszerűtlen és elavult kapacitások, megfelelő választási lehetőség alakul ki a termékek között, és a folyamatos ellátás is biztosított.¹⁰⁷ Ezen kívül az egyes üzemek bezárása nélkülözhetetlen a felesleges kapacitások lebontásához. A felek szabadsága itt is megmarad az ár, az eladás, az import, az export, a szállítás és az összefonódások tekintetében.¹⁰⁸ A termékek kapcsán sem szűnik meg a verseny.¹⁰⁹ Végezetül pedig a megállapodás garanciákat tartalmaz annak érdekében, hogy a felek a kötelezettségeiket teljesítsék, és az együttműködés időben korlátozott marad.¹¹⁰ Ezek után azonban jelentős fordulat következett be a Bizottság álláspontjában, és nem került sor több kríziskartell jóváhagyására.

A Bizottság 2001-ben meghozott döntésével elutasította a versenyt sértő megállapodás létrejöttét a *Grafittelektrod* ügyben¹¹¹ is. Az 1980-as években az elektród és az elektromos

¹⁰¹ *Synthetic fibres* (IV/30.810. sz. ügy) (39) bek.

¹⁰² Uo. (39) bek.

¹⁰³ Uo. (43-45) bek.

¹⁰⁴ Uo. (50-51) bek.

¹⁰⁵ *Stichting Baksteen* (IV/34.456. sz. ügy) (26) bek.

¹⁰⁶ Uo. (27-28) bek.

¹⁰⁷ Uo. (29) bek.

¹⁰⁸ Uo. (33) bek.

¹⁰⁹ Uo. (41) bek.

¹¹⁰ Uo. (36) bek.

¹¹¹ COMP/E-1/36.490. sz. ügy *Graphite electrodes*, HL L 100/1, 2002.04.16.

acélgyártás terén jelentős visszaesés következett be a felhasználásban.¹¹² A válságot tovább fokozták a magas olajárak és a dollár gyengülése is.¹¹³ A Bizottság rögzítette, hogy a piacon felmerülő nehézségekkel szemben, vagy a keresletben bekövetkező csökkenéssel szemben csak olyan eszközöket lehet igénybe venni, amelyek összeegyeztethetőek a versenyjoggal. A túltermelési problémák nem adhatnak lehetőséget arra, hogy megszegjék a közösségi szabályokat.¹¹⁴ Az ágazatban fennálló strukturális túltermelés kapcsán megállapítható, hogy a vállalkozások kizárólag olyan módon nézhetnek szembe a nehéz piaci feltételekkel való küzdelemben, amelyek megfelelnek a közösségi jognak.¹¹⁵

A 2002-ben az egyesített *Limburgse Vinyl Maatschappij and Others* ügyekben¹¹⁶ a Bíróság rögzítette, hogy az a tény, mely szerint az ipar gazdasági recesszióval néz szembe, vagy a kereslet csökkent, nem igazolja a mentességet.¹¹⁷ Ezen kívül minden piaci szereplőnek önállóan kell meghatároznia a piacon érvényesíteni kívánt kereskedelmi politikáját, valamint azokat a feltételeket, amelyeket az ügyfeleinek szeretne nyújtani.¹¹⁸

A hatályos *1/2003/EK rendelet* rögzíti, hogy nem tiltottak az olyan az EK 81. cikk (1) bekezdése hatálya alá tartozó megállapodások, döntések és összehangolt magatartások, amelyek eleget tesznek az EK 81. cikk (3) bekezdésének, anélkül, hogy ezt előzetesen határozat jóváhagyta volna.¹¹⁹ Ez azonban nem jelenti azt, hogy az uniós versenyhatóságnak a gyakorlatában ne kellett volna szembenéznie ilyen tárgyú ügyekkel. Ezekben esetekben elsősorban azt kell megvizsgálni, hogy a megállapodások a jelenlegi EUMSZ 101. cikke alá esnek-e, másodjára pedig azt, hogy helye van-e a mentességnek az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdése alapján. Az *Ír marha ügy*¹²⁰ volt az utolsó ismertebb jogeset, amelyben a versenytársak a kapacitások csökkentése érdekében megállapodást kötöttek, ami viszont versenyellenes célú volt. A nemzeti bíróság következetesen vizsgálta, hogy vajon a megállapodás összhangban van-e az akkor hatályban volt EK 81. cikk (3) bekezdésével. Annak érdekében pedig, hogy a Bizottság segítsen a jogeset feltérképezésében, 2010-ben írásbeli

¹¹² Uo. (12) bek.

¹¹³ Uo. (241) bek.

¹¹⁴ Uo. (197) bek.

¹¹⁵ Uo. (238) bek.

¹¹⁶ C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P-C-252/99. P. és C-254/99. P. sz. egyesített ügyek *Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:2002:582].

¹¹⁷ Uo. 485. pont.

¹¹⁸ C-7/95 P sz. ügy *Deere kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1998:256] 86. pont.

¹¹⁹ 1/2003/EK rendelet (2002) (2)-(3) bek.

¹²⁰ C-209/07. sz. ügy *Competition Authority kontra Beef Industry Development Society Ltd és Barry Brothers (Carrigmore) Meats Ltd.* [ECLI:EU:C:2008:643] [továbbiakban: *Ír marha* (C-209/07. sz. ügy)].

észrevételt is tett.¹²¹ Az ügyben végül nem született döntés, mert 2011-ben a megállapodásban részes felek visszavonták a mentesülés iránti kérelmüket.¹²²

III.3.3. Az *Ír marha ügy*

III.3.3.1. Az alapeljárás

Hogy manapság mire lehet számítani a kríziskartellek kapcsán az EU-n belül, arra az *Ír marha ügy* adhatja a legjobb iránymutatást, éppen ezért érdemes annak körülményeit és jellemzőit részletesebben is megvizsgálni. A jogeset lényegét az ír marha- és borjúhúságazat megállapodása képezte, mellyel a szektort akarták racionálisan átszervezni, és a többletkapacitásokat megszüntetni.¹²³ 1998-ban az ír kormány és a marha- és borjúhúságazat képviselőinek közös kérésére készített tanulmány megállapította, hogy csökkenteni kell a feldolgozók számát, és a piacon maradó vállalkozásoknak kártérítésben kellene részesíteniük a piacról távozó versenytársakat.¹²⁴ Mindezt a mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter által létrehozott munkacsoport is támogatta, és javasolták a megállapodásban részes feleknek, hogy hozzanak létre egy kártalanítási alapot.¹²⁵ Erre tekintettel 2002-ben a tíz fő feldolgozó létrehozta a *Beef Industry Development Society Ltd-t* (a továbbiakban: *BIDS*), amely a szektort érintő évi 420.000 darab szarvasmarhának megfelelő, 25%-os csökkentést helyezett kilátásba.¹²⁶

A megállapodás előírta, hogy a *BIDS* kártalanítást fizet a piacot elhagyó versenytársaknak, a piacot elhagyók pedig kötelezettséget vállalnak, hogy a „feldolgozó berendezéseiket megsemmisítik vagy használaton kívül helyezik, vagy kizárólag az ír szigeten kívül letelepedett személyeknek értékesítik, vagy adott esetben a maradéknak, feltéve hogy utóbbiak azokat csere- vagy pótalkatrészekként használják; öt éves időszakon keresztül nem használják marha- és borjúhús feldolgozásra azon földterületeket, amelyeken e berendezések találhatóak

¹²¹ The High Court between the Competition Authority Plaintiff and the Beef Industry .Development Society Limited and Barry Brothers (Carrigmore) Meats Limited Defendants Observations of the Commission under Article 15, Paragraph 3, of Regulation No 1/2003., T No. 7764P, Dublin (továbbiakban: Observations of the Commission).

ec.europa.eu/competition/court/amicus_curiae_2010_bids_en.pdf

¹²² Competition Authority: Notice on Agreements to Reduce Capacity, (16 June 2011), N/11/001. (továbbiakban: Notice of the Competition Authority) 5.19. pont.

www.cpc.ie/business/wp-content/uploads/sites/3/2017/02/N-11-001-Notice-on-Agreements-to-Reduce-Capacity.pdf

¹²³ *Ír marha* (C-209/07. sz. ügy) 3. pont.

¹²⁴ Uo. 4. pont.

¹²⁵ Uo. 5. pont.

¹²⁶ Uo. 6. pont.

voltak, és az ír marha- és borjúhús feldolgozó piacon két éven keresztül nem folytatnak versenyt a maradékkal.”¹²⁷

A *BIDS* bejelentette a megállapodást az ír versenyhatóságnak (*Competition Authority*),¹²⁸ az viszont úgy értékelte, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésével ellentétes. Ezután a bírósághoz (*High Court*) fordult, és kérte, hogy kötelezze a részes feleket a megállapodás végrehajtásától való tartózkodásra.¹²⁹ A bíróság a versenyhatóság kérelmét elutasította, mivel álláspontja szerint a megállapodás nem tartozik az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alá, és nem teljesíti annak a (3) bekezdésében foglalt mentességi feltételeket sem.¹³⁰ Ezután nyújtott be a versenyhatóság fellebbezést a fellebbviteli bírósághoz (*Supreme Court*), amely az eljárást felfüggesztette, és előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett az ügyben, hogy a megállapodás az EK 81. (1) alá tartozik-e.¹³¹

III.3.3.2. A főtanácsnok véleménye

TRSTENJAK főtanácsnok véleménye többek között az volt, hogy a versenykorlátozások nem szűkíthetők le egy csekély listára, és az EK 81. cikk (1) bekezdésében feltüntetett ’különös’ fordulat is azt mutatja, hogy a hatálya alá tartozó versenykorlátozások nem csak az említett bekezdés a)-e) pontjában foglalt korlátozásokra vonatkoznak.¹³² A megállapodás céljának vizsgálata során szükséges figyelembe venni nemcsak annak tartalmát, hanem a jogi és gazdasági környezetét is. „Ezt a követelményt komolyan kell venni. Nem tekinthető ugyanakkor olyan lehetőségnek, amely megnyitja a kaput minden olyan körülmény előtt, amely egy megállapodásnak a közös piaccal való összeegyeztethetősége mellett szól. Az EK 81. cikk szerkezetéből az következik ugyanis, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése alapján a jogi és gazdasági környezetnek csak azon elemeit kell figyelembe venni, amelyek alkalmasak arra, hogy megkérdőjelezzék a versenykorlátozás fennállását.”¹³³ A feldolgozó ipar 25%-kal történő csökkentése azáltal, hogy a versenytársak elhagyják a piacot, valamint az a kikötés, mely szerint a piacot elhagyó versenytársak nem működtetik tovább a feldolgozó üzemeket, alkalmas arra, hogy korlátozza a versenyt.¹³⁴

¹²⁷ Uo. 8. pont.

¹²⁸ Uo. 10. pont.

¹²⁹ Uo. 11. pont.

¹³⁰ Uo. 12. pont.

¹³¹ Uo. 13. pont.

¹³² C-209/07. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa: *Competition Authority kontra Beef Industry Development Society Ltd és Barry Brothers (Carrigmore) Meats Ltd.* [ECLI:EU:C:2008:467] [továbbiakban: *Ír marha* (C-209/07. sz. ügy főtanácsnok indítványa)] 48. pont.

¹³³ Uo. 50. pont.

¹³⁴ Uo. 67. pont.

Kiemeli továbbá, hogy a *BIDS* nem állami kényszer hatására járt el. A tanulmányt ugyan a kormány támogatta, és a felkért munkacsoport felszólította az ágazat szereplőit, hogy teljesítsék az abban leírtakat, azonban mindez nem eredményez állami kényszert.¹³⁵ Az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazásától nem lehet eltekinteni azért, mert az adott szektorban konjunkturális vagy strukturális válság van.¹³⁶ Álláspontja szerint „egy nagymértékű többletkapacitással jellemezhető piacon főszabály szerint nagyobb a verseny a piaci szereplők között, mint egy alacsony (vagy semmilyen) többletkapacitással jellemezhető piacon. Egy nagymértékű többletkapacitással jellemezhető piacon az átlagos termelő számára nehezebb termelőüzemeinek ugyanolyan kihasználtságát elérni, mint egy alacsony többletkapacitással jellemezhető piacon. Mivel a kihasználtság arányában csökkennek a méretgazdaságossági előnyök, a nagymértékű többletkapacitással jellemezhető piacon az átlagos termelő nagyobb versenykényszernek van kitéve, mint egy alacsony többletkapacitással jellemezhető piacon. A közgazdaságtudományban jól ismert ez az interdependencia a többletkapacitás, a méretgazdaságosság és a versenykényszer között.”¹³⁷

Továbbá a „versenykorlátozás fennállásának megkérdőjelezésére alkalmatlan tényezők, mint amilyen az áruk termelésének javítása a méretgazdaságosság révén, még akkor is csak az EK 81. cikk (3) bekezdése keretében vehetők figyelembe, és nem az EK 81. cikk (1) bekezdése keretében, ha végeredményben kedvező megítélés alá esnek a megállapodás EK 81. cikkel való összeegyeztethetősége szempontjából.”¹³⁸

III.3.3.3. Az előzetes döntéshozatal során született ítélet

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EK 81. cikk (1) bekezdésének értelmezésére vonatkozott. „Annak megállapításához ugyanis, hogy valamely megállapodás az EK 81. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom hatálya alá tartozik-e, rendelkezéseinek tartalmát és az általa elérni kívánt objektív célkitűzéseket kell figyelembe venni. E tekintetben még ha feltételezzük is, hogy bizonyított, hogy a megállapodásban részes felek a versenyt korlátozó bármilyen szubjektív szándék nélkül, valamely ágazati válság hatásainak orvoslása érdekében cselekedtek, az ilyen megfontolások az említett rendelkezés alkalmazásakor nem relevánsak. Egy megállapodás ugyanis az EK 81. cikk értelmében versenykorlátozó célúnak tekinthető akkor is, ha célja nem csupán a verseny korlátozása, hanem más, jogszerű célokat is követ

¹³⁵ Uo. 95. pont.

¹³⁶ Uo. 98. pont.

¹³⁷ Uo. 70. pont.

¹³⁸ Uo. 50. pont.

([...]). A BIDS által hivatkozott tényezőket csupán az EK 81. cikk (3) bekezdése keretében lehet adott esetben figyelembe venni az ugyanezen cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom alóli mentesség megszerzése érdekében.”¹³⁹

A Bíróság rögzítette, ahogyan korábban a főtanácsnok is utalt rá, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének a)–e) pontjaiban foglalt megállapodástípusok nem tartalmazzák a tiltott összejátszások teljes mértékű felsorolását.¹⁴⁰ A *BIDS* megállapodások azt a célt kívánják elérni, hogy egyes vállalkozások kilépjenek a piacról, és így csökkentsék a kapacitásokat, amelyek érintik a jövedelmezőséget tekintettel arra, hogy akadályozzák őket a méretgazdaságosság megvalósításában.¹⁴¹ ”E megállapodástípus nyilvánvalóan sérti az EK-Szerződés versenyre vonatkozó rendelkezéseiben rejlő koncepciót, amely szerint minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatároznia a piacon követni kívánt politikáját. Az EK 81. cikk (1) bekezdésének célja ugyanis, hogy megtiltson minden olyan összehangolási formát, amely a vállalkozások közötti gyakorlati együttműködéssel szándékosan kiiktatja a verseny kockázatait.”¹⁴² Ezek a vállalkozások a *BIDS-megállapodások* hiányában jövedelemszerzésük javítása érdekében kénytelen lettek volna más módszereket alkalmazni, így olyan döntéseket hozni, amelyek a versenyt növelik a versenytársak között, vagy pedig összefonódások révén jobb piaci pozícióba kerülnek. Mindezt azonban a piacon fennmaradók elkerülhetik a megállapodásokkal, és a piaci részesedés növeléséhez szükséges költségek nagy részét eloszthatják egymás között egyenlő arányban.¹⁴³

Ezen kívül ahhoz, hogy megvalósíthassák a kitűzött célokat, olyan eszközöket is igénybe kívántak venni, amelyek versenyellenes korlátozásokat is tartalmaztak.¹⁴⁴ „Először is az egyes maradók szokásos feldolgozási mennyisége felett levágott szarvasmarhánkénti tizenegy euró hozzájárulás a BIDS szerint a kilépők ügyfélkörének megszerzéséért a maradók által fizetendő ellenszolgáltatást jelent. Ki kell azonban emelni – ahogyan a főtanácsnok az indítványának 85. pontjában tette –, hogy bizonyos maradók tekintetében az ilyen intézkedés is akadályozza a piaci részesedések természetes alakulását, akik e hozzájárulás visszatartó jellegéből adódóan arra vannak ösztönözve, hogy ne lépjék át szokásos termelési mennyiségüket. Ezen intézkedés tehát bizonyos gazdasági szereplőket a termelésük befagyasztására készíthet.”¹⁴⁵

¹³⁹ *Ír marha* (C-209/07. sz. ügy) 21. pont.

¹⁴⁰ Uo. 23. pont.

¹⁴¹ Uo. 33. pont.

¹⁴² Uo. 34. pont.

¹⁴³ Uo. 35. pont.

¹⁴⁴ Uo. 36. pont.

¹⁴⁵ Uo. 37. pont.

„Másodszor a kilépőkkel szemben előírt, a termelési üzemek rendelkezésre bocsátására és használatára vonatkozó korlátozásokat illetően a BIDS-megállapodások céljuknál fogva tartalmaznak versenykorlátozásokat is, mivel el kívánják kerülni, hogy a maradékkal folytatott verseny érdekében piacra lépő új gazdasági szereplők használhassák ezen üzemeket. Márpedig – ahogyan a Competition Authority írásbeli észrevételeiben hangsúlyozta –, mivel egy új feldolgozóüzem létrehozásához szükséges beruházások messze meghaladják egy meglévő üzem átvételének költségeit, e korlátozások nyilvánvalóan arra irányulnak, hogy minden új versenytársat visszatartsanak az ír sziget teljes területére való belépéstől.”¹⁴⁶

Továbbá az, hogy a megállapodás időben korlátozott, nem jelenti azt, hogy nem versenyellenes célú. Mindez legfeljebb az EK 81. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételek teljesülésének vizsgálata körében lehet releváns.¹⁴⁷ Tekintettel erre a Bíróság ítéletében rögzítette, hogy a *BIDS-megállapodások* jellemzőivel bíró, így a kapacitások 25%-os csökkentését előíró megállapodás célja az EK 81. cikk (1) bekezdése alapján a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.¹⁴⁸

III.3.3.4. A Bizottság észrevétele

Az 1/2003/EK rendelet alapján a Szerződés 81. vagy 82. cikk alkalmazását érintően a tagállamok versenyhatóságai írásbeli észrevételt tehetnek a tagállami bíróságoknak. Az előbb említett cikkek egységes jogalkalmazása érdekében a Bizottság saját kezdeményezésre szintén észrevételt nyújthat be a nemzeti bíróságoknak.¹⁴⁹ Erre hivatkozva az ír versenyhatóság felkérte a Bizottságot, hogy éljen az előbb említett rendeletben rögzített jogával¹⁵⁰, végül a Bizottság 2010-ben az ír bíróság (*High Court*) részére meg is küldte a kötelező erővel nem bíró írásbeli észrevételét¹⁵¹ arra hivatkozva, hogy az EK 81. cikk (3) bekezdése alkalmazására vonatkozó *iránymutatás*¹⁵² elfogadása óta nem sok precedens áll rendelkezésre.¹⁵³

Lehetséges mentesülésben részesülnie az EK 81. cikk (1) bekezdése alá tartozó megállapodásnak, de ha az a versenyt súlyosan korlátozza, akkor kevés esély van arra, hogy az ehhez szükséges kritériumoknak megfeleljen. Ezek a kritériumok általában *fekete listás*

¹⁴⁶ Uo. 38. pont.

¹⁴⁷ Uo. 39. pont.

¹⁴⁸ Uo. 40. pont.

¹⁴⁹ 1/2003/EK rendelet (2002) 15. cikk (3) bek.

¹⁵⁰ Observations of the Commission (10) bek.

¹⁵¹ Uo. (11) bek.

¹⁵² Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty, HL C 101/97, 27.04.2004. [továbbiakban: Guidelines (2004)].

¹⁵³ Observations of the Commission (4) bek.

megállapodásoknak vagy 'hard core' korlátozásoknak minősülnek, mivel természetükből adódóan sem a gazdaság sem a fogyasztók számára nem előnyösek, és nem felelnek meg a nélkülözhetetlenség követelményének sem.¹⁵⁴ Akkor részesülhet egy megállapodás mentesülésben az EK 81. cikk (3) bekezdése alapján, ha a négy konjunktív feltételt teljesíti:

1. hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához,
2. a fogyasztók méltányosan részesülnek a belőle eredő előnyből,
3. a korlátozások a célok eléréséhez nélkülözhetetlenek,
4. a kérdéses áruk jelentős része tekintetében nem szünteti meg a versenyt.

Az első feltétel esetében 2009-ben a *GlaxoSmithKline Services kontra Bizottság és mások ügyben*¹⁵⁵ született ítéletben rögzítették, „hogyan ahhoz, hogy valamely megállapodás mentességben részesüljön az EK 81. cikk (3) bekezdése címén, hozzá kell járulnia az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához. Ez a hozzájárulás nem azokkal az előnyökkel azonos, amelyekből a megállapodásban érintett vállalkozások a tevékenységükkel kapcsolatban részesülnek, hanem azokkal az érzékelhető objektív előnyökkel egyezik meg, amelyek ellentételezhetik a versenynek okozott hátrányokat...”¹⁵⁶ Továbbá „az adott időszakra engedélyezett mentességhez szükségesnek bizonyulhat a megállapodásból származó előnyök megvalósulásának a jövőre vonatkozó elemzése, és elég, ha a Bizottság a rendelkezésére álló adatok alapján arra a meggyőződésre jut, hogy annak a valószínűsége, hogy az érzékelhető objektív előny megvalósul, elegendő mértékű azon feltételezéshez, hogy a megállapodás ilyen előnnyel jár.”¹⁵⁷ A hatékonysági tényezők megléte kapcsán szükséges igazolni: a) a hatékonyság természetét, b) a megállapodás és a hatékonyság közötti összefüggést, c) a hatékonyság valószínűségét és a nagyságát, továbbá d) mikor és hogyan valósítható meg.¹⁵⁸

A Bizottság a hatékonyság természetére helyezett nagyobb hangsúlyt, amit a kapacitáscsökkentés útján kívánnak elérni a megállapodásban részes felek.¹⁵⁹ Azáltal, hogy kikerülnek a kevésbé hatékony kapacitások a szektorból, elérhető lehet a kívánt hatékonyság, azonban egyebek között nehéz bemutatni azt, hogy melyek a legkevesbé hatékony kapacitások,¹⁶⁰ továbbá amennyiben többségében hatékony üzemek vannak, úgy akkor a

¹⁵⁴ Uo. (46) bek.

¹⁵⁵ C-501/06 P. sz. ügy *GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai* [ECLI:EU:C:2009:610].

¹⁵⁶ Uo. 92. pont.

¹⁵⁷ Uo. 93. pont.

¹⁵⁸ Guidelines (2004) 51. pont.

¹⁵⁹ Observations of the Commission (19) bek.

¹⁶⁰ Uo. (20)-(21) bek.

versenytársaknak normál versenyhelyezettel kellene szembenézniük. Ezáltal a hatékonyságot nem tudnák elérni, viszont a versenyt tovább károsítanák.¹⁶¹

Valamint amennyiben a megállapodás alapján egyes versenytársak elhagyják a piacot, s ennek következtében csökkennek a kapacitások, úgy a megmaradó vállalkozások növelni tudják a *a termékkibocsátásukat* annak érdekében, hogy elnyerjék a kilépők korábbi piaci részesedését. Így a megnövekedett kapacitáskihasználtsággal a gazdasági hatékonyság megvalósulhat.¹⁶² Ha azonban a megállapodás a *termelés-kibocsátás* növelését illetően korlátozást tartalmaz, akkor kétséges, hogy ez a fajta hatékonyság elérhető-e.¹⁶³

A Bizottság ezután a második feltétel elemzése helyett a harmadikat veszi górcső alá éppen úgy, ahogy a vonatkozó iránymutatás is teszi. A harmadik feltételnél egy kétoldalú tesztet kell elvégezni. Először, hogy a megállapodás szükséges-e a hatékonyság eléréséhez, másodsor pedig, hogy az egyes korlátozások szükségesek-e a hatékonyság megvalósításához.¹⁶⁴ Az első esetben meg kell vizsgálni, hogy nincs-e más gazdaságilag megvalósítható és kevésbé korlátozó megoldás a hatékonyság elérése érdekében.¹⁶⁵ A Bizottság kizárólag ennek körében tett észrevételt. „A Bizottság hangsúlyozni kívánja, hogy az ún. »krízis kartellek« kapacitáscsökkentési célját a gazdasági visszaesés vagy a recesszió miatti keresletcsökkentés nem tudja igazolni. Általános szabály a szabad piactudományban az, hogy a piacnak el kell távolítania a felesleges kapacitásokat. Az áraknak kell összehangolnia a kereslet és a kínálat között fennálló változó kapcsolatot. Tény, hogy amikor a kereslet csökken, azt természetesen az ár is követi. Ilyen körülmények között az egyes vállalkozások önállóan dönthetnek, hogy miként és milyen mértékben válnak a többletkapacitások gazdaságilag fenntarthatatlanná, és azok csökkentése érdekében milyen szükséges lépéseket tesznek.”¹⁶⁶ Mindez azzal is összefügg, hogy a vállalkozásoknak alapvetően önállóan, másoktól függetlenül kell meghatározni a gazdaságpolitikájukat a piacon. A gazdasági krízist pedig legfeljebb olyan tényezőként lehet figyelembe venni, amely a bírság összegét csökkenti, viszont nem mentesít az EK 81. cikk (1) bekezdése alól.¹⁶⁷

Továbbá, ahol a piaci erők egyedül nem képesek megoldani észszerű időn belül a fennálló többlettermelési nehézségeket, úgy ott strukturális jellegű problémák vannak, amelyek viszont

¹⁶¹ Uo. (22) bek.

¹⁶² Uo. (24) bek.

¹⁶³ Uo. (25) bek.

¹⁶⁴ Guidelines (2004) 73. pont.

¹⁶⁵ Uo. 75. pont.

¹⁶⁶ Observatoins of the Commission (33) bek.

¹⁶⁷ T-217/03. és T-245/03. sz. egyesített ügyek *FNCBC és társai kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2006:391] [továbbiakban: *FNCBC* (T-217/03. és T-245/03. sz. egyesített ügyek)] 90. pont.

nem a gazdaság ciklikus jellegű visszaesésének köszönhető.¹⁶⁸ Ekkor a versenytársak 'felőrli háborúba' (*war of attrition*) kerülnek, illetve a játékelméletből származó 'fogolydilemmával' (*prisoner's dilemma*) találják szembe magukat, vagyis, amikor vállalják a veszteségeket, arra számítva, hogy a versenytárs korábban kényszerül elhagyni a piacot. Mindez ott jellemző, ahol stabil, átlátható és szimmetrikus piacszerkezet található, és a vállalkozások számára a kapacitásokról való lemondás költséges.¹⁶⁹ Mindezt figyelembe véve a nélkülözhetetlenség vizsgálata során szükséges azt is felmérni, hogy a kapacitás kérdésköréhez hasonló nehézségekre nem nyújthat-e megoldást az összefonódás. Mindez orvosolhatja a piac strukturális jellegű problémáit, amely kisebb piaci részesedést érint, ellentétben az újraszervezési megállapodásokkal, amelyek a teljes piaci lefedettséggel kívánnak működni.¹⁷⁰

A második feltétel szerint a fogyasztóknak méltányosan kell részesülniük a többletkapacitások csökkenéséből származó előnyökből. Ennek alapján legalább a megállapodásból származó negatív következményeket kompenzálni kell.¹⁷¹ Nagyobb korlátozás esetén a hatékonyságból származó előnyökből a fogyasztóknak nagyobb arányban kell részesülniük.¹⁷² Akkor valószínűbb, hogy a fogyasztók méltányosan részesülnek a költséghatékonyságból, ha a változó költségek csökkennek, nem pedig a fix költségek.¹⁷³ Kapacitáscsökkentés esetén viszont valószínűbb, hogy a fix költségek csökkennének nem pedig a változó költségek.¹⁷⁴

Fontos továbbá megemlíteni, hogy a megállapodás milyen mértékben korlátozza a versenyt. Ha a megállapodás jelentősen korlátozza a versenyt, akkor a költséghatékonyságból származó előnyökből nagyobb mértékben kell a fogyasztóknak részesülniük.¹⁷⁵ A kríziskartell során létrejövő megállapodás következtében nem csak kapacitáscsökkentés történik, hanem egyes versenytársak elhagyhatják a piacot, amely viszont azt eredményezi, hogy csökken a versenytársak közötti nyomás a tekintetben, hogy egymással versenyezzenek.¹⁷⁶

Az újraszervezési megállapodás következtében belépési korlátok keletkeznek, különösen az olyan iparágakban, amelyeket magas elsüllyedt költségek jellemeznek. Így a potenciális verseny is csökkenni fog.¹⁷⁷ Végezetül a vásárlóerő is képes befolyásolni a versenyt. Ahol

¹⁶⁸ Observations of the Commsission (36) bek.

¹⁶⁹ OECD (2011) 110-111.

¹⁷⁰ Observations of the Commsission (39) bek.

¹⁷¹ Guidelines (2004) 85. pont.

¹⁷² Uo. 90. pont.

¹⁷³ Uo. 98. pont.

¹⁷⁴ Observations of the Commsission (42) bek.

¹⁷⁵ Guidelines (2004) 101. pont.

¹⁷⁶ Observations of the Commsission (45) bek.

¹⁷⁷ Uo. (46) bek.

felesleges többletermelés van, ott a vásárlók nagyobb versenynyomást tudnak gyakorolni, ellentétben azokon a piacokon, ahol alacsony a termelés. Erre figyelemmel általánosságban elmondható, hogy amikor a vállalkozások arról állapodnak meg, hogy a kapacitásaikat csökkentik, akkor így nagyobb hatalomhoz jutnak a vásárlókkal szemben, hiszen az ellátás megfogyatkozik.¹⁷⁸

A negyedik feltétel kapcsán a Bizottság nem kívánt észrevételt tenni.¹⁷⁹

A Bizottság egyértelműen kinyilvánította az álláspontját arra vonatkozóan, hogy a kríziskartellnek nincs jogalapja, így ezek után nem volt meglepő, hogy a mentesülésre vonatkozó kérelmüket a megállapodásban részes felek nem tartották fent.

III.3.3.5. Az előzetes eljárás utóhatásai

Látható tehát, hogy az ágazat túltermelési problémával küzdött, amely alapvetően szerkezeti eredetű volt. Az ír elsőfokú bíróság döntésében azt állapította meg, hogy a *BIDS-megállapodásoknak* „nem célja a verseny korlátozása, mivel azoknak nem tárgya az EK. 81. cikk (1) bekezdésének a)-c) pontjai értelmében vett árak rögzítése, ügyfelek felosztása vagy a termelés korlátozása”.¹⁸⁰ A kapacitáscsökkentés pedig nem minősül a termelés korlátozásának, és a megállapodásoknak nincs versenykorlátozó hatása.¹⁸¹ Az EK 81. cikk (3) bekezdése pedig nem releváns, mert nem merül fel az EK 81. cikk (1) bekezdésében rögzített tilalom.¹⁸² Továbbra is lehetséges feldolgozó üzemeket építeni és felvásárolni, így nincsenek belépési korlátok sem.¹⁸³ Ennek alapján úgy tűnhet, hogy az elsőfokú bíróság hatáskörét túllépve inkább politikai döntéshozatalban kötelezte el magát, amellyel vereséget mért a versenyjogi célokra.¹⁸⁴

Ezen kívül az ír állam bátorította a *BIDS-megállapodásokban* részes vállalatokat, és nemzeti jogalkotás útján akár képes is lett volna jogi alapot adni annak. Ennek következtében a megállapodással kapcsolatos döntés kikerülhet a versenyhatóság hatásköre alól, vagy kénytelenek volnának mentesítésben részesíteni őket. Mindez a közösségi joggal való összeférhetőség kérdését is felveti. Ellentétben ezzel a megállapodások nem voltak olyanok, amelyeket az ír versenyhatóság ne vizsgálhatott volna. A *Montecatini kontra Bizottság*

¹⁷⁸ Uo. (47) bek.

¹⁷⁹ Uo. (16) bek.

¹⁸⁰ *Ír marha* (C-209/07. sz. ügy főtanácsnok indítványa) 16. pont.

¹⁸¹ *Ír marha* (C-209/07. sz. ügy főtanácsnok indítványa) 16. pont.

¹⁸² Uo. 19. pont.

¹⁸³ Uo. 17. pont.

¹⁸⁴ Conor TALBOT: Finding a Baseline for Competition Law Enforcement During Crises: Case Study of the Irish Beef Proceedings, *Irish Journal of European Law*, Volume 18 Issue 2. (továbbiakban: TALBOT), 64. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2719506

ügyben¹⁸⁵ hozott ítélet alapján, amennyiben egy vállalkozás állami (hatósági) kényszer alapján jár el, úgy a vállalkozás felelőssége a versenyjogi (közösségi) jogsértésért kizárható, azonban minderre hivatkozni is szükséges.¹⁸⁶ A *BIDS* viszont nem állami kényszer hatására járt el, az állam csupán támogatta őket.¹⁸⁷

A fellebbviteli bíróság visszautalta az esetet az elsőfokú bíróságnak annak tisztázása érdekében, hogy a megállapodás az EK 81. cikk (3) bekezdésének alá tartozik-e. A Bizottságnak a célja az *amicus curiae* észrevételével az volt, hogy tisztázza az EK 81. cikk (3) bekezdésének alkalmazását a kríziskartellek ügyében. Kiemelte, hogy általánosságban megállapítható, hogy ezek versenykorlátozó célú megállapodások, és nehéz bizonyítani, hogy megfelelnek a mentesüléshez szükséges feltételeknek. A vállalkozások szerint szükséges lett volna a megállapodás annak érdekében, hogy a szektor ismét hatékonyan működjön, azonban a hatékonysági érvek tárgyalására nem került sor. A Bizottság észrevétele után 2011-ben a *BIDS-megállapodásokban* részes vállalkozások visszavonták a mentesítés iránti kérelmüket. Így tehát nem született az EK 81. cikk (3) bekezdését érintő a kríziskartellekre vonatkozó döntés. Ettől függetlenül Írországból úgy értelmezték a kialakult helyzetet, mint a strukturális megállapodásokkal szembeni általános és elrettentő figyelmeztetést még akkor is, ha az állami pártfogásban részesül.¹⁸⁸

2011-ben az ír versenyhatóság még kibocsátott egy *iránymutatást*¹⁸⁹ a kapacitási problémákat érintően, amelyben rögzítette, hogy kevés az esély arra, hogy egy megállapodás megfelel annak a követelménynek, hogy a verseny ne szűnjön meg, amennyiben az a kapacitásokat csökkenti, abban több jelentős piaci részesedéssel bíró szereplő is részt vesz, és megakadályozza annak lehetőségét, hogy a piacon új termelőkapacitások jelenjenek meg vagy a meglévők bővüljenek.¹⁹⁰ Ennek alapján kérdéses, hogy a piac magától milyen mértékben és milyen gyorsan tud helyreállni, vagy szükséges-e ehhez bármifajta beavatkozás. A megállapodások által nyújtott előnyöket, amelyek ellensúlyozni tudják az együttműködésből fakadó korlátozásokat nagyon nehéz bizonyítani, mivel alapvetően a verseny maga távolítja el a felesleges kapacitásokat a piacról. A *BIDS-szerződések* mentesülésben részesülésének következménye az lehetett volna, hogy a versenyhatóságok engedélyezik a kartellek létrejöttét, amennyiben az adott szektort a gazdasági válság érinti.

¹⁸⁵ C-235/92 P sz. ügy *Montecatini kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1999:362].

¹⁸⁶ Uo. 128. pont

¹⁸⁷ *Ír marha* (C-209/07. sz. ügy főtanácsnok indítványa) 95. pont.

¹⁸⁸ TALBOT 68.

¹⁸⁹ Notice of the Competition Authority 6.42. pont.

¹⁹⁰ Uo. 6.42. pont.

Mindezek alapján az a következtetés vonható le, hogy nagy valószínűség szerint egy olyan terv, amely a versenytársak között jött létre, és az adott szektor újrendezésére irányul, mind nemzeti, mind uniós szinten versenykorlátozó lesz. Továbbá sem a gazdasági válság, sem a keresletben bekövetkezett csökkenés nem igazolja a mentességet a versenyjog alól. A Bizottságnak a kartellekhez való hozzáállása szerint a tagállami versenyhatóságok nem alkalmazhatnak ezzel kapcsolatban gyengébb, vagy engedékenyebb megközelítést, és ezen egy esetleges állami beavatkozás, illetve bátorítás sem változtat. A mentesülés megszerzése érdekében mindenféleképpen érdemes volna a fogyasztók érdekeit nagyobb hangsúllyal figyelembe venni, és képviseltetni a megállapodás előkészítésekor, akár a fogyasztóvédelmi érdekképviselői csoportok, mint független szervek bevonása révén.¹⁹¹

A mentesülésben részesüléshez egyensúly szükséges a verseny korlátozása és azon előnyök, illetve a hatékonysági tényezők között, amelyeket a megállapodás nyújtani tud. A versenytársak között megvalósuló újrendezési megállapodások kapcsán a Bizottság dönthet úgy, hogy a megállapodás által rövid vagy középtávon keletkezett káros hatás (pl. alacsonyabb intenzitású árverseny) ellensúlyozható, ha hosszú távon a fogyasztók profitálnak belőle, és ezáltal a jövőben erősebb verseny keletkezik. Az általános jólétre figyelemmel az előnyöknek - amelyekből hosszú távon részesülhetnek a fogyasztók - garantálniuk kell azt, hogy a vállalkozások képesek legyenek a termelést érintő hatékony újraszervezésre olyan feltételek mellett, amelyek a társadalom számára is elfogadhatóak. COSTAS COMESAÑA szerint az, hogy rövid- és hosszú távon kisebb az árakat érintő verseny azért, hogy egy nagyobb és egészségesebb verseny alakuljon ki hosszú távon, mint lehet arra, hogy hogyan lehetséges a versenypolitika céljait és a szektor politikáját összehangolni olyan válság esetében, amely a kapacitásból származó többtermelésből adódik.¹⁹²

Ezzel szemben 2009-ben KROES bizottsági biztos is úgy nyilatkozott a kríziskartellek kapcsán, hogy a kartellekbátorítása nem jelentene mást, mint biztos katasztrófát. Lassítaná a gazdaság helyreállítását, növelné a fogyasztói károkat, valamint további kartellek létrejöttét vetítené előre. Mindezzel senki sem nyerne, az engedékeny hozzáállás miatt a jövőben komoly következményekkel kellene számolni.¹⁹³ Minderre tekintettel még erősebben szükséges fellépni a kartellekkel szemben gazdasági válság idején, mivel az ilyen versenyellenes gyakorlatok még nagyobb fájdalommal járnának. Éppen ezért a jelenlegi általános gyakorlat fenntartását tartja

¹⁹¹ TALBOT 71-72.

¹⁹² Lásd COSTAS COMESAÑA 54-55.

¹⁹³ Neelie Kroes: European Commissioner for Competition Policy Tackling cartels – a never-ending task Anti-Cartel Enforcement: Criminal and Administrative Policy – Panel session Brasilia, 8 October 2009. ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_09_454

fontosnak, és nem támogat semmiféle *soft* hozzáállást, kizárólag a zéró tolerancia az elfogadható.

Csak az elbukó vállalkozásra alapított védekezés (*failing firm doktrína*) az, amely figyelembe veszi a gyorsan változó gazdasági környezetet,¹⁹⁴ és ilyen esetekben prioritás a kartellekkel szembeni küzdelem. A cél az, hogy a piacok versenyképessége fennmaradjon, és a fogyasztói jólét ne csökkenjen. Olyan jogszabályi környezetre van szükség, amely megfelelően szabályozott és biztosítani tudja a tisztességes versenyzés feltételeit, így magában foglalja azt is, hogy amelyik vállalkozás mindezt megpróbálja kijátszani, azt megbüntetik.¹⁹⁵

A Bizottság a kartellek létrejöttét és működését a versenyjog súlyos (*hardcore*) megsértésének tekinti, ezért hatékony fellépést kíván tanúsítani velük szemben.¹⁹⁶ A kríziskartellek, azaz az ipart újraszervező megállapodások pedig súlyos korlátozásokat vezetnek be a termelést, illetve a belépési korlátokat érintően, amelyeknél igen kicsi az esély arra, hogy teljesítsék az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdésében foglalt követelményeket.¹⁹⁷

A kartellek káros hatását alátámasztják továbbá a *New Deal* során alkalmazott politikák is, amelyekkel az Egyesült Államokban az 1929-1933-as válság okozta kihívásokra kívántak választ adni. ROOSEVELT elnök és tanácsadói úgy gondolták, hogy a bérek emelése és a verseny korlátozása a gazdaság fellendülésének a kulcsa.¹⁹⁸ Ennek érdekében lehetővé tették a vállalkozások számára az összejátszást, melynek során számos szektorban, így különösen az autó-, üveg-, alumínium-, vegyiparban árrögzítést és termeléskorlátozást hajtottak végre.¹⁹⁹

A fennálló körülmények miatt csökkent a fogyasztás és a beruházások száma, a munkanélküliségi ráta pedig nem tudott javulni. Ennek következtében lassult a gazdasági fellendülés is, ami pedig ahhoz vezetett, hogy a recesszió hosszabb időre elhúzódott, így az ezzel járó káros hatások is még sokáig érződtek.²⁰⁰

¹⁹⁴ Neelie Kroes European Commissioner for Competition Policy Opening address at 13th Annual Competition Conference of the International Bar Association Fiesole, 11 September 2009.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_09_385

¹⁹⁵ Neelie Kroes European Commissioner for Competition Policy Lessons learned from the economic crisis Address to Committee on Economic and Monetary Affairs, European Parliament Brussels, 29 September 2009.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_09_420

¹⁹⁶ OECD (2011) 109.

¹⁹⁷ Uo. 120.

¹⁹⁸ Harold L. COLE – Lee E. OHANIAN: New Deal Policies and the Persistence of the Great Depression: A General Equilibrium Analysis, *Journal of Political Economy*, Vol. 112, pp. 779-816, August 2004., 13.

ssrn.com/abstract=562405

¹⁹⁹ Uo. 14.

²⁰⁰ Uo. 51-52.

III.4. Kétoldalú megállapodások, mint alternatíva

A restrukturalizációt érintő bilaterális megállapodások teljesíthetik az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdésében foglaltakat. Ugyan a 101. cikk (1) bekezdése alá tartoznak, de szakosítási megállapodások útján mentesülésben részesülhetnek, mert megfelelnek az ehhez szükséges feltételeknek. Manapság csoportmentességi rendeletek oldják meg mindezt. A Bizottságnak a *1218/2010/EU szakosítási megállapodásokról szóló rendelete*²⁰¹ szerint garantálni kell a verseny hatékony védelmét és egyidejűleg jogbiztonságot szükséges biztosítani a vállalkozások számára. Bizonyos piaci erő alatt feltételezhető, hogy a szakosítási megállapodások kedvező hatásai felülmúlják a versenyre gyakorolt káros hatásokat.²⁰² „A termelési szakosításokról szóló megállapodások nagy valószínűséggel hozzájárulnak az áruk termelésének, illetve forgalmazásának javításához, amennyiben a felek különböző, egymást kiegészítő készségekkel, eszközökkel vagy tevékenységi körrel rendelkeznek, mert így egyes termékek előállítására összpontosíthatnak, és ezáltal hatékonyabban működnek, és a termékeket olcsóbban kínálják. Általában ugyanez mondható el a szakosítási megállapodásokról a szolgáltatáselőkészítés tekintetében is. Hatékony verseny esetén valószínű, hogy a fogyasztók a keletkező előnyökből méltányosan részesülnek.”²⁰³ 2019 szeptemberében a Bizottság megkezdte a rendelet felülvizsgálatát, és arra jutott, hogy a benne foglaltak hasznosnak bizonyultak az érintettek részére. A tapasztalatok alapján új jogszabályt készít elő, viszont a jogalkotási folyamat lezárásáig a szakosítási rendelet hatálya 2023. június 30. napjáig meghosszabbításra került.²⁰⁴ Az új rendelet²⁰⁵ pedig hasonló rendelkezéseket tartalmaz, mint az elődje.

A szakosítási megállapodások keretében megkülönböztethetünk egyoldalú szakosítást, kölcsönös szakosítást és közös előállítást. Egyoldalú szakosítás esetén az egyik vállalkozás a másik javára felhagy teljesen vagy részben egyes termékek előállításával, vagy szolgáltatások nyújtásával. Kölcsönös szakosítás során valamennyi fél egy másik javára hagy fel teljesen - vagy részben - egyes termékek előállításával, vagy szolgáltatások nyújtásával. Közös előállítás révén pedig bizonyos termékeket közösen állítanak elő, illetve egyes szolgáltatásokat közösen nyújtanak.²⁰⁶ A rendelet rögzíti továbbá, hogy „az egyoldalú és a kölcsönös szakosítási megállapodások esetében e rendelet alkalmazását az azonos termékpiacon tevékenykedő

²⁰¹ Szakosítási rendelet (2010).

²⁰² Uo. (3) bek.

²⁰³ Uo. (6) bek.

²⁰⁴ Szakosítási rendelet (2010) módosítása.

²⁰⁵ A Bizottság (EU) 2023/1067 rendelete az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a szakosítási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, HL L 143/20, 2023.6.2., [továbbiakban: Szakosítási rendelet (2023)].

²⁰⁶ Uo. (8) bek.

felekre kell korlátozni. Mindazonáltal nem szükséges feltétel az, hogy a felek azonos földrajzi piacon tevékenykedjenek. Ezen túlmenően az egyoldalú és kölcsönös szakosítás nem teheti szükségessé, hogy valamelyik fél csökkentse kapacitásait; elégséges feltétel a termelési volumen csökkentése.”²⁰⁷

Amennyiben kiderül, hogy valamely megállapodás mégsem teljesíti a szükséges feltételeket, úgy a Bizottságnak, illetve az érintett tagállamnak lehetősége van visszavonni a rendelet által nyújtott kedvezményt.²⁰⁸ Ilyen eset lehet pl. az, amikor már nagyon gyengének minősül a verseny az érintett piac koncentrátsága miatt, így akár a többi piaci szereplő pozíciójának vagy akár a többi versenytárs között létrejött párhuzamos szakosítási megállapodások következtében.²⁰⁹ A mentességhez szükséges feltétel, hogy a felek együttes piaci részesedése ne haladja meg a 20%-ot,²¹⁰ azonban különösen súlyos korlátozások esetében nem lehetséges mentesülésben részesülni. Ilyennek minősül az árak rögzítése, a termelés vagy az értékesítés korlátozása (bizonyos kivételekkel), és a piacok vagy a vevőkör felosztása. Az árrögzítésnél viszont kivételt képez a közös forgalmazás során a közvetlen vevőknek felszámított ár.²¹¹

Termelés vagy értékesítés korlátozásánál kivételnek minősül „az egyoldalú vagy kölcsönös szakosítási megállapodásokban szereplő termékek megállapodás szerinti mennyiségére vonatkozó rendelkezések”,²¹² „a kapacitás és a termelési volumen meghatározása közös előállítási megállapodás keretében”,²¹³ valamint a „közös forgalmazás keretében az értékesítési célok meghatározása”²¹⁴.

A korábbi szakosítási megállapodásokra vonatkozó csoportmentességi rendeletek is hasonló rendelkezéseket tartalmaztak. A Bizottság 1980-as évekből származó néhány gyakorlatával lehetséges megvilágítani azt, hogy pontosan milyen módon történhet így az adott szektor újrendezése.

A *BPCL/ICI* ügyben²¹⁵ a Bizottság engedélyezte a termelési kapacitások bezárását és azok korlátozását. Jelen jogesetet érdemes részletesebben is ismertetni annak érdekében, hogy láthatóvá váljon az effajta megállapodások jellege. A felek egymás versenytársai voltak, a megállapodás célja és hatása pedig versenykorlátozó volt a közös piacon, amely így az EK 85. cikk (1) bekezdése alá esett. A megállapodás alapján a felek bezárják a megállapodás

²⁰⁷ Uo. (9) bek.

²⁰⁸ Uo. 6-7. cikk.

²⁰⁹ Uo. 6. cikk (2) bek.

²¹⁰ Uo. 3. cikk.

²¹¹ Uo. 5. cikk.

²¹² Uo. 5. cikk. b) i) bek.

²¹³ Uo. 5. cikk. b) ii) bek.

²¹⁴ Uo. 5. cikk. b) iii) bek.

²¹⁵ IV/30.863. sz. ügy *BPCL/ICI*, HL L 212/1, 1984.08.08.

teljesítéséhez nem szükséges kapacitásaikat. Ennek következtében a *BPCL* bezárja bizonyos polivinil-klorid (továbbiakban: *PVC*) és a klórtermelő egységeit, és az *ICI* pedig bizonyos polietilén (továbbiakban: *LDPE*) termelési egységeit. A termeléshez kapcsolódó jogokat egy közös vállalatra ruházzák át, és a polietilén és az etilén kapcsán közös szállítást valósítanak meg.²¹⁶

A határozat rögzítette, hogy a nagy mennyiségű petro-kemikáliákat előállító nyugat-európai termelők jelentős túltermeléssel néznek szembe, viszont a Nyugat-Európán kívülről érkező és a piacra belépő versenytársak száma növekedni fog, amelyek viszont könnyedén képesek olcsó nyersanyaghoz jutni. Mindez a legtöbb gyártónak veszteséget eredményez. Az elszenvedett veszteségek, valamint a túltermelés arra készteti az egyes vállalkozásokat, hogy jelentős mértékben csökkentsék, vagy akár fel is hagyjanak a termeléssel. A kapacitáscsökkentés következtében a termelőknek lehetőségük nyílik arra, hogy a többi üzemet nagyobb kapacitás kihasználtsággal működtessék, ami által csökkenthetik költségeiket.

Ezen kívül általában, de az etilén kapcsán különösen, a petro-kemikáliákat előállító üzemek alacsony kapacitáson történő működtetése, vagy a termelés időleges beindítása/bezárása növeli a termék előállítási költségét.²¹⁷ A *BPCL* fejlettebb kapacitásokat vásárol, amivel fedezni tudja a régebbi üzemek termelőkiesését. Ennek eredményeképpen a fogyasztók is folyamatos ellátásban részesülhetnek.²¹⁸ A *PVC* is modernebb üzemeket kíván beszerezni, amely során a fejlett technológiákat is hasznosítani tudja.²¹⁹ Tekintettel ezekre az átgondolt üzembezárások révén a felek specializálódni tudnak a termelésben. Az *ICI* a *PVC*-re, míg a *BPCL* az *LDPE*-re specializálódott az Egyesült Királyságban.²²⁰ A bezárások elkerülhetetlenek voltak annak érdekében, hogy a szektorban a túltermelés csökkenjen. Megállapodás hiányában is a kapacitásokat be kellett volna zárni előbb vagy utóbb.²²¹ Viszont enélkül rövid- vagy középtávon valószínűleg tovább folyt volna a termelés, még ha csökkentett kapacitással is. A megállapodás következtében azonban lehetőség adódik részlegesen visszavonulni, és bezárni bizonyos üzemeket.²²²

Az *ICI* nem hagyja el teljesen az *LDPE* piacát, mivel az Egyesült Királyságon kívüli üzemei megmaradnak,²²³ és továbbra is egymás potenciális versenytársai lesznek, még ha a

²¹⁶ Uo. (1) bek.

²¹⁷ Uo. (13) bek

²¹⁸ Uo. (14.2.) bek

²¹⁹ Uo. (15.1.) bek

²²⁰ Uo. (16) bek.

²²¹ Uo. (17) bek.

²²² Uo. (15.4.) bek.

²²³ Uo. (27.1.) bek.

megállapodás ideje alatt korlátozott mértékben is.²²⁴ A rendelkezésükre álló *know-how* és megfelelő pénzügyi háttér miatt pedig nem okoz majd nehézséget visszatérniük a *PVC* és az *LDPE* piacára.²²⁵ A megállapodás így nélkülözhetetlen volt a termelés csökkentéséhez és a specializálódáshoz.²²⁶

A megvalósuló feltételek során a Bizottság rögzítette, hogy azáltal, hogy a felek csökkentették a kapacitásokat, lehetővé vált a szektort súlytó túltermelést azonnal csökkenteni és specializálódni, ami sokkal hatékonyabb termeléshez vezet.²²⁷ A fogyasztók is megfelelően részesülnek az előnyökből, mivel az ellátás sokkal biztosabban valósulhat meg. Amennyiben a veszteségek alapján valószínűsíthető bezárásokat egyoldalúan valósítják meg, úgy erre a fajta biztonságra nem volna mód. Az ellátás akadályokba ütközne, és a minőség is romlana. A felszabadult forrásokat a kutatás-fejlesztésre fordíthatják, amelyből származó előnyökből hosszú távon a fogyasztók is részesülnek.²²⁸ Ezen kívül a piacon az ellátásra tekintettel egészséges szerkezet alakul ki. A szabad választási lehetőség biztosított lesz, mivel több versenytárs fog tevékenykedni a piacon.²²⁹ A megállapodás 3 évig marad érvényben, amely időtartam nélkülözhetetlen ahhoz, hogy elérjék az abban foglalt célokat. Az *ICI*-nek vétőjogot biztosítanak, amely során megakadályozhatja, hogy a *BPCL* eladhassa bármelyik újonnan vásárolt kapacitását, amely nélkülözhetetlen a tervek megvalósításához.²³⁰ Végezetül a megállapodás, illetve az üzembezárások nagymértékben nem tudják a versenyt korlátozni, mivel a jelentős számú versenytárs miatt a hatékony verseny megmarad.²³¹ Minderre tekintettel a megállapodás mentesülésben részesült.²³²

1986-ban az *ENI/Montedison* ügyben²³³ a Bizottság szintén engedélyezte a specializációt és meghatározott tevékenységek kölcsönös megszüntetését, így többek között egyes gyárak bezárását is. A megállapodás értelmében részben átadták egymásnak az egyes vegyi anyagokhoz és termoplasztikus műanyagokhoz kapcsolódó tevékenységüket, továbbá érintette a megállapodás a szállításokat és az üzemek működtetését, a szabadalmakat, valamint a *know-how-t* is. Ezen kívül szabályozták egyes üzemek és létesítmények bezárását, kapacitások csökkentését, illetve átalakítását.²³⁴

²²⁴ Uo. (27) bek.

²²⁵ Uo. (27.2.) bek.

²²⁶ Uo. (30) bek.

²²⁷ Uo. (35) bek.

²²⁸ Uo. (36) bek.

²²⁹ Uo. (36.1.) bek.

²³⁰ Uo. (38) bek.

²³¹ Uo. (40.1.) bek.

²³² Uo. (41) bek.

²³³ IV/31.055. sz. ügy *ENI/Montedison*, HL L 5/13, 1987.01.07.

²³⁴ Uo. (1) bek.

A megállapodásra azért volt szükség, mert a petrokémiai szektorban szerkezeti jellegű túltermelés következett be, s emiatt sok vállalkozás került nehéz helyzetbe, és kényszerültek arra, hogy csökkentsék a kapacitásukat. Mindez egyéni bezárásokhoz vagy kétoldalú megállapodásokhoz vezetett. Az *ENI/Montedison* megállapodással az olasz kormány az ún. 'Vegyí Tervét' (*Chemical Plan*) akarta megvalósítani, amely révén az olasz petrokémiai szektort átalakíthatták.²³⁵ Ennek segítségével bezárhatják az elavult üzemeket, viszont megtilthatják azon újabbak építését, amelyeket a kereslet nem indokol.²³⁶ A megállapodás mentesülésben részesült, mivel teljesítette a feltételeket. A Közösségben fennálló súlyos szerkezeti problémák következtében a petrokémiai szektor racionalizálása elengedhetetlen, ami által lehetőség nyílik a tevékenységük gyors újrendezésére, hiszen mindennek önálló megvalósítása hosszabb időt venne igénybe.²³⁷ A megállapodás olyan célokat eredményez, különös tekintettel a többletermelés csökkenésére, amely ellensúlyozza a versenykorlátozásokat.²³⁸

A *Rovin ügyben*²³⁹ a felek a *Rovin* nevű közös vállalatot kívánták létrehozni,²⁴⁰ melynek révén a vezetés feladatai közé tartozna a termelés koordinálása, a kutatás-fejlesztés, a világméretű marketing és árpolitikák meghatározása.²⁴¹ A felek hangsúlyozták, hogy az érintett vegyi anyagok piacán többletermelési nehézségek vannak.²⁴² A felek szerint a megállapodás megvalósításával a kereslet-kínálatban javulás következne be.²⁴³

A *PRB/Shell ügyben*²⁴⁴ szintén közös vállalat létrehozásában állapodtak meg a szektort jellemző többletermelés és alacsony profit következtében.²⁴⁵ A közös vállalat átveszi a termelést, a forgalmazást, eladást, a termékek feldolgozását. Technológiafejlesztést hajtanak végre, és racionalizálják a termelés/forgalmazás rendszerét.²⁴⁶ A vezetőség határozná arról, hogy a racionalizálási terv alapján mely üzemeket szükséges bezárni.²⁴⁷ A felek a Bizottság *17. számú versenypolitikai jelentése*²⁴⁸ szerint közel 45%-os domináns pozíciót szereztek az érintett

²³⁵ Uo. (5) bek.

²³⁶ Uo. (13) bek.

²³⁷ Uo. (27) bek.

²³⁸ Uo. (28) bek.

²³⁹ Notice pursuant to Article 19 (3) of Regulation No 17/62 (*) concerning notification No IV/30.778 - *Rovin*, HL C 295/7, 02.11.1983.

²⁴⁰ Uo. 2. pont (2) bek.

²⁴¹ Uo. 4. pont.

²⁴² Uo. 14. pont.

²⁴³ Uo. 15. pont.

²⁴⁴ Notice pursuant to Article 19 (3) of Council Regulation No 17 (') concerning case No IV/30.925 - *PRB/Shell*, HL C 189/2, 17.07.1984.

²⁴⁵ Uo. II.1. pont.

²⁴⁶ Uo. II. 2. pont.

²⁴⁷ Uo. II. 3. pont.

²⁴⁸ European Commission: Seventeenth Report on Competition Policy, Publications Office, 1990.

piacon, azonban mégis jóváhagyta a megállapodást. Ugyan a megállapodás az EK 85. cikk (1) bekezdése alá esett, de az EK 85. cikk (3) bekezdése alapján mentesülésben részesült. Azért történhetett meg mindez, mert az adott szektor komoly szerkezeti jellegű többletkapacitási problémával küzdött. A javasolt racionalizálás révén jelentős költségmegtakarítás lehetséges, és életképes ipar alakulhat ki. Mindez a Bizottságnak a szerkezeti jellegű nehézségekkel küzdő szektorokat érintő versenypolitikájával is összhangban van. A megállapodással kapcsolatos sok ellenvetés következtében a Bizottság további feltételeket szabott a feleknek annak érdekében, hogy a hatékony verseny fennmaradjon. Az előbb említett, illetve egyéb, a feleket érintő ismeretlen okok miatt a megállapodás végrehajtása késlekedett, ami ahhoz vezetett, hogy a felek végül 1987-ben elálltak annak megvalósításától.²⁴⁹

A *Bayer/Bp Chemicals* ügyben²⁵⁰ a polietilén szektorban kívántak kialakítani technikai együttműködést. Az 1960-as évek elejéhez képest a termelés nagymértékben megnövekedett, és az 1970-es évek alatt már többlettermelés jellemezte Nyugat-Európát. Tovább súlyosbította a körülményeket az első és a második olajválság is, melynek következtében a kapacitások használata 74%-ra esett vissza 1978-ban, és 65%-ra 1982-ben. A kapacitás kihasználtság később kisebb mértékben növekedett, de ismételt csökkenés volt várható 1990-ig. A hanyatlást a növekvő harmadik országbeli import is fokozta, figyelemmel a közös piacot érintő belépési korlátok hiányára, és az alacsony nyersanyag árakra.²⁵¹ A megállapodás keretében a modern technológiák megosztása során lehetőség adódna a kapacitások modernizálására,²⁵² és így a jövőbeli kereslet-kínálathoz igazíthatnák a termelést, és bezárhatnának egyes üzemeket.²⁵³

Újraszerveznék a petrokémiát érintő üzleti tevékenységüket, a modernizálás következtében pedig versenyképesebbé válhatnak, és fokozatosan csökkenthetik a költségeket.²⁵⁴ A kapacitás racionalizálás során egy új üzemet építenek, és két régebbit bezárnak. Technikai információcsere is megvalósul a felek között.²⁵⁵ A mentesülés során lehetőség van a polietilén kereskedelmet racionalizálni és modernizálni, és erre az átszervezésre nagy szüksége van a Közösségnek. Sokkal gyorsabban valósítható meg így, mintsem egyénileg. Olyan haszonnal jár a megállapodás, amelyek különösen az előrelátható befektetésre lesznek hatással, amely ellensúlyozza a felmerülő versenykorlátozásokat.²⁵⁶

²⁴⁹ Uo. 70.

²⁵⁰ IV/32.075. sz. ügy *Bayer/BP Chemicals*, HL L 150/35, 1988.06.06.

²⁵¹ Uo. (8) bek.

²⁵² Uo. (11) bek.

²⁵³ Uo. (11) (a) bek.

²⁵⁴ Uo. (12) bek.

²⁵⁵ Uo. (13) (a) bek.

²⁵⁶ Uo. (26) bek.

Jobb minőségű termékek keletkeznek, és hatékonyabb termelés valósulhat meg, különösen a harmadik országbeli termékekkel szemben.²⁵⁷ A Bizottság politikájával pedig összhangban lehetnek az olyan kétoldalú megállapodások, amelyek a strukturális krízisben lévő iparágakat kívánják hatékonyan újrászervezni. Mindez a termelés fejlesztésével jár együtt.²⁵⁸ Az elavult üzemek bezárása csökkenti a kapacitásokat. Mindez biztosítja azokat a kereteket, amelyek alapján lehetőség van a termelés újrászervezésére, amely következtében magasabb szintű kapacitás kihasználtság érhető el.²⁵⁹ A Bizottság kötelezte a feleket továbbá, hogy a megállapodás ideje alatt annak végrehajtását érintően folyamatos tájékoztatást nyújtsanak.²⁶⁰

Ez a Bizottság azon álláspontjával is összhangban van, mely szerint lehetőség van olyan kooperatív természetű közös vállalat létrehozására, amely nem teljesíti az összefonódások feltételeit.²⁶¹ Az ilyen vállalatoknak „a termelési tevékenység és a forgalmazás racionalizálása inkább eszköz arra, hogy a kínálatot a zsugorodó vagy a stagnáló kereslethez igazítsák. Ez azonban költségmegtakarításhoz vezet, amely hatékony verseny esetén általában a fogyasztókhöz is eljut alacsony ár formájában. Azonban a termelési kapacitások csökkenésével kapcsolatos terv főként ahhoz vezet, hogy az árak növekednek. Ezen utóbbi megállapodások kedvezően ítélandók meg, amennyiben a strukturális krízist akarják legyőzni úgy, hogy gyorsítani kívánják a nem nyereséges termelési kapacitások eltávolítását a piacról, és ezáltal szándékoznak újraépíteni a versenyt középtávon.”²⁶²

Az *Enichem/ICI* ügyben²⁶³ szintén közös vállalatot kívántak létrehozni a klorid alapú vegyi anyagok piacán.²⁶⁴ Az 1987-es döntésében a Bizottság ismételten rögzítette, hogy a petrokémiai iparág Nyugat-Európában többlettermelési nehézségekkel nézett szembe, amelynek következtében a gyártók arra kényszerültek, hogy az 1980-as évektől kezdve csökkentsék a kapacitásokat egyéni bezárások vagy kétoldalú megállapodások révén. Mindez a versenytársak csökkenését, és egy oligopolisztikus piacszerkezet kialakulását vetíti előre.²⁶⁵ A megállapodás alapján bezárhatnak jelentős nyugat-európai elavult és régi termelési kapacitásokat 1986-1988 között. Mindezzel a termelés racionálisabb elosztását, és jobb minőségi termékeket valósíthatnak meg, illetve javíthatnak a szállítási költségeken is.²⁶⁶ A Bizottság itt is kiemelte,

²⁵⁷ Uo. (27) bek.

²⁵⁸ Uo. (28) bek.

²⁵⁹ Uo. (31) bek.

²⁶⁰ Uo. 3. cikk.

²⁶¹ Lásd Commission Notice concerning the assessment of cooperative joint ventures pursuant to Article 85 of the EEC Treaty, HL C 43/2, 16.02.93., 10-11. pontok.

²⁶² Uo. (55) bek.

²⁶³ IV/31.846. sz. ügy *Enichem/ICI*, HL L 50/18, 1988.02.24.

²⁶⁴ Uo. (1) bek.

²⁶⁵ Uo. (7) bek.

²⁶⁶ Uo. (19) bek.

hogy a strukturális problémákban szenvedő szektorokban az olyan kétoldalú megállapodások, amelyek jelentős kapacitáscsökkentést kívánnak végrehajtani, összhangban áll a Bizottság politikájával. Így a termelés a legmodernebb üzemekben összpontosulhat, amelyek magas kapacitással és kihasználtsággal működhetnek.

A magas fix termelési költségek hatással vannak az egységárra. Az, hogy magasabb terhelés alatt működjenek az üzemek különösen fontos ezen a piacon, mivel a magas fix termelési költségek közvetlen hatással vannak az egységárra (*unit cost*). Azáltal, hogy lehetőség adódik arra, hogy a fix költségek hatást gyakoroljanak a nagyobb számú termékkibocsátásra, így az egységárak is csökkenhetnek.²⁶⁷ A Bizottság további kötelezettségeket támasztott a felekkel szemben.²⁶⁸ A határozat rögzítette, hogy a jelentős kapacitás bezárások és racionalizálások képezték azokat a tényezőket, amelyek miatt főképp mentesítésben részesülhetett a megállapodás.²⁶⁹

A fenti néhány jogeset során megállapítható, hogy ezen megállapodások elősegítik a termelést. Bezárnak egyes üzemeket, csökkentik a veszteséges tevékenységeket, forrásokat szabadíthatnak fel, amelyeket be tudnak befektetni a technikai és gazdasági folyamatokba. A termelést az elavult gyárak helyett a legmodernebbekben lehetséges folytatni. A kapacitás kihasználtság jobb lesz, amely a hatékonyabb termelést segíti elő. A termelési egységek bezárása gyorsan valósulhat meg, ezért a kereslet és kínálat is gyorsabban tud összhangba kerülni. A fogyasztók az ebből származó hasznokból is méltányosan tudnak részesülni, akár a jobb minőségű és/vagy olcsóbb termékek révén. A korlátozásokat tartalmazó kölcsönös specializálódások nélkülözhetetlenek, így azon kötelezettségek is, amelyek a bezárásokhoz, az egyes termékek gyártásának szüneteléséhez, és a beszerzéshez/forgalmazáshoz kapcsolódnak. A fogyasztók számára a szabad választás lehetősége pedig biztosítható. Az efféle megállapodás a munkanélküliség enyhítését is elősegítheti. Ezen kívül az árak, a kutatás-fejlesztés és a forgalmazás terén megmaradhat a felek szabadsága. A megállapodás lejártá után pedig visszatérnek a versenyhez. Mindez alternatívát biztosít a válságban lévő vállalkozásoknak a kríziskartellek helyett.

²⁶⁷ Uo. (35) bek.

²⁶⁸ Uo. 3. cikk.

²⁶⁹ Uo. (52) bek.

III.5. Enyhítő körülmény-e a válsághelyzet?

III.5.1. Az 1998-as iránymutatás

1984-ben a *Zinc producer group ügyben*²⁷⁰ kartell létrehozásának az engedélyezését akarták elérni, azonban a Bizottság az EK 85. cikk (1) bekezdésének megsértése miatt bírságot szabott ki a felekre, viszont figyelembe vette a felek piaci helyzetét, és a cinkiparban felmerülő nehézségeket is, amelynek következtében az általában alkalmazandó bírság összege helyett kevesebb került kiszabásra.²⁷¹

Ezen kívül 1994-ben a *Cement ügyben*²⁷² is rögzítette a Bizottság, hogy a szektorban lévő válságot csak enyhítő körülményként lehet figyelembe venni a szankció alkalmazásakor: „A bírság összegének meghatározásakor a Bizottság figyelembe vette azt a tényt, hogy a Közösség vállalkozásai a kérdéses időszakban, hirtelen megnövekedett cement importtal találtak szemben magukat, miközben a Közösség ipara a nehézségek következtében nem tudott felülkerekedni a rossz gazdasági helyzeten.”²⁷³

A 98/C 9/03 számú *Iránymutatás a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről*²⁷⁴ (továbbiakban: *az 1998-as iránymutatás*) tartalmazott több rendelkezést arra vonatkozóan, hogy a bírság meghatározásakor milyen metódusokat, így súlyosító, illetve enyhítő körülményeket lehet figyelembe venni. Az alapösszeget a jogsértés súlyosságának és időtartamának figyelembe vételével kellett meghatározni.²⁷⁵ A súlyosság vizsgálatakor a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását (ha ez mérhető), és az érintett földrajzi piac méretét kellett számba venni. Ez alapján megkülönböztettek enyhe, súlyos, és különösen súlyos jogsértést.²⁷⁶ Az időtartamnak is jelentőséget tulajdonított az iránymutatás, és különbséget tett rövid, közepes és hosszú időtartamú jogsértések között.²⁷⁷ Kiemeli, hogy „a jogsértés időtartamával arányos, sokkal nagyobb összegű bírság fizetésének kockázata szükségszerűen nagyobb ösztönző erővel bír majd az ilyen jogsértés bejelentése, illetve a Bizottsággal folytatott együttműködés tekintetében.”²⁷⁸ Ezen kívül súlyosító (például ismétlődő

²⁷⁰ *Zinc producer group* (IV/30.350. sz. ügy).

²⁷¹ Uo. (104) bek.

²⁷² IV/33.126 és 33.322. sz. ügyek *Cement*, HL L 343/1, 1994.12.30.

²⁷³ Uo. 65. pont (6) bek.

²⁷⁴ Iránymutatás a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről (98/C 9/03), HL C 9/3, 1998.01.14.

²⁷⁵ Uo. 1. pont.

²⁷⁶ Uo. A. pont.

²⁷⁷ Uo. B. pont.

²⁷⁸ Uo. B. pont.

jogsértések, együttműködés megtagadása) és enyhítő körülményeket (például jogsértés beszüntetése, gondatlan vagy nem szándékos elkövetés) sorol fel exemplifikatív jelleggel,²⁷⁹ továbbá figyelemmel kíván lenni a gazdasági-, illetve az érintett vállalkozás financiaális körülményeire is. Az az *1998-as iránymutatás* 5. pont az *Általános megjegyzések* (b) bekezdésében rögzíti, hogy „a fenti számítások elvégzését követően a körülmények függvényében bizonyos olyan tényezőkre is figyelemmel kell lenni, mint például a sajátos gazdasági összefüggések, a jogsértők által elért gazdasági vagy pénzügyi előnyök (lásd a versenypolitikáról szóló huszonegyedik jelentés 139. pontját) vagy a kérdéses vállalkozások különös jellemzői és valós fizetőképessége a sajátos társadalmi környezetben, és a bírságot ennek megfelelően kell kiigazítani.”²⁸⁰

A Bizottság a *Francia marha ügyben*²⁸¹ a bírság kiszabásakor figyelembe vette a gazdasági körülményeket is az *iránymutatás* alapján.²⁸²

A határozatot az érintettek azonban nem fogadták el, mivel sérelmezték a bírság összegét. Végül a Bíróság ítéletében rögzítette, hogy az iránymutatás tartalmazza az enyhítő és súlyosító körülményeket, amelyek alapján meg kell állapítani a bírság alapösszegét, amely összeg az *1998-as iránymutatás* 5. pontjának (b) alpontja szerint kiigazítható, és amely rendelkezéseket a Bizottság betartott.²⁸³ Azon felperesi érvelés, mely szerint a Bizottságnak a gazdasági háttérrel enyhítő körülménynek kellett volna tekinteni nem helyes, mivel a gazdasági körülmények nem szerepelnek az enyhítő körülmények között, a Bizottság pedig a gazdasági háttérrel kizárólag az 5. pontjának (b) alpontja alapján tartotta szem előtt.²⁸⁴ A Bizottság azon kívül, hogy először szabott ki bírságot,²⁸⁵ figyelembe vette „az ügy sajátos gazdasági háttérét, amely túlmutatott a kereskedelem összeomlásán, illetve egy már jól ismert betegség létezésén. Ezt a gazdasági háttérrel a következő tényezők jellemezték: először is a marha- és borjúhús fogyasztás zuhanása a kergemarha-válságot követően, amely megrázta a már egyébként is nehéz helyzetben lévő ágazatot; másodsor mind a közösségi, mind a nemzeti hatóságok által hozott, a marha- és borjúhús piacának újbóli kiegyensúlyozására törekvő intervenciós intézkedések; harmadszor a fogyasztók kergemarha-kór miatti bizalomvesztése; negyedszer a mezőgazdasági dolgozók helyzete, akik a Franciaország által bevezetett közösségi kiigazító intézkedések ellenére a tehének vágóhídra kerülésekor alkalmazott árak további csökkenésével találták szemben

²⁷⁹ Uo. 2-3. pont.

²⁸⁰ Uo. 5. pont.

²⁸¹ COMP/C.38.279/F3. sz. ügy *French beef*, HL L 209/12, 19.08.2003.

²⁸² Uo. 3.7.3. pont.

²⁸³ *FNBCB* (T-217/03. és T-245/03. sz. egyesített ügyek) 352. pont.

²⁸⁴ Uo. 353. pont.

²⁸⁵ Uo. 356. pont.

magukat, miközben a fogyasztói árak stabilak maradtak (a megtámadott határozat (181)–(185) preambulum bekezdése).²⁸⁶ A Bíróság álláspontja szerint „a Bizottság által a megtámadott határozatban az iránymutatás 5. pontjának b) alpontja alapján megállapított és figyelembe vett különböző körülmények rendkívüli jelleggel bírnak. E rendkívüli jelleg egyrészt a felperesek különleges sajátosságaiból, illetve feladataiból, továbbá tevékenységi területükből, másrészt különösen a jelen ügy sajátos gazdasági hátterének körülményeiből ered.”²⁸⁷ A Bíróság erre tekintettel megállapította, hogy a Bizottság az *iránymutatás* 5. pontjának (b) alpontja alapján ugyan nagymértékű 60%-os bírságcsökkenést alkalmazott, azonban nem vette kellőképpen figyelembe a körülmények rendkívüli jellegét,²⁸⁸ valamint azt, hogy a vállalkozásokra először szab ki bírságot, ezért a kiszabandó bírságok összegét 70%-kal csökkentette.²⁸⁹

Az előbbi esettel ellentétben a *Tokai Carbon ügy*²⁹⁰ alapján az egyes szektorokat érintő pénzügyi helyzetet nem szükségszerű enyhítő körülményként kezelni, viszont a munkanélküliség alakulása szerepet játszhat a döntésben. A Bíróság a 2004-ben meghozott ítéletében kiemelte, hogy „...az Elsőfokú Bíróság a T-16/99. sz., Lögstör Rör kontra Bizottság, »előszigetelt csövek« ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének (EBHT 2002., II-1633. o.) 319. és 320. pontjában kimondta, hogy a Bizottság nem köteles az érintett ágazat rossz pénzügyi helyzetét enyhítő körülménynek tekinteni. Az Elsőfokú Bíróság megerősítette azt is, hogy csak azért, mert a Bizottság korábbi ügyekben az ágazat gazdasági helyzetét enyhítő körülményként vette figyelembe, nem kell szükségszerűen ezt a gyakorlatot folytatnia (az Elsőfokú Bíróság T-13/89. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1021. o.] 372. pontja). Ugyanis, amint arra a Bizottság helyesen rámutatott, a kartellek főszabály szerint akkor jönnek létre, amikor valamely ágazat nehézségekkel küszködik. Ha követnénk a felperesek érvelését, akkor a bírságot rendszeresen szinte az összes esetben csökkenteni kellene. Szükségtelen tehát megvizsgálni azt, hogy a jelen ügy tényállása ténylegesen összehasonlítható volt-e más olyan határozatok alapját képező tényállásokkal, amelyekben a szerkezeti válságot enyhítő körülménynek tekintették.”²⁹¹ A Bíróság rögzítette továbbá, hogy nincs szó az *1998-as iránymutatás* 5. pontjának (b) alpontja szerinti ’sajátos’ gazdasági összefüggésekről, továbbá a kartellek általában akkor jönnek létre, amikor az adott szektor gondokkal találja szembe magát. Mindez pedig nem igazolta enyhítő körülmény

²⁸⁶ Uo. 356 pont.

²⁸⁷ Uo. 359 pont.

²⁸⁸ Uo. 360 pont.

²⁸⁹ Uo. 361 pont.

²⁹⁰ A T-236/01., T-239/01., T-244/01-T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz. egyesített ügyek *Tokai Carbon kontra Bizottság* ECLI:EU:T:2004:118].

²⁹¹ Uo. 345. pont.

fennállását, így nem igazolhatja a bírság csökkentését sem.²⁹² „Ezt az ítélkezési gyakorlatot nem kérdőjelezi meg az iránymutatás 5. pontjának b) alpontja, amely szerint figyelembe kell venni a vállalkozás valós fizetőképességét. Ez a fizetőképesség ugyanis csak »sajátos társadalmi környezet[é]ben« játszik szerepet, amely a bírság megfizetésének lehetséges következményeiből áll, különös tekintettel a munkanélküliség emelkedésére vagy a termelési láncban az érintett vállalkozáshoz képest feljebb vagy lejjebb álló szektorban a gazdasági helyzet romlására. E tekintetben a felperesek nem terjesztettek elő semmilyen, az említett »sajátos társadalmi környezet« értékelését lehetővé tévő bizonyítékot.»²⁹³

2005-ben a *Groupe Danone ügyben*²⁹⁴ a Bíróság rögzítette, hogy a vállalkozás nehéz pénzügyi helyzetét nem kötelező figyelembe venni, mivel az indokolatlan versenyelőnyt jelentene az olyan vállalkozások számára, amelyek a piac feltételeihez kisebb mértékben tudnak alkalmazkodni. Ez alapján nem lehet érvként elfogadni azt, hogy enyhítő körülménynek minősülne egy vállalkozás pénzügyi nehézsége.²⁹⁵ „Továbbá még ha bizonyítottak is lennének azok a körülmények, mint a kereslet folyamatos csökkenése – amelyet, mint arra a Bizottság rámutatott a felperes a kifogásközlésre adott válaszában, először 15%-osnak becsült 10 év, nem pedig 5 év időtartam alatt –, az ebből eredő túltermelés, a nagy forgalmazók által az árakra gyakorolt nyomás, azok olyan kockázatok, amelyek valamennyi gazdasági tevékenységhez hozzátartoznak, és amelyek önmagukban utalnak olyan kivételes szerkezeti vagy gazdasági helyzetre, amelyet a bírságkiszabásnál figyelembe lehet venni.»²⁹⁶

A Bíróság ezen kívül rámutatott arra, hogy a Bizottságot a korábbi gyakorlata nem köti, mivel önmagában az, hogy a múltban bizonyos tényezőket enyhítő körülményként vett figyelembe nem jelenti azt, hogy ehhez a jövőben is tartania kell magát. A Bizottságnak a bírság kiszabása során mérlegelési jogköre van, és az, hogy korábban milyen mértékű bírságot határozott meg, nem azt jelenti, hogy a 17. rendeletben rögzített feltételek között ne emelhesse meg az összeget annak érdekében, hogy garantálja a közösségi versenypolitika végrehajtását. Ennek érdekében tehát a Bizottság a bírság szintjét bármikor olyan összegben határozhatja meg, amely megfelelő mértékben hozzájárul ahhoz, hogy ezen politikák hatékonyan valósuljanak meg.²⁹⁷

²⁹² Uo. 369. pont.

²⁹³ Uo. 371. pont.

²⁹⁴ T-38/02. sz. ügy *Groupe Danone kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2005:367].

²⁹⁵ Uo. 413. pont.

²⁹⁶ Uo. 414. pont.

²⁹⁷ Uo. 415. pont.

A 2005-ben lezárult *Dr Hans Heubach GmbH & Co. KG ügyben*²⁹⁸ a Bíróság rögzítette, hogy a cink-foszfát-ágazat állítólagos válságával nem lehetséges érvelni. A döntésben ismételten megerősítésre került az, hogy a Bizottság nem köteles enyhítő körülményként figyelembe venni egy adott szektor nehéz pénzügyi helyzetét. A Bíróság utalt arra is, hogy a Bizottság nem köteles követni azt a korábbi gyakorlatát, mely szerint enyhítő körülményként értékelte az adott szektor gazdasági helyzetét különös figyelemmel arra, hogy a kartellek általában akkor jönnek létre, mikor gazdasági kihívások adódnak az adott ágazatban.²⁹⁹ Ezen kívül a Bizottság nem ismerte el, hogy az ágazat krízis helyzetben volna, csupán az került megállapításra, hogy a piac érettsége, a cink árától való erős függés és az ügyfelek vásárlóereje miatt nehéz gazdasági körülmények álltak fenn. Ennek következtében nem tekintette úgy, hogy a piacon szerkezeti problémák lennének. Továbbá a kartell már 1994-től működött, viszont ez idő alatt egyszer már, 1997-ben, a cink ára jelentősen növekedett, és az iratokból nem derült ki, hogy a piac valóban nagy nehézségekkel nézett volna szembe.³⁰⁰

2005-ben a Bíróság a *Dansk Rørindustri A/S ügyben*³⁰¹ is hangsúlyozta, hogy a Bizottság nem köteles figyelembe venni a vállalkozás veszteséges pénzügyi helyzetét a bíróság megállapításakor, mivel ezzel indokolatlan versenyelőnyhöz jutnának azok a vállalkozások, amelyek a piac feltételeihez a legkevésbé képesek alkalmazkodni.³⁰² Egy évvel később a Bíróság az *SGL Carbon AG ügyben*³⁰³ ugyanezt megismételte³⁰⁴, és hivatkozott a *Tokai Carbon ügyre*, amikor rögzítette, hogy „...ezt az ítélkezési gyakorlatot nem lehet az iránymutatás 5. pontjának b) pontja alapján megkérdőjelezni, amely szerint a vállalkozás valós fizetőképességét kell figyelembe venni. Ez a fizetőképesség ugyanis csak a »sajátos társadalmi környezetben« játszik szerepet, ami azt jelenti, hogy bíróság megfizetésének milyen következményei lehetnek, különösen a munkanélküliség emelkedésére vagy a termelési láncban az érintett vállalkozáshoz képest feljebb vagy lejjebb álló szektorban a gazdasági helyzet romlására tekintettel (a fenti 37. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 371. pontja).”³⁰⁵

²⁹⁸ T-64/02. sz. ügy *Heubach kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2005:431].

²⁹⁹ Uo. 139. pont.

³⁰⁰ Uo. 140. pont.

³⁰¹ C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P-C-208/02. P. és C-213/02. P. sz. egyesített ügyek *Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:2005:408].

³⁰² Uo. 327. pontja

³⁰³ C-308/04. P. sz. ügy *SGL Carbon kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:2006:433].

³⁰⁴ Uo. 105. pont.

³⁰⁵ Uo. 106. pont.

Ehhez képest a 2008-ban meghozott ítéletében a Bíróság a *Le Carbone-Lorraine ügyben*³⁰⁶ rögzíti azt is, hogy ugyan nem köteles a Bizottság figyelembe venni az érintett vállalkozás veszteséges pénzügyi helyzetét, azonban ez nem jelenti azt, hogy a Bizottságnak erre ne volna jogosultsága: „ugyanis emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság a bírság összegének meghatározása során nem köteles figyelembe venni az érintett vállalkozás veszteséges pénzügyi helyzetét, mivel az ilyen kötelezettség elismerése indokolatlan versenyelőnyhöz juttatná a piaci feltételekhez legkevésbé alkalmazkodó vállalkozásokat (lásd a fenti 146. pontban hivatkozott Tokai I-ügyben hozott ítélet 370. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), ami nem jelenti azt, hogy a Bizottságnak ezt tilos megtenni. Ugyanez az értelme a határozat (349) és (356) preambulumbekzdésének, amelyek szinte azonos módon megismétlik a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat megfogalmazását.”³⁰⁷

Az 1998-as iránymutatás alapján kialakult gyakorlat vegyesnek, illetve ellentmondásosnak mondható. A *Francia marha ügyben* figyelembe vették a sajátos gazdasági összefüggéseket, így a válságot is, és a valós fizetőképességet. A *Tokai Carbon* ügyben viszont már nem gondolták úgy, hogy a sajátos gazdasági összefüggésekre tekintettel kéne lenni, és a Bizottság nem köteles az érintett ágazat rossz pénzügyi helyzetét enyhítő körülményként kezelni. Kizárólag a vállalkozás pénzügyi helyzetére kell tekintettel lenni, ellenben a munkanélküliség alakulása fontos tényező lehet. A *Groupe Danone ügyben* pedig rögzítésre került, hogy a múltban enyhítő körülményként figyelembe vett bizonyos tényezők nem eredményezik azt, hogy ehhez a Bizottságnak a jövőben is tartania kell magát, továbbá a vállalkozás nehéz pénzügyi helyzetét nem kell figyelembe venni, mivel az indokolatlan előnyt nyújtana azon vállalkozásoknak, amelyek a piac igényeihez kevésbé alkalmazkodtak. Ezzel ellentétben pedig a *Le Carbone-Lorraine ügyben* kimondta a Bíróság, hogy ugyan a Bizottság nem köteles figyelembe venni a vállalkozás pénzügyi helyzetét, viszont ez nem jelenti azt, hogy erre ne lenne lehetősége.

³⁰⁶ T-73/04. sz. ügy *Carbone-Lorraine kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2008:416].

³⁰⁷ Uo. 314. pont.

III.5.2. A 2006-os iránymutatás

A 2006/C 210/02 számú *Iránymutatás az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról*³⁰⁸ (továbbiakban: *a 2006-os iránymutatás*) szintén figyelembe veszi a jogsértés időtartamát és súlyosságát.³⁰⁹ A bírság elrettentő jellegét is hangsúlyozza, mely alapján nem csak az érintett vállalkozásokat (speciális elrettentőhatás), hanem a többi vállalatot is el kívánja riasztani a versenyt sértő magatartásoktól (általános elrettentőhatás).³¹⁰ Erre tekintettel szükséges beépíteni egy olyan összeget is a bírságba, amely az elrettentést szolgálja.³¹¹

A *2006-os iránymutatás* a bírság növelésénél vagy csökkentésénél alkalmazható metódust részletesen rögzíti. Figyelembe kell venni pl. a jogsértés jellegét, a piaci részesedést, a jogsértés földrajzi kiterjedését, illetve azt is szükséges vizsgálni, hogy a jogsértés valóban megtörtént-e.³¹² A 23. pontja szerint „az árak rögzítéséről, a piac felosztásáról és a termelés korlátozásáról szóló – általában titkos – horizontális megállapodások természetüknél fogva a legsúlyosabb versenykorlátozások közé számítanak. A versenypolitika elvek jegyében szigorú bírságokat kell ellenük alkalmazni. Ezért az ilyen jellegű jogsértések esetén az eladások arányát általában a legmagasabb szinten állapítják meg.”³¹³ Ezen rendelkezés alapján is látható, hogy zéró toleranciát hirdetnek a kríziskartellekkel szemben, figyelemmel arra, hogy azok horizontális megállapodások és mindig kapcsolódnak a termeléshez is.

A Bizottság azonban figyelembe vehet olyan körülményeket, amely alapján az alapösszeget emelheti vagy csökkentheti, ennek érdekében fontos valamennyi lényeges körülményt értékelni (alapösszeg korrigálása).³¹⁴ A bírság alapösszege emelhető, ha a Bizottság súlyosító körülményeket állapít meg, mint például ugyanolyan jogsértés folytatása vagy ismétlése, együttműködés megtagadása, jogsértés irányítója, avagy felbujtója, más vállalkozásokkal szemben alkalmazott kényszerítő-megtorló jellegű intézkedések.³¹⁵ A bírság csökkenését eredményezhetik az enyhítő körülmények, mint például abbahagyta-e a jogsértést, gondatlanságból követte-e el, hatékonyan együttműködik-e a hatóságokkal, magatartását közhatalóságok vagy jogszabályok engedélyezték-e vagy ösztönözték.³¹⁶

³⁰⁸ Iránymutatás az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról (2006/C 210/02), HL C 210/2, 2006.09.01.

³⁰⁹ Uo. 2. pont.

³¹⁰ Uo. 4. pont.

³¹¹ Uo. 7. pont.

³¹² Uo. 22. pont.

³¹³ Uo. 23. pont.

³¹⁴ Uo. 27. pont.

³¹⁵ Uo. 28. pont.

³¹⁶ Uo. 29. pont.

A 2006-os iránymutatás 35. pontja kimondja, hogy „különleges körülmények fennállása esetén a Bizottság kérelemre figyelembe veheti a vállalkozás adott szociális és közgazdasági környezetben fennálló fizetési képességének hiányát. Ezen a címen a Bizottság nem csökkenti a bírságot csupán a vállalkozás kedvezőtlen vagy veszteséges pénzügyi helyzetének megállapítása miatt. A bírság csak abban az esetben csökkenthető, ha objektív bizonyíték szolgál arra, hogy a bírság kiszabása – a jelen Iránymutatásban meghatározott feltételek mellett – visszavonhatatlanul veszélybe sodorná a vállalkozás gazdasági életképességét, és aktív eszközeit értéküktől megfosztaná.”³¹⁷ Ezen rendelkezés értelmében lehetőség van az adott vállalkozás fizetőképességének hiányát figyelembe venni, viszont mindezt kizárólag akkor kerülhet sor, ha az érintett vállalkozás maga kéri ezt. Továbbá ez nem vezet automatikusan a bírság csökkenéséhez.

Ezen kívül a 2006-os iránymutatás 37. pontja kimondja, hogy a Bizottság eltérhet a bírság megállapításakor az iránymutatásban meghatározott általános módszertantól, amennyiben az ügyek egyedisége, vagy adott ügyben az elrettentő hatás eléréséhez mindez szükséges.³¹⁸

A *Hőstabilizátorok ügyben*³¹⁹ az uniós versenyhatóság a fizetéseképtelenséget is vizsgálta. „Három vállalkozás fizetéseképtelenségre hivatkozott a bírságról szóló 2006. évi iránymutatás 35. pontja értelmében. A bizottsági elemzés eredményeképpen az egyik vállalkozásra kiszabott bírság összegét a vállalkozás nehéz pénzügyi helyzetére tekintettel jelentősen csökkentették.”³²⁰ A vállalkozások hivatkoztak ugyan az általános gazdasági válságra, azonban nem bizonyították, hogy a hőstabilizátor szektorra mindez milyen hatást gyakorolt, és így mennyiben befolyásolta a pénzügyi helyzetüket.³²¹ A döntést az érintettek nem fogadták el, amelynek következtében számítási, illetve eljárási hiba miatt a Bizottság módosította a határozatát.³²²

³¹⁷ Uo. 35. pont.

³¹⁸ Uo. 37. pont.

³¹⁹ Commission Decision of 11.11.2009 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/38589 – Heat Stabilisers), Brussels [továbbiakban: *Heat Stabilisers* határozat (COMP/38589). sz. ügy].

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38589/38589_4440_3.pdf

³²⁰ A Bizottság határozatának összefoglalója (2009. november 11.) az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke szerinti eljárásról (Ügyszám: COMP/38.589 – Hőstabilizátorok), HLC 307/9, 2010.11.12., (17)-(18) bek.

³²¹ *Heat Stabilisers* határozat (COMP/38589). sz. ügy (737) bek.

³²² Lásd Commission Decision of 29.6.2016 amending Decision C(2009)8682 final of 11 November 2009, relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement, to the extent that it concerns Akzo Nobel N.V. and Akros Chemicals Ltd (AT.38589 – Heat Stabilisers), Brussels, 29.06.2016. ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38589/38589_4952_3.pdf

A *Kalcium-karbid ügyben*³²³ a Bizottság szerint a gyenge pénzügyi helyzet figyelembevételével annyit jelent, hogy indokolatlan versenyelőnyt kapnának azok a vállalkozások, amelyek kevésbé képesek a piaci körülményekhez alkalmazkodni.³²⁴ A Bizottság megjegyezte, hogy a bírság következtében a szóban forgó vállalkozás gazdasági életképessége nem kerülne visszafordíthatatlan módon veszélyhelyzetbe, és az sem került bizonyításra, hogy a vagyona vesztené az értékéből.³²⁵ A 2006-os iránymutatás 35. pontja alapján az érintett vállalkozás nem mutatott fel semmilyen konkrét speciális társadalmi vagy gazdasági körülményt a fizetési képessége szempontjából, azon kívül, hogy általánosságban utalt a gazdasági válságra, a kereslet csökkenésére, valamint arra, hogy a piac elhagyása következtében csökkenne a verseny.³²⁶

A Bizottság azonban figyelembe vette azt a tényt, hogy az érintett vállalat egy olyan nagyon kicsi független kereskedő, amely nem tartozik egyik nagyobb cégcsoporthoz sem. Nagy értékű termékekkel kereskedik alacsony árréssel, és viszonylag csak egy termékfólióra összpontosít. Tekintetbe vette továbbá azt, hogy a kiszabott bírság viszonylag erősen befolyásolná pénzügyi helyzetét. Mindezek alapján és a vállalkozás speciális jellege miatt a Bizottság a bírságot 20%-kal csökkentette, amely megfelelő mértékű, és figyelembe veszi azt is, hogy a bírság a 2006-os iránymutatás 37. pontjával összhangban megfelelő elrettentő hatással rendelkezik. Továbbá azon megállapítás is helytálló marad, mely szerint a kiszabott bírság nem valószínű, hogy a vállalkozás gazdasági fennmaradását a piacon visszafordíthatatlan módon veszélyeztetné.³²⁷

A pénzügyi válság idején az *Animal feed Phosphates ügyben*³²⁸ a Bizottság a 2006-os iránymutatás 35. pont alapján vette figyelembe a bírságcsökkentő körülményeket, és a szektort sújtó krízist is,³²⁹ figyelemmel arra, hogy a szóban forgó iránymutatás 37. pontját nem említi. A döntést a Bíróság is helyben hagyta,³³⁰ és rögzítette, hogy „a bírság végső összegének a 2006. évi iránymutatás 35. pontja alapján való csökkentésének feltételei megkövetelik, hogy a vállalkozás először is bizonyítsa, hogy nem képes a bírság megfizetésére – amit elegendő és

³²³ Commission Decision of 22.7.2009 relating to a proceeding under Article 81 of the Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/39.396 – Calcium carbide and magnesium based reagents for the steel and gas industries), Brussels, 22.07.2009.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39396/39396_2009_5.pdf

³²⁴ Uo. (367) bek.

³²⁵ Uo. (369) bek.

³²⁶ Uo. (370) bek.

³²⁷ Uo. (372) bek.

³²⁸ Commission Decision of 20 July 2010 relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Function of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/38866 – Animal Feed Phosphate), Brussels. ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38866/38866_1676_3.pdf

³²⁹ Uo. (230) és (232) bek.

³³⁰ T-456/10 sz. ügy *Timab Industries és CFPR kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2015:296].

pontos pénzügyi adatokkal kell alátámasztani –, másodsor azt, hogy a bírság megfizetése következtében a vállalkozás eszközei elveszítenék értéküket, harmadszor pedig bizonyítania kell a sajátos társadalmi és gazdasági környezetet.”³³¹

Hasonlóan a *Bathroom Fittings and Fixtures ügyben*³³² a Bizottság a 2006-os iránymutatás 35. pontja alapján vette figyelembe a válságot.³³³

A koronavírus járvány idején, a 2020-2022. évben meghozott döntések között pedig nincs utalás válságra, amikor a jogforrás 35. pontja alapján mérsékeltek a bírságot.³³⁴

A fentiek alapján elmondható, hogy mindig esetről esetre szükséges vizsgálni a körülményeket. A *Hőstabilizátorok ügy* és a *Kalcium-karbid ügy* alapján látható, hogy az iránymutatás 35., illetve 37. pontja alapján is lehetséges a csökkentést elérni pénzügyi nehézségek esetén. A válságot mint tényezőt viszont valószínűbb, hogy az *iránymutatás* 37. pontjára történő hivatkozással lehetne figyelembe venni, mely rögzíti, hogy az 'ügyek egyedisége' alapján el lehet térni a bírság meghatározásának általános módszertanától. A pénzügyi válság idején megvizsgált gyakorlat után viszont úgy tűnik, hogy az *iránymutatás* 35. pontja biztosítja a gazdasági válságra történő hivatkozást. A koronavírus járvány idején meghozott bizottsági döntések alapján pedig az a következtetés vonható le, hogy a jogszabály rendelkezésének alkalmazásakor a krízis nem is bír relevanciával.

A gyakorlatra figyelemmel, összevetve az *1998-as iránymutatással*, megállapítható, hogy a *2006-os iránymutatás* szigorúbb. Az *1998-as iránymutatás* nagyobb lehetőséget biztosít arra, hogy a gazdasági kontextust, mint elemet figyelembe vegyék, amely igazolni tudja a bírság összegének csökkenését önálló okként, és amivel így külön fizetési nehézségként lehet számolni. Ezzel ellentétben a *2006-os iránymutatás* úgy tűnik, hogy csak a fizetési képességet veszi figyelembe, és ilyen módon ezen kontextusban csak ez az egy elem a fontos, amely a pénzügyi helyzet felmérésében közreműködik.³³⁵

A fentieken túl a bírság megfizetése során a nehéz fizetési helyzetbe jutott vállalkozást még segítheti az esetleges részletfizetés iránti kérelem engedélyezése is, amennyiben bizonyítást

³³¹ Uo. 199. pont.

³³² Commission Decision of 23 June 2010 relating to a proceeding under Article 101 on the Treaty of the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement (COMO/39092 – Bathroom Fitting and Fixtures), Brussels, 23.06.2010.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39092/39092_7226_4.pdf

³³³ Uo. (1326) és (1338) bek.

³³⁴ Lásd pl. Commission Decision of 27.9.2019 relating to proceedings under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the Agreement on the European Economic Area (AT.40127 – Canned vegetables), Brussels, 17.09.2019., (131)-(144) bek.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40127/40127_2661_3.pdf

³³⁵ Fernando CASTILLO DE LA TORRE: La Política de Sanciones en Tiempos de Crisis., 76-77.
www.frdlpino.es/wp-content/uploads/2014/10/en_3-Fernando-Castillo-de-la-sTorre.pdf

nyer, hogy a körülményeire tekintettel nem képes egy összegben teljesíteni.³³⁶ További bírságsökkentést vonhat maga után az esetleges enyhítő körülmények fennállása, így a versenyhatóságokkal való együttműködés is.³³⁷

III.6. Konklúzió

A kríziskartellek válság idején jönnek létre, különösen az adott gazdasági szektorban lévő, többlettermelésből adódó problémák kezelésére. A kapacitások túlzott mértékűvé válásából adódó hatékonysági hiányt kívánják ilyen módon megszüntetni. A piacon viszont a leghatékonyabb vállalkozásoknak kell fennmaradniuk, ennek következtében az újrendezést alapvetően megoldja maga a verseny. Ha viszont a válsághelyzetben nem elég hatékony a piac, akkor lehetséges lenne esetleg kezdeményezni a kríziskartellekre vonatkozó megállapodásokat. Ezen kívül az is az ilyen fajta együttműködés mellett szólhat, hogy minél több versenytárs tevékenykedjen, és ne erőfölényes nagyvállalatok uralják a piacot. Az együttműködés keretében újraszervezhetik a kapacitási nehézségekkel küzdő szektort, amivel aztán később helyreállíthatják az adott iparban a versenyhez szükséges feltételeket.

Mérlegelés tárgya az, hogy a megállapodás, milyen pozitív hatást gyakorolhat. E körben érdemes lehet átgondolni azt, hogy a nagyobb verseny érdekében rövidtávon kisebb az árakat érintő verseny, azonban hosszú távon a fogyasztók kedvezően részesülhetnek az újraszervezésből adódó előnyökből, így pl. a jobb minőségű termékek és az intenzívebb árverseny révén. Az pedig versenypolitikai kérdés, hogy miként viszonyulnak a kríziskartellekhez.

Mindettől függetlenül úgy tűnik, hogy több érv szól ellene, mint mellette, és több kárral járnak, mintsem haszonnal. Az Egyesült Államokban bevezetett *New Deal* politikák alapján is látható volt, hogy azok inkább a recesszió elhúzódásához vezettek figyelemmel arra, hogy csökkent a fogyasztás, a foglalkoztatás, a befektetés és az innováció. Az EU-ban sincs túl sok példa kríziskartell engedélyezésére, így különlegesnek számítanak e-körben a *Stichting Baksteen* és a *Synthetic Fibers* ügyek, azonban az *Ír marha ügy* egyértelművé tette, hogy nincs helye az ilyenfajta együttműködésnek.

A vállalkozásoknak a versenyre kevésbé káros megoldást kell választaniuk az esetleges újrendezés során, viszont a kartellból származó negatív hatásokat nagymértékben

³³⁶ Commission Decision of 7 June 2000 relating to a proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/36.545/F3 – Amino Acids), HL L 152/24, 07.06.2001., (438) bek.

³³⁷ 1/2003/EK rendelet (2002) 29. cikk.

ellentételező előnyök bizonyítása nem valószínű. Ehelyett a csoportmentességi rendeletek alá tartozó megállapodások nyújthatnak alternatívát. Tekintettel erre napjainkban az ilyen, szektorális problémák megoldására szóba kerülhetnek a specializálódások, az összefonódások, valamint az esetleges állami támogatások. Utóbbi esetben szintén ügyelni kell arra, hogy az nagymértékben ne torzítsa a piacot.

A válságot legfeljebb a bírság kiszabása során lehet figyelembe venni, de manapság akkor is inkább kizárólag az adott vállalkozás fizetési helyzetét mérlegelik. E tekintetben a gyakorlat igen eltérően alakult. Volt, amikor a döntések meghozatala során figyelembe vették a szektort érintő recessziót, máskor pedig épp ellenkezőleg. A pénzügyi válság során kialakult bizottsági gyakorlat tekintettel volt a szektorokat érintő krízishelyzetre, viszont a koronavírus pandémia idején nemigen található jelenleg olyan határozat, ami minderre kitért volna.

Mindennek alapján elmondható, hogy a kartellezés semmilyen körülmények között sem kifizetődő, még válság idején sem.

IV. Az elbukó vállalkozás doktrínájának fejlődési tendenciái

Jelen fejezet elsősorban az elbukó vállalkozások (*failing firm*) összefonódása során felmerülő kérdéseket és az ezzel kapcsolatos versenyjogi gyakorlatot igyekszik feltárni. A *failing firm* doktrína, illetve az erre alapuló védekezés a fúzió-kontroll egy speciális esete, amely csak kivételesen alkalmazható. Ezek az összefonódások mind a jog mind a közgazdaság szempontjából nagyobb figyelmet igényelnek.

A fejezet először áttekinti az elbukó vállalkozás doktrínájának célját, amely után részletesen foglalkozik az elbukó vállalkozással mint jelenséggel. Ismertetésre kerül az Egyesült Államok, Új-Zéland, és részletesebben az Európai Unió ezzel kapcsolatos gyakorlata, valamint a magyar tapasztalatok. Ezután kitér a bankok esetére, az esetleges alternatív módszerekre, és végezetül az eljárásjogi problémákra.

IV.1. A fúzió-kontroll célja az elbukó vállalkozásokat érintően

Napjainkban a nemzetközi kereskedelem komoly jelentőségre tett szert. A világpiacon már nemcsak az egyes országok, hanem az egyes régiók szerepe is megnövekedett, mint pl. a kelet- és délkelet-ázsiai régió. Az új innovációk, technológiák következtében a termékek szállítása gyorsabbá és hatékonyabbá vált, valamint a globalizáció hatására a nagy vállalatok mind nagyobb befolyást gyakoroltak az egyes országokra. A 2008-ban bekövetkezett világválság arra kényszerítette az egyes államokat és a piaci szereplőket, hogy a gazdasági növekedés fellendítése érdekében új lehetőségeket, alternatívákat keressenek, így felmerülhet annak igénye, hogy a kereskedelmi kapcsolataikat ártértékeljék, és lazább vagy szorosabb együttműködéseket alakítsanak ki. A gazdasági működés bizonytalansággal jár az egész világon. Váratlan esemény hatására, mint pl. a 2008-as pénzügyi válság is volt, a piaci szereplők az eddigi profitmaximalizáló stratégiájuk során komoly pénzügyi kihívásokkal találhatják magukat szemben. Ilyen eset például az, amikor egy vállalkozás azt feltételezi, hogy a kereslet folyamatosan növekedni fog, erre tekintettel befektet a termelésének növelésébe, azonban egy gazdasági recesszió következtében a kereslet mégis drasztikusan csökken.³³⁸ 2006-ban az Amerikai Egyesült Államokban az összes csődeljárás 603.633 volt, ami 2007-ben 847.141-re nőtt, majd 2008-ban 1.117.711-re emelkedett. Európában hasonló volt a helyzet a *Standard &*

³³⁸ Henry MCFARLAND and Philip NELSON: Henry B.: Failing Firms and Declining Industries, *Three Issues in Competition Law Policy*, pp. 1691-1716, American Bar Association, 2008. (továbbiakban: MCFARLAND and NELSON), 1695.
papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1529815

Poor becslése alapján, mely szerint az átlag hiány a korábbi 15 évben 3% körül mozgott, majd ez 2009-ben elérte a 11%-ot. Japánban pedig a cégek csődvédelmi eljárásainak száma 2008 decemberében 25%-kal volt több, mint egy évvel korábban.³³⁹

Az összefonódás fontos szerepet játszhat abban, hogy a vállalkozások képesek legyenek az eszközeiket átcsoportosítani. Szélesebb körben válik lehetőség a vagyon és a működés ellenőrzésére, amennyiben az egy irányítás alatt valósul meg. Ennek következtében a vezetés kezében nagyobb erő összpontosul, amely során az erőforrásokat is hatékonyabban tudják elosztani és felhasználni. A piaczgazdaság hatékonysága nagyban függ ezen eszközök újraelosztásától, ezért a csődtörvények is olyan környezetet kívánnak biztosítani a vállalkozások számára, amely kapcsán lehetőség adódhat a reorganizáció vagy a piac elhagyása közötti döntésre.³⁴⁰

Felmerül a kérdés, hogy a pénzügyi nehézségekkel küzdő vállalkozások esetében egy válságban lévő, és akár emiatt anyagilag rosszabb helyzetben lévő államnak, vagy egy gyengébb gazdaságnak engedékenyebbnek, illetve megbocsátóbbnak kellene-e lennie az összefonódások iránt támasztott követelményeket illetően vagy sem. Egy gyenge gazdaság azt eredményezheti, hogy a pénzügyileg nehezebb időkben engedélyeznek bizonyosok fúziókat, amelyeket ugyanazon okok alapján megtiltanának válság nélküli helyzetben. Előfordulhat, hogy inkább a versenyszerkezetet károsabban érintő fúziót támogatják annak érdekében, hogy a munkahelyek továbbra is fennmaradjanak, és aminek révén csillapíthatják időlegesen a társadalmi feszültségeket. A rosszul alkalmazott döntés a versenyt csökkentheti, és károsan érintheti a fogyasztókat, sőt az egész gazdaságot is.³⁴¹

A *failing firm*, mint *doktrína* lehet az egyik megoldás a válságban lévő vállalkozás számára, hogy egy fúzió révén túléljen. A hazai jogirodalomban többféle fordítással jelenik meg, így pl.

³³⁹ Policy Roundtables, The Failing Firm Defence, *OECD Competition Law and Policy*, 2009. [továbbiakban: OECD (2009)], 20.

www.oecd.org/daf/competition/mergers/45810821.pdf

³⁴⁰ MCFARLAND and NELSON 1696.

³⁴¹ Ken HEYER and Sheldon KIMMEL: Merger review of Firms in Financial Distress, *Economic Analysis Group Discussion Paper*, EAG 09-01, March 1, 2009., 1. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1368789

elbukó vállalkozás,³⁴² *elbukó cég*,³⁴³ *megszűnő vállalkozás*,³⁴⁴ *leépülő vállalkozás*³⁴⁵ vagy *leépülőben lévő vállalkozás*,³⁴⁶ és *eltűnő vállalat*³⁴⁷, azonban a tartalmi jelentésük ugyanaz, ugyanarra utal, így használatuk szinonimának tekintendő. Az elbukó vállalkozás doktrínájának feltételei nagyjából megegyeznek az országokban. Az összefonódást meg kell tiltani, ha az összefonódás és a verseny várható romlása között ok-okozati kapcsolat van. Némely esetben az összefonódás után fennálló helyzet kevésbé jár káros hatásokkal a versenyre, mintsem ha az összefonódás nem valósulna meg, ugyanis utóbbi esetben az elbukó vállalkozás és annak vagyona elhagyná a piacot. Amennyiben az összefonódás kisebb mértékben versenyellenes hatású, úgy azt engedélyezni kell.³⁴⁸

Az elbukó vállalkozást érintő összefonódások gyakran erősíthetik a fogyasztói jólétet azáltal, hogy növelik a létező kapacitások hatékonyságát, újraszervezik az erőforrásaikat, és munkahelyeket őriznek meg. Ezen kívül egyéb szociális előnyöket is eredményezhetnek.³⁴⁹ Az elbukás a nem hatékony vezetésnek, a túlzott mértékű termelésnek, illetve néha a kettő egyvelegének köszönhető. A nem hatékony működés újraszervezéssel vagy a vállalkozást irányító személyek elmozdításával eredményesebbé tehető. Ha az elbukó vállalkozás vagyona elhagyja a piacot, akkor a piac ellátása is csökkenni fog. Az efféle csökkenés pedig a jólét csökkenésével is jár figyelemmel arra, hogy az összefonódás után a rendelkezésre álló kapacitások száma nagymértékben leszűkül.³⁵⁰

Az elbukó vállalkozás doktrínája komplex kérdés, amely magába foglal jogi, gazdasági, és társadalmi kérdéseket. A versenyhatóságoknak tisztában kell lenniük az ilyen típusú védekezéssel tekintettel arra, hogy mind mellette, mind ellene felsorakoztathatóak érvek.

³⁴² Lásd Szilágyi Pál: Koncentráció-ellenőrzés, fúziókontroll. In: BOYTHA Györgyné – TÓTH Tihamér (szerk.): *Versenyjog*. Budapest, PPKE JÁK, 2010., 219.

³⁴³ Lásd TÓTH Tihamér: *Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest, Wolter Kluwer Complex Kiadó, 2014. (továbbiakban: TÓTH), 469.

³⁴⁴ Lásd Dr. JUHÁSZ Miklós – Ruszthiné Dr. JUHÁSZ Dorina, Dr. TÓTH András (szerk.): *Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez*. Budapest, Gazdasági Versenyhivatal, 2014. 391.

³⁴⁵ Iránymutatás a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló tanácsi rendelet szerint a horizontális összefonódások értékeléséről (2004/C 31/03), HL C 31/5, 05.02.2004. [továbbiakban: Horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás (2004)], VIII.

³⁴⁶ Lásd Uo. (89) bek.

³⁴⁷ Lásd Gazdasági Versenyhivatal: Horizontális hatások elemzése. Az összefonódások nem-koordinatív horizontális hatásainak értékelésekor irányadó szempontok [továbbiakban: Gazdasági Versenyhivatal: Horizontális hatások elemzése], 11. pont.

www.gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/osszefonodasok_-_fuziok/Szakmaifelhasznalok_fuziok_horizontalis_hatasok_2010_09_16.pdf&inline=true

³⁴⁸ OECD (2009) 11.

³⁴⁹ Ioannis KOKKORIS: Failing Firm Defence in the European Union. A Panacea for Mergers?, *European Competition Law Review*, 2006, 27(9). [továbbiakban: KOKKORIS (2006)], 3.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2897127

³⁵⁰ Uo. 14.

Kizárólag mély jogi, gazdasági és társadalmi összefüggések tudják meghatározni az összefonódás eredményének kimenetelét.³⁵¹

IV.2. Az elbukó vállalkozások jellemzői

Az elbukó, valamint a felvásárolt vállalkozások jellemzői jelentősen különböznek a *túlélő vállalkozásoktól* (*surviving firms*), vagyis azoktól a vállalkozásoktól, amelyek a piacon továbbra is fenn tudnak maradni.

Németországban 1700 közép és nagyvállalatot vizsgáltak 1986-1995 között annak érdekében, hogy empirikus tapasztalatok alapján megállapítsák, hogy melyek azok a jellemzők, amelyek következtében odajut egy vállalkozás, hogy elbukjon, illetve felvásárolják. A teljesítményt, a tőkeszerkezetet, a tulajdonosi összetettséget, az újjászervezési aktivitást valamint a vállalkozások nagyságát vizsgálták. Figyelembe vették továbbá a pénzügyi nyomást (adósság-vagyon viszonylatban), a vállalkozás nagyságát (teljes vagyon) és az elbocsátási hajlandóságot (munkanélküliségi ráta növekedését) is. A gyakorlati tapasztalatokra épülő tanulmányok szerint az állapítható meg, hogy az elbukást illetve a felvásárlást ugyanazon közös tényezők jellemzik.³⁵²

A legnagyobb arány az elbukó vállalkozásoknál Németországban a nagykereskedelmi értékesítők (12,4 %), a gépipar (11,3 %), a vegyipar (8,6 %) és az élelmiszeripar (7,7 %) területéről származik. További nagyszámú példa fordult elő a textil, a ruha, a gépjárműgyártás (különösen a hajógyártás), a gépészet, a bútort-, az ékszer- és a játékkereskedelem terén. A nagyobb felvásárlások pedig az ércbányászat, kőbányászat, valamint a papír- és fémiparhoz kapcsolódik.³⁵³ A felvásárolt és az elbukott vállalkozások gyengébb teljesítménnyel rendelkeznek mintsem a túlélő vállalkozások.³⁵⁴ Ezen kívül magasabb pénzügyi nyomással kell szembenéznük és kevésbé likvidek.³⁵⁵ A tulajdonosi szerkezetük alapján pedig megállapítható, hogy a túlélő vállalkozások nagyobb mértékben koncentráltak. További jellemzője az elbukásban részes vállalkozásoknak, hogy nagyobb részben olyan tulajdonosok irányítása alatt működnek, amelyek nem a nagy német cégek hálózatához kapcsolódnak. A komplex tulajdonosi struktúra, a piramis szerkezet, valamint a kereszt-tulajdonosi (*cross-owned*)

³⁵¹ Uo. 14.

³⁵² Jensk KÖKE: Determinants of Acquisition and Failure: Stylized Facts and Lessons for Empirical Studies, *Centre for European Economic Research*, Zew Discussion Paper No. 01-30 Mannheim, Germany, May 2001., 1. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=358320

³⁵³ Uo. 6-7.

³⁵⁴ Uo. 8.

³⁵⁵ Uo. 10.

szerkezet is segíthet elkerülni a bukást.³⁵⁶ További jellemzői, hogy a legtöbb elbukó vállalkozás magánkézben van, nem pedig állami tulajdonban. Ennek magyarázata az lehet, hogy a magántulajdonosok anyagi lehetőségei korlátozottabbak és nagyobb eséllyel jelentkezhethet náluk likviditási probléma. A kisebb, kevésbé domináns tulajdonosi körű vállalkozások gyakrabban buknak el vagy kerülnek felvásárlásra a túlélő társaikhoz képest. Ezen kívül az tapasztalható, hogy kevesebb elbukás vagy felvásárlás történt, amikor egy nagy magánszemély volt a tulajdonos.³⁵⁷

Megfigyelhető, hogy az elbukó vállalkozásoknál az átszervezés jelentősebb, mintsem a túlélőknél. Azon vállalkozások, amelyek elbuktak vagy felvásárlásra kerültek, az első évben 11,2 %-os elbocsátást hajtottak végre, míg a túlélők esetében ez a szám csak 1,9 %. Ezen kívül az elbukó vállalkozások több vagyont is értékesítettek. A vállalkozás nagyságát figyelembe véve a tapasztalat az volt, hogy az elbukó vállalkozások jelentősen kisebbek, mintsem a túlélő társaságok. Mindez alapján megállapítható, hogy a vállalkozás nagysága is csökkenteni tudja az elbukás, illetve felvásárlás valószínűségét.³⁵⁸

Összegezve a tapasztalatok azt mutatják a német nagy- és a középvállalkozások esetében, hogy a gyenge teljesítmény és a magas pénzügyi nyomás eredményezheti leginkább az elbukást, illetve a felvásárlást. Az ilyen vállalkozások tulajdonosi szerkezete kevésbé koncentrált, ami alá tudja támasztani azt, hogy a nagy részesedéssel rendelkező tulajdonosok a jobb ellenőrzéssel enyhíteni tudnak a vezetési problémákon. Ezen kívül a vállalkozás nagysága szintén a felvásárlás ellen hathat. A nagyobb vállalkozások, illetve azon cégek, amelyek tulajdonosi szerkezete piramis jellegű, vagy egy kereszttulajdonos (*cross-owned shareholder*) irányítása alá tartoznak, szintén kevésbé hajlamosak az elbukásra. További jellemzőjük ezeknek az eltűnő piaci szereplőknek, hogy sokkal nagyobb hajlandóságot mutatnak az átszervezésre elbocsátások formájában, mintsem a túlélő vállalkozások.³⁵⁹

Az elbukó vállalkozás doktrínájának alkalmazása során mérlegelendő volna az, hogy az elbukó vállalkozás meghatározásakor figyelembe vegyék ezeket a tapasztalatokat, így pl. a reorganizáció révén végrehajtott 11 %-os mértékű elbocsátást, a gyenge teljesítményt magas pénzügyi nyomással párosulva és a tulajdonosi szerkezetet.

³⁵⁶ Uo. 11-12.

³⁵⁷ Uo. 14.

³⁵⁸ Uo. 15.

³⁵⁹ Uo. 17.

IV.3. Az Amerikai Egyesült Államok szabályozása

Az Amerikai Egyesült Államoknak fúziókra vonatkozó törvénye, a *Clayton Act* 7. cikke tiltja az olyan összefonódásokat, amelyek hatása következtében az ország bármely területén jelentősen csökkenne a verseny, vagy erőfölényes (*monopoly*) helyzetet hozna létre,³⁶⁰ azonban a jogszabály nem tartalmazza az elbukó vállalkozásra alapított védelmet. Az 1950. évi *Celler-Kefauver* féle módosításokban³⁶¹ sincsen szó róla. A doktrínát így a bírósági gyakorlat hozta létre. 1930-ban az *International Shoes ügyben*³⁶² tárgyalta először a Legfelsőbb Bíróság a kérdést. Két cipőgyártó vállalkozás fúziója során próbáltak arra hivatkozni, hogy a vállalkozás az ügy megvalósítása nélkül tönkremenne, és a másik fél szerezné meg az eszközeit. A bíróság az ítélet alapján két feltételt állított fel és rögzítette, hogy az elbukó vállalkozásnak olyannak kell lennie, amelynek erőforrásai olyan mértékben elfogytak, és amely helyreállítására olyan kevés esély mutatkozik, hogy minden valószínűség szerint tönkremegy, amivel viszont veszteséget okozna mind a tulajdonosoknak, mind a közösségnek. Továbbá kiemelte, hogy az összefonódásban részes versenytárs nem a verseny csökkentésének szándékával kíván felvásárolni, hanem azzal a céllal, hogy bővítse a saját üzletágát (*business*). Más jövőbeli vásárlóval pedig nemigen lehet számolni. Erre tekintettel a fúzióval csökkenthetőek a közjóra ható káros következmények, és a versenyt sem mérsékli vagy korlátozza jelentősen. Mindez pedig a törvény céljával is összhangban áll.³⁶³

1969-ben a *Citizen Publishing ügyben*,³⁶⁴ ahol az újságpapír-nyomtatás piacán hivatkoztak a doktrínára, a Legfelsőbb Bíróság már elhagyta a társadalmi költségekre való utalást. Ezáltal a kritériumok közé tartozik egyrészt az, hogy a megszerezni kívánt vállalkozásnak az elbukáshoz közeli feltételekkel kell számolnia, amely azt jelenti, hogy komoly valószínűséggel tönkremegy. Másrészt pedig a megszerezni kívánt vállalkozásnak nincsen más potenciális felvásárlási ajánlata. Így a bíróság azt állapította meg, hogy az összefonódás nem csökkenti jelentős mértékben a versenyt.³⁶⁵

Az Igazságügyi Minisztérium (*Department of Justice*) és a Szövetségi Kereskedelmi Tanács (*Federal Trade Commission*), mint a versenyjogért felelős hatóságok az *összefonódási iránymutatásokban* kifejezetten elismerik a doktrínát, tehát amennyiben az összefonódó felek

³⁶⁰ 7. § of Clayton Act (15 U.S. Code § 18).
www.law.cornell.edu/uscode/text/15/18

³⁶¹ Celler-Kefauver Act.

³⁶² *International Shoe Co. v. FTC*, 280 U.S. 291 (1930) sz. ügy.

³⁶³ Uo. 301.

³⁶⁴ *Citizen Publishing Co. v. United States*, 394 U.S. 131 (1969) sz. ügy.

³⁶⁵ Uo. 137.

egyike elbukna, úgy engedélyezésre kerülhet az egyébként a versenyszerkezetet károsító fúzió.³⁶⁶ Az *1968-as Összefonódási Iránymutatások*³⁶⁷ megjelenése következtében már nem csak a bírósági gyakorlatban található meg az elbukó vállalkozásra alapított védekezés. Az *International Shoes* ügyben hozott ítéletben lefektett két feltétel teljesülése esetén lehetett engedélyezni az összefonódást: 1) az összefonódásban résztvevő egyik vállalkozásnak az erőforrásai olyan mértékben elfogytak, és a helyreállításra olyan kevés esély mutatkozik, hogy a vállalkozás minden bizonnyal csődbe megy, és (2) az elbukó vállalkozás minden jóhiszemű erőfeszítése sikertelen volt a tekintetben, hogy más, ésszerűbb felvásárlási ajánlatot kapjon, amely jobban összeegyeztethető a *Clayton Act* 7. cikkével, és amely ajánlat az elbukó vállalkozást a piacon továbbra is fenn kívánja tartani.³⁶⁸ Ezen kívül azonban az iránymutatás az elbukó vállalkozás fogalmát is megpróbálja definiálni, és „a Minisztérium csak azokat a vállalkozásokat tekinti elbukónak, amelyeknek nincs ésszerű kilátásuk arra, hogy életben maradjanak, azonban mindez nem vonatkozik az olyan vállalkozásokra, amelyek csupán egy ideje nyereség nélkül működnek, elvesztették a piaci pozíciójukat vagy kudarcot vallottak a tekintetben, hogy fenntartsák a versenyképes helyzetüket, gyenge vezetőségük van, vagy nem teljes mértékben használták ki a lehetőségeket annak érdekében, hogy saját maguk kerekedjenek felül a nehézségeken.”³⁶⁹ Rögzíti az iránymutatás még, hogy kizárólag a körülmények lehető legvilágosabb fennállása esetén lehetséges alkalmazni a doktrínát.³⁷⁰

Az *1992. évi Összefonódási Iránymutatások*³⁷¹ révén kristályosodtak ki teljeskörűen a feltételek. Az elbukó vállalkozás doktrínája akkor alkalmazható, ha az összefonódó felek egyike 1) képtelen volna a pénzügyi kötelezettségeit teljesíteni a közeljövőben; 2) képtelen volna sikeresen újraszerveződni a Csődtörvény 11. fejezete alapján (*Chapter of 11 of the Bankruptcy Act*), valamint 3) jóhiszeműen, de sikertelenül próbált meg más potenciális felvásárlót találni, amely által kevesebb versenyjogi aggály merülne fel, végezetül pedig 4) az összefonódás hiányában az elbukó vállalkozás vagyona elhagyná az érintett piacot.³⁷² A korábbi, *1984. évi Összefonódási Iránymutatások*³⁷³ szintén tárgyalja az elbukó vállalkozásra

³⁶⁶ MCFARLAND and NELSON 1961.

³⁶⁷ U.S. Department of Justice: 1968 Merger Guidelines [továbbiakban: US Merger Guidelines (1968)]. www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2007/07/11/11247.pdf

³⁶⁸ Uo. 7-8.

³⁶⁹ Uo. 8.

³⁷⁰ Uo. 8.

³⁷¹ U.S. Department of Justice: 1992 Merger Guidelines [továbbiakban: US Merger Guidelines (1992)]. www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2007/07/11/11250.pdf

³⁷² Uo. 29.

³⁷³ U.S. Department of Justice: 1984 Merger Guidelines [továbbiakban: US Merger Guidelines (1984)]. www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2007/07/11/11249.pdf

alapított védekezést, viszont az előbb említett 4. pontot nem tartalmazta, vagyis, hogy a vállalkozás vagyona az összefonódás nélkül elhagyná a piacot.³⁷⁴

A doktrínát a *2010. évi Összefonódási Iránymutatások*³⁷⁵ is tartalmazzák, viszont a követelményeket három feltétel teljesítésétől teszi függővé, amely azonban tartalmilag változatlan maradt: 1) az állítólagos elbukó vállalkozás képtelen volna a pénzügyi kötelezettségeit teljesíteni a közeljövőben; 2) képtelen volna sikeresen újraszerveződni a Csődtörvény 11. fejezete alapján (*Chapter of 11 of the Bankruptcy Act*); 3) jóhiszeműen, de sikertelenül próbált meg más potenciális felvásárlót találni, amely által lehetséges volna a vagyont az érintett piacon tartani, és amely által kevesebb versenyjogi aggály merülne fel, mintsem az adott összefonódással. Ezen kívül ugyanúgy megemlíti, hogy a vállalkozás eszközei elhagynák az érintett piacot a fúzió hiányában.³⁷⁶ Továbbá rögzítésre kerül, hogy „bármely, az elbukó vállalkozás eszközeinek megvásárlásra irányuló ajánlat akkor minősül észszerű alternatív ajánlatnak, ha annak összege magasabb az eszközök megszüntetési költségénél. Megszüntetési költségnek az az összeg minősül, amely által az eszközöket a legmagasab értéken volna lehetséges az érintett piacon kívül érvényesíteni.”³⁷⁷

Az *összefonódási iránymutatások* alapján megerősítésre került az, hogy a versenyhatóságoknak a már felállított mércéket kell követniük és alkalmazniuk. Megállapítható, hogy az 1930-as *International Shoes ügyből* származó két feltétel helyett így már négy feltételnek kell teljesülnie a sikeres védekezéshez.

A *Lever Bro. Co. ügy*³⁷⁸ ítélete kimondta, hogy a doktrínát elbukó üzletágakra is alkalmazni lehet. Inkább hátráltatná, mintsem elősegítené a versenyt, ha úgy értelmeznék, hogy a *Clayton Act* céljával nem összeegyeztethető egy vállalkozás elbukó márkájának átkerülése valamely másik vállalkozáshoz. Enélkül a márka eltűnne, és a verseny csökkenne. Így a márka továbbra is megmarad, és a versenyben aktívan fellelhető lesz, ezért annak megszerzése inkább segíti a versenyt, mintsem gátolná.³⁷⁹ Hasonló módon pl. a *Great Lakes Chemical Corp. ügyben*³⁸⁰ alkalmazásra került a védekezés, és rögzítésre került, hogy az elbukó vállalkozásra alapított

³⁷⁴ Uo. 33.

³⁷⁵ US Department of Justice and the Federal Trade Commission: Horizontal Merger Guidelines, August 19, 2010. [továbbiakban: US Horizontal Merger Guidelines (2010)].
www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2010/08/19/hmg-2010.pdf

³⁷⁶ Uo. 32.

³⁷⁷ Uo. 32.

³⁷⁸ *United States v. Lever Brothers Company*, 216 F. Supp. 887 (S.D.N.Y. 1963)

³⁷⁹ Uo. 899. (bek).

³⁸⁰ *FTC v. Great Lakes Chemical Corp.*, 528 F. Supp. 84 (N.D. Ill. 1981) sz. ügy.

védelmet alkalmazni lehet elbukó üzletágakra is, tekintet nélkül arra, hogy az egy olyan nagyobb vállalkozás része, amely más területeken sikeresen működik.³⁸¹

Az iránymutatásokban is megjelenik az elbukó üzletágakra vonatkozó, azaz a *failing division* védekezés. Az *1968-as Összefonódási Iránymutatás* rögzíti, hogy a *failing firm* doktrínát elbukó üzletágakra kizárólag a körülmények lehető legvilágosabb fennállása esetén lehet alkalmazni.³⁸²

Az *1984. évi Összefonódási Iránymutatások* szerint 1) bizonyítani kell, hogy az üzletágot a közeljövőben megszüntetnék, ha nem adnák el, és mindezt pedig nem pusztán a vezetés elgondolása miatt kerül sor. 2) A fúzióknak meg kell felelni a doktrína azon követelményének, mely szerint a felvásároló a verseny szempontjából a legelőnyösebb személy.³⁸³

Az *1992. évi Összefonódási Iránymutatások* szerint is lehetséges a doktrínát alkalmazni ilyen esetben. Kiemeli, hogy az elbukó üzletágot negatív pénzügyi helyzet (*cash flow*) kell jellemezze, ezen kívül az átadás hiányában az üzletág eszközei elhagynák az érintett piacot a közeljövőben, ha nem kerülne sor az eladásra. Figyelemmel az anyavállalat költségelosztására, jövedelmére, és a vállalatcsoporton belüli tranzakciókra, szükséges bizonyítékot szolgáltatni a hatóságok számára a tekintetben, hogy nem csak a vezetés tervei miatt jelentkezik negatív pénzügyi helyzet, vagy áll elő olyan körülmény, hogy az eszközök a piacot elhagyják. Ezen kívül magának az elbukó üzletág tulajdonosának is meg kell felelnie az iránymutatás azon elbukó vállalkozás szerinti követelményének, mely szerint maga is a verseny szempontjából a potenciális felvásárlók közé sorolható.³⁸⁴

A *2010. évi Összefonódási Iránymutatások* alapján is van lehetőség az elbukó üzletág esetén védekezésre hivatkozni. Követelményként rögzíti, hogy az üzletág eszközei elhagynák az érintett piacot a közeljövőben, és „1) az alkalmazott költségelosztás alapján a valós gazdasági költségek feltárhatóak, az üzletág működése tartósan negatív pénzügyi helyzetben van, és az ilyen negatív pénzügyi helyzet gazdaságilag nem igazolja azt, hogy az a vállalkozás részére előnyökkel jár, mint például további eladások a kiegészítő piacokon, vagy a hírnevének a vevők körében történő megerősítése (*enhanced customer goodwill*); és 2) az elbukó üzletág tulajdonosa jóhiszeműen, de sikertelenül próbált meg más potenciális felvásárlót találni, amely által lehetséges volna a vagyont az érintett piacon tartani, és amely által kevesebb versenyjogi aggály merülne fel, mintsem az adott összefonódás esetében.”³⁸⁵

³⁸¹ Uo. 96. (bek).

³⁸² US Merger Guidelines (1968) 8.

³⁸³ US Merger Guidelines (1984) 33.

³⁸⁴ US Merger Guidelines (1992) 29-30.

³⁸⁵ US Horizontal Merger Guidelines (2010) 32.

Az elbukó vállalkozás doktrínáját sokszor próbálják kiterjeszteni az elbukó iparágakra (*failing industry*), valamint az elbukó részlegekre (*failing division*) is. Míg az Amerikai Egyesült Államok esetjoga és az *Összefonódási Iránymutatások* kifejezetten foglalkoznak az elbukó vállalkozás alapján fennálló védekezéssel, addig az elbukó iparágakkal nem.³⁸⁶ Utóbbi alkalmazása során visszaállításra kerülhetnének fontos nemzeti iparágak vagy lehetőség adódhatna egy természetes átrendeződéshez.³⁸⁷ Az elbukó iparág azt jelenti, hogy jelentős és folyamatos csökkenés van az adott iparág termékeinek keresletében, és a túlzott termelés következtében az iparág elhagyni kényszerül a piacot. Azonban míg az elbukó vállalkozások különös elbírálást igényelnek, addig az elbukó iparágak nem, figyelemmel arra, hogy ugyanúgy a doktrína alapján kell meg ítélni az összefonódást, mint minden más szektorban.³⁸⁸ Az elbukó iparág esetében az állami támogatások joga lehet az, ami által nagyszámú bajba jutott vállalkozás túlélését lehet elősegíteni, melyekről részletesebben később lesz szó.

WALLER véleménye, hogy a külföldi tapasztalatok, bármennyire is sikeresek, nem alkalmazhatóak az Amerikai Egyesült Államokban. Szerinte pl. az EU-ban hagyományosan megbíznak a politikailag független bürokráciában, mind az általános, mind a versenyjogi ügyek intézése tekintetében.³⁸⁹ Úgy tűnik számára, hogy az engedélyezési eljárásoknak széleskörű követelményeknek kell megfelelniük, amelyek nem összeegyeztethetőek az Amerikai Egyesült Államok antitröszt jogával, amelyben nincsenek általános követelmények vagy ösztönzők a tekintetben, hogy antitröszt alapokon hagyjanak jóvá egy összefonódást.³⁹⁰

IV.4. Az új-zélandi szabályozás

Új-Zélandon az *1986-os kereskedelmi törvény (Commerce Act)*³⁹¹ szabályozza az összefonódásokat. A 47. cikke kimondja, hogy tilos engedélyezni az olyan összefonódásokat, amelyek következtében a verseny jelentős mértékben csökkenne.³⁹² A versenyhatóság, azaz a Kereskedelmi Bizottság (*Commerce Commission*) akkor hagyja jóvá az összefonódást, amennyiben az a közjó számára is előnnyel jár.³⁹³

³⁸⁶ MCFARLAND and NELSON 1695.

³⁸⁷ Spencer Weber WALLER: A Comparative Look at Failing Firms and Failing Industries, *Antitrust Law Journal*, Vol. 64, p. 703, 1996. (továbbiakban: WALLER), 2.
papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1139182

³⁸⁸ Lásd MCFARLAND and NELSON 1692.

³⁸⁹ Uo. 19-20.

³⁹⁰ Uo. 20.

³⁹¹ Commerce Act 1986.

www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0005/latest/DLM88421.html

³⁹² Uo. art. 47.

³⁹³ OECD (2009) 129.

Ezen országban az elbukó vállalkozásra alapított védelem alkalmazására viszonylag sokszor került sor. A versenyhatóság 2007-2008 között 26 esetben hagyott jóvá ilyen jellegű összefonódást, 2008-2009 között pedig 11-szer.³⁹⁴ Ilyen volt pl. a *Fletcher Building Ltd and Stevenson Group Ltd* ügy,³⁹⁵ amikor a felvásárlás megszüntette volna a versenyt az építőiparban. Az összefonódásban részes felek arra hivatkoztak, hogy a felvásárolni kívánt vállalkozás minden erőfeszítése ellenére, a fennálló folyamatos és jelentős veszteségei következtében képtelen tovább működni, emiatt a *Stevenson Group Limited* kénytelen volna elhagyni az érintett piacot, akár létrejön az ügylet, akár nem. Utóbbi esetben pedig egyetlen megoldás adódna, a bezárás.³⁹⁶ A Kereskedelmi Bizottság úgy ítélte meg, hogy valós esély mutatkozott arra, hogy a vállalat haladéktalanul bezárásra kényszerül, amennyiben nem kerül sor az összefonódásra. A felek azzal is érveltek, hogy nincs más jobb felvásárlási ajánlat, amely meg tudná akadályozni a megszűnést.³⁹⁷ A versenyhatóság az ügy vizsgálata során arra jutott, hogy nincs semmi jele annak, hogy bármilyen más komolyan vehető ajánlat volna, ezen kívül figyelembe vette az iparágban megjelenő gazdasági visszaesést, valamint az általános gazdasági válságot is, amely tovább súlyosbította a szektor nehézségeit, és a vállalkozások pénzügyi lehetőségeit.³⁹⁸ Mivel a *Fletcher* vállalkozás a fúzió hiányában is domináns pozíciót szerezne a piacon,³⁹⁹ a Kereskedelmi Bizottság végül engedélyezte az ügyletet, mivel arra a következtetésre jutott, hogy nem valószínű, hogy jelentősebben csökkenne a verseny az összefonódás során, mintsem annak megtiltása esetén.⁴⁰⁰

Az új-zélandi *2010-es összefonódásokról szóló iránymutatás*⁴⁰¹ nem definiálja konkrétan a az elbukó vállalkozás, illetve a doktrína fogalmát, csupán utal arra, hogy az erre alapított védelem során gyakran hivatkoznak a felek arra, hogy az egyébként versenyre káros fúzió hiányában az adott vállalkozás eszközei elhagynák a piacot, és egyébként nincs valószínűleg különbség az összefonódás és az annak hiánya közötti végkimenetel hatásai között. Megjelöli viszont, hogy milyen tényezőket kell figyelembe venni a védelem kiértékelése során. Ide sorolható pl., hogy a pénzforgalom, az újrarendezési kísérletek, valamint a felvásárlási lehetőségek közül mit kell, illetve mit lehet figyelembe venni. Arra keresik a választ, hogy a

³⁹⁴ Uo. 129.

³⁹⁵ *Fletcher Building Limited and Stevenson Group Limited* (Commerce Commission Decision 663, 13 February 2009) sz. ügy [továbbiakban: *Fletcher Building Ltd and Stevenson Group Ltd* (663. sz. ügy)].

³⁹⁶ Uo. E6 (bek).

³⁹⁷ Uo. E7 (bek).

³⁹⁸ Uo. E10 (bek).

³⁹⁹ Uo. 62 (bek).

⁴⁰⁰ Uo. E13 (bek).

⁴⁰¹ Commerce Commission New Zealand: Merger and Acquisitions Guidelines, July 2019. comcom.govt.nz/__data/assets/pdf_file/0020/91019/Mergers-and-acquisitions-guidelines-July-2019.PDF

felek valóban megtettek-e minden észszerű lépést annak érdekében, hogy jobb alternatívát találjanak az adott összefonódás helyett, illetve, hogy a vállalkozás vagy annak tulajdonosa megtett-e minden tőle elvárhatóat annak érdekében, hogy megmentse a vállalkozást vagy az üzletágot. Megoldást kell találni azokra a kétségekre is, amelyek alapján megállapítható, hogy a vállalkozás (vagy az üzletág) megszűnt-e működni, vagy küszöbön áll a megszűnése, és mindez mennyire valószínű. Ezen kívül ellenőrizni kell, hogy ténylegesen mi történne az elbukó vállalkozás eszközeivel, amennyiben annak bezárására sor kerülne. El fogják-e hagyni az eszközök a piacot, akár úgy, hogy más módon használják fel őket, vagy akár hulladék lesz belőlük? Valószínű-e, hogy egy harmadik fél megszerezne az elbukó vállalkozást? Annak vizsgálata során, hogy megszűnt-e a vállalkozás működni, figyelembe kell venni, hogy a negatív pénzügyi helyzete (*cash flow*) tartósan fennáll-e, valamint van-e bármiféle esély az újraszervezésre vagy a finanszírozásra. Kiemeli az iránymutatás továbbá, hogy a doktrína használata során fontos figyelembe venni a költségek megoszlását, valamint azt, hogy a vállalkozás a bevételeit miként használja fel, így azt is, hogy a vállalaton belül milyen transzferek valósultak meg.⁴⁰² Mindezek megválaszolása érdekében felsorolásra kerülnek a lehetséges bizonyítékok, amelyek alátámaszthatják a doktrínát. E körben rögzítésre került, hogy mik azok a tényezők, amelyek egyedül nem teszik valószínűsíthetővé a feltételek fennállását:

- a vállalkozás csökkenő eladásokkal és profittal néz szembe, vagy
- a jövedelem jelentősen csökken a tulajdonosok elvárásaihoz képest.⁴⁰³

Exemplifikatív jelleggel felsorolásra kerül, hogy milyen tények támaszthatják alá a sikeres védekezést, azonban nem minden esetben alkalmazhatóak azok kivétel nélkül. Fontos, hogy időben kerüljenek átadásra ezek a bizonyítékok a versenyhatóság részére annak érdekében, hogy megfelelően alátámasztott döntést tudjanak hozni, különös tekintettel azokra az esetekre, amikor sürgősen kell határozni az összefonódás engedélyezéséről. Ezen kívül az iránymutatás javasolja, hogy a fúzióban részes felek minél hamarabb keressék fel a hatóságot annak érdekében, hogy be lehessen azonosítani a védekezéshez szükséges dokumentumokat. Annak megállapítására, hogy a vállalkozás már nem működik, vagy küszöbön áll annak megszűnése, az alábbiak szolgálhatnak segítségül:

- bizonyíték, amely szerint indult a vállalkozás megszüntetése irányuló eljárás,
- pénzügyi helyzetet alátámasztó iratok,
- költségvetési kimutatások és előrejelzések,
- keresletre vonatkozó adatok, elemzések,

⁴⁰² Uo. 62.

⁴⁰³ Uo. 63.

- vezetőségi nyilatkozatok és kivonatok a vállalkozás életképességét érintően,
- tökebővítési javaslatokra vonatkozó iratok,
- az újrászervezésre vagy a fejlesztésre, illetve a költségek csökkentésére vonatkozó dokumentok,
- eszközök értékbecslését igazoló iratok,
- a vállalat értékbecslésére vonatkozó független szakértői vélemény,
- a piac elhagyása vagy a bezárás során felmerülő költségek.⁴⁰⁴

Arra a kérdésre, hogy mi történne az elbukó vállalkozás eszközeivel az összefonódás nélkül, az alábbiakkal kapcsolatos információk bizonyulhatnak eredményesnek:

- bizonyíték arra vonatkozóan, hogy ténylegesen is megpróbálták megvalósítani az eladást,
- bármely, a vállalat eladására vonatkozó ajánlat,
- a potenciális vásárlók beazonosítása, és az az időkeret, amelyen belül az alternatív ügylet valószínűleg megvalósulhatna.⁴⁰⁵

Az elbukó részleg esetében a fentiekén túl a doktrína alkalmazásának alátámasztására szolgálhatnak azon dokumentumok, amely a vállalkozás megoszlott költségeire és a vállalkozás belső tranzakcióira vonatkoznak.⁴⁰⁶

Látható, hogy részletesen elemzik, hogy miként lehet bizonyítani és jóváhagyni a fúziót. Mindemellett a doktrína gyakorlati alkalmazásakor, és a feltételek igazolásakor úgy tűnik, hogy nem feltétlenül szükséges, hogy a fúzióban résztvevő másik fél szerezzék meg az elbukó vállalkozás piaci részesedését is, illetve, hogy az összefonódás hiányában az a másik félhez kerüljön, ellentétben pl. az EU joggyakorlatával.⁴⁰⁷ (Az eszközök megszerzése nem feltétlenül jelenti a piaci részesedés megszerzését is, illetve utóbbit még másik versenytárs is megszerezheti.) Kizárólag arra összpontosítanak, hogy nem találtak más, jobb alternatívát (vevői ajánlatot). Ez megmagyarázhatná, hogy miért lehet fel sokkal több sikeres jogeset Új-Zélandon. A kötelező piaci részesedés megszerzésének hiányában könnyebben jóvá lehet hagyni a tranzakciót.

Az új-zélandi gyakorlat azért is lehet sikeres, mert a közjón alapuló engedélyezésekbe sok minden beleférhet, így akár a munkahelyek megőrzése, a piacok ellátása, vagy hatékonyságjavulási tényezők. A szabályozás alapján úgy tűnik, hogy jobban figyelembe

⁴⁰⁴ Uo. 63.

⁴⁰⁵ Uo. 64.

⁴⁰⁶ Uo. 64.

⁴⁰⁷ Az EU-ban a *Kali+Salz/Mdk/Treuband* ügyben kifejezetten rögzítette a Bíróság a piaci részesedés megszerzésének szükségességét, és az *Aegean/Olympic II* ügyben is az *Aegean* megszerzi a piaci részesedést is az összefonódás hiányában. Ezen kívül a *BASF/Eurodiol/Pantochim* ügyben a *BASF* a fúzió hiányában új erőművet épített volna, így a növekvő keresletet is ő tudta volna kielégíteni.

veszik a válságot is,⁴⁰⁸ mint körülményt. Mindezek együttvéve pedig egyfajta rugalmasabb megközelítést eredményeznek a doktrína alkalmazásában. Ez pedig jó példa lehet arra, hogy miként lehetséges a jogintézményt a gyakorlatban többször sikeresen alkalmazni.

IV.5. Az EU szabályozása

IV.5.1. A doktrína uniós fejlődése

Az EU fúzió-kontrolljának célja, hogy megakadályozza az olyan összefonódásokat, amelyek jelentős mértékben korlátoznák a hatékony versenyt.⁴⁰⁹ A Bizottság nem sok esetben fogadta el az elbukó vállalkozásra alapított védekezést, amikor a vállalkozás csődközeli helyzetbe került és csekély volt az esélye annak, hogy a fogyasztók az összefonódás nélkül jobb helyzetbe kerülnének.⁴¹⁰

1989-ben a Bizottság engedélyezte a *Mannesmannrohrenwerke AG, Klockner Stahl GmbH, Krupp Stahl AG, Lech Stahlwerke GmbH, Thyssen Stahl AG, Thyssen Edelstahlwerke AG* és a *Land of Bavaria* számára, hogy létrehozzák a *Neue Maxhütte Stahlwerke GmbH* vállalatot, amely átvette a csődbe ment *Eisenwerk Gesellschaft Maximilianshütze GmbH* egyes eszközeit és munkaerőállományának egy részét. Az összefonódás révén lehetőség nyílt olyan reorganizációs tervet készíteni, amely során a termelést csökkenteni lehetett, és üzembeszárások valósulhattak meg. Ennek következtében pedig egy életképes vállalkozást lehetett fenntartani, és mindezzel hozzájárulhattak a közösségi acélipar újraszervezéséhez.⁴¹¹

A *4064/89/EGK összefonódási rendelet*⁴¹² nem tartalmazott semmilyen rendelkezést a doktrínára vonatkozóan. Az elbukó vállalkozáson alapuló védelemre először az *Aerospatiale-Alenia/de Havilland ügyben*⁴¹³ hivatkoztak.⁴¹⁴ Az *Aerospatiale SNI* (továbbiakban: *Aerospatiale*) és az *Alenia-Aeritalia e Selenia SpA* (továbbiakban: *Alenia*) meg akarta szerezni a *De Havilland* eszközeit, amely utóbbi a *Boeing csoport* légiközlekedési részlegéhez tartozott.⁴¹⁵ Mind a francia *Aerospatiale*, mind az olasz *Alenia* termékei kiterjedtek többek

⁴⁰⁸ Lásd *Fletcher Building Ltd and Stevenson Group Ltd* (663. sz. ügy).

⁴⁰⁹ Damien GERADIN and Ianis GIRGENSON: The Counterfactual Analysis in EU Merger Control, November 19., 2013., 1.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2357026

⁴¹⁰ Uo. 6.

⁴¹¹ European Commission: XIXth Report on Competition Policy, Publications Office, 1990., 86.

⁴¹² A Tanács 4064/89/EGK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről, HL L 395/1, 1989.12.30. [továbbiakban: A Tanács 4064/89/EGK rendelete (1989)].

⁴¹³ V/M.053. sz. ügy *Aerospatiale-Alenia/de Havilland*, HL L 334/42, 1991.12.05. [továbbiakban: *Aerospatiale-Alenia/de Havilland* (V/M.053. sz. ügy)].

⁴¹⁴ KOKKORIS (2006) 4.

⁴¹⁵ *Aerospatiale-Alenia/de Havilland* (V/M.053. sz. ügy) (1) bek.

között a polgári és katonai repülőket, és kapcsolódó technikai eszközök gyártására. A két vállalkozás közösen irányította az *Avions de Transport Régional-t* (továbbiakban: *ATR*), melyet 1982-ben hoztak létre annak érdekében, hogy közösen fejlesszenek, gyártsanak és adjanak el regionális szállító repülőgépeket. A piacon két *ATR* regionális *turbo-prop* repülőgép volt. A *De Havilland*, amely a *Boeing* kanadai részlege volt, regionális *turbo-prop* repülőgépeket gyártott.⁴¹⁶ A felek többek között hivatkoztak arra, hogy amennyiben nem történik meg az összefonódás, úgy a *De Havilland*, ha nem is szűnik meg rögtön, de a fokozatos kivonás során eltűnik, mint versenytárs. Ezt az érvelést viszont, hogy a *De Havilland* megszűnne az összefonódás nélkül, a Bizottság nem fogadta el. Továbbá az sem került bizonyításra, hogyha esetleg mégis elhagyná a piacot a *De Havilland*, akkor kizárólag a felek volnának az egyetlen potenciális felvásárlók.⁴¹⁷ Így egyebek mellett a Bizottság elutasította az összefonódás engedélyezését.⁴¹⁸

Az elbukó vállalkozásra alapított első sikeres védekezés a *Kali+Salz/Mdk/Treuband* ügyben⁴¹⁹ volt 1993-ban. Az akkori 4064/89/EGK összefonódási rendelet 2. cikk (2) bekezdése szerint „valamely összefonódást, amely nem hoz létre, vagy nem erősít meg olyan erőfölényt, amelynek következményeként a közös piacon vagy annak egy jelentős részén a hatékony verseny jelentősen korlátozódna, a közös piaccal összeegyeztethetőnek kell nyilvánítani.”⁴²⁰ Az összefonódásban részes felek azzal érveltek, hogy az ügylet hiányában az *Mdk* kiszorulna a piacról és a piaci részesedése lényegileg a *Kali+Salz-hoz* kerülne. Így a domináns pozíció létrehozása vagy megerősítése összeegyeztethető lehet a versenyjoggal bizonyos körülmények fennállása esetén.⁴²¹ A Bizottság álláspontja szerint ez az érvelés a rendeleti szabályozással összhangban lehet. Az olyan összefonódást, amely alapvetően a felvásárló erőfölényes helyzetét hozza létre vagy erősíti meg, akkor lehetséges olyannak tekinteni, mint ami nem idéz elő ilyen helyzetet, ha az összefonódás megtiltása esetén is elkerülhetetlen a felvásárló domináns pozícióba kerülése, vagy az ilyen helyzetének megerősödése. Ezen értelmezés alapján nem az összefonódás lesz az az ok, amely a versenyszerkezet romlásáért felelős.

A Bizottság az alábbi három szempont bizonyítását követelte meg a védekezéskor annak érdekében, hogy az erőfölényes helyzet létrejötte vagy megerősítése ne az összefonódásnak legyen betudható:

⁴¹⁶ Uo. (3)-(4) bek.

⁴¹⁷ Uo. (31) bek.

⁴¹⁸ Uo. 1. cikk.

⁴¹⁹ IV/M.308. sz. ügy *Kali+Salz/Mdk/Treuband*, HL L 186/38, 1994.07.21. [továbbiakban: *Kali+Salz/Mdk/Treuband* (IV/M.308. sz. ügy)].

⁴²⁰ A Tanács 4064/89/EGK rendelete (1989) 2. cikk (2) bek.

⁴²¹ *Kali+Salz/Mdk/Treuband* (IV/M.308. sz. ügy) (70) bek.

- (1) a megszerezni kívánt vállalkozás a közeljövőben arra kényszerülne, hogy elhagyja a piacot, amennyiben más vállalkozás nem veszi át,
- (2) az átvevő vállalkozás megszerezné a felvásárolni kívánt vállalkozás piaci részesedését, ha az utóbbi arra kényszerülne, hogy elhagyja a piacot, és
- (3) nincsen más, kevésbé versenyellenes felvásárlási alternatíva.⁴²² A fenti három konjunktív feltételnek tehát azért fontos teljesülnie, mert az összefonódás ténylegesen erőfölényes helyzetet teremt a piacon.

A Bizottság jóváhagyta az összefonódást, de a döntés megtámadása után az ügy a Bírósághoz került. Az említett kritériumok miatt vita tárgyát képezte többek között annak a feltételnek a fontossága, mely szerint bizonyítani kell, hogy az átvevő vállalkozás minden körülmény között megszerezné az elbukó vállalkozás piaci részesedését, ha az elbukó vállalkozás arra kényszerülne, hogy elhagyja a piacot.⁴²³ A Bíróság megerősítette, hogy ennek a feltételnek a célja, hogy biztosított legyen az, hogy nincs okozati kapcsolat a versenyszerkezet romlása és a fúzió között, amikor rögzítette, hogy az összefonódás és a verseny szerkezetében bekövetkező romlás közötti okozati kapcsolatot akkor lehet kizárni, ha az összefonódás következtében a versenyszerkezet ugyanúgy károsodna, mint ha az összefonódás nem valósulna meg.⁴²⁴

Mindez elősegíti a piac struktúrájában az összefonódásokból következő káros hatások semlegesítését, ez pedig összhangban van a 4064/89/EGK összefonódási rendelet 2. cikk (2) bekezdésével.⁴²⁵ Amennyiben nem az összefonódás az oka az erőfölényes helyzet létrehozásának vagy megerősítésének, akkor a közösségi piaccal összeegyeztethetőnek kell nyilvánítani.⁴²⁶

A Bizottság gyakorlatában viszont nem található sok példa arra vonatkozóan, hogy a *Kali+Salz/Mdk/Treuband* ügyben felállított doktrínát alkalmazta volna, vagyis a feltételek teljesülését szigorúan vette. A *Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM* ügyben⁴²⁷ a Bizottság rögzítette, hogy a *failing firm védekezés* nem állt meg, mivel nem sikerült bizonyítani, hogy amennyiben az összefonódást megtiltják, úgy a *Saint-Gobain* szerezné meg a nehéz helyzetben lévő vállalkozás eszközeit. Azt állapította meg a Bizottság, hogy fúzió nélkül a verseny kevésbé

⁴²² Uo. (71) bek.

⁴²³ C-68/94. sz. ügy *Francia Köztársaság és Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) és Entreprise minière et chimique (EMC) kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:C:1998:148] [továbbiakban: *Francia Köztársaság és Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) és Entreprise minière et chimique (EMC)* (C-68/94. sz. ügy)], (113) bek.

⁴²⁴ Uo. (115) bek.

⁴²⁵ Uo. (116) bek.

⁴²⁶ Uo. (110)

⁴²⁷ IV/M.774. sz. ügy *Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM*, HL L 247/1, 1997.09.10.

károsodna.⁴²⁸ Még ha be is zárnák az érintett kapacitásokat, a piac szempontjából valószínűleg így is az lenne a kedvezőbb alternatíva, nem pedig az összefonódás. Az üzemek bezárása esetén nagyobb áremelkedésre kerülhet sor, mivel a versenytársak a kereslet kielégítésére rendelkeznek a szükséges kapacitásokkal. Ám a magasabb árak az import számára vonzóvá tehetik a közösségi piacot, s ez a kiesett vállalkozás helyét és piaci részesedését be tudná tölteni.⁴²⁹ A *Saint-Gobain* valószínűleg nagyobb mértékben szerezne meg a felszabadult piaci részesedést, azonban nem tudná azt teljes egészében uralni. Ennek következtében a *Saint-Gobain* piaci részesedésének és erejének növekedése kisebb volna, mint az összefonódás következtében.⁴³⁰ A felek továbbá azzal is érveltek, hogy nincs más felvásárló.⁴³¹ Erre vonatkozóan a Bizottság rögzítette, hogy az egyik üzem olyan modern és értékes eszköznek minősíthető, amely más vevők számára is eladható volna. Így a termelési kapacitások a piacon maradnának, és fennmaradna a verseny a *Saint-Gobain*-nel szemben, ami – az összefonódással ellentétben - kevésbé versenykorlátozó alternatívának tekinthető.⁴³²

A *Blokker/Toys 'R' Us* ügyben⁴³³ a Bizottság szintén nem fogadta el az elbukó vállalkozásra alapított védelmet. Az okozatiság hiánya nem állt fenn az összefonódás és az erőfölénys helyzet létrehozása, illetve megerősítése között, vagyis az, hogy amennyiben elhagyja a piacot a vállalkozás, úgy annak piaci részesedését elkerülhetetlenül az összefonódásban részt venni kívánó másik fél szerezne meg. Az pedig nem volt megállapítható, hogy valóban a *Blokker csoport* szerezne meg a *Toys 'R' Us* teljes piaci részesedését. Ez alapján nem mondható el, hogy a fúzió végrehajtása ugyanazzal az eredménnyel járna a piacra nézve, mint az összefonódás hiánya.⁴³⁴ Az se került bizonyításra, hogy nem volna más, a versenyre kevésbé káros vásárló. Az az érvelés pedig, mely szerint a *Blokker csoport* rendelkezik elegendő szakértelemmel a holland játékok kiskereskedelme terén, valamint a szükséges infrastruktúrával, nem jelenti azt, hogy ne volna más potenciális vevő.⁴³⁵

Bertelsmann/Kirch/Premiere ügyben⁴³⁶ merült fel először egy *elbukó üzletág* eladása kapcsán a doktrína alkalmazásának kérdése. A felek azonban nem tudták bizonyítani az okozatossági követelményt, nem csatoltak bizonyítékot, csak általánosságban érveltek amellet,

⁴²⁸ Uo. (247) bek.

⁴²⁹ Uo. (253) bek.

⁴³⁰ Uo. (254) bek.

⁴³¹ Uo. (255) bek.

⁴³² Uo. (259) bek.

⁴³³ IV/M.890. sz. ügy *Blokker/Toys 'R' Us*, HL L 316/1, 1998.11.25.

⁴³⁴ Uo. (112) bek.

⁴³⁵ Uo. (113) bek.

⁴³⁶ IV/M.993. sz. ügy *Bertelsmann/Kirch/Premiere*, HL L 53/1, 1999.02.27. [továbbiakban: *Bertelsmann/Kirch/Premiere* (IV/M.993. sz. ügy)].

hogy elhagyná a piacot a szóban forgó részleg. A pusztán veszteséges működés azonban nem elégséges bizonyíték arra, hogy a tevékenység megszűnne.⁴³⁷ Azt sem tudták bizonyítani, hogy nem lenne kevésbé versenyellenes alternatív felvásárló, illetve, hogy más partnerekkel is tárgyaltak volna, és az miért hiúsult volna meg. Ezekre hivatkozva a Bizottság nem találta bizonyítottnak a védekezést.⁴³⁸ Hangsúlyozta a Bizottság azt is, hogy az elbukó üzletág tekintetében a doktrína feltételei még szigorúbb vizsgálat alá esnek az okozatosság követelménye tekintetében, figyelembe véve azt, hogy ennek hiányában bármelyik vállalat hivatkozhatna arra, hogy ha a veszteségesen működő részlege ügyében nem hagyják jóvá a tranzakciót, akkor bezárja azt.⁴³⁹

A *Rewe/Meinl* ügyben⁴⁴⁰ az osztrák élelmiszer kiskereskedelmi piacon keletkezett volna összefonódással erőfölényes helyzet. Itt is egy elbukó üzletág esetében hivatkoztak a felek a *failing firm védekezésre*. A Bizottság megerősítette, hogy elbukó üzletág esetében még inkább szükséges bizonyítani a feltételeket és az okozatossági követelményeket, mivel ennek alapján bármilyen veszteségesen működő üzletág kapcsán engedélyezhetnének a jog alapján összefonódást.⁴⁴¹ Ráadásul a vállalkozás szándékosan kettéosztotta a veszteséges és a nyereséges üzletágát. Vagyis mindez stratégiai döntés volt. Az se valószínű, hogy vásárló hiányában a közeljövőben megszüntetné üzletágának működtetését.⁴⁴² Ezen kívül nem bizonyították a kritériumokat, és azt sem, hogy kikkel tárgyalt még, és miért hiúsult volna meg az ügylet.⁴⁴³ Végül jóváhagyták az összefonódást a felek által vállalt feltételek alapján, mely során pl. egyes boltokat egy tőlük független harmadik személynek engednek át, vagy bezárnak.⁴⁴⁴ Ennek eredményeképpen - többek között - a *Rewe/Billa* ausztriai piaci részesedése a kiskereskedelmi élelmiszerpiacon 2,5 %-kal növekszik az eredeti 7 %-os tervhez képest,⁴⁴⁵ és a *Meinl*, mint a versenyben résztvevő beszállító továbbra is aktív marad.⁴⁴⁶

A következő esetig - amikor a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a doktrína feltételei teljesülnek - egészen 2001-ig kellett várni. A *BASF/Eurodiol/Pantochim* ügyben⁴⁴⁷ rögzítésre került, hogy amennyiben az *Eurodiol* és a *Pantochim* eszközei, valamint a termelési kapacitásai kikerülnek

⁴³⁷ Uo. (72) bek.

⁴³⁸ Uo. (75) bek.

⁴³⁹ Uo. (71) bek.

⁴⁴⁰ IV/M.1221. sz. ügy *Rewe/Meinl*, HL L 274/1, 1999.10.23.

⁴⁴¹ Uo. (65) bek.

⁴⁴² Uo. (66) bek.

⁴⁴³ Uo. (68) bek.

⁴⁴⁴ Uo. (118) bek.

⁴⁴⁵ Uo. (119) bek.

⁴⁴⁶ Uo. (120) bek.

⁴⁴⁷ COMP/M.2314. sz. ügy *BASF/Eurodiol/Pantochim*, HL L 132/45, 07.05.2002. [továbbiakban: *BASF/Eurodiol/Pantochim* (COMP/M.2314. sz. ügy)].

a piacról, úgy komoly hiány keletkezne a termelésben, mivel a kapacitások eddig is szűkösen álltak rendelkezésre a piacon. Belátható időszakon belül nem volna lehetséges a kapacitások pótlása, és kizárólag a *BASF* jelezte, hogy gyorsan bővíteni szeretné az üzemait, és amennyiben nem sikerül megszereznie a másik két vállalkozás eszközeit, úgy az építkezésekhez hozzákezd. Bárhogyan is történne, 2005-nél korábban az új kapacitások nem tudnának elkezdni működni.⁴⁴⁸ A csökkentett termelési kapacitások mellett, így a piacot hátrányosan érintené az eszközök eltűnése, és az elérhető mennyiség hirtelen jelentősen csökkenne. Mind a *BASF* és mind annak versenytársai, már amúgy is jelentős kapacitási nehézségekkel néztek szembe. Ennek következtében egyik sem lett volna képes a növekvő kereslet kiegyenlítésére középtávon. A bizottsági vizsgálat pedig rámutatott arra, hogy a valószínűsített 10 %-os árnövekedés nem tudná arra ösztönözni a piaci szereplőket, hogy még több mennyiséget termeljenek a Közösség piacán. Ezen kívül nem csak azzal nem lehet számolni, hogy nagyobb mennyiséget kívánnak a jövőben eladni, hanem azzal sem, hogy majd harmadik országok fogják a hiányt kielégíteni, ugyanis a Közösségen belül az árak így is alacsonyabbak, mint azon kívül.⁴⁴⁹ 1998 és 2000 között az ár jelentősen csökkent, és semmi sem igazolta azt, hogy a kereslet jelentősen emelkedni fog, és hosszú távon is legfeljebb 1,5-10 %-os növekedéssel lehet számolni. Mivel a kereslet nem rugalmas, és a kapacitások korlátozottak, így feltételezhető, hogy mindez jelentős árnövekedést idézne elő.⁴⁵⁰ Ezek alapján a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az összefonódás során létező piaci feltételek kedvezőbb hatást gyakorolhatnak a fogyasztókra.⁴⁵¹ A Bizottságnak az előbbieken ismertetett gondolatmenete összhangban áll a *Kali+Salz/Mdk/Treuband* ügyben lefektetett kritériumokkal,⁴⁵² és a későbbi *horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás*⁴⁵³ 9. pontjával is, mely szerint „valamely összefonódás versenyre gyakorolt hatásainak értékelése során a Bizottság összehasonlítja a bejelentett összefonódás eredményeként létrejövő versenyfeltételeket azokkal a feltételekkel, amelyek az összefonódás nélkül álltak volna fenn. A legtöbb esetben az összefonódás időpontjában fennálló versenyfeltételek képezik az összehasonlítás alapját az összefonódás hatásainak értékeléséhez. Bizonyos körülmények között azonban a Bizottság figyelembe veheti a piac észszerűen előre jelezhető jövőbeni változásait is. Amikor tehát az összehasonlítási alapot

⁴⁴⁸ Uo. (157) bek.

⁴⁴⁹ Uo. (158) bek.

⁴⁵⁰ Uo. (159) bek.

⁴⁵¹ Uo. (160) bek.

⁴⁵² Lásd *Kali+Salz/Mdk/Treuband* (IV/M.308. sz. ügy) (71) bek. és *Francia Köztársaság és Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) és Entreprise minière et chimique (EMC)* (C-68/94. sz. ügy) (115) bek.

⁴⁵³ Horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás (2004).

mérlegeli, különösképpen figyelembe veheti a piacon a vállalkozások várható belépését és kivonulását, ha az összefonódás nem jött volna létre.”⁴⁵⁴

A Bizottság álláspontja szerint a Bíróság által a *Kali+Salz/Mdk/Treuband* ügyben jóváhagyott követelmények, amelyek a doktrína alkalmazásához szükségesek, nem teljesen zárják ki az érintett vállalkozás eszközeinek harmadik személyek részéről történő megszerzésének lehetőségét, így a fizetéseképtelenséget (*bankruptcy*) megállapító eljárások esetét. Az ilyen típusú, a vállalkozás vagyonának megszerzése érdekében indított eljárások gazdasági hatásai hasonlóak lehetnek ahhoz, amikor az elbukó vállalkozás eszközeit egy alternatív vásárló szerzi meg. Ezért szükséges a feltételekhez hozzáfűzni azt, hogy a felvásárolt eszközök mindenképpen kikerülnének a piacról, amennyiben az összefonódás nem valósulna meg.⁴⁵⁵ A Bizottság továbbfejlesztette a doktrínát úgy, hogy rögzítette, hogy a védekezés sikerességéhez az alábbi feltételek teljesülése szükséges:

- (1) a megszerezni kívánt vállalkozás a közeljövőben arra kényszerülne, hogy elhagyja a piacot, amennyiben más vállalkozás nem veszi át;
- (2) nincsen más, kevésbé versenyellenes felvásárlási alternatíva; és
- (3) a megszerezni kívánt eszközök mindenképpen kikerülnének a piacról, ha azokat nem veszi át egy másik vállalkozás.⁴⁵⁶ Továbbá minden körülmény között az összefonódás nem okozhat nagyobb romlást a verseny szerkezetében, mint az összefonódás hiánya.⁴⁵⁷

A korábbi megállapítás mögött, mely szerint a vállalkozás valamennyi piaci részesedését a másik félnek kell megszerezni, az húzódnak meg, hogy az erőfölényes helyzetet létrehozó vagy megerősítő összefonódás hiányában a másik fél megszerezte volna amúgy is az elbukó vállalkozás részesedését. Jelen esetben pedig már így is kapacitásproblémákkal küzdöttek a versenytársak is, és mástól ajánlat nem érkezett. A módosítás következtében viszont úgy tűnik, hogy inkább az Amerikai Egyesült Államok gyakorlatában jelenlévő elbukó vállalkozás doktrína feltételeit vette át a Bizottság.

A *BASF/Eurodiol/Pantochim* ügyben felállított feltételek rögzítésre kerültek a *2004-es horizontális összefonódásokról szóló iránymutatásban*⁴⁵⁸ is. Ezáltal az elbukó vállalkozásra alapított védekezésre már nem csak esetjog alapján, hanem jogforrásra történő utalással is lehet hivatkozni. Kifejezetten is elismeri az elbukó vállalkozásra alapított védelmet: a „Bizottság dönthet úgy, hogy az egyébként problematikus összefonódás mégis összeegyeztethető a közös

⁴⁵⁴ Uo. Preambulum 9. pont.

⁴⁵⁵ *BASF/Eurodiol/Pantochim* (COMP/M.2314. sz. ügy) (141) bek.

⁴⁵⁶ Uo. (142) bek.

⁴⁵⁷ Uo. (143) bek.

⁴⁵⁸ Lásd Horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás (2004).

piaccal, ha az összefonódásban résztvevő felek egyike leépülőben lévő vállalkozás. Az alapkövetelmény itt az, hogy az összefonódás után keletkező versenystruktúra-romlást ne lehessen az összefonódásnak tulajdonítani. Ez akkor állhat fenn, ha a piac versenystruktúrája legalább olyan mértékben romlana, mint az összefonódás hiányában.”⁴⁵⁹ Látható, hogy továbbra is fontos az okozatiság követelményének teljesülése. Ezen kívül a Bizottság az alábbi három szempontot követeli meg a védekezésor: „először is pénzügyi nehézségei miatt az állítólagosan leépülőben lévő vállalkozás a közeljövőben kiszorul a piacról, ha azt nem veszi át egy másik vállalkozás. Másodszor nincsen más, kevésbé versenyellenes felvásárlási alternatíva, mint a bejelentett összefonódás. Harmadszor összefonódás hiányában a leépülőben lévő vállalkozás eszközei mindenképpen kikerülnének a piacról.”⁴⁶⁰ Az összefonódó felek feladata az, hogy kellő időben megadják a piacra vonatkozó szükséges információkat a Bizottságnak.⁴⁶¹ Az iránymutatás magyar fordítása az elbukó vállalkozás helyett az eltűnő vállalkozás kifejezést használja, ami viszont nem változtat a doktrína tartalmán, illetve alkalmazhatóságán.

Attól függetlenül, hogy a fent említett iránymutatásban már kifejezetten rögzítésre került a doktrína, a piaci szereplők számára nem vált könnyebbé a feltételek bizonyítása. A *Newscorp/Telepiú ügyben*⁴⁶² a Bizottság nem fogadta el a védekezést, miközben a *Telepiú* már erőfölényes helyzetben volt. Mindkét vállalkozás televíziós szolgáltatási tevékenységet folytatott. Egyrészt az uniós versenyhatóság rögzítette, hogy a bejelentésükben a doktrínára nem hivatkoztak, csak később az eljárás során, amivel így gyengítették annak valószínűségét.⁴⁶³ A bizonyítási teher a feleken állt, így az is, hogy nincs más potenciális vevő, valamint kevésbé versenyellenes alternatíva, emellett pedig nyilvános ajánlatot sem kértek.⁴⁶⁴ Ennek függvényében már nem is kellett a harmadik feltétel teljesülését vizsgálni.⁴⁶⁵ Mivel a védekezés elbukó részlegre vonatkozott, így megerősítésre kerültek a *Rewe/Mein ügyben* foglaltak. Az okozatiság hiányának bizonyítása (is) a feleket terheli, figyelemmel arra, hogy anélkül mindegyik fúziónál egy állítólagos nem nyereséges üzletág igazolhatná az összefonódást arra hivatkozva, hogy egyébként az üzletág megszűnne működni. A fúzió hiányában észszerűen feltételezhető, hogy minden bizonnyal az anyavállalat tovább működtetné az üzletágát.⁴⁶⁶ A Bizottság továbbá úgy gondolta, hogy az okozatiság követelményét sem tudták bizonyítani,

⁴⁵⁹ Uo. (89) bek.

⁴⁶⁰ Uo. (90) bek.

⁴⁶¹ Uo. (91) bek.

⁴⁶² M.2876. sz. ügy *Newscorp/Telepiu*, HL L 110/73, 2004.04.06.

⁴⁶³ Uo. (215) bek.

⁴⁶⁴ Uo. (217) bek.

⁴⁶⁵ Uo. (220) bek.

⁴⁶⁶ Uo. (212) bek.

azaz, nem került igazolásra, hogy nincs kapcsolat az összefonódás és a verseny romlása között. Mindemellett a fúzió feltételekkel történő engedélyezése jobban hozzájárul a fogyasztói előnyök eléréséhez, mintsem ha bezárásra kerülne a részleg, és megszakadna a közvetítés.⁴⁶⁷ Így végül több magatartásbeli és szerkezeti feltétellel jóváhagyták a tranzakciót, amivel a hatékony verseny továbbra is fenn tud maradni: a fúzióban részes felek többek között vállalták, hogy hozzáférést biztosítanak a szolgáltatásuk tartalmához,⁴⁶⁸ és a platformjukhoz,⁴⁶⁹ valamint a *Newscorp* egyes frekvenciáit és tevékenységeit leválasztja, amivel új piaci szereplő jelenhet meg.⁴⁷⁰

A *JCI/FIAMM ügyben*⁴⁷¹ nem teljesültek az elbukó vállalkozás feltételei,⁴⁷² viszont a feleknek az üzletágak és márkák leválasztással kapcsolatos módosított ajánlatait a Bizottság elfogadta, így jóváhagyásra került az összefonódás.⁴⁷³ A tranzakció révén az amerikai egyesült államokbeli *Johnson Controls Inc.* (továbbiakban: *JCI*) és a német *Robert Bosch GmbH* (továbbiakban: *Bosch*) közös irányításában lévő német *VB Autobatterie GmbH* (továbbiakban: *VB*) kizárólagos irányítást akart szerezni az olasz *FIAMM S.p.A.* (továbbiakban: *FIAMM*) gépjármű-indítóakkumulátor üzletága felett.⁴⁷⁴ Mindkét fél foglalkozott gépjármű-indítóakkumulátorok eladásával.⁴⁷⁵ A Bizottság határozata megállapítja, hogy a személygépkocsik és a tehergépjárművek eredeti indítóakkumulárainak az EGT piacán az összefonódás eredményekénti erőfölénye jönne létre.⁴⁷⁶

A felek felhívták a figyelmet arra, hogy a fúzió nélkül a *FIAMM* csoportnak ki kellene vonulnia a piacról.⁴⁷⁷ A Bizottság álláspontja szerint a harmadik feltétel nem teljesült, vagyis nem mondható el az, hogy a csődközeli helyzet miatt az összeolvadás hiányában a *FIAMM* csoport eszközei elkerülhetetlenül elhagynák a piacot. Ezen kívül ezen eszközöket a kisebb gyártók is felvásárolhatnák egy felszámolási eljárás során.⁴⁷⁸ Minderre tekintettel nem állapítható meg az sem, hogy „a piac versenystruktúrája legalább olyan mértékben romlana-e,

⁴⁶⁷ Uo. (221) bek.

⁴⁶⁸ Uo. (229) bek.

⁴⁶⁹ Uo. (257) bek.

⁴⁷⁰ Uo. (254) bek.

⁴⁷¹ COMP/M.4381. sz. ügy *JCI/VB/Fiamm*, HL C 241/12, 2009.10.08. [továbbiakban: *JCI/VB/Fiamm* (COMP/M.4381. sz. ügy)].

⁴⁷² Summary of Commission Decision of 10 May 2007 Declaring a Concentration Compatible with the Common Market and the Functioning of the EEA Agreement, (Case COMP/M.4381-JCI/FIAMM), HL C 241/12, 8.10.2009., (10) bek.

⁴⁷³ Uo. (27) bek.

⁴⁷⁴ Uo. (1) bek.

⁴⁷⁵ Uo. (2)-(3) bek.

⁴⁷⁶ Uo. (7) bek.

⁴⁷⁷ Uo. (8) bek.

⁴⁷⁸ Uo. (10) bek.

mint az összefonódás hiányában”.⁴⁷⁹ Habár az elbukó vállalkozásra alapított védelem feltételei nem teljesültek, a felek kötelezettségvállalása következtében megvalósulhatott az összefonódás. Üzletág és márka leválasztással sikerült a Bizottság kétségeit és így a versennyel kapcsolatos aggályokat is eloszlatniuk.⁴⁸⁰

A *NYNAS/Shell/Harburg Refinery ügyben*⁴⁸¹ fogadta el a Bizottság először az elbukó vállalkozásra alapuló védekezést elbukó részleg (*failing division*) esetén.⁴⁸² A svéd *Nynas AB* (továbbiakban: *Nynas*) egy olyan nemzetközi vállalatcsoport anyavállalata, amely nafténes alap- és folyamatolajokat, transzformátorolajokat és bitument állít elő és értékesít. A másik fél a német *Shell Deutschland Oil GmbH* (továbbiakban: *Shell*) volt. A *Shell* egy globális energiaipari és petrokémiai vállalatcsoport, ami Hamburgban kőolajfinomítót üzemeltetett. Az összefonódás révén a *Nynas* kívánt kizárólagos irányítást szerezni a *Shell* hamburgi kőolajfinomító eszközei felett.⁴⁸³ Ezek az eszközök az elmúlt 5-10 évben veszteséggel működtek, és a bezárás nettó értéke jelentősen olcsóbb lett volna, mint az eszközök továbbműködésének nettó értéke. Tekintettel erre a *Shell* nyilvánosan is bejelentette, hogy ha nem tudja elidegeníteni a hamburgi eszközeit, úgy kivonul a piacról.⁴⁸⁴

Ennek alapján a Bizottság megállapította, hogy összefonódás nélkül ezek az eszközök kiszorulnak a közeljövőben a piacról.⁴⁸⁵ A *Shell* 2008-ban megtette a szükséges előkészületeket az eladáshoz, és ajánlatot kért a *Nynas*-tól és az *Ergon*-tól is. Az *Ergon* viszont kijelentette, hogy gazdaságosan nem tudná megvásárolni. A későbbiekben pedig feltételként a *Shell* ügyfeleinek listáját is kérte, amit a *Shell* nem tudott elfogadni.⁴⁸⁶ „A Bizottság azt is mérlegelte, hogy az *Ergon* esetében meglévő eszközfelvásárlási ösztönzők, valamint a *Shell* esetében az eladási ösztönzők mennyiségi elemzése alapján megállapítható-e, hogy a tervezett összefonódás hiányában az *Ergon* felvásárolná a hamburgi kőolaj-finomító eszközeit. A főbb paraméterek bizonytalansága miatt azonban a hamburgi kőolaj-finomító – tervezett összefonódás hiányában történő – *Ergon* általi felvásárlásának valószínűsége vonatkozó mennyiségi elemzése meglehetősen pontatlan. Ennélfogva a mennyiségi elemzés alapján nem

⁴⁷⁹ Uo. (11) bek.

⁴⁸⁰ Uo. (25)-(27) bek.

⁴⁸¹ COMP/M.6360. sz. ügy *Nynas/Shell/Harburg Refinery*, HL C 368/5, 2014.10.17.

⁴⁸² Michele GIANNINO: There is Always a First Time: The European Commission Applies the Failing Firm Defence to an Unprofitable Division in *Nynas/Shell/Harburg Refinery*, December 30, 2014., 4. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2544084

⁴⁸³ Summary of Commission Decision of 2 September 2013 Declaring a Concentration with the Internal Market and the Functioning of the EEA Agreement, (Case M.6360-Nynas/Shell/Harburg refinery), HL C 368/5, 17.10.2014., (1)-(4) bek.

⁴⁸⁴ Uo. (28)-(29) bek.

⁴⁸⁵ Uo. (31) bek.

⁴⁸⁶ Uo. (32)-(34) bek.

állapítható meg kellő bizonyossággal, hogy az *Ergon* várhatóan hajlandó lenne-e olyan (feltehetően negatív) áron felvásárolni a hamburgi kőolaj-finomító eszközeit, amennyit a *Shell* ezek után elfogadna.”⁴⁸⁷ A Bizottság az elemzést azért nem tekintette megfelelőnek, mert az nagyrészt becsléseken alapult, mint pl. az *Ergon* szerint „a becsült megtérülés jóval elmarad az ilyen befektetés esetében számukra elfogadható megtérülési szinttől”,⁴⁸⁸ vagy a *Shell* esetében az „ajánlott ügylet értéke a nagy értékű ügyféljegyzék miatt meghaladta a bezárás költségét.”⁴⁸⁹

Végezetül pedig ebben az esetben az összefonódás gyakorlatilag eszközvásárlásnak minősül, mivel az összefonódás nélkül ezek az eszközök kiszorulnának a piacról.⁴⁹⁰ A Bizottság megállapította azt is, hogy az összefonódás hiányában jelentős ellátáskapacitás-csökkenés várható, ami valószínűleg az árak növekedésével járna. Ezzel ellentétben a fúzió hatékonyságjavulást és kapacitásnövelést eredményez, ami által csökkennek az árak is. A *Nynas* a költségmegtakarítást más módon nem tudja megvalósítani, az kizárólag az összefonódásból származik. A megtakarításokból pedig a csökkentett árak folytán a fogyasztók is profitálnak.⁴⁹¹ Megállapítható tehát, hogy a *Nynas* fenn fogja tartani az eszközök meglévő termelési kapacitását, ezt a későbbiekben az ellenőrzésének köszönhetően növelheti is. A kapacitástöbbletet behozatal helyett saját gyártással valósíthatja meg, ami költségcsökkentő hatású, tehát a kapacitásnövelésre ösztönzően hat, ami viszont az árak csökkenésében is megjelenik.⁴⁹² A *Shell* pedig az összefonódás hiányában kivonulna a piacról, az eszközei is eltűnnének, és ez az összefonódás előrelátható hatásainál jóval hátrányosabban hatna a piac struktúrájára.⁴⁹³

Az ügy kapcsán a Bizottság alelnöke ALMUNIA úgy nyilatkozott, hogy „amennyiben nem kerül sor a felvásárlásra, úgy a hamburgi üzem egyszerűen bezárna, a termelési kapacitások Európában drasztikusan lecsökkenének mindössze néhány olajspecifikus termékre.”⁴⁹⁴ Azért engedélyezték az összefonódást, mert ezáltal elkerülhető a fogyasztókat érintő áremelés.⁴⁹⁵

⁴⁸⁷ Uo. (36) bek.

⁴⁸⁸ Uo. (33) bek.

⁴⁸⁹ Uo. (34) bek.

⁴⁹⁰ Uo. (37) bek.

⁴⁹¹ Uo. (45)-(48) bek.

⁴⁹² Uo. (49) bek.

⁴⁹³ Uo. (59) bek.

⁴⁹⁴ www.energyintel.com/0000017b-a7c6-de4c-a17b-e7c6b50a0000

⁴⁹⁵ Commission decision of 02/09/2013 addressed to: Nynas AB declaring a concentration to be incompatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.6360 - Nynas/Shell/Harburg Refinery), Brussels, 02.09.2013., (425) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6360_5463_2.pdf

Ezt követően nem hagyták jóvá a doktrínára való hivatkozást a *General Electric/Alstom (Thermal Power – Renewable Power & Grid Business)* ügyben sem,⁴⁹⁶ ahol nem került megállapításra, hogy elbukó vállalkozás vagy elbukó részlegről lenne szó, azonban a felek hivatkoztak arra, hogy az *Alstom* elvesztené versenyképességét a jövőben.⁴⁹⁷ Végül üzletáleválasztás után hagyták jóvá a tranzakciót.⁴⁹⁸

IV.5.2. Az *Olympic* és az *Aegean Airlines* speciális esete

A Bizottság 2011-ben az *Olympic/Aegean Airlines* ügyben⁴⁹⁹ először megtiltotta az összefonódást, majd pár évvel később, 2013-ban az *Aegean/ Olympic II* ügy⁵⁰⁰ döntésében engedélyezte. A feltételeket illetően mindkét esetben igen komoly vizsgálatot folytattak le, ezért érdemes részletesebben ismertetni a körülményeket, mert a jövőre nézve iránymutatást adhatnak egy sikeres, a doktrínára alapított védekezésben. Mindkét alkalommal inkább elbukó üzletágról volt szó, mintsem elbukó vállalkozásról.

IV.5.2.1. Az *Olympic/Aegean Airlines* ügy

2010. június 24-én a *Vassilakis* vállalatcsoport, a *Marfin Investment Group* (továbbiakban: *Marfin*), és a *Laskaridis* vállalatcsoport részesedés vásárlás útján közös irányítást akart szerezni egy új közös vállalat felett, amely az *Aegean Airlines S.A.-t* (továbbiakban: *Aegean*), és az *Olympic* márkanévet felölelő vállalatcsoportot foglalta volna magában, pl. az *Olympic Air S. A.-t* (továbbiakban: *Olympic*).⁵⁰¹ Az összefonódás a légitözlekedés piacát érintette.⁵⁰² A Bizottság azt állapította meg, hogy komoly kétségek merülnek fel az összefonódásnak a közös piaccal való összeegyeztethetőségét illetően. Erre hivatkozva 2010. július 30-án eljárást indított a

⁴⁹⁶ M.7278. sz. ügy *General Electric/Alstom (Thermal Power – Renewable Power & Grid Business)*, HL C 139/6, 2017.05.04. [továbbiakban: *General Electric/Alstom* (M.7278. sz. ügy)].

⁴⁹⁷ Commission decision of 8.9.2015 declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA agreement (case M.7278 – *General Electric/Alstom (Thermal Power – Renewable Power & Grid Business)*), Strasbourg, 08.09.2015. [továbbiakban: *General Electric/Alstom* határozat (M.7278. sz. ügy)], (227) bek. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m7278_6808_3.pdf

⁴⁹⁸ Uo. (1974) bek.

⁴⁹⁹ COMP/M.5830. sz. ügy *Olympic/Aegean Airlines*, HL C 195/11, 2012.07.03. [továbbiakban: *Olympic/Aegean Airlines* (COMP/M.5830. sz. ügy)].

⁵⁰⁰ COMP/M.6796. sz. ügy *Aegean /Olympic II*, HL C 25/7, 2015.01.24. [továbbiakban: *Aegean /Olympic II* (COMP/M.6796. sz. ügy)].

⁵⁰¹ Összefonódás előzetes bejelentése (Ügyszám COMP/M.5830 – *Olympic/Aegean Airlines*), HL C 174/16 2010.07.01., 1. pont.

⁵⁰² Uo. 2. pont.

*hatályos Fúziós rendelet*⁵⁰³ 6. cikk (1) bekezdés (c) pontja alapján.⁵⁰⁴ Ugyan a megszerezni kívánt vállalatok főként Görögországban tevékenykedtek, azonban a Bizottság megállapította a hatáskörét a felek bevétele alapján.⁵⁰⁵

Az *Aegean* egy olyan független görög légitársaság volt, amely utasszállítással és teherszállítással is foglalkozott, és 1999-től görög és nemzetközi járatai is voltak.⁵⁰⁶ Az *Olympic*, amelyet pedig a *Marfin* irányított, szintén jelen volt az utasszállítás és a teherszállítás piacán.⁵⁰⁷

A felek az elbukó vállalkozás doktrínája alapján próbálták elérni a tranzakció jóváhagyását. Azzal érveltek, hogy az *Olympic* ugyan elfogadott egy radikális újrászervezési tervet, amely tartalmazta többek között a flottája számának csökkenését és egyes járatainak megszüntetését is, azonban továbbra is veszteséget termelt. Tehát amennyiben nem veszi át egy másik vállalkozás, úgy a közeljövőben kiszorul a piacról.⁵⁰⁸ Emellett arra is hivatkoztak, hogy bár az összefonódás jelentősen gátolná a hatékony versenyt, de előreláthatóan akkor is ugyanolyan mértékben romlana, ha az elbukó vállalkozás elhagyná a piacot.⁵⁰⁹

A Bizottság megvizsgálta a két légitársaság pénzügyi helyzetét. 2009-ben a szektort ért válság, valamint a kereslet drasztikus csökkenése következtében az *Aegean* nagy veszteséget szenvedett el, azonban 2005-től kezdve mindig nyereséges volt. 2008-ben érte el a csúcst, ami után a következő évben 50 millióról 19,5 millió euróra csökkent a bevétele. 2010 első negyedévében 20,7 millió eurós működési veszteség érte, viszont a második negyedévben 4,7 millió eurós profitot könyvelt el.⁵¹⁰ A vállalkozás 2007 óta jelentős eszköznövelést hajtott végre, és pénzeszközei is nagymértékben emelkedtek: a 2005. évi 7,5 milliós szintről több mint 200 millióra 2009-ben.⁵¹¹ Az *Aegean* vezetőségének 2009. évi jelentése szerint a megtett intézkedések következtében a megújult flotta versenyképes, a vállalkozás megfelelő pénzügyi egyensúllyal és versenyképes tőkeszerkezettel rendelkezik. Piaci pozíciójuk alapján optimistán tekintenek a jövőbe függetlenül az elmúlt két év nehézségeitől és megnövekedett kockázataitól.

⁵⁰³ A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről, HL L 24/1, 29.01.2004. [továbbiakban: Fúziós rendelet (2004)].

⁵⁰⁴ Commission decision of 26/01/2011 declaring a concentration to be incompatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.5830 - Olympic/Aegean Airlines), Brussels, 26.01.2011. [továbbiakban: *Olympic/Aegean Airlines* határozat (COMP/M.5830)], (2) bek. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m5830_7897_2.pdf

⁵⁰⁵ Uo. (22) bek.

⁵⁰⁶ Uo. (11) bek.

⁵⁰⁷ Uo. (12) bek.

⁵⁰⁸ Uo. (1810) bek.

⁵⁰⁹ Uo. (1811) bek.

⁵¹⁰ Uo. (1815) bek.

⁵¹¹ Uo. (1817) bek.

Elkerülhetetlen azonban egy új fejlesztési stratégia kialakítása, a flotta újjászervezése és a működési hálózatuk és a belső költségek újraértékelése, illetve átrendezése annak érdekében, hogy a gazdasági válság negatív hatásait csökkenteni tudják, és megőrizzék a versenyképességüket.⁵¹² A jelentés arra is rávilágított, hogy a pénzügyi és működési eredmények nagyban függenek az adott szezontól is, hiszen mindig a harmadik negyedév a legfontosabb az utasforgalom szempontjából. Mindez az egész szektorra igaz. Ez alapján viszont megállapítható, hogy az első negyedéves veszteség nem tekinthető reprezentatívnak, hiszen ez az időszak hagyományosan alacsony hozamú,⁵¹³ 2010 harmadik negyedévében pedig a 2009-es adatokhoz képest 6%-os növekedés volt.⁵¹⁴ Ezen kívül hangsúlyozandó, hogy a társaság 2010-ben csatlakozott a *Star Alliance*-hez,⁵¹⁵ s ennek eredményeképpen a vállalkozás jelentős fejlődéssel és utasszám növekedéssel is számolhat.⁵¹⁶ Mindezeket figyelembe véve a vállalat kilátásai a tranzakció nélkül is pozitívnak mutatkoznak.⁵¹⁷

A *Marfin* és az *Olympic* pénzügyi helyzetének vizsgálata és az *Olympic* eladása során megállapították, hogy érdemes lenne egy ideig elviselni a jelentős veszteségeket annak érdekében, hogy később elegendő nagyságú piaci részesedést szerezzenek, és profitot tudjanak termelni. Akár egy, kettő, vagy három éves időintervallummal is lehet számolni, amely után a veszteségek megtérülhetnek. Mindezt a *Marfin* által megvalósított jelentős összegű befektetések is alátámasztják.⁵¹⁸ Ilyen körülmények között tehát érdemes lehet elviselni a veszteségeket az *Olympic* eladása érdekében.⁵¹⁹ A Bizottság szerint a *Marfin*-nak, mióta felvásárolta a vállalkozást 2009 márciusában a görög államtól,⁵²⁰ az volt a stratégiája, hogy minél nagyobb piaci részesedést szerezzen, és utána eladhassa a vállalkozást más befektetőnek, kiemelten az *Aegean*-nak.⁵²¹ Az *Olympic* folyamatosan fejlődött mióta megkezdte kereskedelmi működését,⁵²² és habár 2009-es működése óta a negatív pénzügyi helyzete volt, a belső iratok értékelése alapján nem volt megállapítható az, hogy a vállalat erősen alulteljesített

⁵¹² Uo. (1818) bek.

⁵¹³ Uo. (1819) bek.

⁵¹⁴ Uo. (1821) bek.

⁵¹⁵ A *Star Alliance* egy olyan globális repülési szövetség, amely során a tagok egyszerűbb kapcsolódást biztosítanak egymásnak a világ repülési hálózatában. Az együttműködés keretében összehangolják az infrastruktúrájukat, a kommunikációjukat, és az egyéb szolgáltatásaikat a jobb repülési élmény illetve fejlődés érdekében. Céljük az utasok magasabb színvonalú biztonsága és kiszolgálása.

www.staralliance.com/en/about

⁵¹⁶ *Olympic/Aegean Airlines* határozat (COMP/M.5830) (1820) bek.

⁵¹⁷ Uo. (1822) bek.

⁵¹⁸ Uo. (1828) bek.

⁵¹⁹ Uo. (1829) bek.

⁵²⁰ Uo. (1823) bek.

⁵²¹ Uo. (1865) bek.

⁵²² Uo. (1932) bek.

volna az üzleti tervekben vagy a költségvetésben foglaltakhoz képest.⁵²³ Ezen kívül az *Olympic* és az *Aegean* között erős árháború állt fenn, s ennek következtében nehézkessé vált a nagykiterjedésű járatok fenntartása, ami viszont ahhoz vezetett, hogy jelentős veszteségek érték.⁵²⁴

A *Marfin* csupán hat hónapja vette át az *Olympic* üzemeltetését, és a kezdeti szakaszban természetes, hogy fellépnek olyan működési problémák, amelyek jelentős hatékonysághoz vezetnek, emiatt pedig növekednek a költségek. Ez negatívan hat a nyereségre is. A kialakult helyzet a vállalkozás beindításával függ össze, nem pedig szerkezeti jellegű probléma.⁵²⁵ Megállapítható tehát, hogy ami veszteségeket elszenvedett az *Olympic*, az nem volt jelentősebb annál, amit *Marfin* korábban a felvásárláskor prognosztizált az *Olympic* életképességének fenntartásával kapcsolatban. Az újraszervezésre irányuló intézkedések biztosíthatják a pénzügyi fejlődést rövid- és középtávon.⁵²⁶ Ezen kívül a vállalat nem független, hanem a *Marfin* tulajdona.⁵²⁷ Az anyavállalat azért akar túladni az üzletágán, mert az nem felel meg az elvárásainak, nem pedig azért, mert a vállalkozás tönkrement, vagy képtelen fizetni a hitelezőit,⁵²⁸ hiszen a *Marfin* jelentős pénzügyi háttérrel rendelkezik.⁵²⁹

A Bizottság azt állapította meg a doktrína feltételeit érintően, hogy a verseny nem romlana olyan mértékben, mint a tranzakció jóváhagyása esetén. A fennálló kritériumok vizsgálatához figyelembe kell venni a felek piaci pozícióját, a valós és potenciális verseny mértékét, a kereslet-kínálat alakulását, a belépési korlátokat, a fogyasztók vásárlási erejét és érdekét, valamint a technikai és gazdasági folyamatokat is.⁵³⁰ A piac vizsgálata során kiderült, hogy egyes versenytársak a görög piacon terjeszkedni szeretnének.⁵³¹ Amennyiben nem valósulna meg a tranzakció, úgy kisebb mértékben csökkennének a járatok, és valószínűleg több légitársaság is megpróbálná kiterjeszteni a működését. Ezen kívül pedig valószínűleg az *Olympic* megszűnése csak rövidtávon befolyásolná a piacot, ellentétben az összefonódással, amely szerkezeti jellegű problémákat okozna.⁵³² A Bizottság rögzítette még azt is, hogy mivel inkább elbukó üzletágról van szó, az anyavállalatnak pedig nincsenek pénzügyi nehézségei, a

⁵²³ Uo. (1941) bek.

⁵²⁴ Uo. (1932) bek.

⁵²⁵ Uo. (1950) bek.

⁵²⁶ Uo. (1957) bek.

⁵²⁷ Uo. (1958) bek.

⁵²⁸ Uo. (1959) bek.

⁵²⁹ Uo. (1966) bek.

⁵³⁰ KOKKORIS (2014a) 194.

⁵³¹ *Olympic/Aegean Airlines* határozat (COMP/M.5830) (1980) bek.

⁵³² Uo. (1984) bek.

vállalkozás fenntartása sem okoz különösebb megterhelést, erre tekintettel a feltételek nem teljesülnek.⁵³³

KOKKORIS jogász professzor szerint egy fúziós ügyben, különösen a doktrínára való hivatkozás esetében figyelembe kell venni olyan tényezőket is, mint a munkahelyek elvesztése vagy megőrzése továbbá, hogy a fogyasztók számára milyen előnyökkel járhat a döntés, és miként alakulhatnak az árak.⁵³⁴

A döntés részletesen ismerteti, hogy a három feltétel miért nem teljesül:

I. Az állítólagosan leépülőben lévő vállalkozás a közeljövőben kiszorul a piacról, ha azt nem veszi át egy másik vállalkozás:

- a görög földrajzi sajátosságok kifejezetten jót tesznek a belföldi repülésnek, mivel repülővel könnyen el lehet jutni bárhova,⁵³⁵ és a piac akár több vállalkozás számára is lehetőséget nyújt;⁵³⁶

- nincs olyan tényező, amely miatt ne tudna sikeresen egymással versenyezni két társaság a görög piacon;⁵³⁷

- a versenytársak álláspontja szerint az összefonódásban részes felek a tranzakció nélkül is folytatnák a tevékenységüket, s lehet, hogy járattöréseket vagy -csökkentéseket hajtanának végre, esetleg más optimalizációs tervet valósítanak meg (akár a flottájukat érintően);⁵³⁸

- az időleges veszteségek nem meglepőek, hiszen erős árverseny van a felek között, (különösen azért, mert az *Olympic* növelte a piaci részesedését a piacon), nehéz gazdasági körülmények vannak, és a szektor ciklikus, amely épp lefelé tartó irányba halad;⁵³⁹

- továbbá a veszteségek a tevékenység beindításának tulajdoníthatóak, ami ilyenkor természetes,⁵⁴⁰ nem pedig az elbukó üzletág jelenségének (hiszen egyébként a pénzügyi helyzete javulhat,⁵⁴¹ és a tőkehiány sem jelenti azt, hogy feltétlenül csődbe jutna⁵⁴² különös tekintettel arra, hogy a *Marfin* eddig is sokat fektetett bele a vállalatba);⁵⁴³

- a vállalkozásnak a piacról történő kivonulása azon a vezetőségi döntésen alapulna, mely szerint az üzletág fejlődése a részvényesek elvárásainak nem felelt meg;⁵⁴⁴

⁵³³ KOKKORIS (2014a) 196..

⁵³⁴ Uo. 197.

⁵³⁵ *Olympic/Aegean Airlines* határozat (COMP/M.5830) (1992) bek.

⁵³⁶ Uo. (1993) bek.

⁵³⁷ Uo. (1994) bek.

⁵³⁸ Uo. (1996) bek.

⁵³⁹ Uo. (1999) bek.

⁵⁴⁰ Uo. (2002) bek.

⁵⁴¹ Uo. (2007) bek.

⁵⁴² Uo. (2009) bek.

⁵⁴³ Uo. (2010) bek.

⁵⁴⁴ Uo. (2012) bek.

- még mindig számíthat az anyavállalat segítségére;⁵⁴⁵
- a belső levelezések szerint a *Marfin* nem aggódott komolyan a pénzügyi helyzet miatt;⁵⁴⁶
- a vállalat csődbe jutása esetén az *Olympic* márkanév visszaszállna az államra, mint vagyoni jog, amelyet így szintén elveszítene ellentétben azzal, ha eladja,⁵⁴⁷ továbbá, ha nem biztosítja a légi utakon az utazást, úgy a görög államnak kártérítést kellene fizetnie;⁵⁴⁸
- a piac elhagyása jelentős költséggel járna, ami szintén arra ösztönözné az anyavállalatot, hogy erre ne kerüljön sor;⁵⁴⁹
- az *Olympic* csődje esetén a *Marfin* nagymértékű hírnévvesztést szenvedne el,⁵⁵⁰ és mindez kihathatna a hitelezői besorolására is;⁵⁵¹
- többféle újraszervezési lehetőség van, és nem állapítható meg az, hogy mindennek megvalósítására ne volna mód a tranzakció nélkül,⁵⁵² egyebekben egy vállalkozás elindításakor általánosnak tekinthető az, hogy változtatnia szükséges a stratégián;⁵⁵³
- a görög fogyasztók a helyi hagyományos járatokat és vállalatokat preferálják;⁵⁵⁴
- a hagyományos járatok könnyen és gyorsan képesek átváltani olcsóbb repülési modellekre, ebből következően alacsonyabb költségekkel kell számolniuk, és ez tipikusan alkalmas a reorganizációra;⁵⁵⁵
- a tranzakció hiányában az *Olympic* minden bizonnyal csatlakozna a *SkyTeam Global Alliance*-hez,⁵⁵⁶ amely során a többi partner kapcsolódási csatornához való hozzáférés révén szintén lehetőség adódna a forgalom fejlesztésére hasonlóan ahhoz, ahogy az *Aegean* előnyökhöz jut a *STAR Alliance* tagságából fakadóan;⁵⁵⁷
- a légi útvonalak elemzése kapcsán pedig valószínűsíthető, hogy belföldi tevékenységét is folytatni fogja, amit nemzetközi járatai révén tovább erősíthet.⁵⁵⁸

⁵⁴⁵ Uo. (2013) bek.

⁵⁴⁶ Uo. (2026) bek.

⁵⁴⁷ Uo. (2030) bek.

⁵⁴⁸ Uo. (2031) bek.

⁵⁴⁹ Uo. (2039) bek.

⁵⁵⁰ Uo. (2036) bek.

⁵⁵¹ Uo. (2037) bek.

⁵⁵² Uo. (2041) bek.

⁵⁵³ Uo. (2043) bek.

⁵⁵⁴ Uo. (2046) bek.

⁵⁵⁵ Uo. (2047) bek.

⁵⁵⁶ A *SkyTeam Global Alliance*, hasonlóan a *Star Alliance*-hez, a légi forgalomban megvalósuló könnyebb csatlakozás érdekében jött létre, növelve ezáltal a szolgáltatást és az utazási élményt.

www.skyteam.com/en/about

⁵⁵⁷ *Olympic/Aegean Airlines* határozat (COMP/M.5830) (2056) bek.

⁵⁵⁸ Uo. (2068) bek.

A fentiek alapján csekély az esélye annak, hogy az *Olympic* csődbe jutna, illetve, hogy a *Marfin* hagyná leányvállalatát tönkremenni.⁵⁵⁹ A piacra tekintettel a Bizottság szerint nem volt olyan tényező, mely miatt ne tudna a két vállalkozás veseyezni.⁵⁶⁰ (Nem tudtak olyan bizonyítékot szolgáltatni, mely szerint a tranzakció hányában a piac elhagyására kerülne sor.)⁵⁶¹

II. Nincsen más, kevésbé versenyellenes felvásárlási alternatíva, mint a bejelentett összefonódás:

A második feltétel kapcsán arra hivatkoztak a fúzióban részes felek, hogy a mostani ajánlathoz képest alacsonyabbak voltak azok az ajánlatok, amelyeket akkor tettek, amikor a *Marfin* megvásárolta a vállalatot a görög államtól. Továbbá - mivel a márkanév használata miatt a felvásárlónak 6 hónapon belül a légitársaságot működőképes állapotba kellett volna hozni - , ez annyira rövid határidőnek minősül, hogy erősen korlátozódik a potenciális vevők száma.⁵⁶² A felek azonban nem nyújtottak be semmilyen bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy milyen harmadik fél lehetne potenciális vásárló. Azt sem tudták igazolni, hogy milyen korábbi sikertelen tárgyalásokat folytattak, melynek következtében megghiúsult az ügylet.⁵⁶³ Nem igazolták azt sem, hogy nincsen más, kevésbé versenyellenes felvásárlási alternatíva.⁵⁶⁴ Ez megerősíti a *Bertelsmann/Kirch/Premiere ügyben*⁵⁶⁵ rögzítetteket, mely szerint csupán az a körülmény, hogy nem tudtak beazonosítani más potenciális vásárlót nem elégséges annak bizonyítására, hogy nincsen más, jobb megoldás. Mindezt az esetleges megghiúsult tárgyalások tanúsíthatták volna.

III. Az összefonódás hiányában a leépülőben lévő vállalkozás eszközei mindenképpen kikerülnének a piacról:

A légitözlekedés piacát érintető eszközök közé tartozott az *Olympic* márka és logó, valamint az egyes harmadik országokba történő kétoldalú utazási jogok,⁵⁶⁶ továbbá a bérelt repülőgépek.⁵⁶⁷ A legnagyobb értéket ezek közül a márka képviselte,⁵⁶⁸ figyelemmel arra, hogy sok utas nyilatkozott úgy, hogy a márka és a hírnév megtestesíti a biztonságot és a kiszámíthatóságot.⁵⁶⁹ Ebben a tekintetben pedig az *Olympic* különösen népszerű volt a görög

⁵⁵⁹ Uo. (2039) bek.

⁵⁶⁰ Uo. (1998) bek.

⁵⁶¹ Uo. (2069) bek.

⁵⁶² Uo. (2076) bek.

⁵⁶³ Uo. (2086) bek.

⁵⁶⁴ Uo. (2087) bek.

⁵⁶⁵ *Bertelsmann/Kirch/Premiere* (IV/M.993. sz. ügy) (75) bek.

⁵⁶⁶ Uo. (2089) bek.

⁵⁶⁷ Uo. (2090) bek.

⁵⁶⁸ Uo. (2097) bek.

⁵⁶⁹ Uo. (2099) bek.

utasok körében.⁵⁷⁰ Mindez a *JCI/FIAMM ügyben* is megjelenik, ahol a Bizottság hangsúlyozta, hogy amennyiben az üzletág megszüntetése iránti eljárást kezdeményeznek, úgy a márkából adódó előnyök, tehát a jóhírnév is eltűnik. A kisebb vállalkozások azonban még így is valószínűleg igényt tartanak rá, ami által a márka minden bizonnyal túlélne az elbukást.

A fő ok, amiért az összefonódás káros hatásokkal járna az az a tény, hogy nemcsak a piaci részesedést szerzik meg, hanem a fontos márkanevet is, amely különösen erős az érintett piacon. Így fontos az is, hogy mi lesz a márka sorsa.⁵⁷¹ Amennyiben megszűnik az *Olympic* működni, a licenzszerződés értelmében a márkanev akkor sem sérült volna, mert visszaszáll a görög államra, és csőd esetén átadásra kerül más létező görög vállalkozásnak. A márka mint eszköz továbbra is vonzó lehet más vállalkozások számára, így feltehetően lenne olyan potenciális vásárló, aki tovább használná a nevet a görög piacokon. Ennek következtében nem lehet azt állítani, hogy a márka mindenképpen elhagyná a piacot.⁵⁷² Az egyéb jogok kapcsán pedig azt kell megemlíteni, hogy az utazási jogok azok az adott állam tulajdonát képezik, és azok is visszaszállnának az országra, amennyiben megszűnik az adott útvonalakon a közlekedés, és a jogokat átadnák más vállalkozásoknak, így akár, de nem kizárólagosan, az *Aegean-nak* is. Az eszközöket más piaci szereplők kapnák meg, így továbbra is piacon maradnának.⁵⁷³ Ezzel ellentétben a tranzakció révén minden ilyen jogot az újonnan létrejövő vállalat örökölné meg.⁵⁷⁴ Végezetül a bérelt gépeket az esetleges megszűnés ténye nem érintené, mivel azok nem képezik az *Olympic* tulajdonát,⁵⁷⁵ vagy valószínűleg más vállalkozások kibérelnék azokat.⁵⁷⁶ Ezek alapján nem szolgáltatott elegendő bizonyítékot a harmadik feltétel teljesülésére sem.⁵⁷⁷

Mivel egyik követelménynek való megfelelést sem tudták alátámasztani, a Bizottság nem fogadta el a doktrína alkalmazhatóságát.⁵⁷⁸ ALMUNIA versenyjogi bizottsági alelnök úgy nyilatkozott a tranzakció megtiltását követően, hogy az összefonódás kvázi-monopol helyzetet teremtene Görögországban, és ennek következménye a magasabb ár és az alacsonyabb szolgáltatás lenne. A piac vizsgálata során megállapításra került, hogy nincs arra kilátás, hogy

⁵⁷⁰ Uo. (2101) bek.

⁵⁷¹ Lásd Commission decision of 10/10/2007 declaring a concentration compatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.4381 - JCI/VB/Fiamm), Brussels, 10.05.2007., (809) bek. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4381_20070510_20600_en.pdf

⁵⁷² *Olympic/Aegean Airlines* határozat (COMP/M.5830) (2106) bek.

⁵⁷³ Uo. (2010) bek.

⁵⁷⁴ Uo. (2111) bek.

⁵⁷⁵ Uo. (2113) bek.

⁵⁷⁶ Uo. (2117) bek.

⁵⁷⁷ Uo. (2118) bek.

⁵⁷⁸ Uo. (2120) bek.

más piaci szereplő jelenjen meg a versenyben.⁵⁷⁹ Az új versenytársak piacra lépését több tényező is hátráltatta. A fúzió révén létrejövő piaci szereplő magatartásának fékentartásához „az új belépőnek légi központtal kell rendelkeznie az athéni nemzetközi repülőtéren, és olyan márkát kell kialakítania, amelynek ismertsége az *Aegean* és az *Olympic* légitársaságéhoz hasonló. Az új belépőnek továbbá magas, meg nem térülő költségekkel kell megbirkóznia, belföldi és nemzetközi csatlakozó járatokhoz kell hozzáférnie, és elosztási csatornák hálózatát kellene létrehoznia Görögországban.”⁵⁸⁰

A felek többek között a repülési résidejükéről történő lemondással, illetve azok időbeli rövidítésére vonatkozó kötelezettségvállalásokkal próbálták meg elfogadtatni a fúziót,⁵⁸¹ de a Bizottság álláspontja szerint azok nem voltak alkalmasak a versenyproblémák kezelésére, mivel a piaci teszt alapján nem volt potenciális piacra belépő személy, így nem tudták volna az összefonódásból származó versenyellenes hatásokat ellensúlyozni⁵⁸² Ezután az elutasításról szóló döntés ellen keresetet nyújtottak be, amitől viszont a felek később elálltak.⁵⁸³

IV.5.2.2. Az *Aegean/Olympic II* ügy

A kereset visszavonásának az lehetett a hátterében, hogy újabb tranzakciót kezdeményeztek új eljárás keretében, így nem volt értelme megvárni a döntést. Az új ügylet révén az *Aegean* kizárólagos irányítást kívánt szerezni az *Olympic* felett. A Görög Köztársaság és a Ciprusi Köztársaság versenyhatóságai 2012. november 6-án a Bizottság elé terjesztették a fúziót a hatályos *összefonódási rendelet* 22. cikkének (1) bekezdése alapján, és a kérelmet a Bizottság elfogadta.⁵⁸⁴ 2013. február 28-án pedig az uniós versenyhatóság bejelentést is kapott az ügyletről.⁵⁸⁵

⁵⁷⁹ Joaquín Almunia Vice President of the European Commission responsible for Competition Policy Introductory remarks at the press conference on the *Aegean Airlines/ Olympic* decision Press conference Brussels, 26 January 2011.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_11_47

⁵⁸⁰ A Bizottság határozatának összefoglalója (2011. január 26.) egy összefonódásnak a belső piaccal és az EGT-megállapodással összeegyeztethetetlennek nyilvánításáról (Ügyszám: COMP/M.5830 – *Olympic/Aegean Airlines*), HL C 195/11, 2012.07.03., (48) bek.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:195:FULL&from=EN

⁵⁸¹ *Olympic/Aegean Airlines* határozat (COMP/M.5830. sz. ügy) (2139) bek.

⁵⁸² Uo. (2235)-(2238) bek.

⁵⁸³ Commission decision of 09.10.2013. addressed to *Aegean Airlines S.A.* declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.6796 - *Aegean /Olympic II*), Brussels, 09.10.2013. [továbbiakban: *Aegean /Olympic II* határozat (COMP/M.6796. sz. ügy)], (24) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6796_20131009_20682_4044023_EN.pdf

⁵⁸⁴ A Bizottság határozatának összefoglalója (2013. október 9.) egy vállalati összefonódásnak a belső piaccal és az EGT-megállapodásban foglaltak érvényesülésével összeegyeztethetőnek nyilvánításáról (COMP/M.6796 – *Aegean/Olympic II* ügy), HL C 25/7, 2015.01.24., (1) bek.

⁵⁸⁵ Uo. (2) bek.

Az ügy vizsgálata során ismételt felmerült az elbukó vállalkozás doktrínájára alapított védelem. A bejelentő fél szerint az összefonódásra azért van szükség, mert a görög válság elhúzódása és a drasztikus keresletcsökkenés miatt az elmúlt 3 évben a feleknek át kellett gondolniuk és szervezniük a működésüket, amelynek keretében tevékenységüket is korlátozni kellett. Az ilyen gazdasági környezet miatt pedig nélkülözhetetlen a tranzakció végrehajtása ahhoz, hogy minimális szinten hatékonyan lehessen működni.⁵⁸⁶ Ezen kívül az összefonódás hiányában a nagyobb és erősebb európai és Európán kívüli riválisokkal nem tudnának versenyezni, és a folyamatos veszteségek következtében kiszorulnának a piacról. A fúzió révén az adminisztratív, technikai, pénzügyi, kereskedelmi és hálózati tervezést és feladatokat beintegrálnák az *Aegan* szervezetébe, így képesek lennének kezelni a költségeket.⁵⁸⁷ Az *Olympic* a pénzügyi gondjai miatt nem tudná a későbbiekben tevékenységét folytatni és az *Aegean* versenytársa maradni. Ennek következtében bármelyik forgatókönyv is valósulna meg, a bejelentő válna az egyetlen piaci szereplővé a verseny szempontjából problémásnak vélt útvonalakon.⁵⁸⁸ Előadta a bejelentő továbbá, hogy a görög gazdaság évek óta tartó válsága a légitársaság piacát is jelentősen érintette,⁵⁸⁹ és az utasok sokkal inkább árérzékenyekké váltak. Ennek következtében az *Aegean*-nek is erősen csökkenteni kellett az árait, miközben az üzemanyagárak jelentősen emelkedtek. A forgalmi adó is 8 %-ról 13 %-ra nőtt,⁵⁹⁰ az utasok száma pedig 24 %-kal csökkent. Mindez jelentős veszteségeket okozott.⁵⁹¹ Több nemzetközi vállalat is megszűntette az Athénba, illetve Athénból repülő járatait. Ezt a trendet tovább gyorsította a görög válság, így a nemzetközi kapcsolódási pontok fontossága is vesztett jelentőségéből, aminek egyenes következménye volt a belföldi utazás csökkenése is.⁵⁹²

Ezekre tekintettel a Bizottság először részletesen megvizsgálta a görög makrogazdasági helyzetet és a légitársaság állapotát, majd az *Olympic* és anyavállalata pénzügyi helyzetét, végezetül pedig a doktrína alkalmazásának feltételeit.

A Bizottság az *Aegean* előadásához hasonló következtetésre jutott, és megállapította, hogy az utasszám 2010 óta 18 %-kal lett kevesebb,⁵⁹³ a jövőbeli kereslet alakulása pedig meglehetősen bizonytalan, így feltételezhetően a következő két vagy három évben az utasszám továbbra is alacsony marad.⁵⁹⁴

⁵⁸⁶ *Aegean /Olympic II* határozat (COMP/M.6796. sz. ügy) (16) bek.

⁵⁸⁷ Uo. (17) bek.

⁵⁸⁸ Uo. (645) bek.

⁵⁸⁹ Uo. (648) bek.

⁵⁹⁰ Uo. (649) bek.

⁵⁹¹ Uo. (650) bek.

⁵⁹² Uo. (653) bek.

⁵⁹³ Uo. (656) bek.

⁵⁹⁴ Uo. (657) bek.

Az *Olympic* pénzügyi helyzetének vizsgálata során feltárták, hogy a vállalat a korábbi összefonódást elutasító döntést követően regionális szállítóként újraszervezte magát, és teljesen új üzleti tervvel állt elő. Ennek ellenére 2011-ben vesztesége elérte a 38 millió, míg 2010-ben a 81 millió eurót.⁵⁹⁵ Annak érdekében, hogy a csődöt elkerüljék, a *Marfin* anyavállalat kétszer is jelentős összegű tőkésítést hajtott végre leányvállalatában 2009-ben és 2011-ben. 2012-ben pedig további intézkedéseket hoztak a válság leküzdése érdekében, amely során több nemzetközi járatát is megszüntette és a hazai piacon való keresletcsökkenés miatt a belföldi járatai forgalmát is csökkentette.⁵⁹⁶ Ennek ellenére 2012-ben további tőkeemelésre volt szükség, de így sem tudott jobb helyzetbe kerülni, és ismét jelentős, 17 millió eurós veszteséget könyvelt el.⁵⁹⁷ Megállapítható, hogy a vállalat 2009 óta nem nyereséget, hanem kizárólag veszteséget termelt, és csupán az anyavállalat folyamatos segítségével tudott fennmaradni.⁵⁹⁸ A *Marfin* szintén pénzügyi nehézségekkel nézett szembe, mivel több milliós veszteséggel kellett számolnia, amely már a vállalatcsoport létét veszélyeztette.⁵⁹⁹ Emiatt pedig jelentősen át kellett értékelnie a leányvállalatait érintő stratégiáját is.⁶⁰⁰

A feltételek kapcsán a Bizottság az alábbiakat állapította meg:

I. Az állítólagosan leépülőben lévő vállalkozás a közeljövőben kiszorul a piacról, ha azt nem veszi át egy másik vállalkozás:

Az *Olympic* elbukó üzletágnak minősül, mivel a *Marfin* nem képes a továbbiakban finanszírozni, így a vállalkozás kiszorul a piacról akár létrejön az összefonódás, akár nem.⁶⁰¹ Fontos megjegyezni, hogy az elbukó üzletágnak nem kell feltétlenül az anyavállalat életben maradását is veszélyeztessen, mivel az nem minősül feltételnek.⁶⁰² A *Marfin* azonban nyilvánvalóan nem fog további támogatást nyújtani, hiszen a saját pénzügyi helyzete sem engedi meg ezt, amit viszont figyelembe kell venni az első kritérium vizsgálatakor.⁶⁰³

Az *Aegean* szerint az *Olympic* megszűnne működni a tranzakció nélkül mivel:

- a) permanensen veszteséges, amit a pénzügyi adatok is alátámasztanak, továbbá az előrejelzések szerint ez a tendencia a következő években is folytatódna;
- b) a *Marfin* nem hajlandó, és pénzügyi helyzete miatt nem is képes a további finanszírozására;

⁵⁹⁵ Uo. (658) bek.

⁵⁹⁶ Uo. (660) bek.

⁵⁹⁷ Uo. (661) bek.

⁵⁹⁸ Uo. (669) bek.

⁵⁹⁹ Uo. (679) bek.

⁶⁰⁰ Uo. (680) bek.

⁶⁰¹ Uo. (687) bek.

⁶⁰² Uo. (688) bek.

⁶⁰³ Uo. (689) bek.

c) a költség-haszon elemzés alapján megállapítható, hogy a *Marfin* gazdasági érdeke a vállalat bezárása, nem pedig az, hogy bármiféle újraszervezési vagy költségcsökkentési technika révén megpróbálja azt fenntartani; reménytelen elérni, hogy végre megfelelően működjön.⁶⁰⁴

A veszteséges vállalkozást a legoptimistább előrejelzések szerint is csak további financiaális segítségnyújtással lehetne életben tartani, így az anyavállalatnak többre kerülne működtetni, mintsem bezárni. Ezzel pedig megszűnne az *Aegean* vetélytársa lenni. Az újraszerveződés kapcsán legnagyobb probléma az, hogy szinte lehetetlen megbízhatóan előre jelezni, hogy milyen módon lehet azt a legsikeresebben megvalósítani.⁶⁰⁵

A Bizottság megállapította, hogy az *Olympic* 2009-es elindulása óta jelentősen összezsugorodott, mivel a flottáját egyharmadával csökkentette,⁶⁰⁶ és az alkalmazottai körében is jelentős leépítést hajtott végre, bár továbbra is veszteséges maradt.⁶⁰⁷ Az utasainak száma 29 %-kal mérséklődött, ami miatt járatai nagyszámú ritkítására kényszerült 2012-ről 2013-ra.⁶⁰⁸ Ennek ellenére nem tudott profitképesé válni és csak a veszteségek nőttek.⁶⁰⁹

Ahhoz, hogy újra tudja magát szervezni, arra lett volna szükség, hogy olyan méretűre és olyan járatokra terjeszkedjen, amelyek révén nyereséges lehet, amihez pedig külsős forrásokból kellett volna támogatáshoz jusson, amire viszont egyedül nem volt képes. Egy független auditáló vállalkozás vizsgálta a vállalkozás negatív pénzügyi körülményeit, és a nemzetközi mércék (*International Financial Reporting Standards*) szerint elvégzett előrejelzések alapján azt állapították meg, hogy a jövőben is veszteséget generálna, még a közeljövőben is, a legoptimálisabb eset szerint.⁶¹⁰ Ezt figyelembe véve a Bizottság úgy ítélte meg, hogy nem valószínű, hogy további méretcsökkenéssel kompenzálni lehetne a vállalkozás rossz pénzügyi helyzetét.⁶¹¹ Elfogadta azt is, hogy szükség volna egy minimális tőkeinjekcióra még a legjobb helyzetben is, amelynek összege viszont bármiféle negatív változás esetén tovább növekedne.⁶¹²

E tekintetben a *Marfin* helyzete is vizsgálat tárgyává vált, amely alapján megállapításra került, hogy a *Marfin* nem lesz képes fizetni az *Olympic* által termelt veszteségeket, és további

⁶⁰⁴ Uo. (693) bek.

⁶⁰⁵ Ioannis KOKKORIS: The Crisis Is Finally Biting! The Response of the EU Merger Control Regime to the Need for Corporate Restructurings, *International Corporate Rescue*, vol. 11 issue 2, 2014. [továbbiakban: KOKKORIS (2014b)], 127.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2873223

⁶⁰⁶ *Aegean /Olympic II* határozat (COMP/M.6796. sz. ügy) (700) bek.

⁶⁰⁷ Uo. (709) bek.

⁶⁰⁸ Uo. (703) bek.

⁶⁰⁹ Uo. (707) bek.

⁶¹⁰ Uo. (720) és (725) bek.

⁶¹¹ Uo. (728) bek.

⁶¹² Uo. (737) bek.

tőkét investálni a társaságba. Így azonban a vállalkozás hosszú távon arra kényszerülne, hogy szüneteltesse a tevékenységét, ez pedig előre vetítené a megszűnését.⁶¹³ Az anyavállalat a rossz pénzügyi helyzete miatt kizárólag azokat az üzletágait illetve leányvállalatait tudná finanszírozni, amelyek eredményesek tudnak lenni. Az *Olympic* pedig nem tartozik ebbe a körbe.⁶¹⁴ Bármiféle további befektetés a vállalkozásba üzleti szempontból észszerűtlen, így nem valószínű, hogy a jövőben az anyavállalat bármit is tenni akarna érte a fennmaradása érdekében.⁶¹⁵ A veszteségekre tekintettel pedig nem feltételezhető, hogy a 2016-ban lejáró márkát, illetve az egyes útvonalakra vonatkozó jogokat ismételten meg kívánná hosszabbítani.⁶¹⁶ A márka iránt az *Aegean-on* kívül nincs más lényeges érdeklődő. A versenytársak úgy nyilatkoztak, hogy nem érdeklődnek a márka iránt.⁶¹⁷ Ezen kívül pedig, amennyiben a vállalkozás csődbe, vagy bármilyen más fizetéseképtelenséget megállapító vagy megszűnésre irányuló eljárás alá kerülne, illetve ha megszüntetné az utasszállítást, úgy a márkára vonatkozó licenzszerződés értelmében az visszaszállna a görög államra. Tehát amennyiben el akarná adni a vállalkozást a márkával együtt, úgy addig életben kell tartania a társaságot.⁶¹⁸ Viszont a vállalkozás végleges bezárását nem befolyásolná semmilyen tényező. A bezárási költségek sokkal alacsonyabbak, mint a fenntartásé.⁶¹⁹ A bezárásból származó költségek, illetve esetleges kötelezettségvállalások nem teljesítéséből származó következmények pedig nem az anyavállalatot, hanem az *Olympicot* terhelnék.⁶²⁰ Tekintettel erre nem valószínű, hogy a vállalkozást még 2016-ig életben kívánná tartani a *Marfin*. Észszerűen feltételezhető az, hogy a tranzakció hiányában végleges jelleggel bezárna az *Olympic*, így nehéz pénzügyi helyzete miatt a közeljövőben kiszorulna a piacról, ha nem veszi át más vállalkozás.⁶²¹

II. Nincsen más, kevésbé versenyellenes felvásárlási alternatíva, mint a bejelentett összefonódás:

Fontos, hogy észszerű ajánlat érkezzen. Ez akkor valósul meg, ha az ajánlati ár a megszüntetéssel járó ár(költség) felett van.⁶²² A felek előadták, hogy a görög kormány is megpróbált korábban vevőt találni, azonban nem járt sikerrel.⁶²³ Az elmúlt két évben

⁶¹³ Uo. (738) bek.

⁶¹⁴ Uo. (743) bek.

⁶¹⁵ Uo. (752) bek.

⁶¹⁶ Uo. (755) bek.

⁶¹⁷ Uo. (756) bek.

⁶¹⁸ Uo. (757) bek.

⁶¹⁹ Uo. (765) bek.

⁶²⁰ Uo. (767) bek.

⁶²¹ Uo. (805) bek.

⁶²² KOKKORIS (2014b) 127.

⁶²³ *Aegean /Olympic II* határozat (COMP/M.6796. sz. ügy) (806) bek.

semmilyen ajánlat nem jött a vállalat felvásárlását illetően.⁶²⁴ Hangsúlyozták továbbá, hogy amikor a *Marfin* tulajdonába került a társaság, a görög gazdaság sokkal jobb körülmények között volt, mint most, és attól függetlenül, hogy az *Olympic* márka is átadásra került egyéb eszközökkel (például utazási jogok és rések) együtt, anélkül, hogy a vállalatnak egyéb kötelezettségei lettek volna, nem volt más ajánlattevő.⁶²⁵ A Bizottság is hasonló álláspontra helyezkedett a tekintetben, hogy a múltban, amikor eladták a vállalatot, nem volt más, komolyan vehető alternatív felvásárló.⁶²⁶ Annak érdekében, hogy fel lehessen térképezni az esetleges potenciális vevőket, a Bizottság kérdőíveket küldött ki 24 európai légitársaságnak arra vonatkozóan, hogy érdeklődnek-e az *Olympic* iránt. A beérkező válaszok közül egy sem tanúsított semmilyen érdeklődést,⁶²⁷ kivéve a *Chryler Aviation*, azonban ő sem rendelkezett részletes üzleti tervvel erre vonatkozóan,⁶²⁸ és a Bizottság felhívása ellenére nem is nyújtott teljes körű információt az éves forgalmára vonatkozóan. Csupán az elérhető nyilvántartás alapján lehetett megállapítani, hogy 2012-ben 64-szer volt kisebb az üzleti forgalma, mint az *Olympic*-nek.⁶²⁹ A Bizottság úgy ítélte meg, hogy a *Chryler Aviation* nem tekinthető hiteles vásárlási alternatívának.⁶³⁰ Ezekre figyelemmel elismerte a második feltétel teljesülését, és úgy ítélte meg, hogy a tranzakció hiányában más alternatív ajánlat nem valószínű a közeljövőben, mivel a korábbi tranzakciót elutasító döntés után egyrészt érdeke volt a *Marfin*-nak, hogy más potenciális vevőt találjon, másrészt a görög állam is 1999-2009 között több alkalommal próbálta meg eladni a vállalkozást, azonban nem volt más érdemleges vevő, (ami pedig a jelenlegi gazdasági körülmények között még valószínűtlenebb volna), harmadrészt az adatok is azt mutatták ki, hogy nem található más komolyan vehető alternatív vevő.⁶³¹

Itt érdemes megjegyezni, hogy KOKKORIS álláspontja szerint a potenciális alternatív felvásárló vizsgálata során az is fontos tényező, hogy az képes legyen az elbukó vállalkozást (vagy az üzletágot) a jövőben életben tartani, így pl. tőkeinjekciók révén.⁶³² Továbbá egy veszteséges vállalat megszerzése azt feltételezi, hogy a felvásárló nyereségesen fogja tudni működtetni, akár úgy, hogy költségcsökkentést, vagy -fejlesztést hajt végre.⁶³³

⁶²⁴ Uo. (807) bek.

⁶²⁵ Uo. (808) bek.

⁶²⁶ Uo. (809) bek.

⁶²⁷ Uo. (811) bek.

⁶²⁸ Uo. (812) bek.

⁶²⁹ Uo. (814) bek.

⁶³⁰ Uo. (815) bek.

⁶³¹ Uo. (816) bek.

⁶³² KOKKORIS (2014b)] 127.

⁶³³ Uo. 128.

III. Az összefonódás hiányában a leépülőben lévő vállalkozás eszközei mindenképpen kikerülnének a piacról:

A felek szerint az eszközök közül az *Olympic* márka a legfontosabb. Amennyiben a vállalkozás nem folytatja tovább a tevékenységét, úgy a márka továbbra is nála maradna a következő 3 évben, hacsak a görög állam nem veszi azt vissza hamarabb, ugyanis ha csődhelyzetbe kerül, vagy fizetéképtelenné válik - ennek következtében a megszűnésére irányuló eljárás alá kerülne -, akkor a licenszszerződés értelmében a görög állam jogosult azt visszavenni. Bármelyik eset is valósulna meg, nincs olyan potenciális versenytárs, akit érdekelne a márka megszerzése, akár a görög államtól, így az kikerülne a piacról a következő 3-5 évre.⁶³⁴ A márka akkor is visszaszállhat a görög államra, ha a vállalkozás nem biztosítja a légiközlekedést az érintett útvonalakon.⁶³⁵

A további eszközöket az EU-n kívüli országokkal fennálló kétoldali utazási jogok képviselik, valamint a bérelt járművek.⁶³⁶ Ezek azonban elenyészőnek tekinthetők a márka értékéhez képest, amely 67 %-át teszi ki a vállalkozás vagyonának, és ami miatt annak idején a *Marfin* is a felvásárlás mellett döntött.⁶³⁷ A kiküldött kérdőívek alapján pedig senki sem érdeklődött a márka iránt, kivéve a *Chrysler Aviation-t*, utóbbi viszont nem volt komolyan vehető. Ezen kívül a harmadik országokkal kapcsolatos kétoldali utazási jogok a nemzetközi jellegükből fakadóan nem érintették a belföldi utakat,⁶³⁸ és egyébként sem volt olyan harmadik személy, aki meg akarta volna szerezni azokat, amennyiben az *Olympic* elhagyná a piacot. Ez kizárólag akkor lehetne releváns, ha ezek az eszközök képesek volnának belépni az érintett belföldi utakra.⁶³⁹ A vállalkozás megszűnése esetén ismételten az adott állam rendelkezne ezen jogokkal. A bérelt járművek tekintetében – amelyek nem képezik az *Olympic* tulajdonát – több olyan visszajelzés érkezett a Bizottsághoz, amely szerint a bérleti árak csökkenésével lehet számolni jelen gazdasági körülmények között, és az egyéb piaci szereplőket amúgy sem érdekelnék az *Olympic* által használt járművek. (A *Chrysler Aviation* erre vonatkozó szándéka nem volt hihető.) Az egyik ilyen válasz során pl. az *Air Baltic* úgy válaszolt, hogy több helyről is lehetősége van gépeket bérelni, akár jobb feltételekkel is. Ha volna is érdeklődő az *Olympic* által bérelt gépek iránt, akkor is valószínűleg a piacon jobb feltételekkel is tudnának bérleti szerződést kötni, mint amilyenekkel az *Olympic* rendelkezik.⁶⁴⁰ Az egyes repülőgépeket

⁶³⁴ *Aegean /Olympic II* határozat (COMP/M.6796. sz. ügy) (818) bek.

⁶³⁵ Uo. (821) bek.

⁶³⁶ Uo. (819) bek.

⁶³⁷ Uo. (820) bek.

⁶³⁸ Uo. (824) bek.

⁶³⁹ Uo. (825) bek.

⁶⁴⁰ Uo. (826) bek.

könnyű máshol működésbe helyezni, akár más piacokon és utakon is, így ha valaki meg is szerezne ezeket az eszközöket, sokkal valószínűbb, hogy máshol venné igénybe. A fúzió vizsgálata során pedig nem került feltárássra olyan potenciális szereplő, aki be kívánt volna lépni az érintett piacra akár megvalósul a tranzakció, akár megszűnik az *Olympic*.⁶⁴¹ Minderre tekintettel a Bizottság azt állapította meg, hogy az *Olympic* eszközei az összefonódás hiányában minden valószínűség szerint elhagynák az érintett utakat.⁶⁴²

A Bizottság figyelembe vette az eset speciális körülményeit, így azt, hogy Görögországban a gazdasági válság elhúzódott, az utasok száma a hazai légitársaságokban jelentősen csökkent, valamint, hogy az *Olympic*-ot folyamatos nyereségtelenség jellemezte anélkül, hogy ezen változtatni tudna a közeljövőben. Az a körülmény, hogy az anyavállalat pénzügyi nehézségei miatt korlátozott módon képes és hajlandó arra, hogy finanszírozza a veszteségeket a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az elbukó vállalkozás követelményei teljesülnek.⁶⁴³ Ugyanúgy romlana a verseny az összefonódás következtében is, mint annak hiányában: az érintett útszakaszokon monopolhelyzet jön létre. Akkor sem valószínű, hogy bárki is a piacra kívánná lépni, ha nem valósulna meg a tranzakció. Ezt támasztja alá pl. a versenytársak érdekeltségének a hiánya. Mindez nagyrészt megegyezik azzal a forgatókönyvvel, ha nem jönne létre a fúzió. Mivel senki sem érdeklődik az elbukó vállalkozás eszközei iránt, így az *Olympic* piaci részesedését teljes egészében az *Aegean* szerezne meg, vagyis a következmények hasonlóak lennének. A verseny romlása ugyanolyan mértékű lenne mindkét esetben, így a Bizottság jóváhagyta a tranzakciót.⁶⁴⁴

ALMUNIA, a Bizottság versenypolitikáért felelős alelnöke azzal indokolta az engedélyezést, hogy a 2011-es tiltó határozathoz képest megváltoztak a körülmények. Az első bejelentéskor az *Olympic* sokkal nagyobb volt, és 32 repülőgéppel rendelkezett, azonban mostanra a flottájának létszáma lecsökkent 14-re, ezáltal egy kisebb, regionális szállítóra vált. Ezen kívül a két vállalkozás 2011-ben még 9 útvonalon volt egymás versenytársa, ami mostanra már csak 3-ra, illetve még további 2 nyári útvonalra korlátozódott. A két évvel ezelőtti állapotokhoz képest mára már az *Olympic* nem volna képes önállóan működni. A görög krízis következtében a kereslet 26 %-kal csökkent a belföldi utazás tekintetében, ez azt jelenti, hogy az utasforgalom 2009-ben mért 6,1 millióról 2012-re 4,5 millióra esett vissza, és 2013 első félévében tovább folytatódott ez a hanyatlás. A Görögországban zajló válságra, és az *Olympic* nehéz pénzügyi

⁶⁴¹ Uo. (829) bek.

⁶⁴² Uo. (832) bek.

⁶⁴³ Uo. (833) bek.

⁶⁴⁴ Uo. (841) bek.

helyzetére tekintettel úgy ítélték meg, hogy a fúzió nélkül kénytelen volna elhagyni a piacot.⁶⁴⁵ Az engedélyezés pedig nem okoz nagyobb mértékű romlást a versenyben, mint ha megtiltották volna a tranzakciót. A piac vizsgálata során feltárt körülmények alapján megállapításra került, hogy a közeljövőben más légitársaság nem valószínű, hogy az érintett utakra be akarna lépni. Ennek több oka is volt, így pl. a túl magasnak vélt belépési költségek, valamint az elhúzódó görög gazdasági recesszió. Ilyen tényezők mellett pedig érdemesebb olyan útvonalakon megjelenni, ahol több jövedelemszerzési lehetőséggel lehet számolni.⁶⁴⁶

A két eset példáján rögzíthető, hogy gazdasági válságban lévő szektorokban nagyobb eséllyel hivatkozhatnak a doktrínára, hiszen a kapacitások ott hagyják el a piacot a legnagyobb valószínűséggel. Ez alapján viszont az összefonódást hatékonysági alapon is igazolni lehet, nem csak az elbukó vállalkozáson alapuló védekezéssel.⁶⁴⁷ Megállapítható, hogy még mindig nehéz bizonyítani a doktrínát a gyakorlatban. A szektorális nehézségektől függetlenül kizárólag a védekezésre hivatkozó vállalkozás pénzügyi helyzete a releváns, amelynek nem feltétlenül kell a gazdasági környezetből fakadó válságból származnia. A vállalkozásnak csődben, vagy csődközeli helyzetben kell lennie, ami az azonnali pénzügyi összeomlását vetíti előre. Az *Aegean/Olympic II* ügy kapcsán úgy tűnik, hogy egy elbukó részlegre alapított sikeres védekezés igazolásához általánosságban a következők szükségesek: az elmúlt két, de inkább három éves veszteséges működés; az utasforgalom (fogyasztás) 25-30 % körüli mérséklődése; a potenciális versenytársaknak szóló sikertelen ajánlat küldése/kérése; az anyavállalat jelentős pénzügyi befektetései ellenére történő negatív működés (független audit vizsgálattal alátámasztva); belső jelentések a vállalat megszűnéséről, az eszközök (jelen esetben flotta) több, mint felére történő csökkenése; és a leányvállalatot terhelő kizárólagos kötelezettségek (tartozások). Ezeken kívül a munkahelyek védelmét, a fogyasztói előnyöket, és az árszint növekedésének megakadályozását szintén figyelembe kell venni. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy egyéb eseti körülmények ne módosíthatnának ezen, de amennyiben az *Aegean/Olympic II* ügyben rögzítettekhez hasonló tényállás áll fenn, úgy nagy esély lehet egy sikeres elbukó vállalkozásra alapított védekezésre.

⁶⁴⁵ Joaquín ALMUNI: Statement on Aegean/Olympic Air merger, Brussels, 9 October 2013. ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_13_800

⁶⁴⁶ *Aegean /Olympic II* határozat (COMP/M.6796. sz. ügy) (324) és (817) bek.

⁶⁴⁷ Ioannis KOKKORIS: The Two Shades of Grey: The Aegean/Olympic Air Transaction in 2011 and 2013, *International Corporate Rescue*, vol. 11 issue 2, 2014. [továbbiakban: KOKKORIS (2014a)], 197. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2873225&download=yes

IV.5.2.3. A gyakorlat az *Aegean/Olympic II* ügy után

Az *Aegean/Olympic II* ügy óta nem található olyan jogeset a Bizottság gyakorlatában, ahol sikeresen hivatkoztak volna a védekezésre.

2012-ben az *IAG/BMI ügyben*⁶⁴⁸ egy leányvállalat küzdött pénzügyi nehézségekkel, azonban az anyavállalatnak nem voltak ilyen gondjai, és az előbbi eltűnése nem veszélyeztette az utóbbit.⁶⁴⁹ Ezen kívül a csődhelyzet rövidtávúnak volt tekinthető, viszont a fúzió következtében a versenyre gyakorolt negatív hatások hosszú távon fennmaradtak volna.⁶⁵⁰ Végül kötelezettségvállalások útján jóváhagyták a tranzakciót.

A *Ryanair/Aer Lingus ügyben*⁶⁵¹ az *IAG/BMI ügy* alapján próbálták a fúzió jóváhagyását elérni, és hivatkoztak arra, hogy az *Aer Lingus* 2006 óta nem nyereséges, és nem tud növekedést elérni vagy versenyezni a nagyobb versenytársakkal. Ezen kívül az utasai számában 9 %-os veszteséget szenvedett el 2009 óta. Ezeket figyelembe véve egyedül a fúzió lenne a megoldás arra, hogy a jövőben versenyképes maradjon, és hogy növekedésnek induljon. A *Ryanair* szerint így a fogyasztók is előnyben részesülnének.⁶⁵² A Bizottság végül nem fogadta el a felek érveléseit, és megtiltotta a tranzakciót.

A 2016-os *Hutchison 3G Italy/WIND/JV ügy*⁶⁵³ döntése szerint a felek nem hivatkoztak a doktrínára, viszont azzal érveltek, hogy a tranzakció hiányában a *Wind* elhagyná a piacot, és nem volna más kevésbé versenyellenes alternatíva, mint a fúzió. Ez utóbbi vállalat versenyképessége pedig jelentősen csökkenne a jövőben.⁶⁵⁴ A Bizottság végül azt állapította meg, hogy a *WIND* az összefonódás hiányában is versenynyomást gyakorolna a jövőben.⁶⁵⁵ Végül kötelezettségvállalás útján fogadta el a Bizottság a fúziót.

⁶⁴⁸ COMP/M.6447. sz. ügy *IAG/BMI*, HL C 161/2, 2012.03.30.

⁶⁴⁹ Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) in conjunction with Article 6(2) of Council Regulation No 139/2004., Brussels, 30.03.2012., (612) bek.
ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6447_20120330_2012_2452290_EN.pdf

⁶⁵⁰ Uo. (633) bek.

⁶⁵¹ COMP/M.6663. sz. ügy *Ryanair/Aer Lingus*, HL C 216/22, 2013.07.30.

⁶⁵² Commission decision of 27/02/2013 addressed to: Rianair Holding plc declaring a concentration incompatible with the internal market and the EEA agreement (Case No COMP/M.6663 – RYANAIR/AER LINGUS III), Brussels, 27.02.2013.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6663_2013022720610_3904642_EN.pdf
Uo. (36) bek.

⁶⁵³ M.7758. sz. ügy *Hutchison 3G Italy/WIND/JV*, HL C 391/7, 2016.10.22.

⁶⁵⁴ Commission decision of 1.9.2016. declaring a concentration to be compatible with the internal market (Case M.7758 – HUTCHISON 3G ITALY/ WIND / JV), Brussels, 01.09.2016., (683) bek.
ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m7758_2937_3.pdf

⁶⁵⁵ Uo. (771) bek.

2018-ban az *ArcelorMittal/Ilva* ügyben⁶⁵⁶ a felek nem tudták bizonyítani a doktrína teljesülését, különösen nem a második és harmadik feltételt.⁶⁵⁷ A felek semmilyen bizonyítékot nem csatoltak arra vonatkozóan, hogy a fúzió hiányában valóban a másik fél szerezne meg a piaci részesedését,⁶⁵⁸ illetve figyelemmel arra, hogy az összefonódáson kívüli alternatív megoldások helyett a piacot károsító fúzió mellett döntöttek, így a felek tudatosan vállalták az ezzel járó kockázatot.⁶⁵⁹ A felek arra is hivatkoztak, hogy a jelenlegi *status quo* mellett a jövőben nem lesz lehetséges nagyobb mértékben növelni a kapacitásokat.⁶⁶⁰ A Bizottság nem fogadta el ezt az érvelést sem, viszont kötelezettségvállalással itt is jóváhagyta a tranzakciót.

A *General Electric/Alstom (Thermal Power – Renewable Power & Grid Business)* ügyben⁶⁶¹ a doktrína feltételei nem teljesültek, azonban a versenyfeltételek változása arra a következtésre vezetett, hogy a verseny romlása nem az összefonódásnak köszönhető. Ebben az esetben a Bizottság a *Fúziós rendelet* 2. cikk (3) bekezdése alapján vizsgálta a tranzakciót,⁶⁶² mely szerint „azt az összefonódást, amely különösen létrehozása vagy megerősítése következményeként a közös piacon vagy annak egy jelentős részén a hatékony versenyt jelentősen akadályozná, a közös piaccal összeegyeztethetetlennek kell nyilvánítani.”⁶⁶³ A *horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás* 9. pontja szerint pedig „valamely összefonódás versenyre gyakorolt hatásainak értékelése során a Bizottság összehasonlítja a bejelentett összefonódás eredményeként létrejövő versenyfeltételeket azokkal a feltételekkel, amelyek az összefonódás nélkül álltak volna fenn. A legtöbb esetben az összefonódás időpontjában fennálló versenyfeltételek képezik az összehasonlítás alapját az összefonódás hatásainak értékeléséhez. Bizonyos körülmények között azonban a Bizottság figyelembe veheti a piac észszerűen előre jelezhető jövőbeni változásait is. Amikor tehát az összehasonlítási alapot mérlegeli, különösképpen figyelembe veheti a piacon a vállalkozások abban az esetben várható belépését és kivonulását, ha az összefonódás nem jött volna létre.”⁶⁶⁴ Ez alapján akkor lehet azt a következtést levonni, hogy a versenyszerkezetben bekövetkező romlás nem a fúzió eredménye, amennyiben az ugyanolyan mértékben romlana.⁶⁶⁵ Végül ezt nem tudták alátámasztani, így azt

⁶⁵⁶ M.8444. sz. ügy *ArcelorMittal/Ilva*, HL C 351/9, 2018.10.01.

⁶⁵⁷ Commission decision of 7.5.2018 declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA agreement (Case M.8444 – *ArcelorMittal/Ilva*), Brussels, 07.05.2018., (416) bek. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8444_6740_3.pdf

⁶⁵⁸ Uo. (431) bek.

⁶⁵⁹ Uo. (424) bek.

⁶⁶⁰ Uo. (407) és (434) bek.

⁶⁶¹ *General Electric/Alstom* (M.7278. sz. ügy).

⁶⁶² *General Electric/Alstom* határozat (M.7278. sz. ügy) (1152) bek.

⁶⁶³ Fúziós rendelet (2004) 2. cikk (3) bek.

⁶⁶⁴ Horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás (2004) 9. pont.

⁶⁶⁵ *General Electric/Alstom* határozat (M.7278. sz. ügy) (1152) bek.

se, hogy ne lenne más, kevésbé versenyellenes alternatív felvásárló. Ezen kívül valószínűleg az *Alstom* továbbra is folytatná a tevékenységét a tranzakció hiányában is.⁶⁶⁶ Hatékonysági előnyökre is próbáltak hivatkozni, de eredménytelenül.

A Bizottság szerint nincs feltételezhető okozati kapcsolat a vállalkozás nehéz pénzügyi helyzete és a versenynyomás között, amit a vállalkozás képes kifejezni. A pénzügyi gondok nem feltétlenül érintik a vállalkozásnak a versenyre gyakorolt hatását különösen, ha az eszközei jelentősek. Ezzel épp ellenkezőleg a nehéz pénzügyi helyzet arra sarkallhatja a céget, hogy alternatívákat keressen arra, hogy erősebbé váljon, így pl. racionalizálást és ár újrapozícionálást hajtson végre.⁶⁶⁷ A fúziót végül kötelezettségvállalásokkal hagyták jóvá.

A *T-Mobile NL/Tele2 NL* ügyben⁶⁶⁸ a doktrínára ugyan a felek itt sem hivatkoztak, de a vizsgálat során felmerült a feltételek alkalmazhatóságának értelmezése. A Bizottság megállapította, hogy a fúzió hiányában a *Tele2 NL* versenyre gyakorolt hatása nagymértékben csökkenne, így a tranzakció a hatékony versenynek nem lenne akadálya.⁶⁶⁹ A tranzakció végül jóváhagyásra került.

A *PKN Orlen/Grupa Lotos* ügyben⁶⁷⁰ sem hivatkoztak a doktrínára, viszont arra igen, hogy a jelenlegi versenykondíciók a fúzió hiányában jelentős mértékben csökkenni fognak, és a *Lotos* valószínűleg bezárja a finomítóját az alábbi okok miatt: közép- és hosszú távon az üzemanyag keresletben változás nem várható, és a koronavírus válság miatt nem valószínű, hogy változik a helyzet.⁶⁷¹ A világjárvány kapcsán azonban inkább csak rövidtávon állapítható meg annak a gazdaságra gyakorolt hatása, hosszú távra nincs megbízható adat.⁶⁷²

A felek nem nyújtottak be bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a vírus miatti negatív hatások mennyiben hatottak kizárólag a *Lotos* teljesítményére, nem pedig valamennyi versenytársra.⁶⁷³ Továbbá azt sem igazolták, hogy a *Lotos* a közeljövőben kiszorulna a piacról, és nem nyújtottak be semmilyen információt a vállalkozás nehéz pénzügyi helyzetére vonatkozóan, mint pl. belső

⁶⁶⁶ Uo. (1228) bek.

⁶⁶⁷ Uo. (1153) bek.

⁶⁶⁸ M.8792. sz. ügy *T-Mobile NL/Tele2 NL*, HL C 150/5, 2019.05.02.

⁶⁶⁹ Commission decision of 27.11.2018. declaring a concentration to be compatible with the internal market and the functioning of the EEA Agreement (Case M.8792 – T-Mobile NL/Tele2 NL), Brussels, 27.11.2018., (443) bek. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8792_3403_11.pdf

⁶⁷⁰ Commission decision of 14.7.2020 declaring a concentration to be compatible with the internal market and the functioning of the EEA Agreement (Case M.9014 - PKN Orlen/Grupa Lotos), Brussels, 14.07.2020. ec.europa.eu/competition/mergers/cases1/202121/m9014_8817_6.pdf

⁶⁷¹ Uo. (88) bek.

⁶⁷² Uo. (89) bek.

⁶⁷³ Uo. (90) bek.

jelentések, nyilvános nyilatkozatok vagy egyéb, akár banki iratok.⁶⁷⁴ A *Lotos* az elmúlt négy évben amúgy is nyereségesen működött.⁶⁷⁵

Az sem került bizonyításra, hogy ne lenne más, kevésbé versenyellenes alternatív felvásárló, és erre vonatkozóan nem kerestek meg más partnert sem.⁶⁷⁶ Végezetül azt sem lehetett megállapítani, hogy az eszközei, például a finomító elhagyná-e a piacot, ami egyébként elég értékes ahhoz, hogy ne zárják be, és inkább más vásárlót találjanak.⁶⁷⁷ Ebből következően elég valószínű, hogy továbbra is fennmaradna a fúzió hiányában is.⁶⁷⁸ Végül kötelezettségvállalásokkal üzték el a Bizottság aggodalmait.

Az *Alstom/Bombardier Transportation* ügyben⁶⁷⁹ a felek nem hivatkoztak a doktrínára, viszont azzal érveltek, hogy a *Bombardier* pénzügyi helyzete valószínűleg romlana, és ennek káros hatásaként a versenyre gyakorolt képessége is csökkenne.⁶⁸⁰ A Bizottság viszont megállapította, hogy a közeljövőben valószínűleg nem hagyná el a piacot a pénzügyi gondjai miatt, és a verseny továbbra is fennmarad a jelenlegi körülmények között, vagy pedig valaki felvásárolja.⁶⁸¹ Végül itt is orvoslások révén került jóváhagyásra a tranzakció.

A *Siemens Gamesa Renewable Energy/Senvion (European Onshore Wind Turbine Service)/Ria Blades* ügyben⁶⁸² a *Senvion* súlyos pénzügyi nehézségekkel nézett szembe, és 2016 óta veszteségesen működött. 2017-ben és 2018-ban jelentősen romlott a pénzügyi helyzete. Ennek érdekében tervet készítettek, hogy sürgősen stabilizálják a vállalkozást, és megszüntessék a hatékonyságot, valamint, hogy növeljék a teljesítést.⁶⁸³ A terv azonban nem sikerült, és a hitelezőkkel való pénzügyi tárgyalások sem vezettek eredményre, aminek következtében fizetési képtelenségi eljárás indult.⁶⁸⁴ Figyelemmel arra, hogy a *Senvion* nem volt képes fizetni, nem lehetett azt feltételezni, hogy a tranzakció hiányában a piacon maradna.⁶⁸⁵ A

⁶⁷⁴ Uo. (92) bek.

⁶⁷⁵ Uo. (93) bek.

⁶⁷⁶ Uo. (94) bek.

⁶⁷⁷ Uo. (95) bek.

⁶⁷⁸ Uo. (96) bek.

⁶⁷⁹ M.9779 sz. ügy *Alstom/Bombardier Transportation*, HL C 61/4, 2021.02.22.

⁶⁸⁰ Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) in conjunction with Article (6)(2) of Council Regulation No 139/2004 and Article 57 of the Agreement on the European Economic Area (Case M.9779 – *Alstom/Bombardier Transportation*), Brussels, 31.07.2020., (477) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases1/20215/m9779_2816_2.pdf

⁶⁸¹ Uo. (478) bek.

⁶⁸² M.9582. sz. ügy *Siemens Gamesa Renewable Energy/Senvion (European Onshore Wind Turbine Service)/Ria Blades*, HL C 221/2, 2020.07.06.

⁶⁸³ Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) in conjunction with Article (6)(2) of Council Regulation No 139/2004 and Article 57 of the Agreement on the European Economic Area (Case M.9582 - *Siemens Gamesa Renewable Energy/Senvion (European Onshore Wind Turbine Service)/Ria Blades*), Brussels, 20.12.2019., (174) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m9582_745_3.pdf

⁶⁸⁴ Uo. (175) bek.

⁶⁸⁵ Uo. (176) bek.

teljes mértékű eladás sikertelensége utána elkezdődött az egyes részek eladása.⁶⁸⁶ A hitelezők számára a szárazföldi üzletág tekintetében az *SGRE* volt a leginkább támogatott vevő. A felvásárolni kívánt vállalat szerint 2019 szeptemberéig tudta működtetni az eszközeit, utána viszont megszünteti a tevékenységét és a felszámolás tovább folytatódik.⁶⁸⁷ Ennek alapján a Bizottság azt állapította meg, hogy a fúzió nélkül a *Senvion* szárazföldi üzletága elhagyná a piacot, figyelemmel arra,⁶⁸⁸ hogy az *SGRE* nyújtotta az egyetlen komoly ajánlatot,⁶⁸⁹ további eladásra irányuló eljárásra nem volna idő, így nagy valószínűséggel a felszámolás tovább folyrna,⁶⁹⁰ azonban nem feltételezhető az, hogy valamennyi eszköze teljes egészében elhagyná a piacot.⁶⁹¹ Az eszközök értékei viszont a felszámolási eljárás során tovább csökkennének.⁶⁹² A piaci részesedés a versenytársakhoz kerülne, mert az üzletág megvásárlásával nagyobb részesedést lehet szerezni, mint annak hiányában.⁶⁹³ Ennek alapján rögzíthető, hogy a *Senvion* elhagyná a piacot, a szárazföldi eszközei részben a piacon maradnának, és a verseny továbbra is fennmaradna.⁶⁹⁴ Mindennek alapján a doktrína kritériumai nem álltak fenn. A Bizottság megjegyezte, hogy egy bezárásnak ellentétes hatása van egy olyan összefonódással szemben, ahol fizetőképes vállalatot vásárolnak fel. Az ellentétes forgatókönyv alapján, ha a *Senvion* és az *SGRE* közeli versenytársak, akkor a nagyszámú vevői kör átváltana az *SGRE*-hez, mindez pedig csökkenti a tranzakció hatásait.⁶⁹⁵ A Bizottság úgy ítélte meg, hogy kötelezettségvállalásra nincs szükség, és jóváhagyta az összefonódást, mivel az *SGRE*-nek a fúzió után mérsékelt piaci pozíciója lesz, és további versenytársak is maradnak, továbbá a szárazföldön kívüli szolgáltatások tekintetében nem fogja akadályozni a többi tulajdonost a szolgáltatás nyújtásában.⁶⁹⁶

A fentiek alapján megállapítható, hogy nem volt sikeres hivatkozás a doktrínára a *Aegean/Olympic II* ügy óta uniós szinten, helyette kötelezettségvállalások útján érik el a tranzakciók jóváhagyását. Amit fontos volna igazolni az az, hogy a verseny romlása ne a fúzió következménye legyen. Úgy tűnik, hogy amikor nehéz pénzügyi helyzetben van valamelyik fél, akkor a konkrét doktrína helyett – és így annak bonyolult feltételrendszere bizonyítása nélkül – inkább csak arra próbálnak hivatkozni, hogy az érintett vállalkozás megszűnne versenytárs

⁶⁸⁶ Uo. (179) bek.

⁶⁸⁷ Uo. (182) bek.

⁶⁸⁸ Uo. (183) bek.

⁶⁸⁹ Uo. (184) bek.

⁶⁹⁰ Uo. (185) bek.

⁶⁹¹ Uo. (186) bek.

⁶⁹² Uo. (189) bek.

⁶⁹³ Uo. (192) bek.

⁶⁹⁴ Uo. (194) bek.

⁶⁹⁵ Uo. (199) bek.

⁶⁹⁶ Uo. (285) bek.

lenni a jövőben, illetve kivonulna a piacról, de mindezt nem tudják megnyugtatóan alátámasztani. Ha ez sikerülne, akkor alapvetően a doktrína feltételeit teljesítenék. Ezen kívül többször igyekeznek hatékonysági előnyökre is támaszkodni, és ez alapján kérni a jóváhagyást, azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy ekkor sem szolgáltatnak elegendő bizonyítékot. E tekintetben a *Siemens Gamesa Renewable Energy/Senvion (European Onshore Wind Turbine Service)/Ria Blades* ügy adhat iránymutatást, hogy miként lehet az engedélyezést elérni, elsősorban akkor, ha a pénzügyi nehézségekkel küzdő vállalkozás ügyfelei valamilyen ok folytán a fúzióban résztvevő másik vállalkozáshoz mennének át.

IV.6. A magyar szabályozás és gyakorlat

A releváns külföldi szabályozás után és a tagállamok szempontjából iránymutató uniós gyakorlat mellett végezetül érdemes kitérni a magyar tapasztalatokra is. A Gazdasági Versenyhivatal (továbbiakban: GVH) a *Vj-107/1998. számú ügyben*⁶⁹⁷ nem engedélyezte a *Magyar Távközlési Részvénytársaságnak*, hogy a *JÁSZ-TEL Telekommunikációs, Fejlesztési és Szolgáltató Részvénytársaság* (továbbiakban: *JÁSZ-TEL Rt.*) felett irányítást szerezzen. A bejelentő a részvények kilencvenöt százalékát kívánta megvásárolni.⁶⁹⁸ A felek arra is próbáltak hivatkozni, hogy a *JÁSZ-TEL Rt.* olyan rossz állapotban lévő vállalkozás, amelynek a jövőbeli működése veszélybe kerülne, amennyiben az összefonódásra nem kerül sor.⁶⁹⁹ „A Versenytanács kialakult gyakorlata (Vj-236/1994.) szerint azonban ez a körülmény csak akkor adhat alapot egy egyébként hátrányos összefonódás engedélyezéséhez, ha

- a.) a vállalkozás valóban nem lenne képes fennmaradni a piacon; valamint
- b.) a vállalkozás (vagy eszközei) megvételére más reális ajánlat nem volt.”⁷⁰⁰

Az a.) pontot érintően azonban a felek nem terjesztettek elő bizonyítékot, és a Versenytanács nem is tekintette azt fontosnak, „mert a részvények megvásárlására érkezett másik, reális ajánlat hiánya, vagyis a b.) alatti feltétel nem vitathatóan nem teljesül.”⁷⁰¹

A határozatban rögzített rendelkezés fontosságát mutatja az is, hogy az megjelenik a GVH *2018-as elvi jelentőségű döntéseiben*⁷⁰² is, mely rögzíti, hogy „az a körülmény, hogy az

⁶⁹⁷ Vj-107/1998. sz. ügy *Magyar Távközlési Részvénytársaság a JÁSZ-TEL Telekommunikációs, Fejlesztési és Szolgáltató Részvénytársaság*.

⁶⁹⁸ Vj-107/1998/25. sz. határozat *Magyar Távközlési Részvénytársaság a JÁSZ-TEL Telekommunikációs, Fejlesztési és Szolgáltató Részvénytársaság*, (28) bek.

⁶⁹⁹ Uo. (63) bek.

⁷⁰⁰ Uo. (63) bek.

⁷⁰¹ Uo. (63) bek.

⁷⁰² A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának a Tpv-t.-vel kapcsolatos elvi jelentőségű döntései 2018 (egységes szerkezetben a korábbi években kiadott elvi jelentőségű döntésekkel).
gvh.hu/data/cms1040416/vt_elvi_jelentosegu_dontesek_Tpvt_2018.pdf

összefonódás révén irányítás alá kerülő (beolvadó) vállalkozás további piaci működése a tervezett összefonódás nélkül veszélyeztetve van, kizárólag akkor adhat alapot egy egyébként hátrányos összefonódás engedélyezéséhez, ha a kérelmező bizonyítja, hogy

a) a vállalkozás valóban nem lenne képes fennmaradni a piacon, és

b) a vállalkozás (vagy eszközei) megvételére más, a verseny szempontjából kevésbé hátrányos reális ajánlat nem volt.”⁷⁰³

Továbbá az ügy alapján az is megjelenik az említett elvi döntésekben, hogy egy összefonódással kapcsolatos vizsgálat során szükséges az engedélyező döntés nélkül várható változásokat is mérlegelni.⁷⁰⁴ A feltételrendszer viszont nem említi explicit az eszközöknek a piacot érintő elhagyását a fúzió hiányában, így a GVH által használt feltételrendszer inkább általánosságban kívánja meghatározni a nehéz helyzetben lévő vállalkozások fúzióját, ami által a döntés elbírálásakor további teret és rugalmasságot biztosíthat a jogalkalmazónak, ellentétben az EU gyakorlata által kialakított kritériumokkal.

A *VJ-178/1999*.⁷⁰⁵ és *VJ-212/1999*.⁷⁰⁶ számú ügyekben a fenti szempontot mérlegelte a GVH, azonban az egyikben jóváhagyta a tranzakciót, míg a másokban elutasította azt. Mindkét esetben a kábeltelevíziós szolgáltatás piacán kialakuló erőfölényes helyzetet érintette a fúzió. Az előbbi engedélyező határozatban rögzítésre került, hogy a „Versenytanács annak megkérdőjelezésére sem látott alapot, hogy az előnyök más módon nem lennének elérhetőek. Egyoldalról nem vitatható ugyanis, hogy az Önkormányzat a jelenlegi és a közeljövőben várható gazdasági helyzetben nem lesz képes a kábeltelevíziós hálózatot olyan mértékben korszerűsíteni, mint az *MkTV Kft.* Másrészt az *MkTV Kft.* lényegesen kedvezőbb feltételeket ajánlott a másik pályázónál a vételár és a szolgáltatási feltételek tekintetében is.”⁷⁰⁷ Erre tekintettel a versenyhivatal álláspontja az, hogy „az összefonódásnak nemcsak lehetséges, hanem – az ügylet jellegéből adódóan – ténylegesen is nagy valószínűséggel bekövetkező olyan más módon nem biztosítható előnyei vannak, amelyek meghaladják, az összefonódásnak a gazdasági erőfölény erősödéséből fakadó hátrányát, amelynek értékelésénél a Versenytanács tekintettel volt Marcali város, illetve az ott működő kábeltelevíziós hálózat viszonylag kisebb mértékére (*sic*) is.”⁷⁰⁸ Az ügyben ugyan az önkormányzat nehéz helyzetben lévőnek volt tekinthető,

⁷⁰³ Uo. 30.4. pont.

⁷⁰⁴ Uo. 30.2. pont.

⁷⁰⁵ VJ-178/1999. sz. ügy *MATÁV-kábelTV Kft.*

⁷⁰⁶ VJ-212/1999. sz. ügy *MATÁV-kábelTV Kft.*

⁷⁰⁷ VJ-178/1999/20. sz. határozat *MATÁV-kábelTV Kft.*, (56) bek.

⁷⁰⁸ Uo. (57) bek.

azonban a döntés inkább alapul hatékonyságjavulási tényezőkön (hatékonysági előnyökön), mintsem klasszikus értelemben vett elbukó vállalkozás doktrínáján.

Az előző döntéssel ellentétben a későbbi esetben a GVH nem hagyta jóvá a *MATÁV-kábel TV Kft-nek*, – szintén a hatékonysági előnyöket szem előtt tartva – hogy megvásárolja a Tata Város Önkormányzata tulajdonát képező kábeltelevíziós hálózatot, pedig utóbbi nehéz pénzügyi helyzetben volt.⁷⁰⁹ „A Versenytanács annak vizsgálatakor, hogy az előnyök más módon is elérhetőek lennének-e nem vitatta, hogy az Önkormányzat a jelenlegi és a közeljövőben várható gazdasági helyzetben nem lesz képes a kábeltelevíziós hálózatot olyan mértékben korszerűsíteni, mint az Mktv Kft. Ugyanakkor úgy ítélte meg, hogy a kábeltelevíziós hálózat megvásárlására érkeztek olyan további - az Mktv Kft. ajánlatával összevetve - reálisnak tekinthető ajánlatok, amelyek az összefonódással járó előnyöket úgy biztosítják, hogy - a vevő piaci helyzetére tekintettel - a jövőbeni gazdasági verseny fennmaradása, fejlődése szempontjából lényegesen kedvezőbb helyzetet teremtenek, mintha az Mktv Kft. vásárolná meg az Önkormányzat kábeltelevíziós hálózatát.”⁷¹⁰ A GVH hozzáfűzte a döntéséhez azt is, hogy mindezzel nem a város azon döntését kívánja kétségbe vonni, hogy a kérelmező ajánlatát minősítette a legjobbnak. A versenyhatóság a „gyakorlatával (Vj-107/1998.) összhangban azonban nem azt értékelte, hogy melyik ajánlat a kedvezőbb, hanem azt, hogy az előnyöket szintén biztosítani képes, de a gazdasági verseny szempontjából kedvezőbb ajánlatok reálisak-e.”⁷¹¹

A *Vj/102/2015. számú ügyben*⁷¹² engedélyezte a GVH, hogy a bejelentő *Naszálytej Tejfeldolgozó és Kereskedelmi Zrt.* megvásárolja a *Minna Tejipari Zrt. „fa”* társaságtól a tulajdonát képező „ingatlanát az ingatlanon található valamennyi felépítménnyel együtt, valamint az ingatlanon található tejüzem technológiai eszközeit, gépjármű flottáját, egyéb berendezéseit, csomagolóanyagokat és göngyölegeket”,⁷¹³ valamint más lízingelt eszközeit és a kapcsolódó védjegyeket.⁷¹⁴ A határozat rögzítette, hogy olyan esetben, amikor a céltársaság felszámolás alatt áll, az irányítást szerző vállalkozás erre vonatkozó kérelme alapján indokolt lehet, hogy az irányítási jogokat már az összefonódással kapcsolatos döntést megelőzően gyakorolhassa.⁷¹⁵ Ezért, illetve az ügyben való döntés meghozatala érdekében javasolt, hogy már az eljárás megindításakor nyújtsa be azokat a bizonyítékokat, amely alapján szükségtelen

⁷⁰⁹ VJ-212/1999/15. sz. határozat *MATÁV-kábelTV Kft.*, (1) bek.

⁷¹⁰ Uo. (52) bek.

⁷¹¹ Uo. (53) bek.

⁷¹² Vj/102/2015. sz. ügy *Naszálytej Tejfeldolgozó és Kereskedelmi Zrt.*

⁷¹³ Vj/102/2015/14. sz. határozat *Naszálytej Tejfeldolgozó és Kereskedelmi Zrt.*, rendelkező rész.

⁷¹⁴ Uo. rendelkező rész.

⁷¹⁵ Uo. (51) bek.

a tranzakció jóváhagyásához feltétel vagy kötelezettségvállalás, illetve már a kérelmében javaslatot tegyen ezzel kapcsolatban.⁷¹⁶ A döntés ugyan egy nehéz helyzetben lévő (felszámolás alatti) társaságot érintett, azonban itt sem kerül szóba az elbukó vállalkozás doktrínájának alkalmazása.

A GVH-nak a *horizontális hatások elemzésére vonatkozó iránymutatása*⁷¹⁷ szerint „az összefonódásban résztvevő felek érvelhetnek azzal, hogy a felvásárolt cég által gyakorolt versenynyomás a fúzió hiányában is eltűnne a piacról. Ha valóban ez a helyzet, akkor az megváltoztathatja az ellenhipotézist: a fúzió káros hatásaként azonosított esetleges áremelkedés potenciálisan a fúzió hiányában is megtörténne. A helyes ellenhipotézis kiválasztásánál azonban a potenciális versenyre is figyelemmel kell lenni, hiszen elképzelhető, hogy a kilépő vállalat helyére új vállalat lépne be. Az eltűnő vállalattal kapcsolatos meggyőző érveléshez annak igazolása szükséges, hogy a fúzió hiányában a vállalat eszközei és kibocsátása ténylegesen eltűnne a piacról, azaz nem elegendő pusztán azt demonstrálni, hogy a vállalat jelenlegi formájában csődközeli állapotban van.”⁷¹⁸ „A felvásárolt cég fúzió hiányában való kilépésére többféle magyarázat is adható. A kilépésnek lehet valamilyen belső oka, például a cég rossz gazdálkodása miatt romló pénzügyi helyzete. Ebben az esetben elképzelhető, hogy a céget – illetve annak eszközeit – más piaci szereplő vagy befektető is potenciálisan felvásárolná a piacon realizálható profit reményében, így ilyenkor az eltűnő vállalattal való érvelés kevésbé meggyőző. Máskor a cég sikertelenségének valamilyen, inkább rajta kívül álló, külső indoka van, pl. a piac zsugorodása, vagy a technológia elavulttá válása. Ilyenkor kevésbé valószínű, hogy a kilépő cég helyére új versenytárs lépne be. Ebben az esetben valóban elképzelhető, hogy nem létezik más, reális, ám a versenyre kevésbé káros alternatíva – különösen, ha a felvásárló cég nem a legközelebbi versenytársa az eltűnő cégnek.”⁷¹⁹ A feltételek teljesülését érintő bizonyítási teher minden esetben az összefonódásban résztvevő feleken van.⁷²⁰

Az iránymutatás hangsúlyozza, hogy figyelembe kell venni az esetlegesen újonnan belépő versenytársakat, és a védekezéshez nem elegendő a csődközeli helyzet bizonyítása, mivel azt kevésbé tartja a GVH meggyőzőnek. Ezzel ellentétben a külső tényezők miatti piacelhagyást, így pl. a piaci körülmények, illetve technológia változását tekinti inkább elfogadhatónak. Úgy értékeli, hogy ebben az esetben kevesebb esély mutatkozik arra, hogy új rivális szereplő lépjen

⁷¹⁶ Uo. (52) bek.

⁷¹⁷ Gazdasági Versenyhivatal: Horizontális hatások elemzése.

⁷¹⁸ Uo. 11.1. bek.

⁷¹⁹ Uo. 11.2. bek.

⁷²⁰ Uo. 11.3. bek.

be az érintett piacra. Az eszközök piacról történő kikerülése szempontjából pedig külön is nevesíti azt az esetet, amikor nem (közeli) versenytárs vásárolja fel az eszközöket.

Magyarországon nemigen találni a doktrínát sikeresen elfogadó jogesetet, ha pedig van is nehéz helyzetben lévő vállalkozás az ügyben, úgy akkor is inkább más alapokon, vagy más jogi érveléssel kerül elbírálásra. A magyar szabályozás sokban hasonlít az EU-ban kialakult megoldásokhoz, azonban a feltételrendszer tekintetében itt is megállapítható az, hogy „a magyar versenyszabályozás dinamikusan alkalmazkodott a kor aktuális kihívásaihoz, és bár erős uniós hatás érvényesült, nem volt kritikátlan átvétel.”⁷²¹

IV.7. Fúzió-kontroll és a banki szektor

IV.7.1. A doktrína alkalmazása a pénzügyi piacokon

Mint ahogy korábban említésre került, pénzügyi válság idején a vállalkozások financiaális gondokkal szembesülhetnek. A hitel nélkül maradt gazdaság lehetetlenné teszi a fenntartható működéshez szükséges tőke előteremtését. Továbbá némely jelentősnek tartott szereplőnek a hitelképtelensége egész iparágakat ránthat magával.⁷²²

A bankok különleges szereplői a gazdaságnak figyelemmel arra, hogy a pénzügyi és gazdasági rendszer stabilitásának fontos tényezői. A bankrendszer összeomlása pénzügyi válságot és tartós recessziót okozhat. A globalizáció és a megnövekedett nemzetközi banki tevékenység következtében a bankok egymástól való függősége jelentősen megnőtt. A befektetők és a kereskedelem szintén függenek a bankoktól. A banki szektor gazdasági szerepének jelentősége miatt pedig fontos megelőzni azt, hogy egy bank elhagyja a piacot. Ezért kaphat enyhébb elbírálást a bankok fúziója gazdasági válság idején.⁷²³ Az 1963-ban az amerikai Legfelsőbb Bíróság a *United States v. Philadelphia National Bank* ügyben⁷²⁴ már rögzítette, hogy a doktrína feltételeit bankok összefonódása esetén tágabban lehet értelmezni, mert egy bank csődjének nagyobb a közérdekre gyakorolt hatása, mintsem egy átlagos vállalkozásnak.⁷²⁵

Tekintettel az előbb említett veszélyekre az országok egyes bankoknak, különösen azoknak, amelyek túl nagyok (*too big to fail*), nem engedik meg, hogy elbukjanak. Előfordulhat, hogy megpróbálják a kormányzatok meggyőzni az erősebb bankokat, hogy vásárolják fel a bajba

⁷²¹ SZILÁGYI Pál: Fúziókontroll Magyarországon – alapvetések. In: TÓTH Tihamér – SZILÁGYI Pál: *A magyar versenyjog múltja és jövője jubileumi kötet a modern versenyjog 20 éves fennállására*. Budapest, PPKE JÁK, 2011. 156.

⁷²² OECD (2009) 37.

⁷²³ Uo. 40.

⁷²⁴ *United States v. Philadelphia National Bank*, 374 U.S. 321 (1963).

⁷²⁵ Uo. 46.

jutott versenytársaikat, de ha ez nem lehetséges, úgy mentőövekkel vagy egyéb pénzügyi támogatási formákkal próbálják elkerülni a szektor összeomlását.⁷²⁶

Az uralkodó álláspont szerint a kormányzatoknak feladata alternatívát nyújtani a pénzügyi szektornak nem pedig a versenyjognak.⁷²⁷ Rövid távú likviditási problémák esetén az állami beavatkozások, mint pl. a tőkeinjekciók és a kölcsöngaranciák, kisebb kockázattal járnak, mint a hosszú távra szóló összefonódások. Ezeket az állami intézkedéseket könnyű megszüntetni, illetve ellensúlyozni, ellentétben a tranzakcióval és annak káros hatásaival.⁷²⁸ Az ilyen politikák sokkal rugalmasabbak, mint a fúzió-kontroll. A pénzügyi támogatási intézkedéseket könnyen össze lehet hangolni a gazdaság működésével, ellentétben az olyan összefonódásokkal, amelyek a versenyre negatívan hatnak. A fúzió által okozott károkat pedig nem lehet később könnyen és hatékonyan orvosolni, főleg ha az adott iparág már kikerült a gazdasági recesszióból.⁷²⁹ Tehát a versenyhatóságoknak figyelembe kell venniük annak lehetőségét, hogy a fúzió hiányában állami beavatkozásra kerülhet sor. Emiatt nagyon pontosan kell meghatározni az összefonódás hiányában megvalósuló forgatókönyvet.

Bizonyos esetekben viszont a doktrínára alapított védekezést sem lehet alkalmazni a banki szektorban. Ilyen eset az, amikor fennáll a jelentős kockázata annak, hogy az elbukó vállalkozás a felvásárló bankot is magával rántja. Ekkor az összefonódás utáni forgatókönyv rosszabb képet fog mutatni, mintsem ha az összefonódás hiányában a bajba jutott pénzügyi intézet elhagyja a piacot.⁷³⁰

A bankok esetében az elbukó vállalkozásra alapított védekezés az olasz 287/90-es versenytörvényben (*Italian Competition Act n. 287/90*) kifejezetten rögzítésre kerül.⁷³¹ A jogszabály 20. § szakaszának (5) bekezdése értelmében az olasz nemzeti bank (*Banca d'Italia*) felhívja az olasz versenyhatóságot, az AGCM-et (*Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*), hogy engedélyezze az összeolvadni kívánó felek részére a fúziót, amely ugyan domináns pozíciót hoz létre, vagy azt erősíti, azonban valamely fél stabilitási érdeke mégis indokolja az összefonódást. Tehát, ha a bank stabilitása forog kockán, úgy lehetőség van hivatkozni az elbukó vállalkozás doktrínájára a versenyjogi aggályokat felvető összefonódások esetén, amely az Európai Központi Bank (továbbiakban: EKB) javaslatára került be a

⁷²⁶ OECD (2009) 40.

⁷²⁷ Uo. 38.

⁷²⁸ Uo. 41.

⁷²⁹ Uo. 38.

⁷³⁰ Uo. 41.

⁷³¹ Michele GIANNINO: Recent Developments and Prospects Regarding the Decisional Practice of the Italian Competition Authority in Banking Mergers, July 2, 2009. [továbbiakban: GIANNINO (2009)], 1. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1481768

jogszabályba.⁷³² Az olasz szabályozás alapján a bankok összeolvadásához mind az olasz nemzeti bank, mind az AGCM jóváhagyása szükséges, amelyek különböző szempontokról vizsgálják az engedélyezés lehetőségét. E kettős jóváhagyás során az előbbi az összeolvadás hatását a pénzügyi stabilitás szempontjából vizsgálja, míg az utóbbi a versenyre gyakorolt hatásokat elemzi.⁷³³ Így történt a *Banco Popolare di Sassari* (továbbiakban: *BPS*) ügyben is, amelyben az elbukó *BPS-t* felvásárló *Banco di Sardegna BS* (továbbiakban: *BS*) domináns pozíciót szerzett volna a szardíniai kiskereskedelmi bankok piacán. Az olasz nemzeti bank engedélyezte az összefonódást hivatkozással arra, hogy a *BS* domináns helyzete nem járna hosszú távon versenykorlátozó hatásokkal, viszont a piac szerkezetét figyelembe véve a *BPS* elbukása volt várható. Azt állapította meg, hogy a *BS* az összeolvadás hiányában is megszerezte volna a *BPS* legtöbb vagyonát, valamint kizárólag a *BS* volt az egyetlen vevő. Az AGCM viszont nem osztotta ezt az álláspontot és úgy tekintette, hogy a fennálló feltételek nem elégségesek ahhoz, hogy a *BS* piaci erejét ellensúlyozni tudják.⁷³⁴ Ennek alapján látható, hogy hiába tekintik úgy, hogy a doktrína feltételeinek teljesítésére nagyobb esély mutatkozhat pénzügyi vállalkozások tekintetében, azonban a gyakorlatban mégsem könnyű sikeresen hivatkozni rá.

IV.7.2. Alternatíva a banki szektoron belül

A 2008-as pénzügyi válságot követően az EU-ban megalkotásra került az *egységes szanálási mechanizmusról szóló 806/2014/EU rendelet*⁷³⁵ (továbbiakban: SRMR), figyelemmel arra, hogy a bankközi piacok kevésbé likvidek, és ezen piacok, illetve a banki tevékenységek több országra is kiterjednek, így bármelyik bank bedőlése dominóhatást válthat ki.⁷³⁶ „Az EKB-nak – mint az egységes felügyeleti rendszer felügyeleti szervének – és a Testületnek fel kell tudnia mérni, hogy az intézmény csődközeli helyzetben van-e vagy valószínűsíthetően fizetéképtelenné válik, illetve van-e reális kilátás arra, hogy egy alternatív magánszektori vagy felügyeleti beavatkozás észszerű időn belül megakadályozza a csődöt. Amennyiben a Testület megállapítja, hogy a szanálás alá vonásához kapcsolódó valamennyi kritérium teljesül, el kell

⁷³² Uo. 17-18.

⁷³³ Uo. 2.

⁷³⁴ Uo. 18-19.

⁷³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 806/2014/EU rendelete (2014. július 15.) a hitelintézeteknek és bizonyos befektetési vállalkozásoknak az Egységes Szanálási Mechanizmus keretében történő szanálására vonatkozó egységes szabályok és egységes eljárás kialakításáról, valamint az Egységes Szanálási Alap létrehozásáról és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról, HL L 225/1, 2014.07.30. (továbbiakban: SRMR).

⁷³⁶ Uo. (1) bek.

fogadnia a szanálási rendszert.”⁷³⁷ Az angol verzió szerint *fail or likely to fail* fogalmakat magyarra *csődközeli helyzetben van-e vagy valószínűsíthetően fizetésképtelenné válik*-ként fordították, illetve az alábbi feltételek meghatározása során *fizetésképtelen, vagy valószínűleg fizetésképtelenné válik* szavakat alkalmazták.

A szanálási program elfogadására az SRMR feltételei alapján akkor kerül sor, amennyiben

- a) a szervezet *fizetésképtelen, vagy valószínűleg fizetésképtelenné válik*;
- b) az időzítést és más releváns körülményeket is figyelembe véve észszerűen nem várható el, hogy a szervezet vonatkozásában hozott bármilyen alternatív magánszektorbeli intézkedéssel – ideértve az intézményvédelmi rendszerben hozott intézkedéseket – vagy felügyeleti intézkedéssel – észszerű időn belül megelőzhető lenne a szervezet csődje;
- c) a szanálási intézkedés közérdekből szükséges.⁷³⁸

Az Egységes Szanálási Testületnek (továbbiakban: SRB) kell jóváhagynia a veszélyben lévő bank szanálásra vonatkozó tervét.⁷³⁹

Ennek alapján megállapítható, hogy az SRMR által bevezetett mechanizmus nem felel meg a *failing firm doktrínának*, ám feltételrendszere gyakorlatilag kiváltja az utóbbi alkalmazásának szükségességét, így tovább csökkentve a jogintézmény relevanciáját a banki szektorban.

Az SRMR rendelet alapján a *Banco Santander/Banco Popular Group* ügyben⁷⁴⁰ az EKB azt állapította meg, hogy a *Popular* a 18. cikk (1) bekezdés szerint elbukó, vagy elbukás közeli állapotban lévő vállalkozás,⁷⁴¹ és a fúziót a Bizottság jóváhagyta.

Mindemellett érdemes megemlíteni még a *Pillarstone/Famar* ügyet,⁷⁴² ahol a fúzió hiányában a *Famar* megszűnne életképes vállalkozásnak lenni, és minden bizonnyal nem volna képes a hitelezőit kifizetni, aminek következtében felszámolási eljárás indulna ellene. A Bizottság rögzítette, hogy a tranzakció által megtörténhet az adósság rendezése, és az összefonódás megvalósulásával a fogyasztók valamint a hitelezők is jobban járnak.⁷⁴³ Az uniós versenyhatóság úgy ítélte meg, hogy első látásra a koncentráció nem fenyegeti a versenyt.⁷⁴⁴

⁷³⁷ Uo. (26) bek.

⁷³⁸ 18. cikk (1) bek.

⁷³⁹ Uo. 7. cikk.

⁷⁴⁰ M.8553. sz. ügy *Banco Santander/Banco Popular Group*, HL C 303/01, 2017.09.14.

⁷⁴¹ Group Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) of Council Regulation No 139/2004 and Article 57 of the Agreement of the European Economic Area (Case M.8553 - Banco Santander/Banco Popular Group), Brussels, 08.08.2017. [továbbiakban: *Banco Santander/Banco Popular Group* határozat (M.8553. sz. ügy)], (4) bek. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8553_573_3.pdf

⁷⁴² M.8385. sz. ügy *Pillarstone/Famar*, HL C 212/13, 2017.07.01.

⁷⁴³ Commission decision pursuant to Article 7(3) of Council Regulation N 139/2004 and Article 57 of the Agreement on the European Economic Area, Request for derogation (M.8385 - Pillarstone/Famar), Brussels, 27.02.2017., (16)-(17) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8385_234_7.pdf

⁷⁴⁴ Uo (41) bek.

A fentiek jól példázzák azt, hogy miként lehetséges egy financiálisan nehéz helyzetbe kerülő pénzügyi vállalkozást megmenteni, illetve fúzióját jóváhagyni a doktrína hiányában is. Az SMRM rendelet által rögzített feltételek alkalmazása során főként a hitelezők és a fogyasztók érdeke lehet az, ami által az összefonódásra siker mutatkozik.

IV.8. Eltérés a doktrína alkalmazásától

A Bizottság gyakorlata alapján léteznek olyan esetek, amikor egy elbukó vállalkozás fúzióját a *failing firm doktrína* alkalmazása nélkül hagyták jóvá.

A *Deloitte & Touche/Andersen UK* ügy⁷⁴⁵ kapcsán az *Andersen UK* könyvelő vállalkozás több problémával nézett szembe, főként amiatt, hogy elmarasztalták azért, mert akadályozta az Amerikai Egyesült Államokban az *Enron Corp.* vállalkozás ellen folytatott nyomozást, valamint mert a megbízójuk az *Enron Corp.* csődbe jutott. Ennek következtében az ügyfelek kihátráltak a vállalkozás mögül.⁷⁴⁶ Az összefonódás révén a világ 5 legnagyobb méretű könyvelő társasága 4-re csökkenne, amivel oligopolisztikus erőfölény alakul ki, azonban az okozatossági kapcsolat kizárható a tranzakció és a kollektív erőfölényes helyzet között, az alábbi két ok miatt: az 5 világ méretű könyvelő vállalkozás 4-re csökkenése elkerülhetetlen, ezen kívül nincs más forgatókönyv, amely kevésbé lenne káros a versenyre nézve figyelemmel arra, hogy nincs reális esély, hogy világszinten piacra lépjen valaki.⁷⁴⁷

Arra tekintettel, hogy az *Andersen UK* körül kialakult botrány következtében a top megbízók elpártoltak tőle, elkerülhetetlen, hogy négyre csökkenjen a vállalkozások száma függetlenül attól, hogy a fúzió megvalósul-e vagy sem.⁷⁴⁸ Még ha nem is történne meg az összefonódás, akkor sem tudna a jövőben életképes versenytársként működni, figyelemmel a hírnév elvesztésére, a globális hálózatának felbomlására, (amivel az 5 riválishoz tartozhatna), az *US' SEC Accreditation* címe elvesztésre és arra, hogy a piacra lépést csak hosszú távon lehetne megvalósítani.⁷⁴⁹ A fúzió során csak két lehetséges alternatíva létezne: az *Andersen UK-t* átveszi valamelyik másik a négy cég közül, vagy nem veszi át senki, és az ügyfelei átpártolnának a többi négyhez.⁷⁵⁰ A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a kollektív erőfölényes helyzet vonatkozásában a tranzakció nem okozna nagyobb kárt a versenyben, mint

⁷⁴⁵ COMP/M.2810. sz. ügy *Deloitte & Touche/Andersen UK*, HL C 200/8, 2002.08.23.

⁷⁴⁶ Uo. (45) bek.

⁷⁴⁷ Notification of 29/05/2002 pursuant to Article 4 of Council Regulation No 4064/89 (Case No COMP/M.2810 -*Deloitte & Touche/Andersen UK*), Brussels, 01.07.2002., (44) bek.
ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2810_en.pdf

⁷⁴⁸ Uo. (45) bek.

⁷⁴⁹ Uo. (47) bek.

⁷⁵⁰ Uo. (49) bek.

a másik két alternatíva.⁷⁵¹ Az egyetlen különbség a két megoldás között az, hogy milyen mértékben szereznek piaci részesedést, de mivel a könyvelés piacán a vállalatok az ügyfeleknek ajánlatokat tesznek, ezért a piaci részesedés kevésbé bír relevanciával. Ha váltani akarnak, akkor versenyeztetési eljárás keretében döntenek a legjobb ajánlat mellett. Ha pedig valamelyiket kizárják ebből az eljárásból, az általában az érdekellentét miatt történik, nem pedig a négy nagy cég mérete miatt.⁷⁵² Az eljárás során kiderült, hogy a tranzakció - összehasonlítva az alternatívákat - nem növelné se az oligopólium kialakulásának lehetőségét, se a hallgatólagos összejátszást, és azt se, hogy az ügyfelek és a versenytársak ne tudnának veszélyeztetni egy esetleges oligopolisztikus magatartást.⁷⁵³

Ilyen alapokon nyugszik az *Ernst & Young/Andersen Germany* ügy⁷⁵⁴, valamint az *Ernst & Young/Andersen France* ügy⁷⁵⁵ is, ahol szintén jóváhagyták a fúziót annak ellenére, hogy az utóbbi esetben így az *Ernst & Young* lett a legnagyobb könyvelővállalat Franciaországban. A döntés itt is rögzítette, hogy az *Andersen France*-nek elkerülhetetlen a piac elhagyása, már a tevékenységéhez szükséges francia hatósági engedély feltételeit sem tudja teljesíteni.⁷⁵⁶ Ezen kívül ezek a cégek tendereztetések útján nyerik el a megbízásokat, ez pedig nem fenyeget azzal, hogy egyetlen domináns pozíció jönne létre.⁷⁵⁷ Az összefonódás sem okoz nagyobb károkat, mint a lehetséges két másik alternatíva, így nincs okozati kapcsolat a tranzakció és az esetleges kollektív erőfölényes helyzet kialakulása között.⁷⁵⁸

A fenti ügyekhez hasonlóan már 1998-ban a *Price Waterhouse/Coopers & Lybrand* ügyben⁷⁵⁹ is a vizsgálat tárgyát képezte az, hogy a 6 versenytárral működő globális könyvelés piacán sem lehetett megállapítani, hogy az összefonódás következtében oligopolisztikus vagy duopolisztikus helyzet jönne létre,⁷⁶⁰ figyelemmel arra, hogy továbbra is a versenyeztetési kiválasztási eljárás a jellemző, ahol 3-4 szereplő vesz részt.⁷⁶¹

Megoldás lehet még egy nehéz pénzügyi helyzetben lévő vállalkozásnak az olyan összefonódás, ahol hatékonyságjavulási alapon hagyják jóvá a tranzakciót. Az összefonódási

⁷⁵¹ Uo. (61) bek.

⁷⁵² Uo. (53) bek.

⁷⁵³ Uo. (55) bek.

⁷⁵⁴ COMP/M.2824. sz. ügy *Ernst & Young/Andersen Germany*, HL C 246/21, 2002.10.12.

⁷⁵⁵ Notification of 1/7/2002 pursuant to Article 4 of Council Regulation No 4064/89 (Case No COMP/M.2816 - *Ernst & Young/Andersen France*), Brussels, 05.09.2002.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2816_en.pdf

⁷⁵⁶ Uo. (77) és (61-64) bek.

⁷⁵⁷ Uo. (77) bek.

⁷⁵⁸ Uo. (75) bek.

⁷⁵⁹ IV/M.1016. sz. ügy *Price Waterhouse/Coopers & Lybrand*, L 50/27, 26.02.1999.

⁷⁶⁰ Uo. (119) bek.

⁷⁶¹ Uo. (75) és (113) bek.

rendelet rögzíti, hogy „egy összefonódás közös piaci versenyre gyakorolt hatásának meghatározásához helyénvaló figyelembe venni az érintett vállalkozások által bemutatott, alátámasztott és valószínűsíthető hatékonyságjavulást. Lehetséges, hogy az összefonódás révén megvalósuló hatékonyságjavulás ellensúlyozza a versenyre gyakorolt hatásokat, és különösen a fogyasztóknál máskülönben jelentkező lehetséges hátrányokat. Ennélfogva az összefonódás nem akadályozza nagymértékben a közös piacon vagy annak egy jelentős részén a hatékony versenyt, különösen erőfölény létrehozása vagy megerősítése tekintetében. A Bizottság útmutatást tesz közzé egy összefonódás értékelésének azon feltételeiről, amelyek esetén a hatékonyságjavulást figyelembe veszi.”⁷⁶²

A hatályos *horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás*⁷⁶³ is tartalmazza, hogy „lehetséges, hogy az összefonódás révén megvalósuló hatékonyságjavulás ellensúlyozza a versenyre gyakorolt hatást, és különösen a fogyasztóknál máskülönben jelentkező lehetséges hátrányokat.”⁷⁶⁴ Ennek megvalósulásához tehát szükséges a fogyasztók javát szolgáló hatékonyságjavulás. Így „az összefonódások különféle típusú alacsonyabb árakat vagy a fogyasztók számára más előnyöket eredményező hatékonyságjavulással járhatnak együtt.”⁷⁶⁵ Az így megspórolt termelési és forgalmazási költségek lehetőséget nyújthatnak például arra, hogy az összefonódás után a vállalkozás csökkentse az árait.”⁷⁶⁶ Ide sorolható még a kutatás és fejlesztés révén megvalósuló hatékonyságjavulás.⁷⁶⁷ Ezen kívül feltétel még, hogy mindennek összefonódás-specifikusnak kell lennie, azaz az összefonódás nélkül nem lehet elérni az előnyöket hasonló mértékben, vagy más kevésbé versenyellenes módon.⁷⁶⁸ Végezetül pedig igazolhatónak kell lennie.⁷⁶⁹ „Minél nagyobbak az összefonódásnak a versenyre gyakorolt lehetséges negatív hatásai, annál inkább meg kell győződnie a Bizottságnak arról, hogy az állított hatékonyságjavulás valóban jelentős, várhatóan megvalósul, és kellő mértékben továbbítódik a fogyasztóhoz. Igen valószínűtlen, hogy az olyan összefonódás, ami monopóliumhoz közeli piaci helyzetet vagy hasonló mértékű piaci erőt eredményez a közös piaccal összeegyeztethetőnek nyilvánítható, mert a hatékonyságjavulásból eredő előnyök elegendőek lesznek a potenciális versenyellenes hatások ellensúlyozására.”⁷⁷⁰

⁷⁶² Fúziós rendelet (2004) Preambulum (29) bek.

⁷⁶³ Horizontális összefonódásokról szóló iránymutatás (2004).

⁷⁶⁴ Uo. (76) bek.

⁷⁶⁵ Uo. (80) bek.

⁷⁶⁶ Uo. (80) bek.

⁷⁶⁷ Uo. (81) bek.

⁷⁶⁸ Uo. (85) bek.

⁷⁶⁹ Uo. (86)-(88) bek.

⁷⁷⁰ Uo. (84) bek.

A *KLM/Martinair* ügyben⁷⁷¹ egy olyan fúzió került jóváhagyásra, amelyben az egyik vállalkozás a jövőben már nem tudott volna versenyezni, és az összefonódás hatásai is csekélyek voltak. A felek az összefonódás hatásainak vizsgálata kapcsán arra is hivatkoztak, hogy a tranzakció hiányában a *Martinair* hosszú távú járatait valószínűleg megszünteti a közeljövőben, mivel a társaság évek óta veszteséges, tulajdonosa, a *Maersk* nem kíván több pénzt befektetni, és a repülési tevékenységben sem érdekelt már. Erre figyelemmel a versenynyomás már most korlátozott volt, ami viszont tovább fog csökkenni.⁷⁷² Mindezt a felek dokumentumokkal is alátámasztották, amelyek megmutatták, hogy valóban a társaság újraszervezése szükséges annak érdekében, hogy továbbra is működőképes maradjon, hiszen 2005-óta negatív a bevételi mérlege.⁷⁷³ Az átszervezés keretében egyes útvonalain a szolgáltatást megszüntette, míg a megmaradtakon növelte a járatainak számát annak érdekében, hogy nagyobb hatékonyságot érjen el a személyzet és a gépek tekintetében,⁷⁷⁴ ennek ellenére a nehéz pénzügyi helyzete tovább romlott.⁷⁷⁵ A veszteségek további mérséklése érdekében a személyzet számát is csökkentette. A *Martinair* márkát is új színben akarta feltüntetni, az üzemanyag költségek és a vezetés fejlesztése érdekében is intézkedéseket tett, azonban ezek sem bizonyultak elégségnek a veszteségek kompenzálására.⁷⁷⁶ Ahhoz, hogy a vállalkozás önállóan tudjon működni, jelentős befektetésekre lett volna szüksége, mivel a következő két évben a flottáját, a felszerelését, valamint a rendszerét fejleszteni kellett volna, de ehhez nehéz volt befektetőt találni. Kölcsönért is folyamodott, azonban nem járt sikerrel, vagy pedig csak nagyon magas kamat mellett lehetett volna erre lehetősége.⁷⁷⁷ Az elavult flottája már nem hatékony, és fenntartási költségei is növekedtek. Ezekből következik, hogy befektetés nélkül nem lehetett nyereségesé tenni a repülőket.⁷⁷⁸ A technikai problémák következtében bizonyítottan többször késtek a járatok, így a társaság megbízhatósága is romlott. Mindezek alapján rövidtávon a vállalkozás megszüntette volna a működését.⁷⁷⁹ A tulajdonos pedig kinyilvánította, hogy nem stratégiai érdeke, hogy fenntartsa a vállalatot, és ki kívánt vonulni a piacról, ezért nem állt érdekében, hogy tovább finanszírozza a veszteséges vállalat

⁷⁷¹ COMP/M.5141. sz. ügy *KLM/Martinair*, HL C 51/4, 2009.03.04.

⁷⁷² Commission decision of 17/12/2008 declaring a concentration to be compatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No COMP/M.5141 - *KLM/Martinair*), Brussels, 17.12.2008., (163) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m5141_20081217_20682_en.pdf

⁷⁷³ Uo. (164) bek.

⁷⁷⁴ Uo. (165) bek.

⁷⁷⁵ Uo. (166) bek.

⁷⁷⁶ Uo. (167) bek.

⁷⁷⁷ Uo. (168) bek.

⁷⁷⁸ Uo. (169) bek.

⁷⁷⁹ Uo. (170) bek.

működését.⁷⁸⁰ Arra sem volt sok esély, hogy másnak el tudja adni a részesedését, mivel 50 %-os részesedést nehéz lett volna eladni harmadik személy részére úgy, hogy jelentős veszteséget termelt a vállalat. A *Maersk* több féllel beszélt, hogy eladja a részesedését, de senki sem érdeklődött.⁷⁸¹ Megállapítható volt, hogy a speciális körülmények miatt a *KLM*-re gyakorolt versenynyomás csökkenni fog a jövőben a vállalat részéről, így az összefonódás hatása utáni negatív versenyhatások valószínűleg csak korlátozottan tudnának megjelenni.⁷⁸²

A Bizottság jóváhagyta a tranzakciót többek között azért is, mert a *Martinair* már ekkor gyenge versenynyomást gyakorolt a *KLM*-re, továbbá a pénzügyi helyzetére, és az elavult flottája megújításának szükségességére. Az összefonódásból származó hatások így csupán korlátozott mértékben tudtak volna érvényesülni az utasokat érintő légitözlekedés piacán.⁷⁸³ A *Martinair*-ben már a fúzió előtt is 50 %-os részesedéssel rendelkezett a *KLM*.⁷⁸⁴ Közös volt az irányítás, ami miatt a negatív versenyhatások is hiányoznak, habár mindez az ügy részletes vizsgálatát nem befolyásolta. A *Martinair* általánosságban csökkentette járatait nehéz pénzügyi helyzete miatt, és azonnali flotta megújítóra volt szükség, amit a *KLM* ellenőrzött. Ezért az összefonódás a versenyt korlátozott mértékben érintette volna.⁷⁸⁵ A felek hivatkoztak hatékonyságjavulásra is, azonban a Bizottság álláspontja szerint még, ha valószínűek is a bejelentők által felsorakoztatott hatékonyságjavulási tényezők, azok teljes bizonyossággal nem voltak megállapíthatóak, viszont mindez nem akadályozta meg a tranzakciót.⁷⁸⁶

A döntés előtt az összefonódás hatását vizsgálva figyelembe vették a vállalat nehéz pénzügyi helyzetét. Végül jóváhagyták a tranzakciót, mivel úgy ítélte meg a Bizottság, hogy nem akadályozná jelentős mértékben a hatékony versenyt a Közösség piacán. Ez a döntés példa lehet arra, hogy miként lehet egy nehéz pénzügyi helyzetben lévő vállalkozást érintő fúziót összeegyeztetni a versenyjoggal.

Ez az eset elkülönül a többi elbukó vállalkozáson alapuló ügytől. A felek, illetve a Bizottság nem is említi a doktrínát, így ennek kapcsán a kritériumok teljesülésére vonatkozó elemzésre se kerül sor. Azt mutatja meg a döntés, hogy bizonyos helyzetekben a versenyhatóságok miként tudják figyelembe venni az összefonódásnál egy vállalkozás nehéz pénzügyi helyzetét anélkül, hogy az elbukó vállalkozás feltételeit kizárólag szigorúan és megszorító jellegűen alkalmazzák. Látható még az is, hogy az összefonódásra anélkül is sor kerülhet egy komoly finansiális

⁷⁸⁰ Uo. (172) bek.

⁷⁸¹ Uo. (174) bek.

⁷⁸² Uo. (175) bek.

⁷⁸³ Uo. (211) bek.

⁷⁸⁴ Uo. (5) bek.

⁷⁸⁵ Uo. (380) bek.

⁷⁸⁶ Uo. (411) bek.

gondokkal küzdő társaság esetében, hogy egyébként csődközeli állapotban lenne, és anélkül, hogy a hatékonysági előnyöket vizsgálnák.

A hatékonysági előnyök kapcsán jó mintát szolgáltat az *Outokumpu/INOXUM* ügy⁷⁸⁷, amelyben a felek nem hivatkoztak a doktrínára, viszont az utóbbi években jelentős veszteségeket szenvedtek el, és a többi piaci szereplő sem termelt jelentős profitot. A két lehetséges forgatókönyv közül az összeolvadás lett volna a legkevésbé káros. Mindkét vállalkozás nehézségekkel küzdött, és jobb volt, ha inkább megvalósul a tranzakció, mintsem hogy az egyik elhagyja a piacot, mivel ezáltal csökkentek volna az európai kapacitások, és tovább növekedtek volna az árak.⁷⁸⁸ A fúzió nélkül a nyersanyagszállításban is gondok jelentkeznének, ami viszont kritikus lett volna a termelés szempontjából.⁷⁸⁹ Az összefonódás révén erőfölényes helyzet alakult ki, azonban a versenyellenes hatások miatt végül a tranzakció jóváhagyásához kötelezettségvállalásra volt szükség a felek részéről.

Ezen jogesetek alapján jól demonstrálható, hogy az elbukó vállalkozás doktrínájának alkalmazásán túl, milyen alternatív módon lehetséges egy nehéz helyzetben lévő vállalkozás fúzióját jóváhagyni.

IV.9. Eljárásjogi nehézségek

Ha egy vállalkozás nehéz gazdasági helyzetben van, akkor az idő, mint tényező nagy jelentőséggel bírhat. Mikor sikerül végre találnia egy olyan potenciális személyt, akivel létrejöhetne az összefonódás, már lehetséges, hogy mire eljutnának a jogügylet megvalósításáig, addigra az elbukó vállalkozás gyakorlatilag teljesen ellehetetlenül, és a fúzió meghiúsul. Az alábbiakban bemutatásra kerül egy-egy felmerülő probléma, illetve jogi szabályozási megoldás.

A vállalkozás létesítő okirata alapján egy döntéshozó szerv ülésének összehívása, és így a tulajdonosok döntéshozatala, hosszabb időt vehet igénybe. Emellett kérdés, hogy a fúzióban érintett vállalkozások közötti tárgyalások és egyeztetések során, milyen hamar képesek a felek tisztázni egymás feltételeit, és megállapodni a jogügyletet érintő minden lényeges kérdésben. Külön problémát jelent az, ha nincs egyértelmű partner az összefonódásra, és így az elbukó

⁷⁸⁷ COMP/M.6471. sz. ügy *Outokumpu/INOXUM*, HL C 312/11, 2013.10.26. [továbbiakban: *Outokumpu/INOXUM*, (COMP/M.6471. sz. ügy)].

⁷⁸⁸ Commission decision of 07.11.2012 addressed to Outokumpu OYJ declaring a concentratoion to be compatible with the internal market and the EEA agreement (Case COMP/M.6471 - Outokumpu/INOXUM), Brussels, 07.11.2012., (430) (2) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6471_14897_2.pdf

⁷⁸⁹ Uo. (430) (3) bek.

vállalkozásnak kell felkutatni, hogy mely vállalkozások azok, akik hajlandóak lennének egyáltalán e témakörben tárgyalni vele, illetve hogy a potenciális felvásárlón kívül ki az, aki még szóba jöhetne. Mindez a nehéz helyzetben lévő vállalkozás túlélésének esélyeit csökkenti, és további jelentős veszteségeket generálhat.

Ráadásul a hitelezők nem biztos, hogy hajlandóak megvárni egy elhúzódó és bizonytalan kimenetelű bejelentési eljárást. Valószínűbb, hogy minél előbb érvényesíteni akarják a követelésüket attól tartva, hogy mások előbb jutnak kielégítéshez az adós vagyonából, vagy azt feltételezhetik, hogy maga az adós vállalkozás akar csak időt nyerni, hogy a meglévő eszközeit valahogy kimentse. Példa lehet erre a szerződéses kötelezettségekből származó biztosítéki célú vételi jog gyakorlása, vagy a követelés hatékony érvényesítése garanciák útján. Ezen kívül a közjegyzők által közokiratba foglalt dokumentumokat⁷⁹⁰ lehet gyorsan és könnyen végrehajtásra bocsátani, mivel: amennyiben az adós az abban foglalt kötelezettségét nem teljesíti, úgy a hitelező kérheti a szóban forgó irat közjegyzői záradékkal történő ellátását, amelyet követően közvetlenül igényelhet végrehajtást, megelőzve ezzel az esetlegesen hosszabb ideig tartó bírósági eljárást.

További veszély, amely fenyegeti az elbukó vállalkozással történő összefonódást, az az esetleges felszámolási eljárás, amely a végrehajtási eljárással ellentétben egyenesen az adós megszüntetését célozza. Jogerős felszámolási eljárás következtében kikerül a vezetőség és a tulajdonosi kör kezéből az irányítás, illetve a döntéshozatal, és átkerül a felszámolóhoz, aki azt tartja szem előtt, hogy a hitelezők a vállalkozás fennmaradó vagyonából kielégítést nyerjenek és az eljárás befejezésekképpen a vállalkozás megszűnjön. Ilyen körülmények között elengedhetetlen az, hogy az összefonódásra irányuló eljárás minél gyorsabban folyjon le, és a versenyhatóságok jóváhagyják az elbukó vállalkozás feltételeinek megfelelő fúziót.

Még ha a szükséges követelmények meg is állnak, egy esetleges áttétel más versenyhatóságoz, vagy egy hosszabb vizsgálat az eljárás olyan mértékű elhúzódásához vezethet, amely a fenti körülmények miatt a jogügylet megghiúsulását eredményezheti. Az elbukó vállalkozás esetén a feltételek teljesülését a hatóságok szigorúan veszik, és ez előrevetíti a bizonyítás és a hatósági eljárás elhúzódását. Külön nehézséget okoz az, hogy mennyiben lehet egyértelműen igazolni a körülményeket egy előzetes konzultáció során, illetve egy részletes vizsgálat nélkül. Kérdés az is, hogy mennyiben lehet dönteni egyszerűsített eljárásban, milyen mértékben lehet egyértelmű, hogy az összefonódás az érintett piacon nem eredményezi a

⁷⁹⁰ Lásd A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 10. § és 23/C. §.

verseny jelentős mértékű csökkenését, vagy hogy megállapítható-e egyáltalán, hogy az irányítás már a versenyfelügyeleti eljárást befejező döntés meghozatala előtt is gyakorolható.

Az ezzel együtt járó hosszadalmas folyamat azzal is fenyegethet, hogy a vállalkozások a hatóságok engedélyének hiányában bejelentés nélkül végrehajtják az összefonódást. Az *Electrabel/Compagnie Nationale du Rhône ügyben*⁷⁹¹ az összefonódást már azelőtt megvalósították, hogy azt bejelentették volna,⁷⁹² ezért a Bizottság 20 millió eurós összegű bírságot szabott ki.⁷⁹³

Ahogy korábban már utaltam rá, az EU-ban egy ügy áttétele a nemzeti versenyhatóságtól a Bizottsághoz, illetve *vica versa*, az eljárás elhúzódsához vezethet. A *Fúziós rendelet* alapján a közösségi léptékű összefonódásokat a Bizottságnál kell bejelenteni. A felek kérelmére, illetve a tagállami hatóságok kezdeményezésére amennyiben az adott ügy egy tagállam területén jelentős hatást gyakorolhat a versenyre, a Bizottság határozhat úgy, hogy a tagállami vizsgálat érdekében az áttétel indokolt. Ezen kívül a fúzióban érdekelt felek azt is kérhetik, hogy bizonyos esetekben a Bizottság járjon el.⁷⁹⁴ A Bizottság az összefonódásról szóló bejelentést a beérkezést követően rögtön megvizsgálja, és amennyiben azt állapítja meg, hogy a *Fúziós rendelet* hatálya alá tartozik, és komoly kétségek merülnek fel a közös piaccal való összeférhetlenségét érintően, úgy eljárást indít. Ha pedig szükséges, akkor kötelezettségeket, illetve feltételeket szabhat.⁷⁹⁵ Az *ABF/GBI Business ügyben*⁷⁹⁶ a spanyol versenyhatóság 2007. november 7-én kérte az ügy áttételét a Bizottsághoz a rendelet 22. cikk (1) bekezdése alapján, mert az ügy hatással volt a tagállamok közötti kereskedelemre, és azzal fenyegetett, hogy jelentősen befolyásolja a versenyt. A Bizottság 2007. december 13-án elfogadta a kérést.⁷⁹⁷ Döntés végül csak 2008. szeptember 23-án született.

Az ügyek áttétele az eljárás jelentős elhúzódsához vezethet, így érdemes korábban tájékozódni arról, hogy az ügyek mely hatóság hatáskörébe tartoznak annak érdekében, hogy a felesleges áttétellel se kerüljön veszélybe az összefonódás. Az egyes feltételek és kötelezettségek vállalása további nehézségekkel járhat, hiszen bizonytalan lehet, hogy a felek

⁷⁹¹ COMP/M.4994. sz. ügy *Electrabel/Compagnie Nationale du Rhône*, HL C 141/11, 2008.06.07.

⁷⁹² Commission decision of 10 June 2009 imposing a fine for putting into effect a concentration in breach of Article 7(1) of Council Regulation (EEC) No 4064/89 (Case COMP/M.4994 - *Electrabel/Compagnie Nationale du Rhône*) Brussels, 10.06.2009., Article 1.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4994_20090610_1465_en.pdf

⁷⁹³ Uo. Article 2.

⁷⁹⁴ Fúziós rendelet (2004) 4. cikk és 9. cikk.

⁷⁹⁵ Uo. 6 cikk (1)-(2) bek.

⁷⁹⁶ COMP/M.4980. sz. ügy *ABF/GBI Business*, HL C 145/12, 2009.06.25.

⁷⁹⁷ Commission decision of 23/09/2008 declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.4980 - *ABF/GBI Business*), Brussels, 23.09.2008., (2) bek. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4980_20080923_20600_en.pdf

tudják-e vállalni, vagy hatékonyan meg tudják-e valósítani azokat. Az e körben folytatott esetleges párbeszéd, illetve a körülmények bizonyítása szintén hosszabb időt vehet igénybe. Az előzetes egyeztetés által válhat az eljárás gyorsabbá, elkerülve a hosszabb vizsgálatot, és az egyéb, az eljárást elhúzó körülményeket, mint pl. hiánypótlást, és az áttételt.

Ahogy a Bizottság is fontosnak tartja az előzetes egyeztetést az ügyek kapcsán,⁷⁹⁸ úgy Magyarországon a GVH is biztosítja ennek lehetőségét. Jelentős időt és költséget takaríthatnak meg a vállalkozások amennyiben igénybe veszik ezt a lehetőséget. Elsősorban jogértelmezési kérdések megvitatására szolgál, ezen kívül alkalmas lehet arra, hogy az esetleges az összefonódást érintő potenciális orvoslási lehetőségeket is megtárgyalják, amennyiben az másképpen nem hagyható jóvá.⁷⁹⁹ A Tptv. 43/L. § szakasz (1) bekezdése szerint „Az összefonódás-bejelentést megelőzően az összefonódás-bejelentésre kötelezett vállalkozások előzetes egyeztetést kezdeményezhetnek a GVH-nál a már elhatározott összefonódás bejelentéséhez szükséges adatok, iratok körének tisztázása érdekében.”⁸⁰⁰ Elkerülhető lehet a nem megfelelően kitöltött formanyomtatvány, vagy az esetleges más hatóság általi szükséges határozat hiánya miatti vizsgálat elrendelés.⁸⁰¹ Érdemes már előre csatolni a jogügylet előkészítéséhez szükséges iratokat, így a döntés- és szerződéstervezeteket, adatbekéréseket. Ez megelőzheti azt, hogy a hatóság felhívására további iratokat kelljen csatolni, amennyiben a versenyfelügyeleti eljárás megindul. Az előzetes egyeztetésnek nincs kötött eljárásrendje, mivel az nem minősül hatósági eljárásnak. Tekintettel erre döntés sem születik. Kizárólag a későbbi eljárás előkészítésére és megkönnyítésére szolgál.⁸⁰² „Az előzetes egyeztetés elősegítheti olyan összefonódás-bejelentés benyújtását, amely alapján a GVH-nak lehetősége lesz arra, hogy a bejelentett összefonódás tekintetében a versenyfelügyeleti eljárás megindításának szükségességéről nagyon rövid idő alatt döntsön, és így – ha annak feltételei fennállnak – a Tptv. 43/N. § (1) b) pontja szerinti hatósági bizonyítványt adjon ki.”⁸⁰³ A GVH az előzetes egyeztetési igényeket kiemelten kezeli, és a kezdeményezést követő 5 munkanapon belül

⁷⁹⁸ DG Competition Best Practices on the conduct of EC merger control proceedings, 20.01.2004. [továbbiakban: DG Competition Best Practices (2004)], 5. bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/legislation/proceedings.pdf

⁷⁹⁹ Uo. 40. bek.

⁸⁰⁰ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII törvény (továbbiakban: Tptv.) 43/L. § (1) bek.

⁸⁰¹ Uo. 67. § (4) (b) albek.

⁸⁰² A Gazdasági Versenyhivatal elnökének és a Gazdasági Versenyhivatal elnökének 9/2017. közleménye az összefonódások vizsgálatával foglalkozó eljárásokhoz kapcsolódó előzetes egyeztetésekről, 11. bek.

gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/kozlemenyek/9_2107_Uj_prenotifikacio_kozlemeny_tizsta&in_line=true

⁸⁰³ Uo. 5. bek.

megpróbálja azt biztosítani.⁸⁰⁴ Javasolt az egyeztetést legalább két héttel a tervezett bejelentés előtt kezdeményezni, figyelemmel arra, hogy az ennél korábbi esetekben a GVH csak nagyon alaposan előkészített beadványok kapcsán tesz eleget az egyeztetési igényeknek.⁸⁰⁵ Ez összhangban van a Bizottság gyakorlatával is, amely szintén két héttel korábban javasolja az előzetes egyeztetést.⁸⁰⁶

Fő szabály, hogy amíg nem nyilvánították összeegyeztethetőnek az összefonódást a közös piaccal, a bejelentés előtt nem valósulhat meg,⁸⁰⁷ de indokolással ellátott kérelemre mentesítésben részesülhet az adott vállalkozás a szabály alól. „A kérelemről való döntés során a Bizottság figyelembe veszi többek közt a felfüggesztés hatásait az összefonódással érintett egy vagy több vállalkozásra, vagy harmadik személyre, és azt, hogy az összefonódás mennyiben fenyegeti a versenyt. A hatékony verseny feltételeinek biztosítása érdekében a mentesítést feltételekhez és kötelezettségekhez lehet kötni. A mentesítést kérelmezni és megadni bármikor, még a bejelentés megtétele előtt vagy az ügylet után is lehet.”⁸⁰⁸ Mindez azonban azon vélelemtől függ, mely alapján valószínűleg az összefonódás megfelel a kívánt követelményeknek.⁸⁰⁹ Hasonló rendelkezéseket tartalmaz a Tptv. 29/A. § szakaszának rendelkezése is.⁸¹⁰ A magyar kormány nemzetstratégiai jelentőségűnek minősíthet közérdekből egyes összefonódásokat, különösen a munkahelyek és az ellátás biztosítása érdekében, ilyenkor nem kell bejelenteni a jogügyletet a GVH-nak.⁸¹¹ 2003-ban az *EADS/Astrium ügyben*⁸¹² a Bizottság figyelembe vette azt a körülményt, hogy az *Astrium* nehéz fizetési helyzete miatt az összefonódás sürgős újrászervezésre irányul, amelynek következtében a korábbi *4064/89/EGK összefonódási rendelet* 7. cikk (4) bekezdése alapján nem függesztette fel az összefonódást.⁸¹³ Ezen rendelkezés alapján akkor lehetséges a szóban forgó kötelezettség alól felmentést adni, ha ez annak megelőzése érdekében szükséges, hogy az összefonódásban érintett vállalkozást vagy harmadik személyt kár érjen. A felmentést ahhoz lehet kötni, hogy a felek feltételeket vagy kötelezettségeket teljesítsenek.⁸¹⁴

⁸⁰⁴ Uo. 22. bek.

⁸⁰⁵ Uo. 23. bek.

⁸⁰⁶ DG Competition Best Practices (2004) 10. pont.

⁸⁰⁷ Fúziós rendelet (2004) 7. cikk (1) bek.

⁸⁰⁸ Uo. 7. cikk (3) bek.

⁸⁰⁹ Uo. 7. cikk (4) bek.

⁸¹⁰ Tptv. 29/A. §.

⁸¹¹ Uo. 24/A. §.

⁸¹² COMP/M.3156. sz. ügy *EADS/Astrium*, HL C 66/5., 2004.03.16.

⁸¹³ Notification of 16/04/2003 pursuant to Article 4 of Council Regulation No 4164/89 (Case No COMP/M.3156 - *EADS/Astrium*), Brussels, 26.05.2003., (7) bek.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m3156_en.pdf

⁸¹⁴ A Tanács 4064/89/EGK rendelete (1989) 7. cikk (4) bek.

A *Pillarstone/Famar* ügyben, ha 2017 februárjáig nem zárják le az ügyletet, akkor a *Famar* fizetéképtelenné válik, és a hírnevében jelentős romlás következne be, és a 2951 alkalmazottja veszélybe kerülne.⁸¹⁵ Tekintettel erre a *Fúziós rendelet* 7. cikk (3) bekezdése alapján engedélyezték az összefonódás megvalósulását a bejelentés előtt figyelembe véve, hogy harmadik személyt nem érintett hátrányosan.⁸¹⁶ A Bizottság úgy ítélte meg, hogy első látásra az összefonódás nem fenyegeti a versenyt.⁸¹⁷ A *Banco Santander/Banco Popular Group* ügyben is ezen rendelet 7. cikk (3) bekezdése alapján engedélyezték a fúzió megvalósulását a bejelentés előtt.⁸¹⁸ A *Vj/102/2015. számú ügyben* a GVH szintén rögzítette, hogy a felszámolási eljárás miatti körülményekre tekintettel lehetséges az irányítási jogokat gyakorolni az összefonódást megelőzően.⁸¹⁹

A fentieken túl segítség lehet a rövid döntési folyamat is. A Bizottság pl. egyszerűsített eljárásban dönt, amennyiben az olyan összefonódásokat kívánja elbírálni, amelyek versenypolitikai aggályokat nem vetnek fel.⁸²⁰ A *Fúziós rendelet* 6. cikk (1) bekezdés (b) pontja alapján a Bizottság, amennyiben az összefonódás nem támaszt komoly kétségeket a közös piaccal való összeegyeztethetőségét érintően, úgy jóváhagyja azt.⁸²¹ Amennyiben a szükséges feltételek fennállnak, és nincsenek különleges körülmények, illetve, amely nem indokolja a mélyrehatóbb vizsgálatot, úgy a rendelet alapján a Bizottság a bejelentéstől számított 25 napon belül elfogadja a rövidített jóváhagyó határozatot.⁸²² Egy elbukó vállalkozás doktrínájára alapított védekezés esetében azonban erősen kétséges, hogy alapos vizsgálat és részletes bizonyítás nélkül meg lehet-e állapítani a feltételek teljesülését egyszerűsített eljárásban.

Mindezek alapján elmondható, hogy a nehéz gazdasági helyzetben lévő vállalkozások összefonódását érintő eljárásoknak gyorsan és hatékonyan kell lefolyniuk, hogy az engedélyt időben megkaphassák. Krízis idején a rugalmas eljárási szabályok előnyt jelentenek, és a rövid idő alatt történő döntéshozatal nagy jelentőséggel bírhat. A gyors reakció mind a vállalkozások, mind a versenyhatóságok részéről a vállalkozás életképességét, illetve túlélését döntheti el. A lassú ügyintézés során milliós veszteségeket szenvedhetnek el az összefonódásban részes felek. Mindez pedig a versenyhatóságok jóindulatán is múlik. Az előzetes informális konzultáció

⁸¹⁵ Uo. (11) bek.

⁸¹⁶ Uo. (16)-(17) bek.

⁸¹⁷ Uo (41) bek.

⁸¹⁸ *Banco Santander/Banco Popular Group* határozat (M.8553. sz. ügy) (5) bek.

⁸¹⁹ *Vj/102/2015/14. sz. határozat Naszálytej Tejfeldolgozó és Kereskedelmi Zrt.*, (51) bek.

⁸²⁰ A Bizottság közleménye a 139/2004/EK tanácsi rendelet szerinti egyes összefonódások kezelésére vonatkozó egyszerűsített eljárásról, HL C 366/5, 2013.12.14. [továbbiakban: *Fúziós egyszerűsített eljárásról* szóló közlemény (2013)], 1. pont

⁸²¹ *Fúziós rendelet* (2004) 6. cikk (1) b) pont.

⁸²² *Fúziós egyszerűsített eljárásról* szóló közlemény (2013) 2. bek.

segítséget nyújthat a gyorsabb ügyintézésre, növelheti az eljárás gyorsaságát és hatékonyságát annak érdekében, hogy az esetleges eljárási akadályokat időben elhárítsák, hiszen már a hatóság foglalkozott az ügygel, és kevesebb hiba merülhet fel. A konzultáció viszont maga is késleltetheti a bejelentést, bár enélkül lényegesen lassulhat és késhet a döntéshozatal. A Bizottság céljai között szerepelt az, hogy olyan módszerek kerüljenek kidolgozásra, amelyek következtében az ügyek hatékonyabban oszolhatnak meg a Bizottság és a tagállamok között.⁸²³ Jó hírként szolgálhat, hogy a Bizottságnak a cégbarátabb és egyszerűbb eljárási szabályai miatt az egyszerűsített eljárásban elbírált esetek száma 60 %-ról 75 %-ra nőtt.⁸²⁴

Nagy segítség lehet még az összefonódás felfüggesztése alóli mentesítés, ilyen esetekben bizonyítani kell azt, hogy az adott fúciónak nincsenek versenyellenes hatásai. Az viszont továbbra is kérdéses, hogy mennyiben gondolja az illetékes versenyhatóság egyértelműnek, illetve vélelmezhetőnek, hogy az adott fúzió megfelelő lesz-e, különös figyelemmel az *Aegean/Olympic ügyekre*, amelyeknél először elutasította, majd később részletes vizsgálatot követően hagyta csak jóvá a jogügyletet.

Ezeket figyelembe véve megállapítható, hogy a gyors eljárás tudja leginkább segíteni az elbukó vállalkozásokat, vagyis az esetleges elbírálati határidők további csökkentése, illetve a gyorsabb ügyelosztás hatékonyabb döntéshozatallal párosítva lehet megoldás.

IV.10. Konklúzió

Egy csőd, vagy ahhoz közeli helyzetben lévő gazdasági tevékenységet folytató piaci szereplő, amennyiben nem tudja adósságait, és az egyéb költségeit finanszírozni, úgy az elbukó vállalkozás doktrínája alatt összefonódhat vagy eladhat üzletágakat és leányvállalatokat, így továbbra is biztosított lehet az életben maradása és a nyereségessége. Elkerülhetővé válik a megszűnés, és az ezzel járó további költségek és veszteségek. A gyakorlat alapján azonban az állapítható meg, hogy a védekezéshez szükséges feltételek hiánytalan teljesülését ritkán ismerik el a versenyhatóságok, ezért a doktrína alkalmazása nem tekinthető általánosnak. Annak érdekében, hogy alkalmazni lehessen, más megoldás híján ennek kell lennie az egyetlen lehetőségnek, hogy a reorganizáció megvalósulhasson. Ezzel a feltétellel az a probléma, hogy

⁸²³ Lásd A Bizottság közleménye a Tanácsnak - Jelentés a 139/2004/EK rendelet működéséről, Brüsszel, 2009.06.18.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0281

⁸²⁴ Madero CILLAREJO CECILIO: Recent Developments in Merger Control, European Law Workshop, Brussels, 14 January 2020., 2.

ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2020_01_en.pdf

nagyon nehéz megjósolni, hogy melyik módszer választása lenne a legjobb az újraszervezés, illetve a verseny szempontjából.

Az elbukó vállalkozásra alapított védekezés kapcsán a bejelentő felek nincsenek könnyű helyzetben a feltételek bizonyításakor. A *Bertelsmann/Kirch/Premiere* ügy alapján látható, hogy a doktrína mellett általánosan érvelni nem elégséges, és ez egy elbukó üzletág esetében még inkább érvényes. A *Newscorp/Telepiú* ügy tanúsága szerint már az eljárás elején hivatkozni kell rá, ami a doktrínán alapuló védekezés és szándék komolyságát támasztja alá.

Bankok esetében enyhébb lehet a feltételek teljesülésének követelménye, mint ahogy a *United States v. Philadelphia National Bank* ügyben látható volt, azonban a gyakorlatban ez nem eredményezett több, a doktrínára alapított sikeres fúziót. Az EU-ban e körben a jogintézmény működését az is gátolja, hogy az elbukó vállalkozásra alapított védelem feltételeinek alkalmazása helyett az SRMR rendelet mechanizmusa alapján közérdekből hagyják jóvá az összefonódást.

Az új-zélandi joggyakorlat szerint a közjón, illetve a közérdeken alapuló engedélyezések kedvezhetnek a doktrína szélesebb körben történő alkalmazásának, azonban – figyelemmel az egyes országok és jogrendszerek különböző hagyományaira – nem biztos, hogy ez problémamentesen mindenhol megvalósítható.

A feltételek teljesülése kapcsán az EU szigorú gyakorlata alapján megállapíthatóak bizonyos jellemzők, amik fennállása esetén eredményesen, de legalábbis nagyobb eséllyel lehetséges érvelni a doktrína fennállása mellett.

I. Az állítólagosan leépülőben lévő vállalkozás a közeljövőben kiszorul a piacról, ha azt nem veszi át egy másik vállalkozás:

Alapvető követelmény, hogy a vállalkozás ne legyen képes tovább finanszírozni a költségeit, és elbukó üzletág esetében ez az anyavállalattól sem várható el. Utóbbi piacon maradásának nem feltétlenül kell veszélyben forognia, azonban bizonyítható módon ne legyen elvárható a további tőkeinvestálás. A működésnek veszteségesnek kell lennie, ami az *NYNAS/Shell/Harburg Refinery* ügyben az elmúlt 5 évet ölelte fel, azonban az *Aegean/Olympic II* ügy alapján már elégséges volt ezen körülménynek az elmúlt 3 évben fennállnia. Fontos a költség-haszon elemzés, ami alapján kimutatható, hogy nem éri meg fenntartani a vállalatot, és aminek tartalmaznia kell, hogy a bezárási költségek alacsonyabbak, mintsem életben tartani a piaci szereplőt. Elbukó üzletág (leányvállalat) esetében pedig jobb, ha annak kötelezettségei a továbbiakban nem terhelik az anyavállalatot.

Az *Aegean/Olympic II* ügy szerint az eszközöknek az egyharmadával való mérséklése esetén is már igazolható lehet a feltétel fennállása, de a felére csökkenés még inkább alátámasztja ezt.

Irányadó lehet még az alkalmazotti elbocsátások, a vállalkozás forgalmának az elmúlt 3 évben történő 30 %-os csökkenésének igazolása. Megfelelő bizonyíték lehet még erre a vállalkozás pénzügyi helyzetét felmérő független auditáló vizsgálata arra vonatkozóan, hogy a jövőben is veszteségesen fog működni. Fontosak az előzetes reorganizációs kísérletek, így a méretcsökkenés, viszont további intézkedések már nem vezetnének eredményre. A sikertelen kölcsönök, vagy rendkívül kedvezőtlen kölcsönfeltételek igazolása szintén erősítheti a feltétel megvalósulását.

A bejelentő feleknek bizonyítaniuk kell továbbá, hogy megpróbáltak más alternatív felvásárlót találni. E tekintetben a *Newscorp/Telepiú ügy* alapján mindenféleképpen javasolt a verenyársakat ajánlattételre felhívni, illetve a nyilvános felhívást (hirdetés) közzétenni, és annak eredménytelen voltát igazolni.

II. Nincsen más, kevésbé versenyellenes felvásárlási alternatíva, mint a bejelentett összefonódás:

A *Rewe/Meinl ügyben* rögzítettek szerint szükséges bizonyítani, hogy kikkel tárgyaltak a felek, és miért hiúsult meg az ügylet. Annak igazolása tekintetében, hogy nincs lényeges érdeklődő, és megtették a szükséges ajánlati lépéseket, itt is irányadóak az I. pontban említettek, mely szerint a bejelentők igazolni tudják, hogy a versenytársakat eredménytelenül hívták fel, illetve a nyilvánosan közzétett felhívásra nem érkezett válasz. Itt sem elégséges azonban egy egyszeri próbálkozás. Az *Aegean/Olympic II ügy* alapján ezt többször meg kell ismételni, és legalább egy 2 éves periódust fel kell ölelni a sikertelen eladási kísérletnek. Szóba jöhet még kérdőívek kiküldése a potenciális vevőjelölteknek arról, hogy milyen módon lennének hajlandók mégis ajánlatot tenni. Fontos, hogy mindennek reálisnak kell lennie, vagyis valós szándékot kell mutatnia az ajánlattevőknek. A valós szándékot pedig a legjobban az erre vonatkozó írásbeli jognyilatkozat tudja alátámasztani, de szóba jöhet a témáról szóló levelezés is.

III. Az összefonódás hiányában a leépülőben lévő vállalkozás eszközei mindenképpen kikerülnének a piacról:

Amennyiben az ajánlatok és a kérdőívek alapján senki nem érdeklődik komolyan az eszközök iránt, és a II. pontban említettek szerint ez bizonyításra is kerül, akkor ezen feltétel is majdhogynem automatikusan teljesül. Egy esetleges járműflotta esetén azonban kérdéses lehet, hogy mennyiben akarná bárki is bérelni vagy megvásárolni azokat figyelemmel arra, hogy lehet, olcsóbban tudnak hozzájutni a piacon. Ezen kívül az is fontos, hogy hol kívánnák igénybe venni ezeket az eszközöket, az érintett piacon vagy máshol, mint ahogy az *Aegean/Olympic II ügyben* is felmerült.

Ezen kívül habár a *Kali+Salz/Mdk/Treuband* ügyben felállított piaci részesedés megszerzésének követelménye a *BASF/Eurodiol/Pantochim* ügy által kikerült a feltételek közül, azonban a *Aegean/Olympic II* ügy alapján úgy tűnik, hogy a doktrína alkalmazásakor továbbra is fontos szerepet játszik az, (vagy legalábbis a feltétel bizonyítását megkönnyítheti) hogyha nincs más érdeklődő, akkor kizárólag a fúzióban résztvevő másik fél szerezne meg az elbukó vállalkozás piaci részesedését is, és mindez nem okoz nagyobb mértékű romlást a piacon, mintha arra nem kerülne sor. Érdemes előzetes felmérést és piackutatást is végezni, ami alapján megállapítható, hogy nem valószínű, hogy a közeljövőben új piaci szereplő lépne be. Ekkor különösen fontos vizsgálni a belépési korlátokat és az erre vonatkozó szándékot.

A feltételek teljesülését további speciális körülmények fennállása is elősegítheti. Egy adott ország gazdasági válsága, vagy valamely szektor ágazatspecifikus problémái mind figyelembe vehetőek, és erősíthetik a fenti 3 feltétel teljesülését, azonban mindez nem garantálja a sikeres védekezés bizonyítását figyelemmel arra, hogy kizárólag a vállalkozás helyzetét kell vizsgálni. Az *Aegean/Olympic II* ügyben foglaltak alapján a külső tényező miatt történő szektorális probléma se lehet átmeneti, hanem tartósnak kell lennie. Az érintett esetben az elmúlt 3 évben folyamatos volt a keresletcsökkenés, ami a végén elérte a 25-30 %-os visszaesést. Ilyen esetben egy 3 éves periódusban történő csökkenés elégséges lehet a feltételek igazolásához.

Válság idején elbukó üzletág esetében ezen kívül még kérdés, hogy az anyavállalatnak vannak-e jobban működő üzletágai, amit érdemesebb fenntartania. A *Rewe/Meinl* ügyben az anyavállalat szándékosan kettéosztotta a nyereséges és a veszteséges üzletágát, ami miatt nem lehetett megállapítani a doktrína teljesülését.

A márkára, és a jóhírnévre való hivatkozás is előnyt jelenthet, mint ahogy az *Aegean/Olympic II* ügyben és a *JCI/FIAMM* ügyben is történt. Utóbbi esetében rögzítették, hogy a márkából adódó előnyök között a jóhírnév is eltűnne a piacról.

Az előbb említetteken kívül az egyes kapacitásbeli problémákra való utalás nagymértékben hozzájárulhat a sikeres védekezéshez. A *NYNAS/Shell/Harburg Refinery* ügyben az érintett vállalat vagy az üzletág eltűnése esetén jelentős ellátáskapacitás-csökkenés lett volna várható, ami árnövekedéssel járt volna, és amit külföldi (harmadik országbeli) ellátással sem lehetett volna hatékonyan pótolni. Az ügyben szándéknyilatkozat is rendelkezésre állt arra vonatkozóan, hogy ha nem történik meg a fúzió, akkor további kapacitásnövelést fog végrehajtani a felvásárló vállalkozás annak érdekében, hogy növelje tevékenységének volumenét. A *BASF/Eurodiol/Pantochim* ügyben is komoly hiány keletkezett volna a termelésben a fúzió hiányában figyelemmel arra, hogy a kapacitások eddig is szűkösen álltak rendelkezésre a piacon, és a felvásárló jelezte, hogy gyorsan bővíteni szeretné az üzemeit, és

amennyiben nem sikerül megszereznie a másik két vállalkozás eszközeit, úgy az építkezésekhez hozzákezd. Ezen kívül az építkezések időigényessége miatt az új kapacitások nem tudtak volna hamar működésbe lépni. Továbbá az is megállapításra került, hogy nem csak azzal nem lehet számolni, hogy nagyobb mennyiséget kívántak a jövőben eladni, hanem azzal sem, hogy majd harmadik országok elégitenék ki a hiányt, ugyanis a Közösségen belül az árak már ekkor is alacsonyabbak voltak, mint azon kívül. Ezzel ellentétben a *Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM* ügyben a Bizottság azt állapította meg, hogy a fúzió hiányában a verseny kevésbé károsodna, és még ha be is zártak volna kapacitásokat, akkor is valószínűleg a piaci struktúra kevésbé lett volna káros hatással a versenyre, mint az összefonódás. Ennek következtében ugyan nagyobb áremelkedéssel lehetett volna számolni, azonban a magasabb árak vonzóvá tehetik a közösségi piacot az import számára, ami a kieső vállalkozás helyét pótolhatta volna.

Mindezek alapján látható, hogy egy gazdasági válság során több esély lehet a doktrína alkalmazására, azonban ez nem jelent automatikus jóváhagyást.

A fentiek során kifejtett jellemzők segíthetnek a doktrína megvalósulásában, azonban a releváns külföldi és a magyar gyakorlat sem vonultat fel túl sok esetet, és még kevesebb sikeres eljárás található. A versenyhatóságok rendkívül szigorúan veszik a követelmények fennállását, ami már-már a jogintézmény létezését és alkalmazását gátolja. Az uralkodó álláspont szerint nem indokolt a feltételek puhábban történő értelmezése, még válság idején sem, mert az a gazdaságot és a fogyasztókat károsítaná azáltal, hogy csökken a verseny, és lassítaná a gazdaság fellendülését.⁸²⁵ Ez alól Új-Zéland lehet kivétel, ahol engedékenyebbnek tűnnek a feltételeket érintően. A nehézkes eljárás szélsőséges esetben ahhoz vezethet, hogy a vállalkozások jogtalan módon próbálnak meg önállóan felülkerekedni a nehézségeken akár úgy, hogy árkartelt alkotnak, vagy felosztják egymás között az ügyfeleket.

A doktrínára alapított védekezés alkalmazását az is gátolja, hogy amennyiben egy összefonódás az eredeti formájában nem hagyható jóvá, úgy gyakran a versennyel kapcsolatos problémák feltételek, illetve kötelezettségvállalások útján orvosolhatóak. Ezek lehetnek pl. strukturális vagy magatartási jellegűek. Előbbi közé tartozik akár az üzletágleváltás, vagy a részesedés csökkentése, utóbbinak minősíthető pedig bizonyos magatartások betartása vagy attól való tartózkodás, mint pl. szerződések felmondása vagy infrastruktúrákhoz való hozzáférés biztosítása.⁸²⁶ Szóba jöhet a kettő kombinációja is, ún. *hibrid megoldások*. A

⁸²⁵ OECD (2009) 117.

⁸²⁶ A Bizottság 2005-ben részletes tanulmányt tett közzé arra vonatkozóan, hogy milyen módon orvosolhatóak a versennyel kapcsolatos aggályok: Merger Remedies Study, Public Version, DG COMP, European Commission, October 2005.
ec.europa.eu/competition/mergers/legislation/remedies_study.pdf

Rewe/Meinl ügyben, a *JCI/FIAMM* ügyben, és a *Newscorp/Telepiú* ügyben is végül kötelezettségvállalások révén hagyta jóvá a tranzakciót a Bizottság. Manapság azonban úgy tűnik kevés az olyan eset (legalábbis közösségi szinten) amikor egy bejelentett összefonódást nem engedélyeznek. „Az elmúlt tíz évben a Bizottság több mint 3000 összefonódást hagyott jóvá, 90 %-ukat feltétel nélkül. Összehasonlításképpen ugyanebben az időszakban a Bizottság mindössze tíz összefonódást tiltott meg, ebből hármat 2019-ben.”⁸²⁷ Az EU gyakorlatában főként az üzletág-leválasztását preferálja a Bizottság. A nemzeti versenyhatóságok viszont sokkal nyitottabbak a magatartást érintő orvoslási módokra. A lehetséges magyarázat az lehet, hogy nehézkessé válhat megfelelő vásárlót találni nemzeti szinten, amely csökkenti az üzletág-leválasztására irányuló orvoslási módszer hatásosságát.⁸²⁸

Az üzletág leválasztásnál viszont kérdéses, hogy egy gazdasági válságban mennyiben lehetséges annak sikeres megvalósítása, hiszen nem biztos, hogy a többi nehéz helyzetben lévő vállalkozás felesleges kiadásokat akarna eszközölni, a bizonytalan piaci környezetről nem is beszélve. Így a potenciális felvásárlók száma és beazonosítása körülményessé válhat. A kedvezőtlen piaci feltételek pedig elbizonytalaníthatják az illetékes versenyhatóságokat is a tekintetben, hogy a felek képesek lesznek-e megfelelő vevőt találni.

Az orvoslásokon túl az sem kedvez a doktrína gyakorlati megvalósulásának, hogy a feltételek teljesülése alapos vizsgálatot igényel, ami az eljárás elhúzódásához vezethet, ami viszont az elbukó vállalkozásnak az összefonódás jóváhagyása előtti megszűnését is eredményezheti, így pl. ha egy hitelező cég felszámolási eljárást kezdeményez az elbírálás alatt. E mellett a versenyhatóságok közötti áttétel is hosszadalmas lehet. Erre tekintettel az egyszerűsített eljárásban történő elbírálás lehetősége, valamint a jóváhagyó döntést megelőző irányítási jogok gyakorlásának engedélyezése felértékelődhet. Problémaként jelentkezik azonban az, hogy mindezekre akkor kerülhet sor, ha a körülmények azt indokolják, azonban kérdéses, hogy a doktrína feltételeinek mélyebb vizsgálata nélkül – ami hosszabb eljárást és elemzést igényel – mennyiben tartják a versenyhatóságok indokoltnak ezek engedélyezését. Az említett nehézségekre figyelemmel valószínűbb, hogy a felek valamilyen orvosláshoz fognak folyamodni akár úgy, hogy előzetes konzultációt kezdeményeznek a gyorsabb és sikerebb eljárás érdekében.

⁸²⁷ Európai Bizottság: 2019. évi jelentés a versenypolitikáról, Brüsszel, 2020.07.09., 16.

⁸²⁸ Pranvera KËLLEZI and Christophe RAPIN: Merger Remedies and Competition Law: An Overview of EU and National Case Law, *e- Competitions National Competition Laws*, No. 43382, February 29, 2012., 7. papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2014636

A fentiekén túl a *Deloitte & Touche/Andersen UK* ügy, az *Ernst & Young/Andersen Germany* ügy és az *Ernst & Young/Andersen France* ügy, valamint a *KLM/Martinair* ügy szolgálhatnak alapul arra, hogy egy nehéz helyzetbe került vállalkozás fúzióját miként lehet összeegyeztetni a versenyjoggal. Az első három ügy alapja, hogy az *Andersen* jó hírnevének eltűnése a társaság elbukásához vezetett, ami alapot szolgáltatott a fúzió jóváhagyásához. Ezen kívül az olyan piacokon, ami ugyan oligopolisztikus jegyeket visel, de annak gyakorlati jelentősége nem releváns – mivel az ügyfélszerzés a közöttük lévő versenyeztetési eljárás során dől el – szintén nagyobb az esélye a sikeres (elbukó vállalkozást magába foglaló) összefonódásának.

A *KLM/ Martinair* ügyben pedig úgy hagyták jóvá a tranzakciót egy pénzügyi gondokkal küzdő vállalkozás esetében, hogy egyébként nem volt csődközeli helyzetben, és a doktrína szigorú feltételrendszerének alkalmazására se került sor.

Végezetül a hatékonysági előnyökre való hivatkozás is kiválthatja a jogintézmény szükségességét, így különösen a kapacitásbeli problémákra történő utalás, mint ahogy felmerült az *Outokumpu/INOXUM* ügyben.

Ezek a döntések jó példák lehetnek arra, hogy bizonyos helyzetekben a versenyhatóságok miként tudják figyelembe venni az összefonódásnál egy vállalkozás nehéz pénzügyi helyzetét anélkül, hogy az *elbukó vállalkozás doktrínájának* feltételeit szigorúan alkalmazzák.

V. Állami támogatások és válságkezelés

A következő fejezet ismerteti az EU-nak a válságkezeléshez kapcsolódó állami támogatási rendszerét. Először az ilyen közpénzeknek a jellemzői kerülnek bemutatásra, majd részletes vizsgálat alá veszi a 2004-es és a 2014-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatást. Ezután górcső alá kerül a bankokra vonatkozó szabályozás fejlődése, majd végezetül a koronavírus és az orosz-ukrán konfliktus miatt nyújtott támogatások.

V.1. Az állami támogatások jellemzői

Az ilyen típusú szubvenciók intézkedésekről fontos tudni, hogy jelentős összegű közpénzeket ölelnek fel, amelyeket különböző módon lehet odaítélni a kedvezményezetteknek. Az EU-ban ezek a pénzügyi források általánosságban a GDP 1 %-át teszik ki, amennyiben figyelmen kívül hagyjuk az egyes krízisekhez kapcsolódó intézkedéseket. A leggyakoribb címzettjei az efféle mentőöveknek a gépjárműipar, a hajó- és a légi közlekedés.⁸²⁹ Az, hogy mi minősülhet pontosan állami támogatásnak, az országonként más-más értelmezést kaphat. Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerint, „ha a Szerződések másként nem rendelkeznek, a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.”⁸³⁰ Ez alapján megjelenhetnek közvetlen támogatások, adókedvezmények, kölcsöngaranciák formájában, vagy bizonyos inputok finanszírozásaként, de az is ide sorolható, ha valamely vállalkozás termékeit az állam a piaci árnál drágábban vásárolja fel.⁸³¹ Ezen kívül megvalósulhat úgy is, hogy pl. az egyes köztulajdonban lévő energiahordozókat vagy erőforrásokat a piaci ár alatt biztosítják némely vállalkozásnak, illetve egyéb módon ösztönözzék azok igénybevételére. Az is annak minősülhet, ha arra kényszerítik a piaci szereplőket, hogy bizonyos piaci szereplőktől drágábban vásároljanak.⁸³²

Az állami támogatások többféle pozitív hatással járhatnak. Alkalmasak lehetnek arra, hogy a kutatás-fejlesztést elősegítsék. Egy új találmány előnyösen hathat mind a vállalkozások, mind a társadalom számára különösen, ha az tovább tud gyűrűzni más szektorokba is. Ezen kívül

⁸²⁹ Policy Roundtables Competition, State Aids and Subsidies, *OECD*, 19 May 2011. [továbbiakban: *OECD* (2011)], 19.

oecd.org/daf/competition/sectors/48070736.pdf

⁸³⁰ EUMSZ. 107. cikk (1) bek.

⁸³¹ *OECD* (2011) 9.

⁸³² Uo. 17.

amennyiben hitelezési nehézségek vannak a piacon, a kormányzatok likviditáshoz tudják segíteni ezzel a módszerrel a pénzügyi gondokkal küzdő vállalkozásokat. Továbbá az állami tulajdonban lévő bankok a piaci viszonyokhoz képest alacsonyabb kamattal, vagy más kedvezményes feltételekkel tudnak hitelt nyújtani.⁸³³ Arra is alkalmasak lehetnek a közpénzekből megvalósuló szubvenciók, hogy elősegítsék a gazdasági szerkezetváltást csökkentve az azzal járó problémákat, illetve a munkaerőképzést, vagy a klímavédelmet (pl. környezetkímélő termékek előnyben részesítése révén).⁸³⁴

Az ilyen típusú beavatkozások azonban többféle módon kárt is okozhatnak a piacon, mivel alapvetően a vállalkozások mindennapi költségeit nem közpénzekből kell finanszírozni.⁸³⁵ A globalizáció hatására a verseny is nőtt az országok között, főként a külföldi tőke iránt, aminek következtében az egyes országok protekcionista magatartására válaszul mások támogatásokkal válaszolnak.⁸³⁶ Szövetségi típusú államokban a tagországokon átfolyó verseny oda vezethet, hogy az egyes államok, illetve régiók költséges versenybe kezdenek annak érdekében, hogy a szomszédos területeken lévő vállalatokat és befektetéseket átcsábítsák.⁸³⁷ Az EU-ban az is szempont, hogy az állami támogatások azonos feltételek mellett érvényesüljenek, és a gazdasági problémákat ne exportálják az egyik tagállamból a másikba,⁸³⁸ továbbá a verseny torzulása minimális mértékű legyen, mert így a belső piacon a lehető legkisebb negatív hatást fejt ki.⁸³⁹

Az állami támogatások azzal is negatív hatást válthatnak ki, ha elosztásuk és technikai megvalósításuk nem megfelelő. Mindez abból következik, hogy az ilyen intézkedések során beavatkoznak a piac működésébe, ami által torzul a verseny, és így csökkenhet a termelékenység és az allokáció hatékonysága.⁸⁴⁰ Ide sorolható problémaként még, hogy a közpénzekből nyújtott segítség révén a költségvetés hiánya megnő, továbbá az a tény, hogy a vállalkozások elkényelmesedhetnek, ami a nemzetközi versenyben való helyzetüket ronthatja (pl. nem tesznek további erőfeszítéseket a versenyképességük javulása érdekében).⁸⁴¹

Gyakran válhatnak állami támogatások célpontjává a válságban lévő, illetve túlkapacitási problémákkal küzdő szektorok azért, hogy az országok a nemzeti iparukat és érdekeiket

⁸³³ Uo. 17.

⁸³⁴ TÓTH 588.

⁸³⁵ REMETEI FILEP Zsuzsanna: Az állami támogatások szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon. In: Boytha Györgyné – Tóth Tihamér (szerk.): Versenyjog. Budapest, PPKÉ JÁK, 2010. (továbbiakban: REMETEI FILEP), 331.

⁸³⁶ OECD (2011) 9.

⁸³⁷ Uo. 10.

⁸³⁸ REMETEI FILEP 331.

⁸³⁹ Uo. 334.

⁸⁴⁰ OECD (2011) 32.

⁸⁴¹ TÓTH 588.

megvédjék, valamint a tömeges elbocsátásokat elkerüljék. A támogatás továbbá eszköz lehet arra, hogy megakadályozzák a hazai bajba jutott cégek külföldi felvásárlását. Mindennek eredményeként csökkenthetők a társadalmi feszültségek, különösen a parlamenti választásokat megelőzően. Emellett sokszor merül fel problémaként az is, hogy a támogatásokban elsősorban az olyan állami tulajdonban lévő vállalkozások részesülnek, amelyek veszteségesen tevékenykednek. Viszont amennyiben olyan cégek részesülnek a támogatásban, amelyek nem működnek hatékonyan, úgy a tőke rossz helyre áramlik, és olyan kevésbé produktív egységekhez irányul, amely során a teljes termelési költség növekszik, továbbá amellyel csökkenhet a végtermék minősége is. Mindez különösen a veszteséget termelő vállalkozások állami támogatással történő életben tartása során figyelhető meg, amellyel pusztán azt érik el, hogy ugyan a piacon képesek lesznek fennmaradni, de valójában a hibás piaci működés nem kerül orvoslásra.⁸⁴² Az is előfordulhat, hogy amennyiben előre tudja az adott vállalkozás, hogy valamilyen formában finansziális segítséget fog kapni, úgy az ahhoz vezethet, hogy a költségvetése fellazul, mert nagyobb pénzügyi kockázatot vállaló stratégiát fog folytatni, hiszen úgymint mentőövet nyújtanak a számára. Ez azzal járhat, hogy mind a hatékony, mind a kevésbé hatékony vállalkozások között csökken az innovációra való hajlam, a minőség és a költséghatékonyság, mivel a túlzott támogatás a versenytársak kedvét is elveheti attól, hogy a jobb piaci technológiákba, illetve eszközökbe fektessenek be, szélsőséges esetben pedig akár úgy próbálhatják meg kompenzálni a többi piaci szereplőnek nyújtott kedvezményt, hogy versenyt korlátozó megállapodásokat kötnek egymással.⁸⁴³ Az ilyen típusú előnyök nagymértékben torzítóan hathatnak a versenyre. Ezért is fontos az, hogy a versenyhatóságok és a kormányok megfelelő módon tudjanak különbséget tenni a hatékony és nem hatékony intézkedések között, ezáltal korlátozva az állami vagyon mértéktelen felhasználását.

A közpénzekből nyújtott támogatások felülvizsgálata és szabályozása is rendszerenként nagyon változó lehet. Az EU-ban létezik előzetes és utólagos kontroll is, ahol főszabályként az erre irányuló intézkedés megvalósításához a Bizottság jóváhagyása szükséges, amely engedélyező döntést a későbbiekben módosíthatja, amennyiben a körülmények, így különösen a piaci feltételek változása indokolja.⁸⁴⁴ Szupranacionális ellenőrzést gyakorol a Nyugat-afrikai Gazdasági és Monetáris Unió⁸⁴⁵ (WAEMU) is a tagállam intézkedései felett mind *ex ante* mind

⁸⁴² OECD (2011) 32.

⁸⁴³ Uo. 11.

⁸⁴⁴ Uo. 9.

⁸⁴⁵ A WAEMU Tagállamai: Benin, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Guinea-Bissau, Mali, Niger, Szenegál, és Togo.

www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/WAEMU-362#sort=%40imfdate%20descending

ex post, habár a döntéseinek kikényszerítése nem feltétlenül hatékony. Mindemellett nem csak a nemzeteket felölelő szisztémákban és azok tagállamaiban találhatóak versenyt védő jogszabályok, hanem más országokban is létezhetnek olyan mechanizmusok, amik a túlzott, illetve a versenyt torzító támogatások visszaszorítására szolgálnak.⁸⁴⁶

A fentiekre tekintettel az államoknak körültekintően kell eljárni az állami támogatások nyújtása során annak érdekében, hogy minél kevésbé torzulhasson a verseny. Mindez olyan szabályozás alkalmazását követeli meg, amely során megfelelő módon lehet ellenőrizni a közpénzek felhasználásának célját és módját. Olyan mechanizmust szükséges kialakítani, amelyben az alábbi jellemzők fellelhetőek:

- 1) minden támogatási formát alá kell rendelni egy gazdasági analízisnek, amely során pontosan meghatározható az orvosolni kívánt piaci hiányosság és annak mértéke,
- 2) csak akkor kerülhet sor a támogatásra, amennyiben nincs más átláthatóbb és kevésbé versenykorlátozó lehetőség, amellyel elérhető a piac megfelelő működése,
- 3) a támogatásnak mennyiségi és időbeli korlátot kell szabni,
- 4) végezetül pedig a nagyobb vállalkozások esetén szükséges, hogy a segítségért cserébe olyan lépéseket fogadjon, amellyel valamilyen formában kompenzálják a kapott szubvenciót.⁸⁴⁷

Az utólagos ellenőrzés is sokban hozzájárul ahhoz, hogy ne torzuljon a verseny, ennek során az államoknak, illetve azok versenyhatóságainak ugyanazon mércéket szükséges alkalmazniuk mind az állami, mind a magáncégek esetében.⁸⁴⁸ Ez azért is fontos, mert némely országban előfordul, hogy akár a GDP 10 %-át meghaladó állami támogatásokat nyújtanak az állami tulajdonban lévő vállalkozásoknak. Ez történt például az 1980-as és az 1990-es években Sri-Lankában, Kínában pedig 1995 és 2005 között a támogatások 95 %-a került állami tulajdonban lévő cégekhez, amely közvetlenül a veszteségek kompenzálására szolgált.⁸⁴⁹

Az alábbiakban az EU-nak a válságkezeléshez kapcsolódó állami támogatási rendszere kerül ismertetésre figyelemmel arra, hogy ezen szabályozás tekinthető a legkomolyabbnak,⁸⁵⁰ és így a leghatékonyabb mechanizmusnak.

⁸⁴⁶ OECD (2011)10.

⁸⁴⁷ Uo. 11.

⁸⁴⁸ Uo. 11.

⁸⁴⁹ Uo. 17.

⁸⁵⁰ Uo. 10.

V.2. Az EU megmentési és szerkezetátalakítási támogatási rendszerének fejlődése

Amikor állami támogatást⁸⁵¹ nyújtanak, akkor azzal mindig a piaci viszonyokba avatkoznak be. Ha egy vállalkozás nem tud alkalmazkodni a gazdasági körülményekhez, úgy annak következménye természetesen az volna, hogy kénytelen előbb-utóbb elhagyni a piacot.

Válság idején az ilyen nehéz helyzetekben próbálják az államok megmenteni az egyes piaci szereplőket. Ennek segítségével – többek között – lehetőségük van arra, hogy a nemzetgazdasági szempontból fontos társaságokat és munkahelyeket megvédjék. Egy vállalkozás eltűnésekor növekszik a piaci koncentráció, a kínálat pedig csökken. Mindez pedig magában hordozza az árnövekedés veszélyét is. Az állami támogatások káros hatásai nemcsak az adott tagállam területén jelenhetnek meg, hanem a környező országokba is átgyűrűzhetnek, ennek következtében az EU esetében közös piacának működése is bajba kerülhet. „A múltban a megmentési célú és szerkezetátalakítási támogatások eredményezték az állami támogatással kapcsolatos legvitatottabb ügyeket, és e támogatások az állami támogatás legtorzítóbb típusai.”⁸⁵² Az ezzel járó negatív hatások „akadályozhatják a termelékenység és a növekedés fellendítését, az esélyegyenlőség biztosítását a vállalkozások számára, és a nemzeti protekcionizmus elleni küzdelmet.”⁸⁵³ Bizonyossá vált, hogy a gazdaság sikeres szektoraiban a termelékenység növekedés nem arra vezethető vissza, hogy a piacon tevékenykedő valamennyi vállalkozás termelékenysége növekszik, hanem leginkább arra, hogy a fejlett technológiákat alkalmazó és hatékonyabb vállalkozások a kevésbé hatékony vagy elavult termékeket gyártó versenytársak hátrányára növekednek. Amennyiben a kevésbé hatékony vállalkozások kilépnek a piacról, úgy az lehetővé teszi a hatékonyabb versenytársak terjeszkedését, és egyúttal eszközök kerülnek a piacra, melyeket eredményesebb módon lehet felhasználni. A megmentési és szerkezetátalakítási támogatások ezeket a folyamatokat borítják fel, ami nagymértékben gátolhatja a gazdasági növekedést.⁸⁵⁴

⁸⁵¹ Állami támogatás fogalma alatt jelen értekezés az EUMSZ 107. cikk (1) bek. szerinti fogalmat érti: „Ha a Szerződések másként nem rendelkeznek, a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.”

⁸⁵² A Közösség iránymutatása a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentéséhez és szerkezetátalakításához nyújtott állami támogatásokról, HL C 244/2, 2004.10.01. [a továbbiakban: Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004)], 4. pont.

⁸⁵³ Iránymutatás a nehéz helyzetben lévő, nem pénzügyi vállalkozásoknak nyújtott megmentési és szerkezetátalakítási állami támogatásról, HL C 249/1, 2014.07.31., [a továbbiakban: Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014)], 5. pont.

⁸⁵⁴ Uo. 6. pont.

Az ilyen közpénzekből megvalósuló segítség révén viszont lehetőség adódik arra, hogy a bajba jutott piaci szereplő rendezze pénzügyi nehézségeit, és felkészüljön vállalkozása jövőbeli, jobb működésére. „Ahol a problémákkal küzdő vállalkozás néhány része alapvetően életképes marad, ott a vállalkozás képes lehet egy olyan szerkezetátalakítás elvégzésére, amely a strukturálisan veszteséges tevékenységekből való kilépéséhez vezet, és lehetővé teszi a fennmaradó tevékenységek hosszú távú életképességet biztosító átszervezését. Az ilyen szerkezetátalakítás rendes esetben megvalósítható állami támogatás nélkül, hitelezőkkel kötött megállapodásokkal, vagy fizetéseképtelenségi eljárásokkal, vagy átszervezésekkel.”⁸⁵⁵ Összességében egy szerkezetátalakításnak úgy kell megvalósulnia, hogy a nehézségekkel küzdő vállalkozás ismét életképesé tudjon válni.⁸⁵⁶

A Bizottság folyamatosan vizsgálja a tagállamok által nyújtott támogatási programokat.⁸⁵⁷ Az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdése kimondja, hogy „a Bizottságot az észrevételei megtételéhez szükséges időben tájékoztatni kell minden támogatás nyújtására és módosítására irányuló szándékról. Ha a Bizottság úgy ítéli meg, hogy ez a szándék a 107. cikk értelmében nem egyeztethető össze a belső piaccal, haladéktalanul megindítja a (2) bekezdés szerinti eljárást. Amíg ebben az eljárásban végső határozat nem születik, az érintett tagállam a tervezett intézkedéseket nem hajthatja végre”⁸⁵⁸. Az EUMSZ 107. cikk (2) és (3) bekezdése rögzíti, hogy a támogatás mikor egyeztethető össze a belső piaccal. A válságba került vállalkozások megmentésével és szerkezetátalakításával járó állami intézkedésekre elsősorban az EUMSZ 107. cikk (3) (c) alpontja alapján van lehetőség, mely kimondja, hogy a belső piaccal összeegyeztethető „az egyes gazdasági tevékenységek vagy gazdasági területek fejlődését előmozdító támogatás, amennyiben az ilyen támogatás nem befolyásolja hátrányosan a kereskedelmi feltételeket a közös érdekekkel ellentétes mértékben.”⁸⁵⁹ Az állami támogatásokhoz kapcsolódó szigorú szabályok alól azonban egyes közpénzekből történő juttatások kivételt képezhetnek, különös tekintettel az *általános csoportmentességi rendelet*,⁸⁶⁰ valamint a *de minimis szabályok*⁸⁶¹ alá tartozó esetekre.

⁸⁵⁵ Uo. 7. pont.

⁸⁵⁶ T-126/96. és T-127/96. sz. egyesített ügyek *BFM kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:T:1998:207], 41. pont.

⁸⁵⁷ EUMSZ. 108. cikk (1) bek.

⁸⁵⁸ EUMSZ. 108. cikk (3) bek.

⁸⁵⁹ EUMSZ. 107. cikk (3) (c) alpont.

⁸⁶⁰ A Bizottság 651/2014/EU rendelete (2014. június 17.) a Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról, HL L 187/1., 2014.06.26.

⁸⁶¹ A Bizottság 1407/2013/EU rendelete (2013. december 18.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a csekély összegű támogatásokra való alkalmazásáról, HL L 352/1, 2013.12.24.

Az EU-ban több iránymutatást hoztak annak érdekében, hogy megfelelő körülmények között kerüljön sor az effajta támogatások odaítélésére. Az iránymutatásnak ugyan nincsen jogszabályi rangja (*soft law*), azonban az ítélkezési gyakorlat alapján a Bizottság kötve van az általa meghozott keretszabályokhoz és közleményekhez.⁸⁶² A Bizottság az első iránymutatását⁸⁶³ a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentésére és ezek szerkezetátalakításáról 1994-ben hozta meg, amelyet 1997-ben kiegészített⁸⁶⁴ a mezőgazdaságra vonatkozó különös szabályokkal. 1999-ben új iránymutatás⁸⁶⁵ került elfogadásra, amelynek helyébe 2004-ben lépett más szabályozás.⁸⁶⁶ Ez utóbbi hatályát először 2012. október 9-ig⁸⁶⁷, majd pedig a legújabb iránymutatás hatálybalépéséig meghosszabbították.⁸⁶⁸ A jelenleg alkalmazandó jogforrás 2014. augusztus 1-től alkalmazandó⁸⁶⁹, amelynek hatályát egészen 2023. december 31-ig meghosszabbították⁸⁷⁰ tekintettel a koronavírus járvány miatt kialakult gazdasági és pénzügyi következményekre.⁸⁷¹

Mind a hatályos, mind az azt megelőző iránymutatás jól körülhatárolható feltételeket tartalmaz arra vonatkozóan, hogy mikor lehetséges támogatást nyújtani a bajba jutott vállalkozásoknak. A legfontosabb kritérium az, hogy a kedvezményezett nehéz helyzetben legyen.

⁸⁶² T-349/03 sz. ügy *Corsica Ferries France kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:T:2005:221], 139. pont.

⁸⁶³ Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty, HL C 368/12, 23.12.1994.

⁸⁶⁴ Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty, HL C 283/2, 19.09.1997.

⁸⁶⁵ Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty, HL C 288/2, 09.10.1999.

⁸⁶⁶ Lásd Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004).

⁸⁶⁷ A Bizottság közleménye a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentéséhez és szerkezetátalakításához nyújtott állami támogatásokról szóló közösségi iránymutatás meghosszabbításáról, HL C 156/3, 2009.07.09., 3.

⁸⁶⁸ A Bizottság közleménye a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentéséhez és szerkezetátalakításához nyújtott állami támogatásokról szóló, 2004. október 1-jei közösségi iránymutatás alkalmazásának meghosszabbításáról, HL C 296/3, 2012.10.02., 3.

⁸⁶⁹ Lásd Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004).

⁸⁷⁰ A Bizottság közleménye a regionális állami támogatásokról szóló iránymutatás (2014–2020), a kockázatfinanszírozási célú befektetések előmozdítása érdekében nyújtott állami támogatási intézkedésekre vonatkozó iránymutatás, a 2014–2020 közötti időszakban nyújtott környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról szóló iránymutatás, a nehéz helyzetben lévő, nem pénzügyi vállalkozásoknak nyújtott megmentési és szerkezetátalakítási állami támogatásokról szóló iránymutatás, az európai közérdeket képviselő jelentős projektek megvalósításának előmozdítására nyújtott állami támogatás belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól szóló közlemény, a kutatáshoz, fejlesztéshez és innovációhoz nyújtott állami támogatások keretrendszeréről szóló bizottsági közlemény, valamint az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény alkalmazásának meghosszabbításáról és módosításairól, HL C 224/2, 2020.07.08., (12) bek.

⁸⁷¹ Uo. (6) bek.

V.3. Támogatások mint a 2008-as pénzügyi válság elleni eszköz

V.3.1. A támogatások alakulása a pénzügyi válságig

Az EU-ban az 1980-as években a támogatások összege a GDP 2 %-át, míg az 1990-es években már csak 1 %-át tette ki, ami pedig 1992 és 2007 között tovább zsugorodott 0,5-0,6 % körülire. Ez utóbbi három fő tényezőnek volt betudható: egyrészt a 2000 óta tartó gazdasági növekedésnek, ami által kevesebb támogatásra került sor, másrészt az acélszektorban végbemenő támogatások csökkenésének, harmadrészt annak, hogy a 2004-ben felvett új tagállamok – a korábbi csatlakozási kötelezettségvállalásaik és az ezzel kapcsolatos erőfeszítéseik révén – tovább csökkentették az állami támogatásaik szintjét.⁸⁷² A világkereskedelemben is a 2001. évi gyenge recesszió óta folyamatos és erős növekedés volt a jellemző, azonban mindez megváltozott 2008-ban.⁸⁷³ Az amerikai jelzálogpiac gondjainak 2007-ben történő láthatóvá válása a globális pénzügyi működésében is feszültségeket generált, és a bankok közötti bizalmatlanság egyre nagyobb teret nyert.⁸⁷⁴ Ezt a feszültséget az amerikai egyesült államokbeli *Lehmann Brothers* nagybank csődje tetőzte, és az annak révén kitört 2008-as pénzügyi krízis váltotta ki a legkomolyabb világszintű gazdasági recessziót az 1930-as évek eleji válság óta, amelynek hatása Európa államait sem kímélte.⁸⁷⁵ A bankközi piacok befagytak, mivel általános jellemzővé vált a likviditás hiánya, majd 2008 őszén a tőzsdeindexek is erősen zuhanni kezdtek. A kockázatvállalási kedv hanyatlása, valamint a súlyosbodó reálgazdasági előrejelzések következtében az eszközárak is csökkenésnek indultak. Figyelemmel arra, hogy a hitelkínálat beszűkült, a kölcsönnyújtás feltételei pedig megszigorodtak, az ebből eredő bizonytalanságra a vállalkozások és a fogyasztók a befektetési és fogyasztási hajlandóság csökkenésével válaszoltak. Mindezek következtében a 2009-es évben a kereskedelem hetvenöt éve nem látott mértékben esett vissza.⁸⁷⁶ A gazdasági körülményekben csak 2009 második negyedétől volt látható pozitív változás, ami az erősödő reálgazdasági mutatókkal, illetve a piacon megjelenő többletlikviditással és annak ár-felhajtó hatásával volt magyarázható.⁸⁷⁷

⁸⁷² A Bizottság jelentése - Állami támogatási értesítő - Jelentés az uniós tagállamok által nyújtott állami támogatásokról – 2009 őszi kiadás, Brüsszel, 2009.12.07., [továbbiakban: Bizottság jelentése (2009)] 5.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0661&from=EN

⁸⁷³ Makrogazdaság, 2008-2009, KSH, Budapest, 2010. [továbbiakban: KSH (2010)], 27.

ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/makro/makrogazdasag0809.pdf

⁸⁷⁴ Uo. 21.

⁸⁷⁵ Lásd LEHMANN Kristóf – MÁTRAI Róbert – PULAI György: A Federal Reserve System és az Európai Központi Bank válság során alkalmazott intézkedéseinek bemutatása, *MNB-szemle*, különszám 2013. október.

mnb.hu/letoltes/lehmann-2.pdf

⁸⁷⁶ KSH (2010) 27.

⁸⁷⁷ Uo. 21.

Az EU több intézkedést hozott a válság leküzdése érdekében, amelynek egyik legfontosabb eszköze az állami támogatás volt. 2008-ban a tagállamok összesen 279,6 milliárd euró összegű közpénzekből megvalósuló szubvenciót nyújtottak, amely az EU GDP-jének 2,2 %-át tette ki. A gazdasági visszaeséssel kapcsolatos intézkedések pedig 212,2 milliárd euró összegre rúgtak, ami az EU GDP-je 1,7 %-ának felelt meg. A válságkezelési intézkedések nélkül ebben az évben az állami támogatás 67,4 milliárd euró összeget ért el, ami az EU GDP-jének 0,54 %-a volt. Az öt legnagyobb támogatásnyújtó tagállam ebből 40,5 milliárd eurót használt fel, amely 60 %-os aránynak felel meg. Németország 15,7 milliárdot, Franciaország 10,3 milliárdot, Olaszország 5,5 milliárdot, Spanyolország 5,2 milliárdot, az Egyesült Királyság pedig 3,8 milliárd eurót fordított támogatásra.⁸⁷⁸

A „támogatások GDP-hez viszonyított arányát vizsgálva: Magyarország esetében a támogatások GDP-jének 2,4 %-át tették ki”,⁸⁷⁹ ezután jött Málta 2 %-kal, majd Bulgária 1,3 %-kal.⁸⁸⁰ Magyarországon az állami támogatások összege alacsony volt a pénzügyi válság éveiben,⁸⁸¹ ami többek között valószínűleg az állam alapvető pénzügyi nehézségeire és forráshiányára vezethető vissza.

Az EU a pénzügyi krízis idején az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés (b) és (c) pontjai alapján részesítette a vállalkozásokat állami támogatásban. Ezen rendelkezések szerint „a belső piaccal összeegyeztethetőnek tekinthető: b) valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának előmozdítására vagy egy tagállam gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetésére nyújtott támogatás; c) az egyes gazdasági tevékenységek vagy gazdasági területek fejlődését előmozdító támogatás, amennyiben az ilyen támogatás nem befolyásolja hátrányosan a kereskedelmi feltételeket a közös érdekekkel ellentétes mértékben.”⁸⁸²

⁸⁷⁸ Bizottság jelentése (2009) 4.

⁸⁷⁹ Uo. 4.

⁸⁸⁰ Uo. 4.

⁸⁸¹ VOSZKA Éva: Európai versenyszabályozás – átmeneti vagy tartós változások? Az elvek és a gyakorlat módosulásai a válság éveiben, 2012, 170. o.

acta.bibl.u-szeged.hu/57734/1/muhelytanulmanyok_012_147-177.pdf

⁸⁸² EUMSZ. 107. cikk (3) bek. (b)-(c) pontok.

V.3.2. A 2004-es iránymutatás

V.3.2.1. A szabályozás hatálya

A 2008-as pénzügyi válság idején a *2004-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás*⁸⁸³ alapján részesülhetett valamely bajban lévő piaci szereplő segítségnyújtásban. A Bizottság az összes nehéz helyzetben lévő vállalkozásra kiterjesztette a jogforrás hatályát, ám kivette a szénágazatban, illetve az acélágazatban működő vállalkozásokat. A szabályozás nem sérthette továbbá az adott ágazatra vonatkozó speciális szabályokat,⁸⁸⁴ így például különleges előírások vonatkoznak a pénzügyi szektorra, melyeket külön közleményként bocsátottak ki, mint a bankokról szóló közlemény⁸⁸⁵, a feltőkésítési közlemény⁸⁸⁶, az értékvesztett eszközökről szóló közlemény⁸⁸⁷ és a szerkezetátalakítási közlemény⁸⁸⁸.

Mivel a szabályozás azokra a vállalkozásokra vonatkozott, amelyek nehéz helyzetben vannak, így szükséges volt a definíció pontos meghatározása. A 2004-es iránymutatás alapján a fogalom feltételei akkor teljesülnek, „ha az képtelen – akár saját erejéből, akár pedig a tulajdonosai/részvényesei vagy a hitelezői által biztosított források révén – arra, hogy megállítsa a veszteségek halmozódását, amely a hatóságok külső beavatkozása nélkül szinte teljes bizonyossággal azt eredményezné, hogy rövid- vagy középtávon feladja üzleti tevékenységét.”⁸⁸⁹

Hogy a nehéz helyzet mikor valósul meg, a *2004-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás* a vállalkozások típusa alapján differenciál: a) korlátolt felelősségi alapon működő társaság esetében akkor, ha a törzstőkéjének a fele nincs meg, és az egynegyede az elmúlt 12 hónap alatt tűnt el, vagy b) ugyanezen feltételekkel bármely olyan társaság, ahol a tagok legalább korlátlan felelősséggel rendelkeznek a vállalkozás tartozásai felett, továbbá (c)

⁸⁸³ Lásd Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004).

⁸⁸⁴ Uo. 18. pont.

⁸⁸⁵ Bizottság közleménye – Az állami támogatásokról szóló szabályoknak a pénzügyi intézetek vonatkozásában a jelenlegi pénzügyi világválsággal összefüggésben tett intézkedésekre történő alkalmazása, HL C 270/8, 2008.10.25. [továbbiakban: A bankokról szóló közlemény (2008)].

⁸⁸⁶ A Bizottság közleménye – A pénzügyi intézetek feltőkésítése a jelenlegi pénzügyi válságban: a támogatás szükséges minimális szintre történő korlátozása és az indokolatlan versenytorzulás kiküszöbölését célzó biztosítékok, HL C 10/2, 2009.01.15. [továbbiakban: A feltőkésítés közlemény (2009)].

⁸⁸⁷ A Bizottság közleménye az értékvesztett eszközök közösségi bankszektorban történő kezeléséről, HL C 72/1, 2009.03.26. [továbbiakban: Az értékvesztett eszközökről szóló közlemény (2009)].

⁸⁸⁸ A Bizottság közleménye – A pénzügyi szektor életképességének helyreállítása és a jelenlegi válságban hozott szerkezetátalakítási intézkedések értékelése az állami támogatási szabályok alapján, HL C 195/9, 2009.08.19. [A szerkezetátalakítási közlemény (2009)].

⁸⁸⁹ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004) 9. pont, és A Bizottság határozata (2008. március 11.) a Spanyolország által a Chupa Chups vonatkozásában elfogadott, C 1/06 (ex NN 103/05) számú intézkedésekhez kapcsolódó, 2007. május 10-i bizottsági határozat módosításáról, HL L 235/10, 2008.09.02., (4) (c) pont.

bármilyen vállalkozás, amely a hazai joga alapján kollektív fizetésképtelenségi eljárás feltételei alá esik.⁸⁹⁰ Nemcsak az előbb felsorolt vállalkozások minősülhetnek nehéz helyzetben lévő vállalkozásnak, hanem azok is, amelyek a nehéz helyzetre utaló szokásos jellemzőkkel bírnak, így például a veszteségek emelkedése, a forgalom csökkenése, a leltári készletek felhalmozódása, a fölösleges kapacitások, a növekvő kamatköltségek és adósságok, gyengülő pénzforgalom, valamint a zuhanó és a nullára leírt eszközértékek mind ilyennek tekinthetők.⁸⁹¹ Fontos kiemelni, hogy nem felelhetnek meg a feltételeknek az olyan vállalkozások, amelyek a) újonnan alapítottak (a létrehozásuktól számított három évig), illetve amelyek b) nagyobb üzleti csoporthoz tartoznak.⁸⁹² Utóbbi esetben azonban az iránymutatás mégis tesz egy kivételt: akár egy leányvállalat is részesülhet támogatásban feltéve, hogy nem azért került nehéz helyzetbe, mert az üzleti csoporton belül önkényesen osztották fel a költségeket; és/vagy a felmerült gondokat - azok súlyossága miatt - csoportszinten sem lehet megoldani.⁸⁹³

V.3.2.2. Az 'először és utoljára' elv

A vállalkozás fennállása alatt csakis egyszer, kivételes esetben jogosult szerkezetátalakítási támogatásra. Ha kizárólag ennek következtében tud fennmaradni, és utána nem lesz képes magától biztosítani a működéséhez szükséges feltételeket, akkor nem kaphat állami segítséget. Ilyen eset az, ha korábban részesült már támogatásban, de ismét vagy még mindig szüksége van rá. Ennek elkerülésére szolgál az 'először és utoljára' elv.⁸⁹⁴ A főszabály az, hogy ha már egyszer részesült ilyen típusú támogatásban a vállalkozás, akkor a Bizottság 10 évig nem engedélyez újabb állami beavatkozást az iránymutatás alapján.⁸⁹⁵

V.3.2.3. A támogatás fajtái

A 2004-es közlemény a nehéz helyzetben lévő vállalkozások esetében megkülönböztetett megmentési célú és szerkezetátalakítási támogatást. A kettő egyetlen folyamatnak minősül, de ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy az állami beavatkozásra mindkét formában sor kerül.

A megmentési támogatás átmeneti jellegű, és legfeljebb hat hónapig juttatható kölcsön vagy hitelgarancia formájában. Abban nyújt segítséget, hogy a bajba jutott piaci szereplő felszínen tudjon maradni mindaddig, amíg nem hoz létre egy szerkezetátalakítási vagy felszámolási

⁸⁹⁰ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004) 10. pont.

⁸⁹¹ Uo. 11. pont.

⁸⁹² Uo. 12. pont.

⁸⁹³ Uo. 13. pont.

⁸⁹⁴ Uo. 72. pont.

⁸⁹⁵ Uo. 73. pont.

tervet.⁸⁹⁶ „Az általános elv szerint a megmentési célú támogatás lehetővé teszi egy olyan társaság ideiglenes támogatását, mely pénzügyi helyzete számottevő romlásával szembesül, s ez akut likviditási válságban vagy technikai fizetéseképtelenségben nyilvánul meg. Az ilyen ideiglenes támogatással idő nyerhető a nehézségekhez vezető körülmények elemzésére és a nehézségek orvoslását szolgáló megfelelő terv kidolgozására.”⁸⁹⁷

Ezzel ellentétben a szerkezetátalakítási támogatással hosszú távra kívánják a vállalkozás életképességét helyreállítani. Az elkészült szerkezetátalakítási vagy felszámolási terv végrehajtásához szükséges bármiféle támogatás ilyennek minősíthető.⁸⁹⁸ A részletes terv segít abban, hogy a vállalkozás stabilizálni tudja működését. Az átszervezés hatékonysági alapon kell történjen, vagyis a veszteséges tevékenységeket abba kell hagyni, a versenyképességet növelni kell, a működését helyre kell állítani, és a problémákat meg kell oldani.⁸⁹⁹ „A fizikai szerkezetátalakítást rendszerint pénzügyi szerkezetátalakításnak (tőkejuttatás, adósságsökkentés) kell kísérnie.”⁹⁰⁰

V.3.2.4. A megmentési támogatás feltételei

A nehéz helyzetben lévő vállalkozás megmentési támogatáshoz hitelgarancia, illetve kölcsön formájában nyújtott likviditási támogatásként juthat. Mindkét esetben az első részlet folyósításától számított tizenkét hónapos határidőn belül vissza kell fizetni a támogatás összegét, és minden kezességvállalást meg kell szüntetni.⁹⁰¹

Ez a fajta segítségnyújtás arra szolgál, hogy a súlyos szociális problémákat megakadályozzák. Ennek keretében meg kell előzni azt, hogy az efféle gondok tovább terjedjenek a többi tagállam területére.⁹⁰² A *Bradford & Bingley* támogatása során a Bizottság ilyen szociális oknak minősítette a munkahelyek megőrzését, a befektetők elveszett megtakarításainak elkerülését, és az ország pénzügyi rendszerébe vetett bizalmat.⁹⁰³

A támogatás keretében hat hónapon belül szerkezetátalakítási vagy felszámolási tervet kell készíteni. Ezen kívül bizonyítani kell, hogy a kölcsön teljes egészében visszafizetésre került,

⁸⁹⁶ Uo. 15. és 80. pont.

⁸⁹⁷ Uo. 15. pont.

⁸⁹⁸ Uo. 16. pont.

⁸⁹⁹ Uo. 17. pont.

⁹⁰⁰ Uo. 17. pont.

⁹⁰¹ Uo. 25. a) albek.

⁹⁰² Uo. 25. b) albek.

⁹⁰³ State aid NN 41/2008 – United Kingdom Rescue aid to Bradford and Bingley, European Commission, Brussels, 01.10.2008., (47) bek.
ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/227662/227662_884717_21_2.pdf

illetve, hogy a kezességvállalás megszűnt.⁹⁰⁴ Amennyiben a megmentés során nyújtott összeg elégséges, úgy lehetőség adódhat arra, hogy a vállalkozásnak nem lesz szüksége szerkezetátalakítási támogatásra, és a jövőbeli működése biztosítottá válik.

Az odaítélt összeget arra a minimum mértékre kell korlátozni, amely a támogatási időszak alatt a gazdasági tevékenység fenntartásához szükséges. Ez az összeg a főszabály szerint a vállalkozás struktúráját érintő intézkedésekre nem fordítható, de a sürgős szerkezetátalakítási intézkedésekre igen.⁹⁰⁵

Végezetül teljesülnie kell a korábban ismertetett 'először és utoljára' elvnek.⁹⁰⁶ Amennyiben a fenti kötelezettségeknek a tagállam nem tesz eleget, úgy a Bizottság az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerint eljárást kezdeményez.

V.3.2.5. A szerkezetátalakítási támogatás feltételei

A vizsgált támogatás igénybevétele során is - értelemszerűen - a vállalkozásnak az iránymutatásban leírtak szerinti nehéz helyzetben kell lennie, de emellett szükséges a vállalkozás hosszú távú életképességének helyreállítása is. A helyreállításnak észszerű módon és a lehető legrövidebb időn belül kell megtörténnie. Az átalakítás után a piaci szereplőnek képesnek kell lennie arra, hogy költségeit és egyéb pénzügyi terheit viselni tudja, ezáltal a piacon történő fennmaradása saját erejéből is biztosított.⁹⁰⁷ A folyamat során meg kell szüntetni azokat a tevékenységeket, amelyek veszteségekkel járnak, tehát szükségessé válhat a nem nyereséges kapacitások eladása, illetve leválasztása is. Ezután ugyan kisebb méretűvé fog válni, de később működése hatékonyabb lehet. A *Minas de Rio Tinto* támogatási döntésében rögzítésre került, hogy a jövőbeli gazdasági aktivitását érintően a tervnek valós feltételezéseken kell alapulnia, amit főként a vállalkozás belső intézkedéseivel kell megvalósítani,⁹⁰⁸ és az ezzel kapcsolatos megvalósítási szándék nem alapulhat túlzottan optimista elképzeléseken.⁹⁰⁹

Fontos megakadályozni, hogy a verseny ne durvuljon el. Olyan kompenzációs intézkedéseket kell hozni, amelyekkel a kereskedelmi feltételekre gyakorolt kedvezőtlen hatásokat a minimumra lehet szorítani, és ami által a pozitív hatások túlsúlyba kerülhetnek.⁹¹⁰ Ilyennek minősülhet az eszközöktől való megváltás, a kapacitások mérséklése, a belépési

⁹⁰⁴ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004) 25. c) albek.

⁹⁰⁵ Uo. 25. d) albek.

⁹⁰⁶ Uo. 25. e) albek.

⁹⁰⁷ Uo. 37. pont.

⁹⁰⁸ Commission Decision of 27 May 2003 on the State aid implemented by Spain for Minas de Rio Tinto SA, HL L 98/49, 02.04.2004., (43) bek.

⁹⁰⁹ Uo. (33) bek.

⁹¹⁰ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004) 38. pont.

akadályok csökkentése, illetve azok a lépések, amely által a monopólium, illetve az oligopolisztikus helyzet elkerülhető.⁹¹¹ Olyan intézkedéseket kell hozni, amelyek arányban állnak a támogatás torzító hatásaival, a vállalkozás méretével és relatív piaci jelentőségével.⁹¹² Ezt a feltételt azonban a kisvállalkozások tekintetében főszabályként nem kell alkalmazni.⁹¹³ Az *Alstom* támogatásakor főként a termelési telephelyek részleges vagy teljes bezárását tekintette a Bizottság megfelelőnek.⁹¹⁴

Törekedni kell a támogatás minimalizálására. Arra az összegre kell szorítani, ami a helyreállításhoz feltétlenül szükséges. A tehermegosztás alapján a vállalkozásnak nagymértékben részt kell vállalnia saját forrásai révén a szerkezetátalakítási terv megvalósításában. Pl. el kell adnia azokat az eszközöket, amelyekre nincs szüksége a fennmaradáshoz, illetve meg kell teremtenie a külső forrásból származó finanszírozást. Mindezek hiányában nem tekinthető reálisnak az a szándék, hogy a vállalkozás életképességét valóban vissza akarnák állítani.⁹¹⁵ A Bizottság általában elegendőnek tekintette a saját forrásból származó hozzájárulást, ha az legalább kisvállalkozások esetében 25 %-os, középvállalkozások esetében 40 %-os, és nagyvállalkozások esetében 50 %-os mértékű. Az adott ügy körülményei alapján lehetséges volt az is, hogy ennél alacsonyabb összegben kerüljön meghatározásra az önerő. Ez különösen akkor fordulhat elő, ha a tagállam maga is komoly nehézségekkel néz szembe.⁹¹⁶ Például az *AB Kauno* esetében a Bizottság engedélyezte az eltérést az 50 %-os küszöbtől, és engedélyezte az alacsonyabb, 40 %-os mértékű hozzájárulást.⁹¹⁷ Fontos, hogy a támogatás összege és formája úgy kerüljön meghatározásra, hogy az ne jelentsen a túléléshez feltétlenül szükséges mértéknél többet, amivel a vállalkozás a szerkezetátalakítási eljárásához nem kapcsolódó piactorzító agresszív tevékenységet folytathatna. Ezen kívül a kapott segítségnyújtás nem fordítható semmiféle olyan új beruházásra, amely nélkülözhető a fennmaradáshoz.⁹¹⁸

További kritérium, hogy a szerkezetátalakítási tervet teljeskörűen kell végrehajtani, és a feltételeket be kell tartani. Folyamatos monitoring keretében a tagállamoknak beszámolókat kell küldeniük a Bizottság részére. A rendszeres és részletes jelentések révén tud az EU

⁹¹¹ Uo. 39. pont.

⁹¹² Uo. 40. pont.

⁹¹³ Uo. 57. a) albek.

⁹¹⁴ A Bizottság határozata (2004. július 7.) a Franciaország által az Alstom érdekében végrehajtott támogatási intézkedésekről, HL L 150/24, 2005.06.10., (201) bek.

⁹¹⁵ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004) 43. pont.

⁹¹⁶ Uo. 44. pont.

⁹¹⁷ State aid N464/2005 - Lithuania Restructuring aid in favour of AB Kauno ketaus liejykla, European Commission, Brussels, 22.02.2006., (17) bek.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/201523/201523_601520_20_1.pdf

⁹¹⁸ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004) 45. pont.

meggyőződni arról, hogy a szerkezetátalakítási terv végrehajtása kielégítő-e.⁹¹⁹ Amennyiben nem ennek megfelelően jár el az adott vállalkozás, úgy a támogatást vissza kell fizetni. Ez történt pl. 2002-ben az *Olympic Airways* légitársaság támogatásának elbírálását követően.⁹²⁰

V.3.2.6. Egyszerűsített eljárás és szerkezetátalakítási terv módosítása

Az iránymutatásban rögzített feltételek teljesülése esetén a megmentési célú támogatás tekintetében a szabályozás gyorsított eljárást ír elő, amennyiben a nyújtandó összeg a 10 millió eurót nem haladja meg. Ilyen esetekben a Bizottság lehetőség szerint egy hónapon belül döntést hoz.⁹²¹

A szerkezetátalakítási támogatás jóváhagyása után, amennyiben szükséges, úgy maga a terv, valamint a támogatás összege is módosítható. Erre akkor van lehetőség, ha az átdolgozott terv észszerű határidőn belül biztosítja az életképesség helyreállítását. Ha a támogatás összegét emelik, úgy a kompenzációs intézkedések mértékének is nagyobbak kell lennie, mint korábban. Amennyiben pedig a kompenzációs intézkedések mértékét csökkentik, úgy a támogatás összegét is hasonlóan mérsékelni kell. A terv ütemezését meghosszabbítani a támogatás összegének csökkentése nélkül akkor lehetséges, ha arra olyan ok miatt van szükség, amely az érintett vállalkozás vagy tagállam befolyásán kívül esik.⁹²²

Az EU ugyanerre az álláspontra helyezkedett az állami támogatások körében is, vagyis hogy nem szabad enyhíteni a vonatkozó szabályokon, illetve azok kikényszerítése körében sem lehet lazább feltételeket alkalmazni figyelemmel arra, hogy a versenypolitika a krízisből való kilábalás integráns része. Amennyiben a hatályos szabályoktól eltérő módon próbálnák meg kezelni a gazdasági recessziót, úgy az még nagyobb kárt okozhatna, és az egységes piac is széteshetne. A versenyjognak a piacok helyreállítása eszközének kell lennie, mint pl. a bankok stabilizálása esetében, és semmi esetre sem szabad eltérni tőlük. Mindez az EU érdekeit szolgálja.⁹²³ Ezt a gondolatmenetet támasztja alá az az eset is, amikor az EB Magyarországot felszólította, hogy a *Malév* légitársaságnak nyújtott állami támogatást fizesse vissza.⁹²⁴ Ezek alapján látható, hogy az EU már a *COVID-19 vírus* megjelenése előtt is jelentős mértékű tapasztalatot szerzett a válságkezelésben.

⁹¹⁹ Uo. 49. pont.

⁹²⁰ Commission Decision of 11 December 2002 on aid granted by Greece to Olympic Airways, HL L 132/1, 28.05.2003.

⁹²¹ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2004) 30. pont.

⁹²² Uo. 52. pont.

⁹²³ Lásd OECD (2011) 111.

⁹²⁴ A Bizottság határozata (2012. január 09.) a Magyarország által a Malév Magyar Légiközlekedési Zrt. számára nyújtott SA.30584 (C 38/10, korábbi NN 69/10) állami támogatásról, HL L 92/1, 2013.04.03.

V.3.3. A 2014-es iránymutatás

V.3.3.1. A szabályozás hatálya

A *2014-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás*⁹²⁵ ugyanazon területeket érinti, mint a korábbi, azzal a különbséggel, hogy kifejezetten rögzítésre kerül, hogy a pénzügyi intézményekre sem alkalmazható.⁹²⁶ A jogforrást a Bizottság 2014. augusztus 1. és 2020. december 31. között alkalmazta.⁹²⁷

A nehéz helyzetben lévő vállalkozás meghatározása során a 2004-es szabályozáshoz képest szűkebb megfogalmazásra kerül sor, mely szerint abban az esetben minősíthető ilyennek a vállalkozás, „ha állami beavatkozás nélkül majdnem biztosra vehető, hogy rövid vagy középtávon üzleti tevékenységének feladására kényszerül.”⁹²⁸

Az *iránymutatás* szerint a) korlátolt felelősségű társaság esetén akkor teljesülnek az ennek megállapításához szükséges feltételek, ha a jegyzett részvénytőkéje több mint a felére csökkent veszteségek következtében, vagy hasonlóan b) bármely társaság esetében, ahol a tagoknak korlátlan felelősségük van a vállalkozás tartozásai vonatkozásában, továbbá ha c) a vállalkozás kollektív fizetéseképtelenségi eljárás alá került, vagy a hazai joga alapján megfelel azon feltételeknek, mely alapján ilyen eljárás indulhatna. Kiegészül egy további lehetőséggel: ha d) a kkv-nak az előző két évben az adóssága legalább 7,5-szöröse a saját tőkéjének, és a kamatfedezeti rátája az 1,0 értéket nem éri el.⁹²⁹ Az újonnan létrejött vállalkozás szintén nem részesülhet ilyen típusú támogatásban az alapításától számított három évig.⁹³⁰ A nagyobb vállalatcsoporthoz tartozó vállalkozást érintően a szabályozás pedig nem változtat a *2004-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatáshoz* képest.⁹³¹ Fontos különbség a két iránymutatás között, hogy a későbbi szerint mindaddig nem kerülhet sor támogatás nyújtására, amíg a vállalkozás életképessége nem biztosított. Ezáltal hozzá tudnak járulni a gazdaság fejlődéséhez, és elkerülhető az, hogy a közösségi érdekekkel ellentétesen negatívan befolyásolják a kereskedelmet.⁹³²

A szabályozás kiemeli, hogy a többi uniós jogforrás tekintetében a nehéz helyzetben lévő vállalkozás fogalmát ezen iránymutatás alapján kell értelmezni, amennyiben ettől eltérően nem

⁹²⁵ Lásd *Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás* (2014).

⁹²⁶ Uo. 18. pont.

⁹²⁷ Uo. 135. pont.

⁹²⁸ Uo. 20. pont.

⁹²⁹ Uo. 20. pont.

⁹³⁰ Uo. 21. pont.

⁹³¹ Uo. 22. pont.

⁹³² Uo. 23. pont.

rendelkeznek. Rögzíti továbbá, hogy a három évet meg nem haladó kkv. esetében nem teljesülhetnek az iránymutatásban rögzített feltételek, kivéve, ha kollektív fizetéseképtelenségi eljárás indult ellene, vagy ha megfelel az ilyen eljárás megindításához szükséges kritériumoknak.⁹³³

V.3.3.2. A támogatás fajtái

Az *iránymutatásban* a szerkezetátalakítási támogatást kiegészíti az ideiglenes szerkezetátalakítási támogatás, és ebben már nem két, hanem három formában lehetséges a bajba jutott vállalkozás segítése. Ez az új forma a megmentési támogatás. A megmentési támogatás ideiglenes, és sürgős állami beavatkozást jelent, amely hasonlóan a *2004-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatáshoz* arra elegendő, hogy a nehézséget okozó problémát elemezzék és kidolgozzák rá a megfelelő tervet.⁹³⁴

A szerkezetátalakítási támogatás a szerkezetátalakítási terv alapján megvalósuló hosszú távú életképesség biztosítására szolgál, mialatt lehetővé teszi a megfelelő saját hozzájárulást és tehermegosztást, valamint korlátozza a potenciális versenytorzulást.⁹³⁵

„Az ideiglenes szerkezetátalakítási támogatás valamely vállalkozás szerkezetátalakításának támogatására kidolgozott likviditási támogatás, mely biztosítja a kedvezményezettnek azokat a feltételeket, amelyek a hosszú távú életben maradásának helyreállítását célzó megfelelő intézkedések kidolgozásához és végrehajtásához szükségesek. Ideiglenes szerkezetátalakítási támogatás csak kkv-knak és állami tulajdonban lévő kisebb vállalkozásoknak nyújtható.”⁹³⁶ Ez utóbbi szubvenció akkor is adható, ha ugyan a vállalkozás nem minősül nehéz helyzetben lévőnek, de valamilyen kivételes és előre nem látható körülmények következtében halaszthatatlan likviditási problémákkal küzd.⁹³⁷

A *2014-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás* szerint az ideiglenes és a megmentési támogatás csak likviditás formájában nyújtható, és mindössze összegszerűségében mind időtartamában korlátozott. Míg előbbi legfeljebb 18 hónapra⁹³⁸ adható, addig utóbbi esetében ez 6 hónap.⁹³⁹ Ezen időszak egyfajta türelmi időnek is tekinthető, amely alatt a vállalkozások ahelyett, hogy eltűnnének a piacról, fennmaradhatnak, mint a felszínen 'lebegő' piaci

⁹³³ Uo. 24. pont.

⁹³⁴ Uo. 26. pont.

⁹³⁵ Uo. 27. pont.

⁹³⁶ Uo. 28. pont.

⁹³⁷ Uo. 29. pont.

⁹³⁸ Uo. 13. pont.

⁹³⁹ Uo. 60. pont.

szereplők.⁹⁴⁰ Fontos, hogy ideiglenes szerkezetátalakítási támogatásban csak a kkv-k, valamint az állami tulajdonban lévő kisebb vállalkozások részesülhetnek.⁹⁴¹ A nagyvállalkozásoknak adott támogatást egyenként kell bejelenteni a Bizottságnak, míg a kkv-k vagy az állami tulajdonban lévő kisebb vállalkozások esetében programok keretében van mód a segítségnyújtásra.⁹⁴²

V.3.3.3. A támogatás feltételei

A 2014-es megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás az alábbi elveket sorolja fel mint a belső piaccal való összeegyeztethetőség feltételeit:

- a) közös érdekű célkitűzéshez való hozzájárulás;
- b) az állami beavatkozás szükségessége;
- c) a támogatási intézkedés megfelelősége;
- d) ösztönző hatás;
- e) arányosság (minimumra korlátozás);
- f) a versenyre gyakorolt negatív hatások elkerülése;
- g) átláthatóság.

A kritériumok konjunktívak, így valamennyit szükséges teljesíteni. Amennyiben nem tesznek eleget a követelményeknek, akkor úgy kell tekinteni, hogy a támogatás a közös piaccal nem összeegyeztethető.⁹⁴³ Azonban az *állami beavatkozás szükségességét* és az *ösztönző hatás* feltételét az iránymutatás kizárólag a szerkezetátalakítási támogatás esetén említi.

a) Közös érdekű célkitűzéshez való hozzájárulás

Az állami beavatkozás megalapozottságához bizonyítani kell, hogy a támogatás közös érdekű célkitűzést szolgál, pl., hogy szociális nehézséget előz meg, vagy valamilyen felmerült piaci hiányosságot orvosol, mely segítségével a hosszú távú életképesség helyreállítható.⁹⁴⁴ Ide sorolható a munkanélküliségi ráta negatív alakulása, vagy egy fontos, nehezen helyettesíthető szolgáltató eltűnésének kockázata. Utóbbi eset valósulhat meg például egy nemzeti infrastruktúraszolgáltató esetében. Hasonló, ha egy releváns rendszerszintű vállalkozás piacról

⁹⁴⁰ Jonathan M. DEVITO: The Role of Competition Policy and Competition Enforcers in the EU Response to the Financial Crisis: Applying the State Aid Rules of the TFEU to Bank Bailouts in Order to Limit Distortions of Competition in the Financial Sector, *American Antitrust Institute Working Paper*, 2011. (továbbiakban: DEVITO), 6.

⁹⁴¹ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014) 13. pont.

⁹⁴² Uo. 37. pont.

⁹⁴³ Uo. 39. pont.

⁹⁴⁴ Uo. 43. pont.

történő kilépése fenyeget negatív piaci hatásokkal, például valamely input beszállító eltűnésekor. Ez alá vonható továbbá az is, amikor a megszűnés fontos műszaki tudás vagy tapasztalat elvesztését okozná. Az iránymutatás exemplifikatív jellegű felsorolást ad, így más módon is bizonyítható a szociális nehézség vagy a piaci hiányosság megléte.⁹⁴⁵ Az *Aerdorica S.p.A-nak* nyújtott megmentési támogatás jóváhagyásakor a Bizottság rögzítette, hogy a térségben a munkanélküliség az uniós átlag felett van, és a társaság eltűnése ezt csak még inkább rontaná, a gazdaságban pedig további problémákat okozna.⁹⁴⁶

A szerkezetátalakítási támogatás során szerkezetátalakítási tervet kell benyújtani, melynek az alábbiak közül kell egy vagy több elemet tartalmaznia: „a kedvezményezett tevékenységeinek hatékonyabb alapokon történő átszervezése és észszerűsítése, amelybe jellemző módon beletartozik a veszteséges tevékenységektől való visszavonulás, azoknak a meglévő tevékenységeknek az átszervezése, amelyek ismét versenyképesé tehetők és – lehetőség szerint – új és életképes tevékenységek irányában végrehajtott diverzifikáció. Ez jellemzően pénzügyi szerkezetátalakítással is jár új vagy meglévő részvényesektől származó tőkeinjekciók, vagy meglévő hitelezők általi adósságcsökkentés formájában.”⁹⁴⁷ Egy alapforgatókönyvet és egy legrosszabb esettel számoló (pesszimista) forgatókönyvet kell tartalmaznia, amelynek ki kell terjednie a kereslet és a kínálat aktuális és várható változására, valamint a költségeket befolyásoló jelentősebb tényezőkre.⁹⁴⁸ A helyreállításnak főként a meghozott belső intézkedéseket kell tartalmaznia, és középtávon a szerkezetéből adódó veszteséges tevékenységeket meg kell szüntetnie. Nem tartalmazhat külső optimális feltételezéseket, így például nem függhet attól a feltételezéstől, hogy a jövőben kiválóan fog teljesíteni és felülmúlja a versenytársakat.⁹⁴⁹ Az iránymutatás szerint akkor érhető el a hosszú távú életképesség, ha a vállalkozás képes arra, hogy összes költségének fedezése után megfelelő nyereséget ér el, és később a saját erejéből tud működni.⁹⁵⁰

⁹⁴⁵ Uo. 44. pont.

⁹⁴⁶ State Aid SA.49901(2017/N) - Italy Restructuring aid to Aerdorica S.p.A - Airport Marche/Ancona, European Commission, Brussels, 22.02.2019. [továbbiakban: *Aerdorica S.p.A – Airport Marche/Ancona* (2019)], (67). bek. ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/201915/272499_2059436_263_2.pdf

⁹⁴⁷ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014) 45. pont.

⁹⁴⁸ Uo. 50. pont.

⁹⁴⁹ Uo. 51. pont.

⁹⁵⁰ Uo. 52. pont.

b) *Az állami beavatkozás szükségessége*

Szerkezeti támogatás esetében a tagállamoknak egy alternatív forgatókönyvben utalniuk kell arra, hogy a szociális nehézségek, vagy a piaci hiányosság leküzdésében a kapott támogatás miért, illetve miért nem, vagy miért kisebb mértékben segítene. Így tartalmaznia kell például az adósságátütemezést, az eszközértékesítést, a magántőke bevonását, eladást, szétválást, amit minden esetben fizetéképtelenségi eljárás vagy egyéb átszervezés keretében kell megvalósítani.⁹⁵¹

c) *A támogatási intézkedés megfelelősége*

A támogatást oly módon kell adni, hogy az a piaci versenyt a legkevésbé változtassa meg. A megmentésre irányuló állami segítséget hitelgarancia formájában lehet igénybe venni, illetve hitel formájában megvalósuló ideiglenes likviditási támogatásból kell származnia. Főszabály szerint legfeljebb hat hónapon belül vissza kell fizetni, és minden garanciát meg kell szüntetni.⁹⁵² A hitel és a hitelgaranciák pénzügyi költségének figyelembe kell vennie a vállalkozás hitelképességét, és alkalmasnak kell lennie arra, hogy megfelelően ösztönözze a tekintetben, hogy a lehető legrövidebb időn belül visszafizesse a támogatást.⁹⁵³ Az *Aerdorica S.p.A – Airport Marche/Ancona* esetében a Bizottság úgy ítélte meg, hogy egy négy éves periódus alkalmas lehet ennek megvalósítására.⁹⁵⁴ A Bizottságot tájékoztatni kell a támogatás felhasználásának körülményeiről, így például arról, hogy teljes mértékben visszafizették-e a hitelt, illetve, hogy a garanciákat megszüntették, valamint hogy a felszámoláshoz szükséges lépéseket megtették-e.⁹⁵⁵

Szerkezetátalakítási támogatás esetében a tagállamok szabadon választhatják meg, hogy milyen formában kívánják azt nyújtani. A lehető legjobb módot kell megtalálni, amely alkalmas arra, hogy a problémákat hatékonyan megszüntesse.⁹⁵⁶ Fontos viszont, hogy a támogatási intézkedés valós feltételezéseken alapuljon.⁹⁵⁷

⁹⁵¹ Uo. 53. pont.

⁹⁵² Uo. 87. pont.

⁹⁵³ Uo. 88. pont.

⁹⁵⁴ *Aerdorica S.p.A – Airport Marche/Ancona* (2019) (79). bek.

⁹⁵⁵ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014) 55. pont.

⁹⁵⁶ Uo. 58. pont.

⁹⁵⁷ DEVITO 6.

d) Ösztönző hatás

A szerkezetátalakítási támogatások esetében bizonyítani kell, hogy a vállalkozás felszámolása, illetve átalakítása a támogatás nélkül nem lenne képes a felmerült szociális nehézségek vagy piaci hiányosságok megoldására. Ez akár része lehet az *állami beavatkozás szükségessége* feltétel során benyújtott elemzésnek.⁹⁵⁸

e) Arányosság (minimumra korlátozás)

A megmentési támogatás esetében annak mértékét olyan összegben kell meghatározni, mely biztosítja, hogy a vállalkozás maximum hat hónapig folytatni tudja a működését.⁹⁵⁹

A szerkezetátalakítási támogatást pedig olyan minimum összegben kell meghatározni, amely figyelembe veszi a kedvezményezett, annak részvényesei, vagy az érintett vállalatcsoport pénzügyi erőforrásait is. Ezen kívül biztosítani kell, hogy megfelelő mértékben álljon fenn a szerkezetátalakításhoz szükséges saját forrás, és megvalósulhasson a tehermegosztás.⁹⁶⁰ A saját hozzájárulásnak valósnak és a lehető legmagasabb mértékűnek kell lennie.⁹⁶¹ Akkor minősül megfelelőnek, ha a szerkezetátalakítás költségeinek legalább 50 %-át biztosítja, azonban kivételes körülmények között és különösen nehéz szituációkban a Bizottság ennél kevesebb összeget is elfogadhat, viszont a hozzájárulásnak így is jelentős nagyságúnak kell maradnia.⁹⁶² A saját hozzájárulás mértéke középvállalkozások esetén a szerkezetátalakítási költségek legalább 40 %-a, kisvállalkozások esetében pedig minimum 25 %-a.⁹⁶³

Az iránymutatás indokolása szerint a tehermegosztás azért is fontos, mert például amennyiben vissza nem térítendő támogatást nyújtanak, adósságot írnak le, vagy tőkeinjekciót kapnak a piaci szereplők, úgy ez eltántoríthatja a tulajdonosokat és az egyéb hitelezőket attól, hogy további befektetéseket valósítsanak meg az adott vállalkozást érintően. Mindez pedig alááshatja a piaci fegyelmet, és erkölcsi kockázatot is jelenthet.⁹⁶⁴ „A megfelelő tehermegosztás rendes esetben azt jelenti, hogy az eredeti részvényeseknek, és adott esetben az alárendelt hitelezőknek a veszteségeket teljes mértékben viselniük kell. Az alárendelt hitelezőknek hozzá kell járulniuk a veszteségek viseléséhez, vagy hitel-tőke konverzió, vagy az érintett instrumentumok tőkeösszegének leírása révén.”⁹⁶⁵

⁹⁵⁸ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014) 59. pont.

⁹⁵⁹ Uo. 60. pont.

⁹⁶⁰ Uo. 61. pont.

⁹⁶¹ Uo. 63. pont.

⁹⁶² Uo. 64. pont.

⁹⁶³ Uo. 111. pont.

⁹⁶⁴ Uo. 65. pont.

⁹⁶⁵ Uo. 66. pont.

f) A versenyre gyakorolt negatív hatások elkerülése

Az iránymutatásban itt jelenik meg az 'először és utoljára' elv, és rögzíti, ha visszatérő jellegű a kedvezményezett nehézsége, akkor az ismételt szerkezetátalakítási támogatás nyújtása versenytorzuláshoz vezet.⁹⁶⁶ A hatályos szabályozás is követi, hogy főszabály szerint 10 évig nem engedélyez a Bizottság ilyen típusú állami beavatkozást.⁹⁶⁷

Ide tartoznak még a versenytorzulást korlátozó intézkedések, amelyekkel mérsékelni lehet a támogatásnak a kereskedelmi feltételeket érintő kedvezőtlen hatásait, és amellyel elérhető, hogy az állami segítségnyújtásból származó pozitív hatások túlsúlyba kerüljenek.⁹⁶⁸ Amikor a pozitív és negatív hatások közötti mérlegelésre kerül sor, akkor egy jól felépített támogatás és egy megfelelően végrehajtott fizetésképtelenségi eljárás alapul szolgálhat a negatív hatások ellensúlyozására, mint ahogy történt az *Air Berlin PLC & Co. Luftverkehrs KG* esetében is.⁹⁶⁹

Ezek gyakran strukturális vagy magatartás jellegű, illetve piacnyitó intézkedések formájában valósulnak meg.

Szerkezeti jellegű lehet az eszközelidegenítés, a kapacitások mérséklése és a piaci jelenlét csökkentése. Mindennek elő kell segíteni az új versenytársak piacra lépését, a jelenlegi kisebb versenytársak növekedését, vagy azok határon átnyúló kereskedelmét.⁹⁷⁰

A magatartási jellegű intézkedések hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a támogatás révén valóban a hosszú távú életképességet állítsák helyre, és ne csak a piaci szerkezet súlyos és tartós torzulásait tartsák fenn, vagy hogy elkerüljék a megfelelő mértékű versenyt.⁹⁷¹ Ide sorolható az, amikor arra kötelezik a vállalkozásokat, hogy más piaci szereplőben ne szerezzenek részesedést, továbbá amikor nem tüntethetik fel a támogatást versenylőnyként termékeik és szolgáltatásaik értékesítésekor.⁹⁷²

„Bizonyos kivételes körülmények esetén szükséges lehet a kedvezményezetteknek előírni, hogy tartózkodjanak az olyan üzleti magatartástól, amely meghatározott termékekhez vagy földrajzi piacokhoz kapcsolódó piaci részesedésük gyors kiterjesztését célozza olyan feltételek kínálása mellett, melyekkel az állami támogatásban nem részesülő versenytársak nem tudnak

⁹⁶⁶ Uo. 72. pont.

⁹⁶⁷ Uo. 71-72 pont.

⁹⁶⁸ Uo. 76. pont.

⁹⁶⁹ SA.48937 (2017/N) – Germany – Rescue Aid in favour of Air Berlin PLC & Co. Luftverkehrs KG, European Commission, Brussels, 04.09.2017., (118).

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/270795/270795_1938991_221_2.pdf

⁹⁷⁰ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014) 79. pont.

⁹⁷¹ Uo. 83. pont.

⁹⁷² Uo. 84. pont.

lépést tartani (pl. árra vonatkozó vagy egyéb üzleti feltételek). Az ilyen korlátozások csak akkor kerülnek alkalmazásra, amikor sem strukturális, sem magatartási jellegű intézkedésekkel nem lehet megfelelően kezelni az azonosított versenytorzulásokat, és amikor az ilyen intézkedés önmagában nem korlátozza a versenyt az érintett piacon. Az ilyen követelmény alkalmazásakor a Bizottság összehasonlítja a kedvezményezett által kínált feltételeket a jelentős piaci részesedéssel rendelkező, hiteles versenytársak által kínált feltételekkel.”⁹⁷³

A piacnyitó intézkedésekkel, mint például a piacra való belépés, illetve kilépés ösztönzésével, lehetőség nyílik stabilabb és kompetitívebb piacok létrehozására. Az ilyen típusú kezdeményezések révén lehetőség nyílik más versenytorzulást korlátozó intézkedések kiváltására.⁹⁷⁴

A negatív hatások elkerülése érdekében nemcsak a vállalkozásoknak szükséges kompenzációs intézkedéseket vállalniuk, hanem sokszor magának az érintett tagállamnak is.⁹⁷⁵ Fontos kiemelni, hogy bármilyen intézkedés alkalmazására is kerül sor, annak alkalmasnak kell lennie a támogatásból adódó aggályok és torzulások kezelésére. Olyan tényezők segíthetnek a megfelelő döntés kiválasztásában, mint a támogatás összege, jellege, az ahhoz kapcsolódó feltételek és körülmények, a vállalkozás mérete, valamint az érintett piac jellemzői.⁹⁷⁶ Megjegyzendő továbbá, hogy az intézkedések nem ronthatják a kedvezményezett lehetőségeit az életképesség helyreállításában. Ilyen eset valósulhat meg többek között, ha azok végrehajtása túlságosan költséges, vagy olyan mértékben csökken a kedvezményezett tevékenysége, hogy az már az életképesség helyreállítását veszélyezteti. Ezen kívül a fogyasztókra és a versenyre nézve sem járhat káros hatással.⁹⁷⁷

g) Átláthatóság

Az átláthatóság egyik célja, hogy a támogatás révén nyújtott mentőövek ne generáljanak újabb válságot.⁹⁷⁸ A tagállamok kötelesek közzétenni az alábbi információkat: a jóváhagyott támogatási programot, az egyedi támogatás nyújtásáról szóló határozatot, a támogatást nyújtó hatóságokat, az egyedi kedvezményezettek nevét, az adott támogatás formáját, összegét, időpontját, a vállalkozás típusát, továbbá közölni kell a kedvezményezett székhelye szerinti régió megnevezését, valamint a fő gazdasági ágazatot. Ettől a követelménytől el lehet térni

⁹⁷³ Uo. 85. pont.

⁹⁷⁴ Uo. 86. pont.

⁹⁷⁵ TÓTH 635.

⁹⁷⁶ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014) 87. pont.

⁹⁷⁷ Uo. 92. pont.

⁹⁷⁸ DEVITO 28.

például akkor, ha 500.000 eurót meg nem haladó összeget nyújtanak a kedvezményezett részére.

Ezeket az adatokat tíz évig meg kell őrizni, és a nyilvánosság számára elérhetővé kell tenni.⁹⁷⁹

V.3.3.4. Eljárás és a szerkezetátalakítási terv módosítása

Az *iránymutatás* a 10 millió eurót meg nem haladó megmentési támogatásokra vonatkozóan is gyorsított eljárást ír elő. Ilyen esetekben a Bizottság egy hónapon belül döntést hoz, amennyiben a szükséges feltételek fennállnak.⁹⁸⁰

A jogforrás hasonló szabályokat fogalmaz meg a szerkezetátalakítási terv módosítását érintően, mint a korábban hatályban lévő. A Bizottság az alábbi feltételek teljesülése esetén engedélyezi a terv módosítását:

- a) a módosított tervnek továbbra is biztosítania kell, hogy a vállalkozás életképessége észszerű időn belül helyreáll;
- b) a szerkezetátalakítási költségek növekedése esetén a saját hozzájárulás összegének is növekednie kell;
- c) a támogatás összegének emelkedésekor a versenytorzulást korlátozó intézkedéseknek is átfogóbbaknak kell lenniük;
- d) amennyiben az eredeti intézkedések nem kielégítőek, úgy a támogatási összeget ennek megfelelően csökkenteni kell;
- e) az újonnan elfogadott intézkedéseknek a végrehajtása csak a kedvezményezett vagy a tagállam befolyásán kívüli okból késhet az eredeti ütemtervhez képest. Ezzel ellentétes esetben a támogatás összegét ezzel összhangban csökkenteni kell;⁹⁸¹
- c) a támogatás összegének emelkedésekor a versenytorzulást korlátozó intézkedéseknek is átfogóbbaknak kell lenniük;
- d) amennyiben az eredeti intézkedések nem kielégítőek, úgy a támogatási összeget ennek megfelelően csökkenteni kell;
- e) az újonnan elfogadott intézkedéseknek a végrehajtása csak a kedvezményezett vagy a tagállam befolyásán kívüli okból késhet az eredeti ütemtervhez képest. Ezzel ellentétes esetben a támogatás összegét ezzel összhangban csökkenteni kell.⁹⁸²

⁹⁷⁹ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014). 96. pont.

⁹⁸⁰ Uo. 121.pont.

⁹⁸¹ Uo. 124. pont.

⁹⁸² Uo. 124. pont.

V.4. A bankok megmentésére nyújtott támogatások

A bankok különös jelentőséggel bírnak egy ország gazdasági működésében. Egy bank, akár az egész pénzügyi rendszert is bedöntetheti, ami könnyen válhat szektoron túli, az egész országot érintő problémává.

Az ilyen jellegű helyzetekben a bankok jelentőségét, és megmentésük fontosságát már az 1995-ös *Crédit Lyonnais ügyében*⁹⁸³ felismerték, amikor is a Bizottság egy olyan bajba jutott piaci szereplő támogatását vizsgálta, amelyet ha nem mentenek meg, akkor egész szektorális válságot idézhetett volna elő. RODRÍGUEZ-MIGUEZ szerint a Bizottság a határozatában több olyan észrevételt tett, amely feltételezhető, hogy a pénzügyi válság során a bankrendszernek nyújtott állami támogatásokat érintő bizottsági közleményekre is hatással volt, habár hivatkozás nem történt rá,⁹⁸⁴ leszámítva az *értékvesztett eszközökről szóló közleményt*⁹⁸⁵.

A Bizottság határozata jelen ügyben egy egyéni támogatást érintett. Nem ez volt az első döntés, amely a pénzügyi szektorra vonatkozott, de az egyik legjelentősebb.⁹⁸⁶ Franciaországban a *Crédit Lyonnais* volt ekkor a legnagyobb bank, több mint 71 ezer embert foglalkoztatott.⁹⁸⁷ Bár nem úgy tekintették, hogy a pénzügyi szektor általánosságban volna válságban, de kifejtették, hogy amennyiben a bankon kívüli körülmények következtében a rendszerben bizalmi válság keletkezik, úgy az államnak támogatást kell nyújtania a bajba jutott többi pénzügyi intézménynek annak érdekében, hogy a rendszerszintű krízis elkerülhető legyen. Ekkor az EK 92. cikk (3) bekezdés (b) pontja alapján mentesülésben részesülhet. A verseny szempontjából semleges módon kell nyújtani a támogatást, és az egész banki rendszert kell védeni vele. Mindez pedig csak a szükséges mértékre korlátozódhat. Rögzíti továbbá, hogy egy bank csődje nem szükségképpen vezet szektor szintű bizalmi válsághoz, azonban egy nagyobb méretű pénzügyi intézmény hibás döntései következtében a vele finanszírozott álló további pénzügyi intézményeket is magával ránthatja, amely viszont már általános válságot keletkeztethet. Erre tekintettel az állami támogatás szükséges lehet, azonban nem nyújtható feltétel nélkül. Egy nehéz helyzetben lévő vállalkozás csak úgy részesülhet belőle, ha jól körülhatárolt szerkezetátalakítást hajtott végre, és a közpénzekből megvalósuló segítségnyújtás versenytorzító hatását a minimumra szorítja. Annak érdekében, hogy megállapítható legyen,

⁹⁸³ Commission Decision of 26 July 1995 giving conditional approval to the aid granted by France to the Bank *Crédit Lyonnais*, HL L 308/92, 21.12.1995. [továbbiakban: *Crédit Lyonnais* határozat (1995)].

⁹⁸⁴ Lásd José Antonio RODRÍGUEZ-MIGUEZ: *Rescue of Financial Institutions: An Overview of European Commission Frameworks and Practice on State Aids to Financial Sector in the Current Global Crisis*, 2010. ssrn.com/abstract=1615324

⁹⁸⁵ Az értékvesztett eszközökről szóló közlemény (2009).

⁹⁸⁶ Uo. 5. o.

⁹⁸⁷ *Crédit Lyonnais* határozat (1995) I. pont.

hogy egy nagy banknak juttatott támogatás összeegyeztethető-e a közös piaccal azt szükséges vizsgálni, hogy a kereskedelem feltételeire nincs-e olyan mértékű káros hatása, ami ellentétes a közösségi érdekekkel. Ezért igazolni kell azt, hogy a helyreállítási tervben foglaltak következetesek, és reálisan megvalósíthatóak. Kiemeli a Bizottság, hogy az ilyen tervnek bizonyos körülmények fennállta esetén olyan speciális intézkedéseket kell tartalmaznia, amivel megelőzhető, hogy egy nagy bank fizetéseképtelenné válásával az egész pénzügyi szektort magával rántsa. Az ilyen típusú intézkedések a közösségi érdekekkel összhangban állnak.⁹⁸⁸

A döntés három támogatási formát érintett: feltőkésítést, rossz eszközöket, és garanciákat. Mindez hasonló a pénzügyi válság során hozott banki csomagokhoz. Ennek kapcsán a Bizottság a későbbiekben meghozott, *az értékvesztett eszközökről szóló közleményében*⁹⁸⁹ is megemlíti az esetet, mint a korábbi évekből származó tapasztalatot: „Az 1990-es években korlátlan állami garanciával biztosított állami szervet hoztak létre a Credit Lyonnais rossz eszközeinek hosszú távú felszámolására. A rossz bank a Credit Lyonnais-tól felvett hitelből finanszírozta az eszközvásárlást, így a Credit Lyonnais-nak nem kellett veszteségeket jegyeznie az eszközökön, és a kockázattal súlyozott eszközöknek megfelelő értékű tőkét szabadíthatott fel, mivel a rossz banknak nyújtott hitel az állami kezességvállalás fényében 0 %-os kockázatsúlyozást igényelt. A Bizottság szerkezetátalakítási támogatásként jóváhagyta a rossz bank létrehozását. A modellt többek között az jellemezte, hogy a jó és a rossz bankot egyértelműen szétválasztotta az érdekkonfliktusok elkerülése érdekében, valamint egy jobb megtérülést biztosító záradékot (*better fortunes clause*) iktatott be a jó bank nyeresége vonatkozásában az állam hasznára. Néhány év elteltével a bankot sikeresen privatizálták. Az a tény azonban, hogy az eszközöket könyv szerinti értéken vezették át a rossz bankba, megvédte a részvényeseket attól, hogy felelősséget kelljen vállalniuk a veszteségekért, és ez hosszú távon jelentős költségekkel járt az állam számára.”⁹⁹⁰

A Bizottság úgy ítélte meg, hogy a helyreállítási terv alkalmas arra, hogy az alapvető gondokat kezelje, és lehetővé tegye a *Crédit Lyonnais* számára, hogy életképesen működjön a továbbiakban a piacon,⁹⁹¹ viszont további feltételeket szabott a támogatáshoz. Például csökkentenie kellett a vállalkozás méretét, és szűkítenie kellett a jövőbeli tevékenységét annak érdekében, hogy további pénzügyi előnyöket ne szerezhesen.⁹⁹²

⁹⁸⁸ Uo. 3.2. pont.

⁹⁸⁹ Lásd Az értékvesztett eszközökről szóló közlemény (2009).

⁹⁹⁰ Uo. 14. o.

⁹⁹¹ *Crédit Lyonnais* határozat (1995) 6.2. pont.

⁹⁹² Uo. 2. cikk.

Előírta még a Bizottság, hogy 5 éven belül a részvényeket privatizálják.⁹⁹³ A döntésben foglaltak megvalósulását a francia hatóságoknak kellett felügyelni, és minderről rendszeres jelentést kellett küldeni a Bizottságnak.⁹⁹⁴

Ezt követően a pénzügyi válság során a bankoknak először a 2004-es iránymutatással összhangban volt lehetőségük segítséget nyújtani, ahogy történt az például a *Northern Rock*,⁹⁹⁵ vagy a *Sachsen*⁹⁹⁶ esetében is. Viszont ekkor még az EK 87. cikk (3) bekezdés (c) pontja képezte a jogalapot.

Később annak érdekében, hogy a tagállamok helyreállíthassák a pénzügyi stabilitást, a Bizottság négy olyan közleményt fogadott el 2008 és 2009 júliusa között, amelyek következtében megteremtődtek a jogi keretek az EK 87. cikk (3) bekezdés (b) pontja alapján a pénzügyi szektor megmentéséhez.⁹⁹⁷ Ezek közé tartozott a *bankokról szóló közlemény*⁹⁹⁸ a *feltőkésítési közlemény*⁹⁹⁹, az *értékvesztett eszközökről szóló közlemény*¹⁰⁰⁰, és a *szerkezetátalakítási közlemény*¹⁰⁰¹. Ezt később kiegészítette a *2010. évi meghosszabbítási közlemény*¹⁰⁰², a *2011. évi meghosszabbítási közlemény*¹⁰⁰³, és az *újabb bankokról szóló 2013. évi közlemény*¹⁰⁰⁴.

A *bankokról szóló közlemény* megállapította azokat a feltételeket, amelyek során lehetőség adódik állami garanciák, kezességvállalások alkalmazására, valamint feltőkésítésre és egyéb formában történő likviditási segítségnyújtásra. Ezen kívül olyan eljárást vezetett be, amely során a Bizottság akár huszonnégy órán belül, sőt hétvégén is határozatot hozhat a támogatásokat érintően.¹⁰⁰⁵ A gyors döntés érdekében továbbá – pozitív döntések esetében – felhatalmazták a versenyügyi biztost 3 hónapra, egészen 2008. december 31-ig, hogy

⁹⁹³ Uo. 3. cikk.

⁹⁹⁴ Uo. 4. cikk.

⁹⁹⁵ State aid NN 70/2007 (ex CP 269/07) – United Kingdom Rescue aid to Northern Rock, European Commission, Brussels, 05.12.2007.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/223064/223064_782466_33_2.pdf

⁹⁹⁶ A Bizottság határozata (2008. június 4.) a Németország által a Sachsen LB részére nyújtott állami támogatásról C 9/08, HL L 104/34, 2009.04.24.

⁹⁹⁷ DEVITO, 11.

ssrn.com/abstract=1809772

⁹⁹⁸ A bankokról szóló közlemény (2008).

⁹⁹⁹ A feltőkésítés közlemény (2009).

¹⁰⁰⁰ Lásd Az értékvesztett eszközökről szóló közlemény (2009).

¹⁰⁰¹ A szerkezetátalakítási közlemény (2009).

¹⁰⁰² A Bizottság közleménye a pénzügyi válsággal összefüggésben nyújtott bankmentő intézkedésekre vonatkozó állami támogatási szabályok 2011. január 1-jétől történő alkalmazásáról, HL C 329/7, 2010.12.07.

¹⁰⁰³ A Bizottság közleménye az állami támogatási szabályoknak a pénzügyi válsággal összefüggésben nyújtott bankmentő intézkedésekre 2012. január 1-jétől való alkalmazásáról, HL C 356/7, 2011.12.06.

¹⁰⁰⁴ A Bizottság közleménye az állami támogatási szabályoknak a pénzügyi válsággal összefüggésben hozott bankmentő intézkedésekre való, 2013. augusztus 1. utáni alkalmazásáról („A Bankokról szóló közlemény”), HL C 216/1, 2013.07.30.

¹⁰⁰⁵ A bankokról szóló közlemény (2008) 53. bek.

egyszemélyben engedélyezhessen sürgős megmentési intézkedéseket.¹⁰⁰⁶ *A feltőkésítési közlemény* a bankok részére juttatott tőkeinjekciókra vonatkozóan tartalmaz részletes iránymutatást. *Az értékvesztett eszközökről szóló közlemény* alapján lehetőség adódott a kedvezményezett bankokat mentesíteni a könyvelés alól az értékvesztett (ún. toxikus) eszközök miatti veszteség vagy a lehetséges veszteségre képzett tartalék vonatkozásában.¹⁰⁰⁷ Toxikus eszközöknek minősülnek például a jelzálogjoggal biztosított egyesült államokbeli értékpapírok, és az erre vonatkozó fedezeti ügyletek és derivatívák, amelyek erőteljesen elvesztették likviditásukat, vagy nagymértékben szükségessé vált a leértékelésük.¹⁰⁰⁸ *A szerkezetátalakítási közlemény* meghatározza azokat a kritériumokat, amelyeknek meg kell felelniük a vállalkozások hosszú távú életképességének helyreállításához szükséges szerkezetátalakítási terveknek.

Ezt követően a támogatások jogalapja már az EK 87. cikk (3) (b) pontja volt, mint ahogy történt az az *ING*¹⁰⁰⁹ és az *Aegon*¹⁰¹⁰ esetében is. Mindkét esetben tőkésítést hajtottak végre.

A fent említett közlemények mint kivételes szabályok ideiglenes jelleggel voltak hatályban, és a válság fennállása idejére, illetve az abból való kilábalásig voltak hivatottak létezni, amit a krízis által előidézett kivételes körülmények teremtettek, azonban a határidejük elteltét követően ismételten az általános szabályozás került előtérbe.

V.5. A koronavírus okozta krízis

Napjainkban a *COVID-19 járvány* hatása nemcsak emberéletekben mérhető, hanem a gazdaság visszaesésében is. Az elkülönült egészségügyi eseteket követően gyorsan vált olyan veszéllyé, ami valamennyi országot kihívások elé állította. A pandémia „súlyos közegészségügyi szükséghelyzetet jelent a polgárok és a társadalmak számára; az EU összes tagállamában vannak megbetegedések. A járvány jelentős megrázkódtatást okoz a világgazdaság és az uniós gazdaságok számára is, és a kedvezőtlen gazdasági hatások mérséklése érdekében kritikus fontosságú, hogy a tagállamok és az uniós intézmények

¹⁰⁰⁶ Damien GERARD: EC competition law enforcement at grips with financial crisis: Flexibility on the means, consistency in the principles, *Concurrences*, N 1-2009., 57.

[deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=760122118067098092105086120095070011060032009009023085005125122125009116025115026092041103027101109063041079115018021124027002050069029073037018075112082016120001093006084082087024121118101095025066124084069065080011113090109127097002004100095103066&EXT=pdf&INDEX=TRUE](https://www.deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=760122118067098092105086120095070011060032009009023085005125122125009116025115026092041103027101109063041079115018021124027002050069029073037018075112082016120001093006084082087024121118101095025066124084069065080011113090109127097002004100095103066&EXT=pdf&INDEX=TRUE)

¹⁰⁰⁷ Az értékvesztett eszközökről szóló közlemény 15. pont.

¹⁰⁰⁸ Uo. 32. pont.

¹⁰⁰⁹ Lásd Az EK-Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt rendelkezések keretén belül az állami támogatások engedélyezése olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 328/10, 2008.12.23.

¹⁰¹⁰ Lásd Az EK-Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt rendelkezések keretén belül az állami támogatások engedélyezése olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 9/3, 2009.01.14.

összehangolt gazdasági válaszingykedéseket tegyenek. Ez a sokk különböző csatornákon keresztül fejt ki hatását a gazdaságra. Ide tartozik az ellátási láncok megszakadása miatt bekövetkezett kínálati sokk, az alacsonyabb fogyasztói kereslet okozta keresleti sokk, a bizonytalanság befektetési tervekre gyakorolt negatív hatása és a likviditási nehézségek vállalkozásokra gyakorolt hatása.”¹⁰¹¹ A járvány megakadályozására tett egyes tagállami intézkedéseknek, így különösen a határlezáráásoknak, illetve a határátlépési korlátozásoknak közvetlen befolyása van a kereslet-kínálatra, amely a kereskedelmet, a vállalkozásokat és a munkanélküliség alakulását is nagyban befolyásolja. A piaci szereplők könnyen találhatják magukat szemben likviditási gondokkal, amely különösen a kkv-k működésében okoz gondot. Amennyiben nem képesek arra, hogy a beszállítóikat, szerződéses partnereiket, illetve az alkalmazottaikat kifizessék, úgy az tovább mélyítheti az adott országra kiható válságot.

A Bizottság jóváhagyásával az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés c) pontja alapján lehetőség van arra, hogy a vírus miatt kialakult likviditási szükségleteket, és a csödközeli helyzetbe jutott vállalkozásokat támogassák, és az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés b) pontja következtében pedig mód van arra, hogy a vállalatokat kártalanítsák a pandémia miatt elszenvedett károkért. Ide sorolhatók főként a közlekedésben, a vendéglátásban és az idegenforgalomban tevékenykedő vállalatok kártalanítására vonatkozó intézkedések, továbbá azoknak a szervezőknek a kompenzálása, akiknek a rendezvényeit törölték.¹⁰¹² A bankok mint pénzügyi közvetítők mindennek megvalósulásában fontos szerepet játszanak, mivel gyakran rajtuk keresztül jutnak el a támogatások a bajba került vállalkozásokhoz. Ezáltal a gazdaságban a hiteláramlás és a likviditás fenn tud maradni.¹⁰¹³ Az EU-ban eddig 36 milliárd euró összegű segítséget nyújtottak a humanitárius szükségletekre, illetve a gazdasági és társadalmi következmények csökkentésére.¹⁰¹⁴ 2020 márciusa és 2020 szeptembere között 828 intézkedést fogadtak el, köztük 373 olyan állami támogatásról szóló döntést, mellyel az európai vállalkozásoknak nyújtottak esélyt a túlélésre.¹⁰¹⁵ Ennek alapján hagyta jóvá a Bizottság pl. az

¹⁰¹¹ A Bizottság közleménye állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret a gazdaságnak a jelenlegi COVID19-járvánnyal összefüggésben való támogatása céljából (egységes keretbe foglalt szöveg). ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/TF_consolidated_version_as_amended_3_april_and_8_may_2020_hu.pdf

¹⁰¹² A Bizottság közleménye - A COVID-19 járvány nyomán hozott koordinált gazdasági válaszingykedések, Brüsszel, 2020.03.13., 11.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0112&from=HU

¹⁰¹³ Uo. 4.1. pont.

¹⁰¹⁴ The von der Leyen Commission: One Year on, State of the Union 2020., [továbbiakban: The von der Leyen Commission (2020)] 9.

ec.europa.eu/info/sites/info/files/von-der-leyen-commission-one-year-on_en.pdf

¹⁰¹⁵ Uo. 10.

Alitalia olasz légitársaság 199,45 millió eurós mentőövét is azért, hogy a vállalkozás veszteségei megtérüljenek.¹⁰¹⁶

A Bizottság elsősorban a *NextGenerationEU* helyreállítási eszköz segítségével kívánja újraéleszteni a gazdaságot. Ennek keretében 750 milliárd euró kölcsönt vesz fel a piacról azért, hogy a piaci folyamatok beinduljanak. Ezt az összeget támogatások és kölcsön formájában kívánja az EU a tagállamok részére folyósítani. Ezáltal 2021 és 2022 között 1,75 %-os növekedéssel számolnak, amelyet 2024-re 2,25 %-ra akarnak módosítani. Eredményeképpen 2022-ig 2 millió munkahely létrejöttével számolnak. Az eszköz három pillérré támaszkodik: 1) a tagállamok támogatása a helyreállítás érdekében, 2) a gazdaság beindítása és a magánberuházások elősegítése, 3) a válság tanulságainak levonása. Az első pilléren alapulnak a krízis elhárítása, a helyreállítás, valamint a megerősödés érdekében tett tagállami intézkedéseket támogató eszközök. A második pillérré épül a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megsegítésére, valamint a magánberuházások élénkítésére irányuló intézkedések támogatása. A harmadik pillér keretében pedig a legfontosabb uniós programokat kívánják megerősíteni a válságból fakadó tapasztalatok összegzésével annak érdekében, hogy az egységes piac még erősebbé és stabilabbá váljon, valamint hogy a digitális és zöld technológiákra történő átállás felgyorsulhasson.¹⁰¹⁷

A *NextGenerationEU* részét képező *Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz* keretében pedig – összhangban az uniós célkitűzésekkel - pénzügyi támogatást biztosítanak a reformokhoz és a beruházásokhoz. Ennek segítségével a zöld és digitális átállást, valamint a tagállamok gazdaságát kívánják a kihívásokkal szemben rugalmasabbá, illetve ellenállóbbá tenni.¹⁰¹⁸ A támogatásoktól azt remélik, hogy a legjelentősebb befektetésekre és átalakításokra sor kerülhet. Mindez azon jelszó alatt valósulna meg, mely szerint mindegyik tagállam fellendülése az összes többi tagállam fellendülésétől függ.¹⁰¹⁹ *Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz* segítségével részesült pl. Svédország támogatásban.¹⁰²⁰

Felállításra került még 54 milliárd euró értékben a *Koronavírus-járvány elleni befektetési kezdeményezés* azért, hogy további likviditást biztosítsanak a vállalkozásoknak, valamint az

¹⁰¹⁶ Európai Bizottság – Állami támogatások engedélyezése az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikke értelmében – Olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 41/6, 2021.02.05.

¹⁰¹⁷ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/recovery-plan-europe/pillars-next-generation-eu_hu

¹⁰¹⁸ ec.europa.eu/hungary/news/20200529_nextGenerationEU_hu

¹⁰¹⁹ The von der Leyen Commission (2020) 13.

¹⁰²⁰ commission.europa.eu/system/files/2022-03/factsheet_en_assessment_final.pdf

https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-sweden_en

egészségügyi ágazatnak.¹⁰²¹ Ezeknek köszönhetően eddig összesen 4,2 milliárd euró összeget mozgósítottak a krízis ellen, ami több mint az EU GDP-jének 30 %-a. Ennek ellenére a tagállamok gazdasága továbbra is recesszióban van, pedig a járványt megelőző előrejelzések alapján 2020-ban még 8,3 %-os növekedéssel számoltak. Növekedés legkorábban csakis 2021-ben várható.¹⁰²²

A vírus, illetve annak következményei a munkanélküliség alakulására is hatással voltak, összesen 9 %-kal nőtt az EU-ban.¹⁰²³ A munkanélküliség csökkentésére elfogadásra került a *Tanács 2020/672 rendelete a COVID-19 ideiglenes támogatást nyújtó európai eszköz (SURE) létrehozásáról*¹⁰²⁴, ezzel 100 milliárd eurós nagyságú eszközökkel próbálják meg támogatni a munkahelyeket.¹⁰²⁵ Kedvező feltételek mellett jelentős mértékű kölcsönöket kaphatnak a tagállamok. Az eszköz révén lehetővé válik, hogy „uniós pénzügyi támogatást igényeljenek az olyan állami közkiadások hirtelen és jelentős megemelkedésének finanszírozásához, amelyek a 2020. február 1-je óta a válság miatt bevezetett nemzeti intézkedések nyomán merültek fel. Ilyenek például a csökkentett munkaidős rendszerek és az ahhoz hasonló – többek között az önálló vállalkozóknak biztosított – intézkedések, illetve bizonyos, főként a munkahelyeket érintő egészségügyi rendelkezések.”¹⁰²⁶

Most először került sor a *Stabilitási és Növekedési Paktum* általános kilépési klauzulájának alkalmazására annak érdekében, hogy az uniós állami támogatásokkal kapcsolatos szabályokat még rugalmasabban lehessen alkalmazni, és a tagállamok a válságot gyorsan és megfelelő módon kezelhessék figyelemmel arra, hogy a válság olyan külső esemény, amely nagymértékben befolyásolja az államháztartásokat. Ennek következtében a költségvetési és így a likviditástámogatási intézkedéseknek, illetve az egyéb garanciáknak a költségvetésre gyakorolt hatását nem fogják figyelembe venni, amikor annak értékelésére kerül sor, hogy mennyire felelnek meg a tagállamok a *Stabilitási és Növekedési Paktumnak*.¹⁰²⁷

A pandémia ideje alatt a Bizottság kiadta az *Állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret a gazdaságnak a jelenlegi COVID-19 járvánnyal összefüggésben való*

¹⁰²¹ Uo. 12.

¹⁰²² Uo. 12-13.

¹⁰²³ Uo. 13.

¹⁰²⁴ A Tanács 2020/672 rendelete a Covid19-világjárvány miatt felmerülő szükséghelyzeti munkanélküliségi kockázatokat mérséklő ideiglenes támogatást nyújtó európai eszköz (SURE) létrehozásáról, HL L 159/1, 2020.05.20.

¹⁰²⁵ The von der Leyen Commission (2020) 12.

¹⁰²⁶

¹⁰²⁷ A Bizottság közleménye a Tanácsnak a Stabilitási és Növekedési Paktum általános mentesítési záradékának alkalmazásáról, Brüsszel, 2020.03.20.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0123&from=EN

támogatása céljából című közleményét (továbbiakban: ideiglenes keret)¹⁰²⁸, és az annak *első*¹⁰²⁹, *második*,¹⁰³⁰ és *harmadik módosításáról szóló közleményt*¹⁰³¹, valamint a *rövid lejáratú exporthitel-biztosítások módosításáról szóló közleményt*.¹⁰³² Később megalkotásra került az ideiglenes keret *negyedik*¹⁰³³ és *ötödik módosítása*¹⁰³⁴ is. Az ideiglenes keret meghatározza azokat a feltételeket, amelyek során a tagállamoknak lehetőségük van arra, hogy saját tőke és/vagy hibrid tőkeinstrumentumok útján állami támogatásokat nyújtsanak a járvány idején nehéz helyzetbe került vállalkozásoknak.¹⁰³⁵ A fő cél az, hogy „célzott támogatást nyújtson azoknak az egyébként életképes vállalkozásoknak, amelyek a *COVID-19 járvány* következtében pénzügyi nehézségekkel küzdenek. Ez a verseny indokolatlan torzulásának elkerülése szempontjából fontos elv. Ezzel összefüggésben az ideiglenes keret nem felváltja, hanem kiegészíti a tagállamok számára rendelkezésre álló támogatási lehetőségeket. Például olyan vállalkozásokra vonatkozóan, amelyek már a *COVID -19 járvány* kitörése előtt pénzügyi nehézségekkel küzdöttek. A Bizottság megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatása egyértelmű feltételeket határoz meg, ezek alapján e vállalkozásoknak megalapozott szerkezetátalakítási tervet kell kidolgozniuk, amellyel hosszú távon életképessé tudnak válni. E feltételek célja annak biztosítása, hogy az érintett vállalkozások ne támaszkodjanak továbbra is állami támogatásra, hanem saját erejükből szálljanak versenybe a piacon.”¹⁰³⁶

Az, hogy a koronavírus járvány alatt tett intézkedések mennyiben lesznek sikeresek, azt majd a következő évek tapasztalatai fogják megmutatni.

¹⁰²⁸ A Bizottság közleménye - Állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret a gazdaságnak a jelenlegi COVID-19- járvánnyal összefüggésben való támogatása céljából, HL CI 91/1, 2020.03.20.

¹⁰²⁹ A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi COVID-19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret módosítása, HL CI 112/1, 04.04.2020.

¹⁰³⁰ A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi COVID-19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret módosítása, HL C 164/3, 2020.05.13.

¹⁰³¹ A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi Covid19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret 3. módosítása, HL C 218/3, 2020.07.02., [továbbiakban: A COVID19 járvánnyal összefüggésben hozott ideiglenes keret 3. módosításáról szóló közlemény (2020)]

¹⁰³² A Bizottság közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény mellékletének módosításáról, HL C 215/1, 2015.07.01.

¹⁰³³ A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi Covid19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret 4. módosítása, és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény mellékletének módosítása, HL CI 340/1, 2020.10.13.

¹⁰³⁴ A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi Covid19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret 5. módosítása, és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény mellékletének módosítása, HL C 34/6, 2021.02.01.

¹⁰³⁵ A COVID19 járvánnyal összefüggésben hozott ideiglenes keret 3. módosításáról szóló közlemény (2020) 9. pont.

¹⁰³⁶ Uo. 4. pont.

V.6. Az orosz-ukrán konfliktust érintő válságkezelés

Az EU állami támogatási rendszerén belül végezetül érdemes kitérni az Oroszország és Ukrajna közötti háború miatt kialakult válsághelyzetre, és az annak következményeit enyhíteni kívánó uniós (szintű) intézkedésekre. Az Európai Tanács 2022 június 03-án elfogadta az Oroszország elleni hatodik szankciós csomagot,¹⁰³⁷ amely érinti az olajimportot és -szállítást, a banki szektort, a televíziós közvetítést, és további exporttilalmakat vezet be. A tagországok viszont ezekkel a döntésekkel önmagukat is kitétték a szankciókkal járó negatív globális szintű gazdasági következményeknek, valamint az orosz ellenintézkedéseknek. A mindebből keletkező válság miatt a Bizottság kiadta az *Állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes válságkezelési keret a gazdaságnak Oroszország Ukrajna elleni agresszióját követő támogatása céljából* című közleményét,¹⁰³⁸ (továbbiakban: ideiglenes válságkezelési keret) amiről VESTAGER ügyvezető alelnök (bizottsági biztos) egyik beszédében úgy nyilatkozott, hogy lehetővé válik a tagállamok számára, hogy rugalmasabban kezeljék az állami támogatásra vonatkozó szabályokat.¹⁰³⁹ A közlemény az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés (b) pontján alapul, lényege, hogy valamely tagállamban bekövetkezett komoly gazdasági zavar következtében lehetséges segítséget nyújtani. Részesült már ilyen támogatásban például Portugália¹⁰⁴⁰ és Spanyolország¹⁰⁴¹ is.

Az ideiglenes válságkezelési keret alapján is a krízissel súlytott nehéz helyzetben lévő vállalkozásoknak nyújtható támogatás,¹⁰⁴² azonban kivételt képeznek az EU által elfogadott

¹⁰³⁷ Lásd pl. A Tanács (EU) 2022/876 végrehajtási rendelete (2022. június 3.) a belarusz helyzetre és Belarusznak az Ukrajna elleni orosz agresszióban való részvételére tekintettel hozott korlátozó intézkedésekről szóló 765/2006/EK rendelet 8a. cikke (1) bekezdésének végrehajtásáról, HL L 153/1, 2022.06.03., A Tanács (EU) 2022/877 rendelete (2022. június 3.) a belarusz helyzetre és Belarusznak az Ukrajna elleni orosz agresszióban való részvételére tekintettel hozott korlátozó intézkedésekről szóló 765/2006/EK rendelet módosításáról, HL 153/11, 2022.06.03., A Tanács (EU) 2022/878 végrehajtási rendelete (2022. június 3.) az Ukrajna területi integritását, szuverenitását és függetlenségét aláásó vagy fenyegető intézkedések miatti korlátozó intézkedésekről szóló 269/2014/EU rendelet végrehajtásáról, HL 153/15, 2022.06.03., A Tanács (EU) 2022/879 rendelete (2022. június 3.) az ukrain helyzetet destabilizáló orosz intézkedések miatt hozott korlátozó intézkedésekről szóló 833/2014/EU rendelet módosításáról, HL 153/53, 2022.06.03., és A Tanács (EU) 2022/880 rendelete (2022. június 3.) az Ukrajna területi integritását, szuverenitását és függetlenségét aláásó vagy fenyegető intézkedések miatti korlátozó intézkedésekről szóló 269/2014/EU rendelet módosításáról, HL L 153/75, 2022.06.03.

¹⁰³⁸ A Bizottság közleménye - Állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes válságkezelési keret a gazdaságnak Oroszország Ukrajna elleni agresszióját követő támogatása céljából, HL C 131 I/1, 2022.03.24. [továbbiakban: Ideiglenes válságkezelési keret (2022)].

¹⁰³⁹ EVP Vestager remarks at the State aid and tax conference: "EU State aid: strong principles, in crisis and in change", Copenhagen, 20 March 2023. ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_23_1792

¹⁰⁴⁰ Európai Bizottság – Állami támogatások az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikke értelmében – Olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 242/11, 2022.06.24.

¹⁰⁴¹ Európai Bizottság – Állami támogatások az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikke értelmében – Olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 235/7, 2022.06.17.

¹⁰⁴² Ideiglenes válságkezelési keret (2022) 26. pont.

szankciókkal érintett vállalkozások.¹⁰⁴³ Az így biztosított intézkedéseknek arányosnak, megfelelőnek és szükségesnek kell lenniük, ahhoz, hogy a komoly gazdasági zavart megszüntethessék.¹⁰⁴⁴ Kiemeli a közlemény azt is, hogy például ha a COVID-19 járvánnyal összefüggésben is támogatást nyújtanak, akkor a likviditási szükséglet kielégítéséhez csak egy alkalommal biztosítható az állami intézkedés.¹⁰⁴⁵ A főszabály szerint a támogatás összege vállalkozásonként legfeljebb 400.000 euró lehet, de a halászati- és akvakultúra ágazat, és a mezőgazdaságot érintő támogatás esetében ez 35.000 euró. Nyújtható közvetlen támogatásként, adókedvezményként, fizetési könnyítésként, vagy egyéb más módon, mint pl. visszafizetendő előleg, hitel, saját tőke, és garancia.¹⁰⁴⁶ Ezen kívül „az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdés (c) pontján alapuló meglévő lehetőségeken és a fent meghatározott lehetőségeken túl az ideiglenes támogatás enyhítheti a földgáz- és villamosenergia árak olyan kivételesen súlyos emelkedésének hatását, amelyet a vállalkozások rövidtávon esetleg nem képesek áthárítani, vagy amelyhez rövidtávon esetleg nem tudnak alkalmazkodni. Ez mérsékelheti a jelenlegi válság következményeit a vállalkozások számára, és segítheti a vállalkozásokat a meredek költségnövekedéshez való alkalmazkodásban, valamint csökkentheti az energiaárak emelkedéséből eredő inflációs nyomást. További támogatás is indokolt lehet a nagy energiafelhasználású vállalkozások tevékenységének folytatásához.”¹⁰⁴⁷

A kríziskezelés érdekében a fentiekén túl a nagymértékű orosz energiahordozóktól való kiszolgáltatottság miatt a Bizottság elkészítette a *REPowerEU tervét*,¹⁰⁴⁸ amivel az Oroszországtól való függőséget csökkenteni, az alternatív erőforrásokra való áttérést felgyorsítani kívánja, ezzel is támogatva a klímaváltozással folytatott harcot. A tervnek fő részét képezi a *Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (RRF)*,¹⁰⁴⁹ ami összehangolt tervezést és határon átnyúló pénzügyi támogatást nyújt, magában foglalva nemzeti infrastruktúrafejlesztéseket és energiaprojekteket.¹⁰⁵⁰ Ide sorolható még a Bizottság *Cselekvési*

¹⁰⁴³ Uo. 33. pont.

¹⁰⁴⁴ Uo. 37. pont.

¹⁰⁴⁵ Uo. 39. pont.

¹⁰⁴⁶ Lásd még uo. 41-43 pontok.

¹⁰⁴⁷ Uo. 51. pont.

¹⁰⁴⁸ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – *REPowerEU terv*, Brüsszel, 2022.05.18. [továbbiakban: European Commission: *REPowerEU* (2022)].

eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fc930f14-d7ae-11ec-a95f-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF

¹⁰⁴⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/241 rendelete (2021. február 12.) a Helyreállítási és Rezilienciáépítési Eszköz létrehozásáról, HL 57/17, 2021.02.18.

¹⁰⁵⁰ European Commission: *REPowerEU* (2022).

*terve*¹⁰⁵¹ is, amely rögzíti, hogy az árintervenciókkal nem értenek egyet, mivel az árplafonok aláássák az árképzést, és akadályt gördítenek az energiapiacok elé a tekintetben, hogy biztonságos és megfizethető szolgáltatást nyújtsanak. Azok hosszú távon károsan hatnak a piacra, mivel a piaci szereplők elveszítik a motivációjukat, hogy a magas árakra ellenlépéssel reagáljanak, rontva ezáltal a versenyképességet. Mindez pedig megakadályozza azt is, hogy más szereplőket vonzzanak a piacra.¹⁰⁵²

Az orosz-ukrán konfliktus következtében kialakult válságot tovább nehezíti az, hogy például az olajcégek a részükre juttatott kedvezményeket (adócsökkentéseket) nem építik bele az áraikba, így a vásárlók (fogyasztók) nem részesülnek belőle. Az amúgy is magas olajárak mellett így az adócsökkentések révén ezek a vállalatok nagymértékű profitra tehetnek szert. A probléma súlyosságát jelzi az is, hogy Németországban a trösztellenes törvények szigorítását vették napirendre, érte ezalatt akár az egyes vállalkozások feldarabolását is.¹⁰⁵³ Hasonló problémákkal néz szembe az Egyesült Királyság is.¹⁰⁵⁴ Ennek kapcsán felmerül a kérdés, hogy az egyes állami kedvezmények mennyiben tudják a valóságban elérni a céljaikat, és nem pusztán a közpénzek felesleges eltékozlását eredményezik-e.

A támogatásokat 2022 december 31-ig lehetséges folyósítani, azonban a krízisnek a hosszú távú negatív következményei még nem láthatók pontosan, így az sem, hogy az esetleges újabb büntető jellegű intézkedések, és ellenlépések milyen mértékben fogják elmélyíteni a gazdasági recessziót.

Továbbá az is kérdéses, hogy az orosz energiahordozókról milyen gyorsan és hatékonyan fognak tudni áttérni a tagállamok és az egyes vállalkozások más forrásokra, különösen olyan mértékű zöld energiára, amivel megfelelően pótolható a kiesett export. Mindezek alapján feltételezhető az is, hogy további állami támogatásokat érintő intézkedések meghozatalára kerül majd sor, és várhatóan a háború elhúzódásának következtében többször meg fogják hosszabbítani az ideiglenes válságkezelési keretet, hasonlóan, mint ahogy a koronavírus pandémia idején kibocsátott ideiglenes keret esetében is történt.

¹⁰⁵¹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Rövid távú energiapiaci intervenciók és a villamosenergia-piac szerkezetének hosszú távú fejlesztése – Cselekvési terv, Brüsszel, 2022.05.18., [1továbbiakban: Cselekvési terv (2022)].

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0236&from=EN

¹⁰⁵² Uo. 15-16.

¹⁰⁵³ Einschätzung des Tankstellenverbands, Beschaffungskosten angeblich für hohe Spritpreise verantwortlich, *Spiegel*, 12.06.2022.

www.spiegel.de/politik/tankstellenverband-ostdeutschland-beschaffungskosten-sollen-fuer-hohe-spritpreise-verantwortlich-sein-a-38f3c305-abe6-4084-9554-cfad3b2a65e

¹⁰⁵⁴ www.gov.uk/cma-cases/uk-fuel-retail-market-review

V.7. Konklúzió

A megmentési és szerkezetátalakítási támogatás mindig sok kétellyel jár, főleg az utóbbi. Az ilyen fajta állami segítségnyújtás csak nagy körültekintéssel adható, és csak akkor, ha a versenytorzulást biztosan ellensúlyozzák a vállalkozás fennmaradásából származó előnyök. A szerkezetátalakítás az észszerűség és a hatékonyság érdekében gyakran a tevékenységek leépítésével jár, így a kapacitások csökkenését vagy megszűnését eredményezheti. Mindez pedig a munkaerő csökkenését vonja maga után. Tekintettel erre oda kell figyelni többek között az adott tevékenység megszüntetésével járó problémákra, a beszállítókra és a fogyasztásra gyakorolt következményekre, továbbá a monopólium vagy oligopolisztikus helyzet kialakulásának elkerülésére. Ez alapján egyik legfontosabb feltételnek minősül a társadalmi gondok elkerülése, illetve csökkentése, amelynek egyik eszköze lehet például az, hogy az elbocsátott munkavállalók szociális juttatásokban részesülnek, amit viszont a Bizottság nem tekint az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése alá tartozó állami támogatásnak.¹⁰⁵⁵

Amennyiben az állami pénzekből megvalósuló segítség az uniós jog szerint állami támogatásnak minősül, úgy főszabály szerint be kell jelenteni azt a Bizottságnak még mielőtt végrehajtanák. Fontos, hogy csak akkor juthassanak közpénzekhez a vállalatok, ha már kimerítették az összes piaci lehetőséget, és az a közös érdekű célkitűzés megvalósításához nélkülözhetetlen. A támogatás így olyan kötelezettségekkel adható, amelyek által a nagyvállalatok nem juthatnak áldozatok nélkül és indokolatlanul közpénzekhez, ezért lényeges a tehermegosztás érvényesülése is. Ilyenkor az adott vállalat életképessége helyreállításához bizonyos mértékben saját forrással is hozzájárul. Figyelembe kell venni a vállalkozás tulajdonosainak, valamint leányvállalat esetében az anyavállalatnak az anyagi lehetőségeit is. Az, hogy milyen mértékben részesülhet ilyen típusú támogatásban az adott vállalkozás, valamint hogy milyen nagyságban kell hozzájárulnia az életképessége helyreállításához, az nagyban függhet a méretétől. A cél az, hogy a jövőbeli működése biztosítottá váljon, de a lehető legkisebb állami intézkedés útján annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a verseny torzulása. Erre tekintettel az 'először és utoljára' elvet is maradéktalanul be kell tartani. Még a támogatás további esetleges káros hatásainak csökkentése érdekében a versenytorzulást korlátozó intézkedések alkalmazása is hasznosnak bizonyulhat.

A fizetésektelenségi eljárásoknak is lehetőséget kell nyújtaniuk arra, hogy az életképes vállalkozások ne lépjenek ki a piacról, a munkahelyeket megőrizhessék, és a beszállítók a

¹⁰⁵⁵ Megmentési és szerkezetátalakítási iránymutatás (2014) 31. pont.

partnereiket megtarthassák. Természetesen a tulajdonosoknak is oda kell figyelniük arra, hogy működőképes vállalkozásokba fektessék pénzeszközeiket. Az uniós versenyjog biztosítja a feltételeket a megfelelő állami támogatással kapcsolatos döntésekhez, ám azok mérlegelése nagy odafigyelést igényel.

Az EU a 2008-as pénzügyi válság után már jelentős tapasztalattal rendelkezik a gazdasági recesszió kezelésében, ezért már a koronavírus elterjedése következtében felmerült kihívások kapcsán is gyorsan és hatékonyan tudott intézkedéseket hozni, amiben a versenyjog kiemelt szerepet tölt be, és azokon belül is az állami támogatásokat helyezi előtérbe. A Bizottságnak korábban elsősorban a pénzügyi szektor szereplőinek megmentése volt a célja annak érdekében, hogy az ágazat problémáinak káros hatásai ne gyűrűzzenek tovább a gazdaság egyéb részeire. Ennek alapján gyorsabb, és rugalmasabb eljárást vezetett be.

A pandémia miatti krízis kezelése okán az egyes határlezáró, és egyéb korlátozó intézkedések miatt az EU teljes egységes piaca működésének helyreállítása van középpontban. Fontos különbség a két válságkezelés között, hogy az EU a mostani helyzetben uniós szintű hitelfelvétel igénybevételével is elősegíteni akarja a vállalkozások és a gazdaság talpra állását, amelynek következtében további közpénzeket lehet felhasználni, illetve jóváhagyni állami támogatás formájában. Ezzel ellentétben a pénzügyi válság idején mindez legfeljebb tagállami szinten valósulhatott meg, és az egyes országok döntöttek arról, hogy külön finansziális segítséghez folyamodnak-e vagy sem. A mostani világválság kezelése még nem ért véget, azonban elmondható, hogy mindkét gazdasági recesszió problémáira az EU az állami támogatásokat tekinti elsősorban megoldásnak. Mindez megfigyelhető az orosz-ukrán konfliktus következményeinek gazdasági enyhítése során hozott intézkedéseknél is. Manapság az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés (b) és (c) pontjai alapján nyújtott közpénzekkel próbálják meg leginkább újraéleszteni a gazdaságot, illetve életben tartani a vállalkozásokat.

Az uralkodó álláspont szerint az erre vonatkozó szabályokon nem lehet lazítani, azokat válság idején is szigorúan kell alkalmazni.¹⁰⁵⁶ Ezzel szemben mintha változás volna megfigyelhető az EU hozzáállásában, és rugalmasság jelenne meg a szemléletében, például most először a *Stabilitási és Növekedési Paktum* rendelkezései alól mentesülhetnek átmenetileg a tagállamok, valamint a pénzügyi válság idején is több flexibilis szabályozás volt megfigyelhető. Az orosz-ukrán konfliktus során kiadott ideiglenes válságkezelési keret kapcsán VESTAGER ügyvezető alelnök úgy nyilatkozott, hogy az állami támogatások szabályozása tekintetében válság idején 'rugalmasan' kívánnak eljárni.

¹⁰⁵⁶ Lásd OECD (2011) 111.

Az állami támogatások odaítélése során azonban nagymértékű odafigyelést kell tanúsítani annak érdekében, hogy a közpénzek felelőtlen szétosztása ne valósulhasson meg, és hogy a negatív hatásaikkal ne rontsák jobban a piaci körülményeket. Pl. a pénzügyi válság során a *Malév* állami támogatását nem engedélyezték, míg a *COVID-19 járvány* idején az *Alitalia* olasz légitársaságra vonatkozó 199,45 millió eurós mentőövet jóváhagyták, hivatkozással arra, hogy a szubvencióval kompenzálhatóak a pandémia miatt elszenvedett veszteségek. Az EB szerint a magyar vállalkozás nem tudta igazolni, hogy képes lenne fennmaradni a piacon, az *Alitalia* ellen pedig a korábbi támogatások miatt lefolytatott vizsgálatok eredményeként a Bizottság szintén megállapította, hogy a légitársaság javára nyújtott kölcsön összeegyeztethetetlen támogatásnak minősült.¹⁰⁵⁷ Ennek alapján az olasz társaságnak is akár már korábban meg kellett volna szünnie, és a koronavírus miatt engedélyezett összeg is csak arra szolgált, hogy egy életképtelen vállalkozást tartsanak meg állami pénzekből.

A fentiek tükrében érdemes volna elgondolkodni azon, hogy az eltűnő vállalkozás doktrínájára vonatkozó feltételeket is 'rugalmasabban' ítélik meg mint válságkezelési eszközt, amely alapján több, nehéz pénzügyi helyzetben lévő vállalkozás összefonódását segíthetnék elő. Ebben az esetben a piac maga tudná orvosolni a felmerült gazdasági problémákat anélkül, hogy közvetlen állami beavatkozás volna szükséges. Ez azért is megfontolandó lehet, mivel a közpénzekből megvalósuló rosszul felmért támogatás a gazdasági válságot tovább mélyítheti, és a hosszú távon életképtelen vállalkozások fennmaradását segítheti elő. Ezen kívül mindez az állam költségvetési hiányát növeli, ami előrevetít megszorító intézkedéseket a jövőben, például adók bevezetését vagy növelését, ami újabb recessziót válthat ki, elnyújtva ezáltal a válságból való kilábalást.

¹⁰⁵⁷ A Bizottság (EU) 2022/795 határozata (2021. szeptember 10.) az Olaszország által az *Alitalia* javára nyújtott állami támogatásról SA.48171 (2018/C) (ex 2018/NN, ex 2017/FC), HL 141/53, 2022.05.20.

VI. További lehetőségek a válságban lévő gazdasági szereplők megsegítésére

A versenyjog önmagában nem tudja megoldani a piacon felmerülő gazdasági problémákat, ezért egyéb szabályozókra, illetve eszközökre is szükség van. Szerencsés esetben ezek egymást kiegészítik, valamint elősegítik a válságból való kilábalást és a talpraállást. Minderre tekintettel érdemes kitérni ezen alternatívákra is a teljesség igénye nélkül, hiszen mindennek mélyrehatóbb ismertetése nem a versenyjog feladata.

Jelen fejezet a mélyebb közgazdasági elemzést elkerülve kíván betekintést nyújtani az egyes gazdasági intézkedések közötti összefüggések piacra gyakorolt hatásainak bemutatására. Nem a válságok kialakulásának okait kívánja feltárni és azokat elemezni, hanem azokat az eszközöket, amelyek a jegybankok, a kormányzatok, illetve a jogalkotók számára rendelkezésre állnak a válság következményeinek mérséklésében és az abból való kilábalásban. Először bemutatásra kerülnek a gazdasági krízis idején felmerülő problémák és a jegybankok szerepe, majd a további jogi és az egyéb lehetőségek.

VI.1. Felmerülő problémák

Már SCHUMPETER osztrák közgazdász is arra figyelmeztetett, hogy a kapitalizmus - természetéből fakadóan - időszakonként súlyos válságot okoz. Álláspontja szerint ennek az az oka, hogy a tőke a jelentős monopol erővel bíró nagyvállalatoknál összpontosul. A sikeres gazdasági szereplők naggyá terebélyesednek, és a túlzott növekedési vágyukból fakadóan a kezdetben innovatív feltörekvésükből később hanyatlás lesz. Az ebből származó bukásból, és a vele járó valamennyi gazdasági sokkhatásból pedig új vállalatok emelkedhetnek fel. Ennek alapján a kapitalizmus fejlődésében a válság, mint egyfajta 'megváltó' jelenik meg. Ez figyelhető meg MARX kapitalizmus kritikájában is, mint krízis-generáló rendszer.¹⁰⁵⁸ Ennek alapján az újabb gazdasági fellendülés magában hordozza a következő recessziót is, mint egyfajta ciklikusság.

A liberális, illetve neoliberális közgazdasági szemlélet előtérbe helyezi az egyéni szabadságot és a magánautonómiát, valamint a minél kevesebb szabályozást, azaz a deregularizációt. Ezen álláspont szerint a piac olyan önszabályozó erővel bír, ami a problémákat magától megoldja. Kérdés azonban, hogy a gazdasági válságból fel lehet-e állni, vagy hogy a kilábalásra miként kerül sor, hiszen nem mindegy, hogy végleges jellegű pusztítást hagy maga után, akár civilizációk eltűnését eredményezve, mint ahogy történt az a Húsvét-szigetek

¹⁰⁵⁸ Yanis VAROUFAKIS: *The Global Minotaur America, the True Origins of the Financial Crisis and the Future of the World Economy*. London & New York, Zed Books, 2011., 34.

esetében is.¹⁰⁵⁹ Ha kizárólag önmagában a piacra bíznák azt, hogy a krízis megoldódjon, akkor minden bizonnyal a gazdaság helyreállása sokkal súlyosabb következményeket vonna maga után, és hosszabb ideig tartana.

Ennek érdekében szükséges az állami beavatkozás. Az, hogy valamely ország milyen módon kívánja egy válsággal felvenni a harcot, az sok tényezőtől függhet, például hogy milyen erős gazdasággal rendelkezik, mennyiben érinti a válság, lokális vagy világméretű-e, milyen jelentőségű szektorokat foglal magába, milyen szerkezetű gazdaságban működik, vagy hogy milyen mértékben szükséges a folyamatokba közbelépni. Egy erősebb gazdasággal rendelkező országban alkalmazott megoldások nem biztos, hogy elegendőek vagy megfelelőek egy gyengébb alapokon nyugvó esetben. Ezért nincs is mindenre kiterjedő recept a válságok ellen sem.

Ezen kívül azt megmondani, hogy egy gazdasági válság mikor fog bekövetkezni, nem egyszerű feladat. Így például egy pénzügyi buborék esetében sem könnyű mindezt előrelátni. Rendszerszintű kockázatokat okozhat például a bankok túlzott kockázatvállalása; a túlzott vállalati és lakossági eladósodottság,¹⁰⁶⁰ és az eszközár-buborék kialakulása: „amikor az olyan eszközök ára, mint pl. az ingatlan, a tényleges értéket messze meghaladó mértékben megemelkedik, a szóban forgó ár hirtelen leesésének kockázata veszélyt okoz.”¹⁰⁶¹ „Kockázatok különböző szinteken és formákban jelentkezhetnek. A gazdaság széles körű lelassulása miatt az ingatlanulajdonosoknak nagy adósságterhet kell viselniük úgy, hogy eközben ingatlanuk értéke csökken; a hiteleket finanszírozó pénzintézeteknek pedig egyre több nem fizető ügyféllel kell számolniuk. A feltörekvő piacok növekedésének lassulása is árthat a gazdaságnak például azáltal, hogy csökken az áruk iránti kereslet, ami az érintett iparágakban munkahelyek megszűnéséhez vezet. Másik lehetséges hatásként nagy eladási hullám indulhat el az adósságpiacokon, a részvénytőzsdéken és a devizapiacokon, aminek következtében a vállalatok nehezebben tudják finanszírozni tevékenységüket, megakasztva ezzel a gazdasági növekedést.”¹⁰⁶²

Egy ilyen buborék kipukkanása előtt a kockázatvállalási kedv erősebb, és az egyes eszközök túlértékeltekké válhatnak, ami a buborék kipukkanása után recessziót vált ki. Ennek következtében a felelőtlen hitelezés sem kedvez a stabil gazdaságnak. Itt külön probléma a *flailing firm* jelenség, vagyis az, hogy olyan, a piacon 'lebegő' szereplőknek is tőkét

¹⁰⁵⁹ Lásd Jared DIAMOND: *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed*. Penguin Books. 2011, 79-119.

¹⁰⁶⁰ www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/macprudentialpolicies.hu.html

¹⁰⁶¹ Uo.

¹⁰⁶² www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/financial_stability.hu.html

biztosítanak, amelyek így is, úgy is versenyképtelenek, és el kellene hagyniuk a piacot. Ezzel együtt a fizetéképtelenségük pedig előre vetíti azt, hogy később a megszüntetésükre irányuló eljárások indulnak, és a részükre nyújtott összegek is behajthatatlanná válnak. Mindez pedig nem növeli, hanem csökkenti a versenyképességet, gátolva és eltántorítva az esetleg jobban teljesítő versenytársak piacra lépését.

Tovább növeli a gondokat a kormányzatok által a válságkezelésére felvett hitelek. A gazdasági és az ennek következtében keletkező társadalmi gondok orvoslására kért mentőövek miatt bekövetkezett eladósodás, valamint az ennek során vállalt feltételek teljesítése érdekében hozott megszorító intézkedések, kiegészülve a krízis következtében keletkező munkanélküliséggel, mind olyan tényezők, amelyek könnyen átterjedhetnek politikai színtérre is kormányválságot okozva, hiszen mindez a társadalmi egyenlőtlenségeket erősíti. További következménye lehet, hogy az államadósság mérséklése érdekében a kormányok csökkentik a kiadásokat, és adókat növelnek. A túlzott mértékű magán- és közkiadások megnyirbálása révén pedig a hazai kereslet össze is dőlhet, hiszen a keresletet drasztikusan visszavetheti. Ennek elkerülése érdekében a kormányok próbálják az exportot növelni, aminek érdekében igyekez(né)nek a nemzeti valutát leértékelni.¹⁰⁶³ Emellett a likviditás biztosítása során alkalmazott pénznyomtatás - ami árnövelő, inflációs hatással rendelkezik - viszont az export versenyképességét negatívan befolyásolja. Mindez pedig visszatarthatja a fogyasztói vásárlást is.

A piaci viszonyok tekintetében kedvezőtlen környezetben a fő kérdés az, hogy milyen mértékű a befektetési kedv. Ha véleményük pozitív a tekintetben, hogy beruházásaik megtérülnek, akkor ez mind a gazdaság fellendülésére hathat, generálva a fogyasztás és a foglalkoztatás növekedését is. Ha úgy látják, hogy a feltételek megfelelőek, akkor befektetnek, de ha nem, akkor fontos, hogy a kormányok, illetve a jegybankok milyen üzenetet küldenek a piaci szereplőknek annak érdekében, hogy a pesszimista hangulatot megtörjék. Erre tekintettel a válságkezelés során tett felelőtlen, hiteltelen kijelentések, az abba vetett bizalom hiánya miatt csak tovább mélyíti a gondokat. A piacok megnyugtatóására tett nyilatkozat jelentőségét,

¹⁰⁶³ Az Európai Unióban az eurót használó tagállamok esetében erre nincs lehetőség, ami pl. 2010-es görög államadósság krízisnek is az egyik fő problémája volt.

Lásd még CSANKOVSKÍ Kata – MEZŐ Júlia: A görög válság – az euróövezet drámája. eco.u-szeged.hu/download.php?docID=39951

Görög adósságválság összefoglaló: okai, kialakulása, válságkezelés, 2022.06.22. elemzeskozpont.hu/gorog-adossagvalsag-osszefoglalo-okai-kialakulasa-valsagkezeles

bizonyítja például 2012-ben az euróválság során DRAGHI EKB elnök beszéde, aki hangsúlyozta, hogy: „az EKB kész bármi áron megőrizni az eurót. És higgyenek nekem, ez elég lesz.”¹⁰⁶⁴

A pillanatnyi politikai érdekek, különösen egy választás idején, gyakran ellentétesek az egyes jegybanki intézkedésekkel (pl. az infláció fékmentartására hozott jegybanki alapkamat-emelés), vagy azzal, amit alapvetően egy kormányzatnak tennie kellene a gazdaság helyreállítása és a pénzügyi stabilitás érdekében. Pánikhangulatban, az emberek kivesszik a megtakarításaikat a pénzintézetekből és nem költekeznek, ennek következtében a bankszektor összedőlhet további likviditási problémákat okozva. A vállalkozások a költségeiket és az adósságukat mérsékelni akarják, ezáltal csökken a kereslet, az üzletek bezárnak, és a munkanélküliség növekszik. Mindez árzuhanást válthat ki, ami arra ösztönzi a fogyasztókat, hogy kivárjanak, hátha tovább esnek az árak, kiváltva ezzel a deflációs hatást. Habár ha a kereslet csökken, az nem feltétlenül jelenti a termékek árának csökkenését is, mivel a vállalatok fenntarthatják áraikat úgy, hogy a termelést csökkentik.

A pénzügyi válság óta a pénzügyi stabilitás is nagyobb hangsúlyt kapott. Az EKB „értelmezésében a pénzügyi stabilitás azt jelenti, hogy a pénzügyi rendszer komolyabb megrázkódtatások nélkül képes ellenállni a különféle sokkoknak. Vagyis a lakosság továbbra is hozzáférhet bankszámláihoz, a vállalatok végrehajthatják fizetési tranzakcióikat, a befektetők tovább kereskedhetnek, a bankok pedig – az egymástól, illetve a központi banktól felvett hitelekkel – változatlanul refinanszírozhatják tevékenységüket.”¹⁰⁶⁵

Ezeknek a problémáknak a figyelembevételével kell megtalálni a megfelelő eszközöket arra, hogy a gazdaság biztos lábakon álljon.

VI.2. Pénzügyi megoldások

Az egyes jegybanki, illetve az EU-ban az EKB intézkedéseken túl az egyik legegyszerűbb válságkezelési mód az államok számára a kölcsön, illetve a hitelfelvétel, akár az ennek érdekében létrehozott egyes garanciaalapok útján. Ilyen hitelezőknek tekinthetők pl. a Nemzetközi Valuta Alap (IMF), a Világbank, és az Európai Beruházási Bank.

A koronavírus válság elleni küzdelem kapcsán érdemes megemlíteni, hogy az EU-ban 2020 áprilisában elfogadtak egy, a tagállamokat a járvány következményeinek való leküzdésében segítő intézkedéscsomagot (úgynevezett három biztonsági háló), amely felöleli az *Európai*

¹⁰⁶⁴ Speech by Mario Draghi, President of the European Central Bank at the Global Investment Conference in London 26 July 2012.

www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120726.en.html

¹⁰⁶⁵ www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/financial_stability.hu.html

Stabilitási Mechanizmustól származó támogatást, az *EBB Csoport Páneurópai Garanciaalapját* és a *szükséghelyzeti munkanélküliségi kockázatokat mérséklő ideiglenes támogatást nyújtó európai eszközt (SURE)*. Ezek együttesen 540 milliárd eurót tesznek ki hitelek és garanciák formájában. Mindezzel a vállalkozásokat és a munkavállalókat kívánják támogatni.¹⁰⁶⁶

2020 júliusában a tagállamok elfogadták a 750 milliárd eurós *NextGenerationEU* helyreállítási alapot, amelyet együttesen, uniós hitelfelvétellel finanszíroznak.¹⁰⁶⁷ A *helyreállítási és rezilienciaépítési eszközzel*¹⁰⁶⁸, mint a *NextGenerationEU* központi eleme, hiteleket és támogatásokat nyújtanak a tagállamoknak annak érdekében, hogy előmozdítsák az egyes reformjaikat és beruházásaikat. Emellett a *kohéziós célú és az európai területeknek nyújtott helyreállítási támogatás (REACT-EU)*¹⁰⁶⁹ útján kívánják a beruházást ösztökélni. A forrásokat az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), az Európai Szociális Alap (ESZA), és a leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap (FEAD) biztosítja.¹⁰⁷⁰

Hitelkonstrukciókat Magyarország is indított, mint a *MFB Krízis Hitelprogram*, *MFB Versenyképességi Hitelprogram*, *MFB Gazdaság Újjáépítési Hitel Program*, *MFB Gazdaság Újjáépítési Hitel Program*.¹⁰⁷¹

Az egyes hitelfelvelekek mellett alternatíva lehet még az államok számára az egyes állampapír és kötvény kibocsátások, ami által elérhető lehet, hogy ne kifelé, azaz külföldi hitelezők felé adósodjanak el, hanem befelé, a saját lakosságuk felé.¹⁰⁷²

VI.3. A jog mint a válság elleni küzdelem eszköze

A jog alapvetően az egyes jogalkotási és jogalkalmazói folyamatok eszköze. Ennek során – attól függően, hogy milyen célokat kívánnak elérni – a különböző jogterületeken történő jogalkotás nyújthat segítséget a válság leküzdésében. Mivel a krízis következményeinek csökkentése tekintetében releváns tényező az idő, így a minél gyorsabb döntéshozatal, illetve a

¹⁰⁶⁶ www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hu.html

¹⁰⁶⁷ Uo.

¹⁰⁶⁸ ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hu

¹⁰⁶⁹ Uo.

¹⁰⁷⁰ Uo.

¹⁰⁷¹ Lásd A Gazdaságvédelmi Akcióterv keretében a koronavírus világjárvány mikro-, kis- és középvállalkozásokra, valamint nagyvállalatokra gyakorolt gazdasági hatásainak mérséklése érdekében az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zártkörűen Működő Részvénytársaság által megvalósításra kerülő hitelkonstrukciókkal kapcsolatos intézkedésekről szóló 1171/2020. (IV. 21.) Korm. határozat.

¹⁰⁷² Lásd pl. babaváró kötvények.

www.allampapir.hu/allampapirok/BABA/

piaci folyamatokba történő hatékony és időben megvalósuló beavatkozás különösen fontos. Tehát mindenképpen javasolt az olyan szabályok bevezetése és alkalmazása, amelyek mindehhez biztosítják a megfelelő eszközöket.

Magyarországon a versenyjog területén a koronavírus idején bevezetésre került *a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény eltérő alkalmazásáról szóló 406/2021. (VII. 8.) Korm. rendelet* által a gyorsított ágazati vizsgálat. A jogalkotó felismerte a gyors reagálás szükségességét, aminek következtében a GVH „ha valamely ágazat sajátosságai, egyedi jellemzőinek összessége vagy szerkezeti struktúrája alapján megalapozottan feltehető, hogy az ágazathoz tartozó valamely piacon a verseny torzul vagy korlátozódik, és ezen piaci problémák feltárása és kezelése érdekében sürgős beavatkozás indokolt, a piaci folyamatok feltárása és értékelése céljából végzéssel gyorsított ágazati vizsgálatot indít.”¹⁰⁷³ A vizsgálat eredményéről egy hónapon belül jelentéstervezet készül, amely határidő legfeljebb két alkalommal további egy hónappal meghosszabbítható.¹⁰⁷⁴ Ezen kívül a bírság ellen benyújtott keresetet a bíróság 15 napon belül köteles elbírálni.¹⁰⁷⁵ Az eljárás gyorsaságát tovább növeli, hogy az ágazatban tevékenykedő vállalkozások a jelentéshez fűzött észrevételeiket 8 napon belül tehetik meg, illetve a vizsgálat irataiba csak a vizsgálat lezárulta után lehetséges betekinteni.¹⁰⁷⁶

Az adózási szabályok szintén hozzájárulhatnak a válság okozta nehézségek enyhítéséhez. A krízis által leginkább sújtott gazdasági ágazatok közterheinek csökkenésével javulhat a versenyképesség. Ennek keretében szóba jöhet pl.:

- szociális hozzájárulási adó alóli mentesség,
- járulékmentesség,
- szakképzési hozzájárulás alóli mentesség,
- rehabilitációs hozzájárulás kedvezménye,
- könnyítések a kisvállalkozások adójában,
- turizmusfejlesztési hozzájárulásra kötelezettek kedvezménye,¹⁰⁷⁷

¹⁰⁷³ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény eltérő alkalmazásáról szóló 406/2021. (VII. 8.) Korm. rendelet 1. § (1) bek.

¹⁰⁷⁴ Uo. 1. § (4) bek.

¹⁰⁷⁵ Uo. 1. § (5) bek.

¹⁰⁷⁶ Uo. 1. § (8) bek.

¹⁰⁷⁷ Lásd pl. a koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges azonnali intézkedésekről szóló 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet közterhekkel kapcsolatos részletszabályairól és egyes új intézkedésekről szóló 61/2020. (III. 23.) Korm. rendelet; a veszélyhelyzet ideje alatt egyes gazdaságvédelmi intézkedésekről szóló 485/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet; és a szálláshely-szolgáltatók meghiúsuló foglalásaiból eredő bevételkiesés részleges megtérítéséről szóló 523/2020. (XI. 25.) Korm. rendelet.

- az érintett válsággal sújtott ágazatra vonatkozó egyéb speciális kedvezmények.¹⁰⁷⁸

Ezen kívül az adóvisszatérítés¹⁰⁷⁹ is csökkentheti a terheket, ami ösztönzően hathat a fogyasztásra, illetve a beruházásokra. Továbbá az egyéb adónemek, így például az általános forgalmi adó és társasági adó mérséklése mind a fogyasztásra hat, illetve a piaci szereplők terheinek enyhítésére, ami tovább serkentheti a gazdasági folyamatok megindulását. Figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy a közteher fizetési mentesség az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti állami támogatásnak minősülhet.¹⁰⁸⁰

Az adószabályozással szoros összhangban, illetve átfedésben vannak a munkajog területén hozott speciális szabályok, amik elősegíthetik a munkahelyek biztonságát, így akár a munkáltató általi nehezebb felmondási feltételek, vagy az egyes járulékfizetési terhek csökkentése. Ennek körében például a kedvezmények igénybevételének feltételévé lehet tenni, hogy a munkáltató nem bocsátja el a dolgozót, és munkabérfizetési kötelezettségének eleget tesz, valamint a mentességi igényét bejelenti az adóhatóságnak.¹⁰⁸¹

A vállalkozások a munkaerő megtartása érdekében élhetnek a részmunkaidős foglalkoztatással, valamint a ledolgozott munkaórák csökkentésével, viszont ha a válságból való kilábalás hosszabb távú, akkor már dönthetnek veszteségeik csökkentése érdekében az elbocsátások mellett.

Szóba jöhetnek még az átképzési járadékok a munkavállalók máshol történő foglalkoztatása érdekében, így akár az előírt oktatási követelmények teljesítése esetén az álláskeresői járadék újraindítása, valamint az egyéb munkahelyvédelmi bértámogatások.

A vállalkozások fizetésekre irányuló jogszabályok, így a csőd-, felszámolási-, végrehajtási-, és végelszámolási jogszabályokra vonatkozó rendelkezések szintén elősegíthetik a vállalkozások reorganizációját. Ilyen például a végrehajtásokra vonatkozó moratórium¹⁰⁸², valamint azok szünetelésének elrendelése,¹⁰⁸³ illetve az egyes szerződések (így pl. hitel-,

¹⁰⁷⁸ Lásd pl. A koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásainak enyhítése érdekében a légitársaságokban tevékenykedő vállalkozások közteher kötelezettségeinek csökkentéséről szóló 209/2020. (V. 15.) Korm. rendelet.

¹⁰⁷⁹ Lásd pl. a veszélyhelyzetre tekintettel a gyermeket nevelő magánszemélyek adóvisszatérítéséről szóló 560/2021. (IX. 30.) Korm. rendelet.

¹⁰⁸⁰ Lásd pl. Uo. 3. §.

¹⁰⁸¹ Lásd pl. a veszélyhelyzet ideje alatt egyes gazdaságvédelmi intézkedésekről szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 105/2021. (III. 5.) Korm. rendelet 1. §. és a kutató-fejlesztő tevékenységet végző munkavállalók veszélyhelyzet idején megvalósuló foglalkoztatásának a Gazdaságvédelmi Akcióterv keretében történő támogatásáról szóló 103/2020. (IV. 10.) Korm. rendelet.

¹⁰⁸² Lásd pl. a koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges azonnali intézkedésekről szóló 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet 1. §; és az egyes kiemelt társadalmi csoportok, valamint pénzügyi nehézséggel küzdő vállalkozások helyzetének stabilizálását szolgáló átmeneti intézkedésekről szóló 2020. évi CVII. törvény 4. §.

¹⁰⁸³ Lásd pl. a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 11. § (2) (c) pont.

kölcsön- vagy lízingszerződések) felmondására vonatkozó korlátozások,¹⁰⁸⁴ amik lehetővé tehetik a vállalkozások számára, hogy a tartozásukat átstrukturálják, és a visszafizetés ütemét átalakítsák.

A csődeljárás fejlesztése tekintetében fontos volna a reorganizációhoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése is, például eszközzel alapításával. Emellett fontos, hogy az egyes körbetartozások ne állami és önkormányzati részről induljanak el, és ne ők okozzák a vállalatok likviditási gondjait. A kifizetések felgyorsításával mindezt meg lehet előzni,¹⁰⁸⁵ figyelemmel arra is, hogy egyes vállalkozások a tönkremenésükkel másokat is magukkal ránthatnak.

A fentiek alapján látható, hogy a pénzügyi nehézséggel küzdő vállalkozások fizetőképességének javítása és továbbműködésének biztosítása érdekében hozott intézkedések, mind elősegíthetik a válságból való kilábalást. *A veszélyhelyzet során a vállalkozások reorganizációjáról szóló 179/2021. (IV. 16.) Korm. rendelet* szerint pl. „a vállalkozás azon szerződéses partnere, akivel a vállalkozásnak olyan tartós polgári jogi jogviszonya áll fenn, amely alapján a szerződéses partner a vállalkozás működéséhez folyamatos termékértékesítést végez vagy szolgáltatást nyújt, nem függesztheti fel a még nem teljesített szerződése teljesítését, a szerződést nem mondhatja fel, és semmilyen módon nem módosíthatja egyoldalúan a vállalkozás számára kedvezőtlenebb feltételekkel, kizárólag azzal az indokkal, hogy

- a) a vállalkozás reorganizációt határozott el,
- b) a bíróság elrendelte a vállalkozás reorganizációját, vagy
- c) reorganizációs eljárásban a bíróság moratóriumot rendelt el.”¹⁰⁸⁶

Az ilyen jognyilatkozatok semmisnek minősülnek,¹⁰⁸⁷ azaz joghatás nem fűződik hozzájuk.

A fentiekén túl Magyarországon például a *249/2020. (V. 28.) Kormány rendelet* alapján módosultak a veszélyhelyzet ideje alatt történő felszámolási eljárásokra vonatkozó szabályok. Ennek alapján a hitelezőnek ahhoz, hogy ilyen eljárást kezdeményezzen, az adónak megfizetésére megküldött fizetési felszólításban biztosított határidő és az azt követő 75 nap eredménytelen leteltét követően van mód. Ebben az esetben a bíróság a tartozás megfizetése érdekében maximum 15 napos határidőt biztosíthat az adós számára.¹⁰⁸⁸ Továbbá csak

¹⁰⁸⁴ Lásd pl. uo. 11. § (2) (h) pont.

¹⁰⁸⁵ Magyar Nemzeti Bank: A Magyar Nemzeti Bank 50 javaslata a koronavírus járvány gazdasági hatásainak kezelésére, 2020.09.29. [továbbiakban: A Magyar Nemzeti Bank 50 javaslata (2020)], 19. www.mnb.hu/letoltes/a-magyar-nemzeti-bank-50-javaslat.pdf

¹⁰⁸⁶ A veszélyhelyzet során a vállalkozások reorganizációjáról szóló 179/2021. (IV. 16.) Korm. rendelet 3. §. (2) bek.

¹⁰⁸⁷ Uo. 3. § (3) bek.

¹⁰⁸⁸ A Gazdaságvédelmi Akcióterv végrehajtása érdekében a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról szóló 249/2020. (V. 28.) Korm. rendelet 1. § (1) bek.

400.000,- Ft összegű tőketartozás esetén lehetséges eljárást kezdeményezni a 200.000,- Ft helyett.¹⁰⁸⁹ A jogszabály szerint a cégbíróság a törvényességi felügyeleti eljárásban a cég megszűntnek nyilvánításáról nem határozhat, valamint az egyéb megszüntetésre irányuló eljárások is felfüggesztésre kerülnek.¹⁰⁹⁰

Ezek a tilalmak tovább segíthetik a bajba jutott vállalkozás reorganizációjára vonatkozó kísérleteket, megakadályozva azt, hogy a piacot elhagyja és hosszú távon versenyképesebbé váljon.

VI.4. További válságkezelési mechanizmusok

A fentiekén túl a további a munkahelyek megőrzésére, újak generálására, - akár közfoglalkoztatás útján - az infrastrukturális fejlesztések, és a beruházások ösztönzésére vonatkozó egyéb intézkedések, valamint az innováció támogatása mind hozzá tudnak járulni a gazdaság fellendüléséhez. Az új projektek következtében történő megrendelések, és ezáltal az egyes piaci szereplők bevonása mind ebbe az irányba hatnak. Éppen ezért különösen fontos a közlekedés fejlesztése, mert így a kevésbé fejlett területek megfelelő összeköttetése a gyors szállítási útvonalakkal biztosítani tudja a szállítási költségek csökkentését, és a nagyobb fokú gazdaságba történő integrálást, ami könnyebbé teszi a piacra lépést is. A külföldi befektetőknek és a tőkének az országba, különös tekintettel a szegényebb régiókba történő áramlásának elősegítése, szintén előmozdítja a gazdasági fellendülést. A MNB javaslatai között vannak még a munkaerőpiaci-, családbarát-, lakáspiaci és otthonteremtési lépések, kiegészülve az általános és célzott keresletélénkítő döntésekkel. Ezen kívül kiemeli a pénzügyi rendszert érintő reformokat, az állami és vállalati beruházásokat, a megújuló energiával történő technikákat és a digitális technológiák fejlesztését, valamint a mindennapi életet érintő intézkedéseket.¹⁰⁹¹ A magyar jegybank hangsúlyozza, hogy a hatékony kilábaláshoz össze kell hangolni a költségvetési politikát, a monetáris politikát és a versenypolitikát. Ennek alapján először a gazdasági következmények tompítása, így a munkahelyek és a családok védelme, valamint a kieső kereslet pótlása szükséges.¹⁰⁹²

A helyreállítás során a kínálati oldal és a finanszírozás megszilárdítása a cél. A végső felzárkózási periódusban pedig a versenyképesség javulásának kell megtörténnie. Mindennek hatékony végrehajtása azért is bír nagy jelentőséggel, mert nem mindegy, hogy a válságból

¹⁰⁸⁹ Uo. 1. § (2) bek.

¹⁰⁹⁰ Uo. 2. §

¹⁰⁹¹ Uo. 1.

¹⁰⁹² A Magyar Nemzeti Bank 50 javaslata (2020) 1.

milyen módon történik a helyreállítás figyelemmel arra, hogy mindez hosszú távra meghatározhatja az ország jövőbeli versenyképességét. Ehhez pedig aktív gazdaságpolitikai beavatkozásra van szükség.¹⁰⁹³

Ezeket túl a bajba jutott és stratégiaileg fontos vállalkozások (*too big to fail*) államosítása is szóba jöhet (akár átmeneti részesedés vásárlása útján), mint ahogy például a brit kormány államosította a *Bradford and Bingley* bankot 2010-ben,¹⁰⁹⁴ ahol a Bizottság jóváhagyta a tranzakciót a *banki közlöny* és az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés (b) pontja alapján, mint a vállalkozás megmentésére irányuló támogatást.

VI.5. Konklúzió

A gazdasági válság több tényezőtől állhat. Míg egyik ország hitelezői szerepe nagyobb lehet, addig a másiknak adós oldalon további nehézségekkel kell megküzdenie. Mindez az egyenlőtlenséget növeli. Az EU-ban ez különösen gondot okozhat, mivelhogy az euróövezet a nemzeti valuta leértékeléséből fakadó exportnövelési előnyöket nem tudja hatékonyan érvényesíteni. Ennek következtében ilyen módon a fogyasztást és a beruházásokat sem képes serkenteni. Itt említhető még a 3 %-os költségvetési hiány betartásának kötelezettsége is, emiatt sem lehetséges azt növelni.¹⁰⁹⁵ Ebből fakadóan a megszorítások politikája kerül előtérbe, ami például kiadások mérséklésével, adóemeléssel és bércsökkenéssel jár, s ez magában hordozza az elbocsátásokat is. A megszorítások nem segítik elő a válságból való kilábalást, hiszen épp a fogyasztást, a termelést és a beruházási kedvet vetik vissza.¹⁰⁹⁶ Mindez pedig negatív spirált okozhat.

Ennek érdekében van szükség megfelelő, gyors és hatékony intézkedések meghozatalára. Ezért fontos például a bankok túlzott kockázatvállalásának kordában tartása, illetve a túlzott vállalati és lakosági eladósodás elkerülése. Az erre irányuló szabályozások rögzíthetik többek között, hogy készítsenek a vállalatok válságkezelési stratégiákat, és biztosítsanak erre elkülönített forrásokat.

Kiemelten fontos, hogy se az állam, se az egyes gazdasági szereplők - így különösen a pénzügyi intézmények - ne csak 'elvegyenek' adók és kamat formájában, hanem abból forgassanak is vissza a gazdaságba például hitelezésekkel és befektetésekkel.

¹⁰⁹³ Uo. 4.

¹⁰⁹⁴ SA.28221 (N 194/2009) – United Kingdom Liquidation aid to Bradford and Bingley plc., European Commission, Brussels, 25.01.2010.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/230722/230722_1101919_47_2.pdf

¹⁰⁹⁵ Ez alól kivételt jelent a koronavírus járvány idején a *Stabilitási és Növekedési Paktum* általános kilépési klauzulájának alkalmazása.

¹⁰⁹⁶ Hasonló veszélyeket okoz a válság idején történő kartellezés, vagy erőfölényes vállalatok viselkedése is.

A recesszióból való kilábalás az egyes államokat, illetve piaci szereplőket előnyösebb helyzetbe hozhatja. Nem mindegy tehát, hogy a globális térben milyen mértékű versenyképességet érnek el. Ide tartozik az is, hogy a tőke és a munkaerő miként tud úgy áramolni, hogy ezzel a hatékonyságot mozdítsa elő.

Ennek alapján fontos a piac folyamatos figyelemmel kísérése, így akár külső tényezők pl. a nyersanyag és egyéb alapanyagárak változása, az infláció és a szállítási költségek, mert ezek befolyásolhatják a gazdaság működését.

A jegybankok szerepe kiemelten fontos, hisz a jegybanki alapkamattal és a nyilvános nyilatkozataikkal a piacokat megnyugtathatják, elkerülve a válság mélyülését. Kiemelt jelentősége van annak, hogy hiteles kommunikáció történjen, és a működés is átlátható legyen. Az ennek hiányában kialakuló pánik miatt a meghozni szándékozott lépések nem fogják elérni a kívánt hatásokat. Elmondható, hogy elsődleges szempont a pénzügyi folyamatokba vetett bizalom visszaállítása. A jegybankok nem konvencionális intézkedései és programjai mind serkentően hatnak a gazdaság növekedésére.

A jegybankok mellett az államok aktív beavatkozásukkal, az egyes jogterületeken meghozott szabályváltozásokkal tudnak nagymértékben enyhíteni a válságon. Ismételten hangsúlyozandó, hogy ilyenkor különös fontossággal bírnak a gyors reagálást lehetővé tevő megoldások, mint a fizetési moratóriumok, és a reorganizációt megfelelően biztosító lehetőségek. A fentiekén túl a gazdaság újraindításához a munkahelyek megőrzése, illetve a foglalkoztatás helyreállítása szükséges, amelyet a különböző adókedvezmények ösztönözhetnek. Az egyes infrastrukturális fejlesztések szintén előmozdíthatják a gazdasági kilábalást. A kiemelt feladatok között szerepel a családok védelme, a munkahelyek megőrzése, a célzott adócsökkenések, valamint a beruházási programok élénkítése.

Az állam még aktív támogatási programok és támogatási alapok útján tud ösztönzően hatni a gazdaság újraindítására. Az egyes kedvező hitelezési konstrukciók, valamint beruházási segítségek mind ebbe az irányba hatnak. Ekkor lehetőség van arra, hogy az innováció felé forduljanak el, mint például a klímavédelmi harc nevében az egyes környezetbarát megoldások előnyben részesítése. Ezek az állami támogatások a versenyjog szempontjából aggályosnak minősülhetnek, azonban vannak olyan szektorok, pl. a bankszektor, amelyek bedőlése még komolyabb gondokat generálhatnak a gazdaságban.¹⁰⁹⁷

Az adott ország helyzete és társadalma nagymértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy milyen eszközöket vegyenek igénybe, ami azonban a körülmények esetről esetre való felmérését és

¹⁰⁹⁷ Idesorolható még a *too big to fail* (azaz a túl nagy, hogy elbukjon) problematikája is.

elemzését nem helyettesíti. Ennek függvényében a döntéshozók részéről gondos mérlegelést igényel az, hogy a válság elleni küzdelem során milyen megoldásokat választanak, hiszen az egyes politikai érdekeken kívül nem mindegy, hogy a gazdaság újraindítását követően milyen mértékben lesz versenyképes az adott állam, vagy szektor.

VII. Zárógondolatok

Jogtörténeti tapasztalatok alapján elmondható, hogy a versenyjog és a versenypolitika máshogy viszonyult a gazdasági válsághoz az elmúlt időszakokban, így az folyamatos fejlődésen ment keresztül. Arra a kérdésre, hogy mely technikák, illetve jogintézmények a legalkalmasabbak, az más-más megítélés alá eshet attól függően, hogy mi az uralkodó álláspont. A globalizáció és az egyre nagyobb teret nyerő nemzetek feletti együttműködések, valamint az új technológiák révén megjelenő kereskedelmi gyakorlatok mind az új megoldások és szabályozások felé hatnak. Ezek alapján nem állítható, hogy a jelenleg bevett jogalkalmazási eszközök is örök időkre szólnak.

A múltban előforduló kríziskartellekhez kapcsolódó megengedő viszonyt manapság teljes mértékben felváltotta a negatív szemlélet. Az egyedüli, uniós szinten sikeres példaként szolgáló *Stichting Baksteen* és a *Synthetic Fibers ügyek* mára már inkább csak, mint a jogtörténetben előforduló kivételként vizsgálhatóak. Ettől függetlenül mérlegelhető lehet az ilyen módon történő újjászervezés, ha rövidtávon az árakat érintő kisebb mértékű versennyel jár, de hosszabb távon a fogyasztók erősebb árversenyt tapasztalhatnak, illetve jobb minőségű termékekhez juthatnak hozzá. Ezen kívül e körben szóba jöhet még a munkahelyek megőrzése, és az, hogy több aktor tevékenykedjen a piacon, ami a jövőben tovább növelheti a versenyt.

Az *Ír marha ügy* kapcsán is látható, hogy ha a nemzeti érdek azt kívánja, illetve, ha az állami szervek is támogatják őket, úgy a kartellek létezésének jogosságát meg fogják indokolni, mint ahogy tette azt az ír elsőfokú bíróság is, amikor a jogon erőszakot téve azt a következtetést vonta le, hogy a megállapodással a versenyjogi szabályok nem sérülnek, sőt a szóban forgó jogeset nem is tartozik az alá. Mindez hasonlít Németországnak a II. világháború során tanúsított, a kartelleket támogató magatartásához, amellyel a háborús célokat kívánta elősegíteni, de ide sorolható az is, amikor egyes európai államok az I. világháború után nemzetközi acélkartellt alapítottak, hogy érdekeiket jobban érvényesítsék.

Ha Írország nem az EU tagja, és így a Bizottság nem tesz észrevételt, illetve nem kerül az ügy a Bíróság elé előzetes döntéshozatali eljárás keretében, akkor fennáll az esélye, hogy a kartell minden gond nélkül megvalósult volna. Erre tekintettel nem lehet azt mondani, hogy a kríziskartellek igazolásának kérdése teljes mértékben megszűnt volna, mégha jelenleg az EU-ban ennek másként történő értelmezése a közeljövőben nem várható, figyelemmel az alternatívát kínáló és a hasonló jegyeket viselő kétoldali megállapodásokra, valamint az egyéb csoportmentességi rendeletekre.

A válság idején létrejött kartellek kapcsán még a bírság kérdése merül fel, azaz hogy egy gazdasági gondokkal küzdő szektor körülményeit mennyire lehet enyhítő tényezőként értékelni. Úgy látszik, hogy esély mutatkozik erre, azonban ez nem tekinthető garanciának, hiszen többször előfordult már a Bizottság joggyakorlatában is, hogy vegyesen ítélte meg ezen helyzeteket, így például a *Hőstabilizátorok ügyben* pozitívan, míg a *Kalcium-karbid ügyben* negatívan. A későbbi gyakorlat alapján azonban az állapítható meg, hogy a Bizottság fogékony a válság okozta körülményekre, mint ahogy történt az például a *Bathroom Fittings and Fixtures ügyben*, bár mindez a koronavírus idején hozott határozatokban mindeddig nem jelentkezett.

A bajba jutott vállalkozások megmentése alternatívájaként szolgálhat a *failing firm doktrína*, azaz az elbukó vállalkozásra alapított védekezés, habár az új-zélandi joggyakorlaton kívül nem mondható el, hogy máshol túl sok esély volna a jogintézményre történő sikeres hivatkozásnak. Ettől függetlenül az EU-ban meghozott döntések alapján felsorakoztathatóak olyan jellemzők, amelyek megvalósulása alapján esetleg nagyobb lehetőség mutatkozhat a feltételek pozitív elbírálásra. Ezek közé sorolható például a több éves veszteséges működés, ami a *NYNAS/Shell/Harburg Refinery ügyben* 5 évet ölelt fel, míg a frissebb döntésnek tekinthető *Aegean/ Olympic II ügy* szerint ennek igazolására az elmúlt 3 év is elég volt. Ez utóbbi eset kapcsán alkalmas a bizonyításra az is, ha az eszközök száma az egyharmadára csökken, de már a felére csökkenés is alátámaszthatja mindezt. A sikertelen reorganizációs intézkedések, valamint a független audit vizsgálat a veszteséges jövőbeni működésre vonatkozóan szintén segítséget nyújthat. A tekintetben, hogy nincs más alternatív felvásárló, a *Newscorp/Telepiú ügy* alapján elengedhetetlen a versenytársak ajánlattételre történő felhívása, valamint a nyílt felhívás is. Az *Aegean/ Olympic II ügy* szerint pedig ezt nem elég egyszer, hanem két éven belül többször is meg kell próbálni. A *Rewe/Meinl ügyben* kifejtettek szerint azt, hogy miért nem járt sikerrel, igazolni szükséges.

2013 óta azonban nem volt több sikeres védekezés uniós szinten. Ennek alapján az állapítható meg, hogy a doktrínát még így is túl szigorúan értelmezik, vagy inkább a jogalkalmazók vonakodnak annak elismerésétől, valamint az esetleges hibás jóváhagyó döntésektől, amivel aztán nagyobb kárt okoznának a piac szerkezetében, mintsem az összefonódás engedélyezésének hiányában. Mindezt nyilván nem segíti elő a jogi képviselők esetleges felkészületlensége sem. A doktrína alkalmazhatóságát azonban az is csökkenti, hogy az egyes kötelezettségvállalások útján nagymértékben sikeresen végrehajthatóak a problémás összefonódások is.

Ehhez kapcsolódóan megoldást mutathat pl. *Deloitte & Touche/Andersen UK ügy*, az *Ernst & Young / Andersen Germany ügy*, az *Ernst & Young/Andersen France ügy*, és a *KLM/*

Martinair ügy, amelyeknél a vállalkozások kiszorultak volna a piacról a fúzió hiányában, azonban mégis sikerült mindezt a versenyjoggal összeegyeztetni.

Ezek mellett megemlítendő a hatékonysági előnyökre való hivatkozás is, így pl. a kapacitásbeli problémák előtérbe helyezése, hasonlóan az *Outokumpu/INOXUM* ügyben előadottakhoz. Ezek a jogesetek pedig megmutathatják, hogy egy gondokkal küzdő vállalkozás körülményeit miként lehet figyelembe venni az összefonódás során, anélkül hogy a *failing firm* doktrína feltételei alkalmazásához szigorúan ragaszkodnának.

A fentiekén túl úgy tűnik, hogy nagyobb szerepet kapnak a versenyjogban gazdasági válságok idején a megmentési és szerkezetátalakítási támogatások. Pénzügyi válság alkalmával több olyan szabály is született, amivel lehetőség volt a banki szektort talpra állítani, habár kérdésként merülhet fel az, hogy mennyiben volt valójában sikeresnek tekinthető, hiszen a mértéktelen közpénzek ellenére is hosszabb ideig elhúzódott a recesszió, melynek hatása még például a 2010-es görög államadósság krízisében is tovább érződött.

Az egyes szerkezetátalakításokkal lehetőség nyílik a kapacitások csökkentésére vagy megszüntetésére, amik azonban szintén generálhatnak olyan problémákat, mint a munkanélküliség, továbbá a beszállítókra és a fogyasztásra ható negatív következmények. Az ebben felmerülő kérdésekre is választ kell(ene) adni.

Az állami támogatásokhoz kapcsolódó legnagyobb probléma azonban az, hogy komoly versenytorzító hatással járhat. Ezt figyelembe véve állami támogatás akkor nyújtható, ha az abból származó előnyök ellensúlyozzák a hátrányokat. Amennyiben egy vállalkozás tévesen részesült a támogatásban, akkor egyrészt feleslegesen folyósítottak részére közpénzeket, és az esetleges visszafizetés pedig azzal a kétséggel jár, hogy a kedvezményezett nem lesz képes azt megtéríteni, vagy rosszabb esetben már a nemzeti joga szerinti megszüntetési eljárás alá kerül. A közpénzekből való finanszírozás még azt is felveti, hogy olyan vállalkozásokat támogatnak, amelyek egyébként csak a felszínen 'lebegő', versenyképtelen piaci szereplők, és a piac törvényszerűségei alapján el kellene hagyniuk a piacot. Így szélsőséges esetben ezzel hasonló eredményeket érhetnek el, mint akár egy kríziskartellel, vagyis hogy egy rossz szerkezetű piacot tartanak fenn. Továbbá a hosszú távon életképtelen vállalkozásoknak nyújtott támogatás növeli az államháztartás költségvetési hiányát, ez viszont előrevetíti a jövőbeni megszorító intézkedéseket, így pl. adók bevezetését vagy növelését, ami újabb recessziót válthat ki, elnyújtva ezzel a válságból való kilábalást.

Továbbá a közpénzekből megvalósuló szubvenciók táptalajul szolgálhatnak az ún. *nemzeti bajnokok* létrehozására, amely során az országok egyes stratégiaileg kiemelt vállalkozásokat mesterségesen dominánssá tesznek a többi piaci szereplővel szemben.

Természetesen a tulajdonosoknak is oda kell figyelniük arra, hogy működőképes vállalkozásokba fektessenek be. Az uniós versenyjog ugyan biztosítja a feltételeket a megfelelő állami támogatással kapcsolatos döntésekhez, ám azok mérlegelése a benne rejlő kockázatok miatt nagy odafigyelést igényel.

Ennek alapján ismét felmerül a sikeres elbukó vállalkozás doktrínájának gyakorlatban történő frekvenciáltabb alkalmazásának igénye, és annak szükségessége, hogy a feltételeket 'rugalmasabban' ítéljék meg mint válságkezelési eszközt, amely alapján több, nehéz pénzügyi helyzetben lévő vállalkozás összefonódását segíthetnék elő. Ekkor állami intervenció nélkül maga a piac tudná orvosolni a felmerült piaci problémákat. Ez azért is megfontolandó, mivel a kartellek kapcsán többször merül fel az, hogy a kartellekkel szemben fel kell lépni, mivel egyébként is a (strukturális jellegű) gondokat a piac magától megoldja, ez pedig hasonlóan elmondható az állami támogatások kapcsán is.

A válságból való kilábaláshoz, illetve a következményeinek enyhítésében azonban nem csak a versenyjognak, hanem az egyéb jogágaknak és gazdasági eszközöknek is szerepe van, különösen, ha ezen utóbbiakat hatékonyan alkalmazzák, illetve gyorsan reagálnak velük a kihívásokra. A versenyjogra is kisebb szerep hárulhat a vállalkozások megmentésében, amivel a versenytorzító hibás döntések lehetőségének a száma, illetve esélye is csökkenthető. Az, hogy milyen módszereket vesznek igénybe a válságkezeléshez, az országonként több tényezőtől függhet, mint pl. rendelkezésre álló erőforrások, az elérhető pénzeszközök és a politikai körülmények. A kormányok mellett a jegybankok nagymértékben elősegíthetik a krízisből való kilábalást, ezen kívül az egyes adó- és munkaügyi intézkedések is hasznosak lehetnek. A befektetők vonzása is serkentően hathat a gazdaság élénkítésére.

A fizetésektelenségi eljárásoknak is lehetőséget kell biztosítaniuk arra, hogy az életképes vállalkozás ne hagyja el a piacot, ezáltal a munkahelyeket megőrizhessék és a beszállítóikat is megtarthassák.

Összességében elmondható, hogy az országok helyzete és a válságkezelő eszközök folyamatosan változnak. A válságkezelő eszközök előbb vagy utóbb, de mindig igazodnak az adott (kori) körülményekhez. Ugyanez vonatkozik a versenyjognak a krízishelyzetekhez való viszonyának fejlődési tendenciáira is. Ami manapság elfogadhatónak tekinthető, az minden bizonnyal a jövőben módosulni fog, figyelemmel az újonnan megjelenő gyakorlatokra és kihívásokra. Ezeknek az új és jobb technikáknak a megtalálása és alkalmazása pedig csak a piac folyamatos figyelemmel kísérése révén érhető el. Ebben nagy felelősség hárul a mindenkori jogalkotókra és jogalkalmazókra egyaránt.

Felhasznált irodalom

A Bizottság jelentése - Állami támogatási értesítő - Jelentés az uniós tagállamok által nyújtott állami támogatásokról – 2009 őszi kiadás, Brüsszel, 2009.12.07.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0661&from=EN

A Bizottság közleménye - A COVID-19 járvány nyomán hozott koordinált gazdasági válaszingykedések, Brüsszel, 2020.03.13.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0112&from=HU

A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi COVID-19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret módosítása, HL CI 112/1, 04.04.2020.

A Bizottság közleménye a Tanácsnak - Jelentés a 139/2004/EK rendelet működéséről, Brüsszel, 2009.06.18.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0281

A Bizottság közleménye a Tanácsnak a Stabilitási és Növekedési Paktum általános mentesítési záradékának alkalmazásáról, Brüsszel, 2020.3.20.

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0123&from=EN

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – REPowerEU terv, Brüsszel, 2022.05.18.

[eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fc930f14-d7ae-11ec-a95f-](http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fc930f14-d7ae-11ec-a95f-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF)

[01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF](http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fc930f14-d7ae-11ec-a95f-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF)

Anita PELLE: *The German Roots of the European Community's Cartel Regulation*. Szeged, 2010. 13.

doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/848/3/tezisek_Pelle_eng.pdf

AQUINÓI Szent Tamás: *A Summa Theologiae Kérdései a Jogról*. Budapest, Szent István Társulat, 2011.

Bruce M. OWEN, and Su SUN, and Wentong ZHENG: China's Competition Policy Reforms: The Antimonopoly Law and Beyond. *Stanford Law and Economics Olin Working Paper*, no. 339. April 2007.

ssrn.com/abstract=978810

Conor TALBOT: Finding a Baseline for Competition Law Enforcement During Crises: Case Study of the Irish Beef Proceedings, *Irish Journal of European Law*, Volume 18 Issue 2.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2719506

CSANKOVSKI Kata – MEZŐ Júlia: A görög válság – az euróövezet drámája.

eco.u-szeged.hu/download.php?docID=39951

Damien GERADIN and Ianis GIRGENSON: The Counterfactual Analysis in EU Merger Control, November 19., 2013.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2357026

Damien GERARD: EC competition law enforcement at grips with financial crisis: Flexibility on the means, consistency in the principles, *Concurrences*, N 1-2009.

deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=760122118067098092105086120095070011060032009009023085005125122125009116025115026092041103027101109063041079115018021124027002050069029073037018075112082016120001093006084082087024121118101095025066124084069065080011113090109127097002004100095103066&EXT=pdf&INDEX=TRUE

Dr. JUHÁSZ Miklós – Ruzshtiné Dr. JUHÁSZ Dorina, Dr. TÓTH András (szerk.): *Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez*. Budapest, Gazdasági Versenyhivatal, 2014.

Dr. KRISKÓ Edina: Szervezeti kommunikáció. *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető-és Továbbképző Intézet*, Budapest, 2014.

m.ludita.uni-

nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/10484/Teljes%20sz%C3%B6veg?sequence=1&isAllowed=y

Einschätzung des Tankstellenverbands, Beschaffungskosten angeblich für hohe Spritpreise verantwortlich, *Spiegel*, 12.06.2022.

www.spiegel.de/politik/tankstellenverband-ostdeutschland-beschaffungskosten-sollen-fuer-hohe-spritpreise-verantwortlich-sein-a-38f3c305-abe6-4084-9554-cfad3b2a65e

European Commission: XII Report on Competition Policy, Publications Office, 1982.

European Commission: XIXth Report on Competition Policy, Publications Office, 1990.

European Commission: XXIIIrd Report on Competition Policy 1993, Publications Office, 1995.

European Commission: Eight Report on Competition Policy, Publications Office, 1996.

European Commission: Seventeenth Report on Competition Policy, Publications Office, 1990.

Európai Bizottság: 2019. évi jelentés a versenypolitikáról, Brüsszel, 2020.07.09.

ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2019/part1_hu.pdf

EVP Vestager remarks at the State aid and tax conference: "EU State aid: strong principles, in crisis and in change", Copenhagen, 20 March 2023.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_23_1792

Fernando CASTILLO DE LA TORRE: La Política de Sanciones en Tiempos de Crisis.

www.frdlpino.es/wp-content/uploads/2014/10/en_3-Fernando-Castillo-de-la-sTorre.pdf

Görög adósságválság összefoglaló: okai, kialakulása, válságkezelés, 2022.06.22.

<https://elemzeskozpont.hu/gorog-adossagvalsag-osszefoglalo-okai-kialakulasa-valsagkezeles>

Harold L. COLE – Lee E. OHANIAN: New Deal Policies and the Persistence of the Great Depression: A General Equilibrium Analysis, *Journal of Political Economy*, Vol. 112, pp. 779-816, August 2004.

ssrn.com/abstract=562405

Henry MCFARLAND and Philip NELSON: Henry B.: Failing Firms and Declining Industries, *Three Issues in Competition Law Policy*, pp. 1691-1716, American Bar Association, 2008.
papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1529815

Hogan Lovells (Christoph WÜNSCHMANN, Christian RITZ and Matthias SCHLAU): Strukturkrisenkartelle in Zeiten von COVID-19, Germany, March 23 2020.
www.lexology.com/library/detail.aspx?g=0e261898-1667-47db-928f-3b1df161a805&utm_source=lexology+daily+newsfeed&utm_medium=html+email+-+body+-+general+section&utm_campaign=hungarian+competition+law+association+subscriber+daily+feed&utm_content=lexology+daily+newsfeed+2020-03-26&utm_term&fbclid=IwAR3-TyVd6mlXnvfafdWnu4vp66m-yPkQ4EPk8j6GWXgnqCif-TfAWISov0U

HOMOKI-NAGY Mária: Kartellszerződések a gyakorlatban. *Versenytükö*, XIII. évf., 2017. Különszám VI.
www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2017_kulonszam_VI&inline=true

Ioannis KOKKORIS: Failing Firm Defence in the European Union. A Panacea for Mergers?, *European Competition Law Review*, 2006, 27(9).
papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2897127

Ioannis KOKKORIS: The Crisis Is Finally Biting! The Response of the EU Merger Control Regime to the Need for Corporate Restructurings, *International Corporate Rescue*, vol. 11 issue 2, 2014.
papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2873223

Ioannis KOKKORIS: The Two Shades of Grey: The Aegean/Olympic Air Transaction in 2011 and 2013, *International Corporate Rescue*, vol. 11 issue 2, 2014.
papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2873225&download=yes

James MING CHEN: The Story of Wickard v. Filburn: Agriculture, Aggregation, and Commerce, *Constitutional Law Stories*, Michael C. Dorf, ed., 2d ed., Foundation Press, 2008, *University of Louisville School of Law Legal Studies Research Paper Series* No. 2008-40.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1268162

Jared DIAMOND: *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed*. Penguin Books. 2011.

Jens KÖKE: Determinants of Acquisition and Failure: Stylized Facts and Lessons for Empirical Studies, *Centre for European Economic Research*, Zew Discussion Paper No. 01-30 Mannheim, Germany, May 2001.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=358320

Joaquín ALMUNI: Statement on Aegean/Olympic Air merger, Brussels, 9 October 2013.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_13_800

Joaquín Almunia Vice President of the European Commission responsible for Competition Policy Introductory remarks at the press conference on the Aegean Airlines/ Olympic decision Press conference Brussels, 26 January 2011.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_11_47

Jonathan M. DEVITO: The Role of Competition Policy and Competition Enforcers in the EU Response to the Financial Crisis: Applying the State Aid Rules of the TFEU to Bank Bailouts in Order to Limit Distortions of Competition in the Financial Sector, *American Antitrust Institute Working Paper*, 2011.

ssrn.com/abstract=1809772

José Antonio RODRIGUEZ-MIGUEZ: Rescue of Financial Institutions: An Overview of European Commission Frameworks and Practice on State Aids to Financial Sector in the Current Global Crisis, 2010.

ssrn.com/abstract=1615324

Julio COSTAS COMESAÑA: Carteles de Crisis.

frdlpino.es/investigacion/wp-content/uploads/2015/09/DE002-02_Carteles_de_crisis-Costas.cpdf

Ken HEYER and Sheldon KIMMEL: Merger review of Firms in Financial Distress, *Economic Analysis Group Discussion Paper*, EAG 09-01, March 1, 2009.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1368789

KOVÁCS György: A kartellkérdés gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai háttere II. *Versenytükör*, XIII. évf., 2017. Különszám VI.

www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2017_kulonszam_VI&inline=true

LEHMANN Kristóf – MÁTRAI Róbert – PULAI György: A Federal Reserve System és az Európai Központi Bank válság során alkalmazott intézkedéseinek bemutatása, *MNB-szemle*, különszám 2013. október.

mnb.hu/letoltes/lehmann-2.pdf

Lia VITZILAIU: Crisis Cartels: For Better or For Worse?, *Competition Policy International Antitrust Chronicle*, Vol. 2., March 2011.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1800732

Madero Cillarejo CECILIO: Recent Developments in Merger Control, European Law Workshop, Brussels, 14 January 2020.

ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2020_01_en.pdf

Magyar Nemzeti Bank: A Magyar Nemzeti Bank 50 javaslata a koronavírus járvány gazdasági hatásainak kezelésére, 2020.09.29.

www.mnb.hu/letoltes/a-magyar-nemzeti-bank-50-javaslat.pdf

Makrogazdaság, 2008-2009, KSH, Budapest, 2010.

ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/makro/makrogazdasag0809.pdf

Merger Remedies Study, Public Version, DG COMP, European Commission, October 2005.

ec.europa.eu/competition/mergers/legislation/remedies_study.pdf

Michele GIANNINO: Recent Developments and Prospects Regarding the Decisional Practice of the Italian Competition Authority in Banking Mergers, July 2, 2009.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1481768

Michele GIANNINO: There is Always a First Time: The European Commission Applies the Failing Firm Defence to an Unprofitable Division in Nynas/Shell/Harburg Refinery, December 30, 2014.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2544084

Neelie Kroes European Commissioner for Competition Policy Lessons learned from the economic crisis Address to Committee on Economic and Monetary Affairs, European Parliament Brussels, 29 September 2009.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_09_420

Neelie Kroes European Commissioner for Competition Policy Opening address at 13th Annual Competition Conference of the International Bar Association Fiesole, 11 September 2009.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_09_385

Neelie Kroes: European Commissioner for Competition Policy Tackling cartels – a never-ending task Anti-Cartel Enforcement: Criminal and Administrative Policy – Panel session Brasilia, 8 October 2009.

ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_09_454

NÓTÁRI Tamás: *Marcus Tullius Cicero összes beszédei*. Szeged, Lectum, 2021.

Peter G. KLEIN and Jason E. TAYLOR: An Anatomy of a Cartel: The National Industrial Recovery Act of 1933 and the Compliance Crisis of 1934, 28 Feb 2008.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1098373

Policy Roundtables, Crisis Cartels, *OECD Competition Law and Policy*, 18 Oct 2011.

www.oecd.org/daf/competition/cartels/48948847.pdf

Policy Roundtables, The Failing Firm Defence, *OECD Competition Law and Policy*, 2009.www.oecd.org/daf/competition/mergers/45810821.pdf

Policy Roundtables Competition, State Aids and Subsidies, *OECD*, 19 May 2011.

oecd.org/daf/competition/sectors/48070736.pdf

Pranvera KÉLLEZI and Christophe RAPIN: Merger Remedies and Competition Law: An Overview of EU and National Case Law, Pranvera Këllezi, Christophe Rapin, *e- Competitions National Competition Laws*, No. 43382, February 29, 2012.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2014636

REMETEI FILEP Zsuzsanna: Az állami támogatások szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon. In: Boytha Györgyné – Tóth Tihamér (szerk.): *Versenyjog*. Budapest, PPKE JÁK, 2010.

Speech by Mario Draghi, President of the European Central Bank at the Global Investment Conference in London 26 July 2012.

www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120726.en.html

Spencer Weber WALLER: A Comparative Look at Failing Firms and Failing Industries, *Antitrust Law Journal*, Vol. 64, p. 703, 1996.

papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1139182

SZILÁGYI Pál: Fúziókontroll Magyarországon – alapvetések. In: TÓTH Tihamér – SZILÁGYI Pál: *A magyar versenyjog múltja és jövője jubileumi kötet a modern versenyjog 20 éves fennállására*. Budapest, PPKE JÁK, 2011.

SZILÁGYI Pál: Koncentráció-ellenőrzés, fúziókontroll. In: BOYTHA Györgyné – TÓTH Tihamér (szerk.): *Versenyjog*. Budapest, PPKE JÁK, 2010.

SZILÁGYI Pál – TÓTH András: A kartellszabályozás történeti fejlődése. *Versenytükkör*, XII. évf., 2016. Különszám II.

www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2016_kulonszam&inline=true

Tim WU: *The Course of Bigness Antitrust in the New Gilded Age*. New York, Colombia Global Reports, 2018.

Tim WU: The Oligopoly Problem. *The New Yorker*, April 15, 2013.

www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/the-oligopoly-problem

The von der Leyen Commission: One Year on, State of the Union 2020.
ec.europa.eu/info/sites/info/files/von-der-leyen-commission-one-year-on_en.pdf

Torsten KÖRBER: Kartellrecht in der Krise. *Wirtschaft und Wettbewerb*, vom 04.09.2009, Heft 09.
research.owlit.de/document/4dfa2c20-8746-384f-8097-04c3ea56bd33

TÓTH Tihamér: *Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest, Wolter Kluwer Complex Komplex Kiadó, 2014.

VOSZKA Éva: Európai versenyszabályozás – átmeneti vagy tartós változások? Az elvek és a gyakorlat módosulásai a válság éveiben, 2012, 170. o.
acta.bibl.u-szeged.hu/57734/1/muhelytanulmanyok_012_147-177.pdf

Yanis VAROUFAKIS: *The Global Minotaur America, the True Origins of the Financial Crisis and the Future of the World Economy*. London & New York, Zed Books, 2011.

Jogforrások

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény.

A Bizottság 651/2014/EU rendelete (2014. június 17.) a Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról, HL L 187/1., 2014.06.26.

A Bizottság 1218/2010/EU rendelete (2010. december 14.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a szakosítási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, HL L 335/43, 2010.12.18.

A Bizottság 1407/2013/EU rendelete (2013. december 18.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a csekély összegű támogatásokra való alkalmazásáról, HL L 352/1, 2013.12.24.

A Bizottság (EU) 2022/720 rendelete (2022. május 10.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról, HL L134/4, 2022.05.11.

A Bizottság (EU) 2022/795 határozata (2021. szeptember 10.) az Olaszország által az Alitalia javára nyújtott állami támogatásról SA.48171 (2018/C) (ex 2018/NN, ex 2017/FC), HL 141/53, 2022.05.20.

A Bizottság (EU) 2022/2456 rendelete (2022. december 8.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a szakosítási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló 1218/2010/EU rendelet módosításáról, HL 321/3, 2022.12.15.

A Bizottság (EU) 2023/1067 rendelete az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a szakosítási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, HL L 143/20, 2023.6.2.

A Bizottság határozata (2004. július 7.) a Franciaország által az Alstom érdekében végrehajtott támogatási intézkedésekről, HL L 150/24, 2005.06.10.

A Bizottság határozata (2008. március 11.) a Spanyolország által a Chupa Chups vonatkozásában elfogadott, C 1/06 (ex NN 103/05) számú intézkedésekhez kapcsolódó, 2007. május 10-i bizottsági határozat módosításáról, HL L 235/10, 2008.09.02.

A Bizottság határozata (2008. június 4.) a Németország által a Sachsen LB részére nyújtott állami támogatásról C 9/08, HL L 104/34, 2009.04.24.

A Bizottság határozata (2012. január 09.) a Magyarország által a Malév Magyar Légiközlekedési Zrt. számára nyújtott SA.30584 (C 38/10, korábbi NN 69/10) állami támogatásról, HL L 92/1, 2013.04.03.

A Bizottság határozatának összefoglalója (2009. november 11.) az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke szerinti eljárásról (Ügyszám: COMP/38.589 – Hőstabilizátorok), HL C 307/9, 2010.11.12.

A Bizottság határozatának összefoglalója (2011. január 26.) egy összefonódásnak a belső piaccal és az EGT-megállapodással összeegyeztethetetlennek nyilvánításáról (Ügyszám: COMP/M.5830 – Olympic/Aegean Airlines), HL C 195/11, 2012.07.03.

A Bizottság határozatának összefoglalója (2013. október 9.) egy vállalati összefonódásnak a belső piaccal és az EGT-megállapodásban foglaltak érvényesülésével összeegyeztethetőnek nyilvánításáról (COMP/M.6796 – Aegean/Olympic II ügy), HL C 25/7, 2015.01.24.

A Bizottság közleménye – A gazdaságnak a jelenlegi COVID-19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret módosítása, HL CI 112/1, 2020.04.04.

A Bizottság közleménye – A gazdaságnak a jelenlegi COVID-19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret módosítása, HL C 164/3, 2020.05.13.

A Bizottság közleménye – A gazdaságnak a jelenlegi Covid19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret 3. módosítása, HL C 218/3, 2020.07.02.

A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi Covid19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret 4. módosítása, és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény mellékletének módosítása, HL CI 340/1, 2020.10.13.

A Bizottság közleménye - A gazdaságnak a jelenlegi Covid19-járvánnyal összefüggésben való támogatását célzó, állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret 5. módosítása, és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény mellékletének módosítása, HL C 34/6, 2021.02.01.

A Bizottság közleménye – Állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret a gazdaságnak a jelenlegi COVID-19- járvánnyal összefüggésben való támogatása céljából, HL CI 91/1, 2020.03.20.

A Bizottság közleménye - Állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes válságkezelési keret a gazdaságnak Oroszország Ukrajna elleni agresszióját követő támogatása céljából, HL C 131 I/1, 2022.03.24.

A Bizottság közleménye – A pénzüzetek feltökésítése a jelenlegi pénzügyi válságban: a támogatás szükséges minimális szintre történő korlátozása és az indokolatlan versenytorzulás kiküszöbölését célzó biztosítékok, HL C 10/2, 2009.01.15.

A Bizottság közleménye – A pénzügyi szektor életképességének helyreállítása és a jelenlegi válságban hozott szerkezetátalakítási intézkedések értékelése az állami támogatási szabályok alapján, HL C 195/9, 2009.08.19.

Bizottság közleménye – Az állami támogatásokról szóló szabályoknak a pénzügyi intézetek vonatkozásában a jelenlegi pénzügyi világválsággal összefüggésben tett intézkedésekre történő alkalmazása, HL C 270/8, 2008.10.25.

A Bizottság közleménye a 139/2004/EK tanácsi rendelet szerinti egyes összefonódások kezelésére vonatkozó egyszerűsített eljárásról, HL C 366/5, 2013.12.14.

A Bizottság közleménye a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentéséhez és szerkezetátalakításához nyújtott állami támogatásokról szóló közösségi iránymutatás meghosszabbításáról, HL C 156/3, 2009.07.09.

A Bizottság közleménye a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentéséhez és szerkezetátalakításához nyújtott állami támogatásokról szóló, 2004. október 1-jei közösségi iránymutatás alkalmazásának meghosszabbításáról, HL C 296/3, 2012.10.02.

A Bizottság közleménye a pénzügyi válsággal összefüggésben nyújtott bankmentő intézkedésekre vonatkozó állami támogatási szabályok 2011. január 1-jétől történő alkalmazásáról, HL C 329/7, 2010.12.07.

A Bizottság közleménye a regionális állami támogatásokról szóló iránymutatás (2014–2020), a kockázatfinanszírozási célú befektetések előmozdítása érdekében nyújtott állami támogatási intézkedésekre vonatkozó iránymutatás, a 2014–2020 közötti időszakban nyújtott környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról szóló iránymutatás, a nehéz helyzetben lévő, nem pénzügyi vállalkozásoknak nyújtott megmentési és szerkezetátalakítási állami támogatásokról szóló iránymutatás, az európai közérdeket képviselő jelentős projektek megvalósításának előmozdítására nyújtott állami támogatás belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól szóló közlemény, a kutatáshoz, fejlesztéshez és innovációhoz nyújtott állami támogatások keretrendszeréről szóló bizottsági közlemény, valamint az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény alkalmazásának meghosszabbításáról és módosításairól, HL C 224/2, 2020.07.08.

A Bizottság közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (1) bekezdése szerint a versenyt érzékelhetően nem korlátozó, csekély jelentőségű (de minimis) megállapodásokról szóló közlemény (2014/C 291/01), HL C 291/1, 2014.08.30.

A Bizottság közleménye állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret a gazdaságnak a jelenlegi COVID19-járvánnyal összefüggésben való támogatása céljából (egységes keretbe foglalt szöveg).

ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/TF_consolidated_version_as_amended_3_april_and_8_may_2020_hu.pdf

A Bizottság közleménye az állami támogatási szabályoknak a pénzügyi válsággal összefüggésben nyújtott bankmentő intézkedésekre 2012. január 1-jétől való alkalmazásáról, HL C 356/7, 2011.12.06.

A Bizottság közleménye az állami támogatási szabályoknak a pénzügyi válsággal összefüggésben hozott bankmentő intézkedésekre való, 2013. augusztus 1. utáni alkalmazásáról („A Bankokról szóló közlemény”), HL C 216/1, 2013.07.30.

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Rövid távú energiapiaci intervenciók és a villamosenergia-piac szerkezetének hosszú távú fejlesztése – Cselekvési terv, Brüsszel, 2022.05.18., [1továbbiakban: Cselekvési terv (2022)].

eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0236&from=EN

A Bizottság közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a rövid lejáratú exporthitel-biztosításokra történő alkalmazásáról szóló, a tagállamokhoz címzett bizottsági közlemény mellékletének módosításáról, HL C 215/1, 01.07.2015.

A Bizottság közleménye az értékvesztett eszközök közösségi bankszektorban történő kezeléséről, HL C 72/1, 2009.03.26.

Act on Prohibition of Private Monopolization and Maintenance of Fair Trade (Act No. 54 f April 14, 1947).

A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény.

A Gazdasági Versenyhivatal elnökének és a Gazdasági Versenyhivatal elnökének 9/2017. közleménye az összefonódások vizsgálatával foglalkozó eljárásokhoz kapcsolódó előzetes egyeztetésekről.

gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/kozlemenyek/9_2107_Uj_prenotifikacio_kozlemeny_tiszta&inline=true

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának a Tpv-t-vel kapcsolatos elvi jelentőségű döntései 2018 (egységes szerkezetben a korábbi években kiadott elvi jelentőségű döntésekkel).
gvh.hu/data/cms1040416/vt_elvi_jelentosegu_dontesek_Tpvt_2018.pdf

A Gazdaságvédelmi Akcióterv keretében a koronavírus világjárvány mikro-, kis- és középvállalkozásokra, valamint nagyvállalatokra gyakorolt gazdasági hatásainak mérséklése érdekében az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zártkörűen Működő Részvénytársaság által megvalósításra kerülő hitelkonstrukciókkal kapcsolatos intézkedésekről szóló 1171/2020. (IV. 21.) Korm. határozat.

A Gazdaságvédelmi Akcióterv végrehajtása érdekében a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról szóló 249/2020. (V. 28.) Korm. rendelet

A koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásainak enyhítése érdekében a légitársaságokban tevékenykedő vállalkozások közteher kötelezettségeinek csökkentéséről szóló 209/2020. (V. 15.) Korm. rendelet.

A koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges azonnali intézkedésekről szóló 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet.

A koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges azonnali intézkedésekről szóló 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet közterhekkel kapcsolatos részletszabályairól és egyes új intézkedésekről szóló 61/2020. (III. 23.) Korm. rendelet.

A kutató-fejlesztő tevékenységet végző munkavállalók veszélyhelyzet idején megvalósuló foglalkoztatásának a Gazdaságvédelmi Akcióterv keretében történő támogatásáról szóló 103/2020. (IV. 10.) Korm. rendelet.

A Közösség iránymutatása a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentéséhez és szerkezetátalakításához nyújtott állami támogatásokról, HL C 244/2, 2004.10.01.

A szálláshely-szolgáltatók meghiúsuló foglalásaiból eredő bevételkiesés részleges megtérítéséről szóló 523/2020. (XI. 25.) Korm. rendelet.

A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról, HL 205 L 1/1, 2003.01.04.

A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről, HL L 24/1, 29.01.2004.

A Tanács 2020/672 rendelete a Covid19-világjárvány miatt felmerülő szükséghelyzeti munkanélküliségi kockázatokat mérséklő ideiglenes támogatást nyújtó európai eszköz (SURE) létrehozásáról, HL L 159/1, 2020.05.20.

A Tanács 4064/89/EGK rendelete (1989. december 21.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről, HL L 395/1, 1989.12.30.

A Tanács (EU) 2022/876 végrehajtási rendelete (2022. június 3.) a belarusz helyzetre és Belarusznak az Ukrajna elleni orosz agresszióban való részvételére tekintettel hozott korlátozó intézkedésekről szóló 765/2006/EK rendelet 8a. cikke (1) bekezdésének végrehajtásáról, HL L 153/1, 2022.06.03.

A Tanács (EU) 2022/877 rendelete (2022. június 3.) a belarusz helyzetre és Belarusznak az Ukrajna elleni orosz agresszióban való részvételére tekintettel hozott korlátozó intézkedésekről szóló 765/2006/EK rendelet módosításáról, HL 153/11, 2022.06.03.

A Tanács (EU) 2022/878 végrehajtási rendelete (2022. június 3.) az Ukrajna területi integritását, szuverenitását és függetlenségét aláásó vagy fenyegető intézkedések miatti

korlátozó intézkedésekről szóló 269/2014/EU rendelet végrehajtásáról, HL 153/15, 2022.06.03.

A Tanács (EU) 2022/879 rendelete (2022. június 3.) az ukrajnai helyzetet destabilizáló orosz intézkedések miatt hozott korlátozó intézkedésekről szóló 833/2014/EU rendelet módosításáról, HL 153/53, 2022.06.03.

A Tanács (EU) 2022/880 rendelete (2022. június 3.) az Ukrajna területi integritását, szuverenitását és függetlenségét aláásó vagy fenyegető intézkedések miatti korlátozó intézkedésekről szóló 269/2014/EU rendelet módosításáról, HL L 153/75, 2022.06.03.

A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Tptv.)

A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény eltérő alkalmazásáról szóló 406/2021. (VII. 8.) Korm. rendelet.

A veszélyhelyzet ideje alatt egyes gazdaságvédelmi intézkedésekről szóló 485/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet.

A veszélyhelyzet ideje alatt egyes gazdaságvédelmi intézkedésekről szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 105/2021. (III. 5.) Korm. rendelet.

A veszélyhelyzetre tekintettel a gyermeket nevelő magánszemélyek adóvisszatérítéséről szóló 560/2021. (IX. 30.) Korm. rendelet.

A veszélyhelyzet során a vállalkozások reorganizációjáról szóló 179/2021. (IV. 16.) Korm. rendelet.

Az egyes kiemelt társadalmi csoportok, valamint pénzügyi nehézséggel küzdő vállalkozások helyzetének stabilizálását szolgáló átmeneti intézkedésekről szóló 2020. évi CVII. törvény.

Az EK-Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt rendelkezések keretén belül az állami támogatások engedélyezése olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 9/3, 2009.01.14.

Az EK-Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt rendelkezések keretén belül az állami támogatások engedélyezése olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 328/10, 2008.12.23.

Az Európai Gazdasági Közösség Tanácsa, 17. Rendelet első rendelet a Szerződés 85. és 86. cikkének végrehajtásáról, HL 62/204, 1962.02.21.

Az Európai Parlament és a Tanács 806/2014/EU rendelete (2014. július 15.) a hitelintézeteknek és bizonyos befektetési vállalkozásoknak az Egységes Szanálási Mechanizmus keretében történő szanálására vonatkozó egységes szabályok és egységes eljárás kialakításáról, valamint az Egységes Szanálási Alap létrehozásáról és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról, HL L 225/1, 2014.07.30.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/241 rendelete (2021. február 12.) a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról, HL 57/17, 2021.02.18.

Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata, HL C 326/47, 2012.10.26.

Betonstahlmatten 1983.05.31. sz. ügy.

C-7/95 P sz. ügy *Deere kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1998:256].

C-26/76 sz. ügy *Metro kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1977:167].

C-42/84 sz. ügy *Remia kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1985:327].

C-68/94. sz. ügy *Francia Köztársaság és Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) és Entreprise minière et chimique (EMC) kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:C:1998:148].

C-94/00. sz. ügy *Roquette Frères SA kontra Directeur général de la concurrence, de la consommation et de la répression des fraudes, kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:C:2002:603].

C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P-C-208/02. P. és C-213/02. P. sz. egyesített ügyek *Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:2005:408].

C-209/07. sz. ügy *Competition Authority kontra Beef Industry Development Society Ltd és Barry Brothers (Carrigmore) Meats Ltd.* [ECLI:EU:C:2008:643].

C-209/07. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa: *Competition Authority kontra Beef Industry Development Society Ltd és Barry Brothers (Carrigmore) Meats Ltd.* [ECLI:EU:C:2008:467].

C-235/92 P sz. ügy *Montecatini kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:1999:362].

C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P-C-252/99. P. és C-254/99. P. sz. egyesített ügyek *Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:2002:582].

C-308/04. P. sz. ügy *SGL Carbon kontra Bizottság* [ECLI:EU:C:2006:433].

C-501/06 P. sz. ügy *GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai* [ECLI:EU:C:2009:610].

Celler-Kefauver Act.

Citizen Publishing Co. v. United States, 394 U.S. 131 (1969).

Clayton Act (15 U.S. Code § 18.).

www.law.cornell.edu/uscode/text/15/18

Commerce Act 1986.

www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0005/latest/DLM88421.html

Commerce Commission New Zealand: Merger and Acquisitions Guidelines, July 2019.
comcom.govt.nz/__data/assets/pdf_file/0020/91019/Mergers-and-acquisitions-guidelines-July-2019.PDF

Commission Decision of 26 July 1995 giving conditional approval to the aid granted by France to the Bank Crédit Lyonnais, HL L 308/92, 21.12.1995.

Commission Decision of 7 June 2000 relating to a proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/36.545/F3 – Amino Acids), HL L 152/24, 07.06.2001.

Commission Decision of 11 December 2002 on aid granted by Greece to Olympic Airways, HL L 132/1, 28.05.2003.

Commission Decision of 27 May 2003 on the State aid implemented by Spain for Minas de Rio Tinto SA, HL L 98/49, 02.04.2004.

Commission Decision of 11.11.2009 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/38589 – Heat Stabilisers), Brussels.
ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38589/38589_4440_3.pdf

Commission decision of 10/10/2007 declaring a concentration compatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.4381 - JCI/VB/Fiamm), Brussels, 10.05.2007.
ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4381_20070510_20600_en.pdf

Commission decision of 23/09/2008 declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.4980 - ABF/GBI Business), Brussels, 23.09.2008.
ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4980_20080923_20600_en.pdf

Commission decision of 17/12/2008 declaring a concentration to be compatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No COMP/M.5141 - KLM/Martinair), Brussels, 17.12.2008.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m5141_20081217_20682_en.pdf

Commission decision of 10 June 2009 imposing a fine for putting into effect a concentration in breach of Article 7(1) of Council Regulation (EEC) No 4064/89 (Case COMP/M.4994 - Electrabel/Compagnie Nationale du Rhône) Brussels, 10.06.2009., Article 1.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4994_20090610_1465_en.pdf

Commission Decision of 22.7.2009 relating to a proceeding under Article 81 of the Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/39.396 – Calcium carbide and magnesium based reagents for the steel and gas industries), Brussels, 22.07.2009.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39396/39396_2009_5.pdf

Commission Decision of 20 July 2010 relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/38866 – Animal Feed Phosphate), Brussels.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38866/38866_1676_3.pdf

Commission Decision of 23 June 2010 relating to a proceeding under Article 101 on the Treaty of the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement (COMO/39092 – Bathroom Fitting and Fixtures), Brussels, 23.06.2010.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39092/39092_7226_4.pdf

Commission decision of 26/01/2011 declaring a concentration to be incompatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.5830 - Olympic/Aegean Airlines), Brussels, 26.01.2011.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m5830_7897_2.pdf

Commission decision of 07.11.2012 addressed to Outokumpu OYJ declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA agreement (Case COMP/M.6471 - Outokumpu/INOXUM), Brussels, 07.11.2012.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6471_14897_2.pdf

Commission decision of 27/02/2013 addressed to: Ríanair Holding plc declaring a concentration incompatible with the internal market and the EEA agreement (Case No COMP/M.6663 – RYANAIR/AER LINGUS III), Brussels, 27.02.2013.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6663_2013022720610_3904642_EN.pdf

Commission decision of 09.10.2013. addressed to Aegean Airlines S.A. declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.6796 - Aegean /Olympic II), Brussels, 09.10.2013.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6796_20131009_20682_4044023_EN.pdf

Commission decision of 02/09/2013 addressed to: Nynas AB declaring a concentration to be incompatible with the internal market and the EEA Agreement (Case No COMP/M.6360 - Nynas/Shell/Harburg Refinery), Brussels, 02.09.2013.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6360_5463_2.pdf

Commission decision of 8.9.2015 declaring a concentration to be compatible with the internal market agreement and the EEA agreement (Case M.7278 – General Electric/Alstom (Thermal Power – Renewable Power & Grid Business)), Strasbourg, 08.09.2015.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m7278_6808_3.pdf

Commission Decision of 29.6.2016 amending Decision C(2009)8682 final of 11 November 2009, relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement, to the extent that it concerns Akzo Nobel N.V. and Akros Chemicals Ltd (AT.38589 – Heat Stabilisers), Brussels, 29.06.2016.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38589/38589_4952_3.pdf

Commission decision of 1.9.2016. declaring a concentration to be compatible with the internal market (Case M.7758 – HUTCHISON 3G ITALY/ WIND / JV), Brussels, 01.09.2016.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m7758_2937_3.pdf

Commission decision pursuant to Article 7(3) of Council Regulation N 139/2004 and Article 57 of the Agreement on the European Economic Area, Request for derogation (M.8385 - Pillarstone/Famar), Brussels, 27.02.2017.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8385_234_7.pdf

Commission decision of 7.5.2018 declaring a concentration to be compatible with the internal market and the EEA agreement (Case M.8444 – ArcelorMittal/Ilva), Brussels, 07.05.2018.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8444_6740_3.pdf

Commission decision of 27.11.2018. declaring a concentration to be compatible with the internal market and the functioning of the EEA Agreement (Case M.8792 – T-Mobile NL/Tele2 NL), Brussels, 27.11.2018.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8792_3403_11.pdf

Commission Decision of 27.9.2019 relating to proceedings under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the Agreement on the European Economic Area (AT.40127 – Canned vegetables), Brussels, 17.09.2019., (131)-(144) bek.

ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40127/40127_2661_3.pdf

Commission decision of 14.7.2020 declaring a concentration to be compatible with the internal market and the functioning of the EEA Agreement (Case M.9014 - PKN Orlen/Grupa Lotos), Brussels, 14.07.2020.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases1/202121/m9014_8817_6.pdf

Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) in conjunction with Article (6)(2) of Council Regulation No 139/2004 and Article 57 of the Agreement on the European Economic Area (Case M.9779 – Alstom/Bombardier Transportation), Brussels, 31.07.2020.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases1/20215/m9779_2816_2.pdf

Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) in conjunction with Article 6(2) of Council Regulation No 139/2004., Brussels, 30.03.2012.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m6447_20120330_20212_2452290_EN.pdf

Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) in conjunction with Article (6)(2) of Council Regulation No 139/2004 and Article 57 of the Agreement on the European Economic Area

(Case M.9582 - Siemens Gamesa Renewable Energy/Senvion (European Onshore Wind Turbine Service)/Ria Blades), Brussels, 20.12.2019.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m9582_745_3.pdf

Commission Notice concerning the assessment of cooperative joint ventures pursuant to Article 85 of the EEC Treaty, HL C 43/2, 16.02.1993.

Communication from the Commission Notice Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty (2004/C 101/08), HL C 101/97, 27.4.2004.

Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty, HL C 368/12, 23.12.1994.

Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty, HL C 283/2, 19.09.1997.

Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty, HL C 288/2, 09.10.1999.

Competition Authority: Notice on Agreements to Reduce Capacity, (16 June 2011), N/11/001.
<https://www.ccpc.ie/business/wp-content/uploads/sites/3/2017/02/N-11-001-Notice-on-Agreements-to-Reduce-Capacity.pdf>

COMP/C.38.279/F3. sz. ügy *French beef*, HL L 209/12, 2003.08.19.

COMP/E-1/36.490. sz. ügy *Graphite electrodes*, HL L 100/1, 2002.04.16.

COMP/M.2314. sz. ügy *BASF/Eurodiol/Pantochim*, HL L 132/45, 2002.05.07.

COMP/M.2810. sz. ügy *Deloitte & Touche/Andersen UK*, HL C 200/8, 2002.08.23.

COMP/M.2824. sz. ügy *Ernst & Young/Andersen Germany*, HL C 246/21, 2002.10.12.

COMP/M.3156. sz. ügy *EADS/Astrium*, HL C 66/5, 2004.03.16.

COMP/M.4381. sz. ügy *JCI/VB/Fiamm*, HL C 241/12, 2009.10.08.

COMP/M.4980. sz. ügy *ABF/GBI Business*, HL C 145/12, 2009.06.25.

COMP/M.4994. sz. ügy *Electrabel/Compagnie Nationale du Rhône*, HL C 141/11, 2008.06.07.

COMP/M.5141. sz. ügy *KLM/Martinair*, HL C 51/4, 2009.03.04.

COMP/M.5830. sz. ügy *Olympic/Aegean Airlines*, HL C 195/11, 2012.07.03.

COMP/M.6360. sz. ügy *Nynas/Shell/Harburg Refinery*, HL C 368/5, 2014.10.17.

COMP/M.6447. sz. ügy *IAG/ BMI*, HL C 161/2, 2012.03.30.

COMP/M.6471. sz. ügy *Outokumpu/INOXUM*, HL C 312/11, 2013.10.26.

COMP/M.6663. sz. ügy *Ryanair/Aer Lingus*, HL C 216/22, 2013.07.30.

COMP/M.6796. sz. ügy *Aegean /Olympic II*, HL C 25/7, 2015.01.24.

DG Competition Best Practices on the conduct of EC merger control proceedings, 20.01.2004.
ec.europa.eu/competition/mergers/legislation/proceedings.pdf

Európai Bizottság – Állami támogatások az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikke értelmében – Olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 235/7, 2022.06.17.

Európai Bizottság – Állami támogatások az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikke értelmében – Olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 242/11, 2022.06.24.

Európai Bizottság – Állami támogatások engedélyezése az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikke értelmében – Olyan esetek, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság nem emel kifogást, HL C 41/6, 2021.02.05.

Entscheidung der Kommission vom 22. Dezember 1972 (IV/243,244,245—Cimbel), HL L 303/24, 31.12.1972.

Fletcher Building Limited and Stevenson Group Limited (Commerce Commission Decision 663, 13 February 2009).

FTC v. Great Lakes Chemical Corp., 528 F. Supp. 84 (N.D. Ill. 1981).

Gazdasági Versenyhivatal: Horizontális hatások elemzése. Az összefonódások nem-koordinatív horizontális hatásainak értékelésekor irányadó szempontok.

www.gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/osszefonodasok_-_fuziok/Szakmaifelhasznalok_fuziok_horizontalis_hatasok_2010_09_16.pdf&inline=true

Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (1957).

Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (1998).

Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty, HL C 101/97, 27.04.2004.

Group Commission decision pursuant to Article 6(1)(b) of Council Regulation No 139/2004 and Article 57 of the Agreement of the European Economic Area (Case M.8553 - Banco Santander/Banco Popular Group), Brussels, 08.08.2017.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8553_573_3.pdf

International Shoe Co. v. FTC, 280 U.S. 291 (1930).

Iránymutatás a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről (98/C 9/03), HL C 9/3, 1998.01.14.

Iránymutatás a nehéz helyzetben lévő, nem pénzügyi vállalkozásoknak nyújtott megmentési és szerkezetátalakítási állami támogatásról, HL C 249/1, 2014.07.31.

Iránymutatás a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló tanácsi rendelet szerint a horizontális összefonódások értékeléséről (2004/C 31/03), HL C 31/5, 2004.02.05.

Iránymutatás az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságokmegállapításáról (2006/C 210/02), HL C 210/2, 2006.09.01.

Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról (2023/C 259/01), HL C 259/1, 2023.7.21.

IV/30.810. sz. ügy *Synthetic fibres*, HL L 207/17, 1984.08.02.

IV/30.863. sz. ügy *BPCL/ICI*, HL L 212/1, 1984.08.08.

IV/30.350. sz. ügy *Zinc producer group*, HL L 220/27, 1984.08.17.

IV/31.055. sz. ügy *ENI/Montedison*, HL L 5/13, 1987.01.07.

IV/31.846. sz. ügy *Enichem/ICI*, HL L 50/18, 1988.02.24.

IV/32.075. sz. ügy *Bayer/BP Chemicals*, HL L 150/35, 1988.06.06.

IV/34.456. sz. ügy *Stichting Baksteen*, HL L 131/15, 1994.05.26.

IV/33.126 és 33.322. sz. ügyek *Cement*, HL L 343/1, 1994.12.30.

IV/M.308. sz. ügy *Kali+Salz/Mdk/Treuband*, HL L 186/38, 1994.07.21.

IV/M.774. sz. ügy *Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM*, HL L 247/1, 1997.09.10.

IV/M.890. sz. ügy *Blokker/Toys 'R' Us*, HL L 316/1, 1998.11.25.

IV/M.993. sz. ügy *Bertelsmann/Kirch/Premiere*, HL L 53/1, 1999.02.27.

IV/M.1016. sz. ügy *Price Waterhouse/Coopers & Lybrand*, L 50/27, 1999.02.26.

IV/M.1221. sz. ügy *Rewe/Meinl*, HL L 274/1, 1999.10.23.

Leichtbauplatten 1987.07.22. sz. ügy.

Ley 110/1963, de 20 de julio, de represión de prácticas restrictivas de la competencia.

Ley 16/1989, de 17 de julio, de Defensa de la competencia.

Ley 52/1999, de 28 de diciembre, de reforma de la Ley 16/1989, de 17 de julio, de Defensa de la Competencia.

Ley 15/2007, de 3 de julio, de Defensa de la Competencia.

M.2876. sz. ügy *Newscorp/Telepiu*, HL L 110/73, 2004.04.06.

M.7278. sz. ügy *General Electric/Alstom (Thermal Power – Renewable Power & Grid Business)*, HL C 139/6, 2017.05.04.

M.7758. sz. ügy *Hutchison 3G Italy/WIND/JV*, HL C 391/7, 2016.10.22..

M.8385. sz. ügy *Pillarstone/Famar*, HL C 212/13, 2017.07.01.

M.8444. sz. ügy *ArcelorMittal/Ilva*, HL C 351/9, 2018.10.01.

M.8792. sz. ügy *T-Mobile NL/Tele2 NL*, HL C 150/5, 2019.05.02.

M.8553. sz. ügy *Banco Santander/Banco Popular Group*, HL C 303/01, 2017.09.14.

M.9582. sz. ügy *Siemens Gamesa Renewable Energy/Senvion (European Onshore Wind Turbine Service)/Ria Blades*, HL C 221/2, 2020.07.06.

M.9779 sz. ügy *Alstom/Bombardier Transportation*, HL C 61/4, 2021.02.22.

Notice pursuant to Article 19 (3) of Council Regulation No 17 (') concerning case No IV/30.925 - PRB/Shell, HL C 189/2, 17.07.1984.

Notice pursuant to Article 19 (3) of Regulation No 17/62 (*) concerning notification No IV/30.778 - Rovin, HL C 295/7, 02.11.1983.

Notification of 29/05/2002 pursuant to Article 4 of Council Regulation No 4064/89 (Case No COMP/M.2810 -Deloitte & Touche/Andersen UK), Brussels, 01.07.2002.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2810_en.pdf

Notification of 1/7/2002 pursuant to Article 4 of Council Regulation No 4064/89 (Case No COMP/M.2816 - Ernst & Young/Andersen France), Brussels, 05.09.2002.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2816_en.pdf

Notification of 16/04/2003 pursuant to Article 4 of Council Regulation No 4164/89 (Case No COMP/M.3156 - EADS/Astrium), Brussels, 26.05.2003.

ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m3156_en.pdf

Összefonódás előzetes bejelentése (Ügyszám COMP/M.5830 – Olympic/Aegean Airlines), HL C 174/16 2010.07.01.

SA.28221 (N 194/2009) – United Kingdom Liquidation aid to Bradford and Bingley plc., European Commission, Brussels, 25.01.2010.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/230722/230722_1101919_47_2.pdf

SA.48937 (2017/N) – Germany – Rescue Aid in favour of Air Berlin PLC & Co. Luftverkehrs KG, European Commission, Brussels, 04.09.2017.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/270795/270795_1938991_221_2.pdf

State aid N464/2005 – Lithuania Restructuring aid in favour of AB Kauno ketaus liejykla, European Commission, Brussels, 22.02.2006.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/201523/201523_601520_20_1.pdf

State aid NN 41/2008 – Rescue aid to Bradford and Bingley, European Commission, Brussels, 01.10.2008.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/227662/227662_884717_21_2.pdf

State aid NN 70/2007 (ex CP 269/07) – United Kingdom Rescue aid to Northern Rock, European Commission, Brussels, 05.12.2007.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/223064/223064_782466_33_2.pdf

State Aid SA.49901(2017/N) – Italy Restructuring aid to Aerdoria S.p.A –Airport Marche/Ancona, European Commission, Brussels, 22.02.2019.

ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/201915/272499_2059436_263_2.pdf

Summary of Commission Decision of 2 September 2013 Declaring a Concentration with the Internal Market and the Functioning of the EEA Agreement, (Case M.6360-Nynas/Shell/Harburg refinery), HL C 368/5, 17.10.2014.

Summary of Commission Decision of 10 May 2007 Declaring a Concentration Compatible with the Common Market and the Functioning of the EEA Agreement, (Case COMP/M.4381-JCI/FIAMM), HL C 241/12, 8.10.2009.

T-38/02. sz. ügy *Groupe Danone kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2005:367].

T-64/02. sz. ügy *Heubach kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2005:431].

T-73/04. sz. ügy *Carbone-Lorraine kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2008:416].

T-126/96. és T-127/96. sz. egyesített ügyek *BFM kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:T:1998:207].

T-217/03. és T-245/03. sz. egyesített ügyek *FNCBC és társai kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2006:391].

T-236/01., T-239/01., T-244/01-T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz. egyesített ügyek *Tokai Carbon kontra Bizottság* ECLI:EU:T:2004:118].

T-349/03 sz. ügy *Corsica Ferries France kontra az Európai Közösségek Bizottsága* [ECLI:EU:T:2005:221].

T-456/10 sz. ügy *Timab Industries és CFPR kontra Bizottság* [ECLI:EU:T:2015:296].

The High Court between the Competition Authority Plaintiff and the Beef Industry Development Society Limited and Barry Brothers (Carrigmore) Meats Limited Defendants Observations of the Commission under Article 15, Paragraph 3, of Regulation No 1/2003., T No. 7764P, Dublin.

ec.europa.eu/competition/court/amicus_curiae_2010_bids_en.pdf

United States v. Philadelphia National Bank, 374 U.S. 321 (1963).

U.S. Department of Justice: 1968 Merger Guidelines.

www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2007/07/11/11247.pdf

U.S. Department of Justice: 1984 Merger Guidelines.

www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2007/07/11/11249.pdf

U.S. Department of Justice: 1992 Merger Guidelines.

www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2007/07/11/11250.pdf

US Department of Justice and the Federal Trade Commission: Horizontal Merger Guidelines, August 19, 2010.

www.justice.gov/sites/default/files/atr/legacy/2010/08/19/hmg-2010.pdf

United States v. Lever Brothers Company, 216 F. Supp. 887 (S.D.N.Y. 1963).

V/M.053. sz. ügy *Aerospatiale-Alenia/de Havilland*, HL L 334/42, 1991.12.05.

Vj-107/1998. sz. ügy *Magyar Távközlési Részvénytársaság a JÁSZ-TEL Telekommunikációs, Fejlesztési és Szolgáltató Részvénytársaság*.

Vj-107/1998/25. sz. határozat *Magyar Távközlési Részvénytársaság a JÁSZ-TEL Telekommunikációs, Fejlesztési és Szolgáltató Részvénytársaság*.

VJ-178/1999. sz. ügy *MATÁV-kábelTV Kft.*

VJ-178/1999/20. sz. határozat *MATÁV-kábelTV Kft.*

VJ-212/1999. sz. ügy *MATÁV-kábelTV Kft.*

VJ-212/1999/15. sz. határozat *MATÁV-kábelTV Kft.*

Vj/102/2015. sz. ügy *Naszálytej Tejfeldolgozó és Kereskedelmi Zrt.*

Vj/102/2015/14. sz. határozat *Naszálytej Tejfeldolgozó és Kereskedelmi Zrt.*

Internetes hivatkozás

commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-sweden_en

commission.europa.eu/system/files/2022-03/factsheet_en_assessment_final.pdf

ec.europa.eu/hungary/news/20200529_nextGenerationEU_hu

ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/recovery-plan-europe/pillars-next-generation-eu_hu

ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hu

www.energyintel.com/0000017b-a7c6-de4c-a17b-e7c6b50a0000

www.allampapir.hu/allampapirok/BABA/

www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/macprudentialpolicies.hu.html

www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/financial_stability.hu.html

www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hu.html

www.euchinacomp.org/attachments/article/345/2.0-EN-Crisis%20Cartels%20Session-Victoria.pdf

www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/competition-policy

www.gov.uk/cma-cases/uk-fuel-retail-market-review

www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/WAEMU-362#sort=%40imfdate%20descending

www.skyteam.com/en/about

www.staralliance.com/en/about